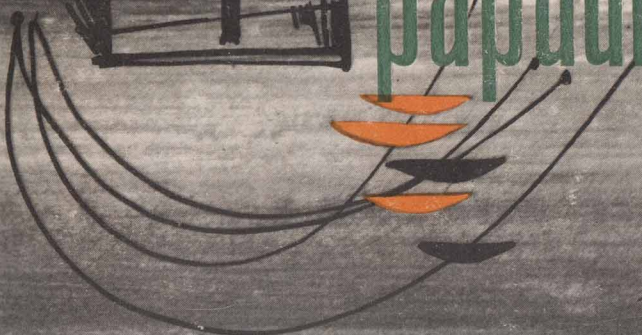

WOLFGANG BORCHERT

päpādīa

WOLFGANG BORCHERT

PÄPÄDIA

Coperta și ilustrațiile de
Vlad Crivăț și Radu Veludo

Din volumul
Wolfgang Borchert
Das Gesamtwerk
Rowohlt Verlag — Hamburg

WOLFGANG BORCHERT

PĂPĂDIA

În rominește de *H. Matei*

Prefață de *Romul Munteanu*

EDITURA PENTRU LITERATURA UNIVERSALĂ

București — 1964

PREFAȚĂ

Literatura germană contemporană a înregistrat numeroase opere literare care acuză războiul cu toate consecințele sale funeste. De la Bertolt Brecht, Anna Seghers și Ludwig Renn pînă la Heinrich Böll sau Günther Weisenborn se cristalizează o adevărată pleiadă de scriitori cu orientare literară diferită, care au pus în lumină tragedia unei lumi deziluzionate de apucăturile dementiale ale fasciștilor, îndoliate de pierderea miilor de tineri trimiși să moară în mod absurd și descumpănite de foame și suferință.

Este deosebit de semnificativ faptul că anul 1945 a fost socotit de unii scriitori lucizi din Germania Occidentală, care aparțin unor generații literare diferite, ca Alfred Döblin sau Wolfgang Weyrauch, ca o etapă nouă, hotărîtoare pentru perspectivele existenței poporului german.

Cu un spirit de răspundere mărit de amara experiență îndurată, scriitori care fac parte din grupări literare deosebite subliniază necesitatea ca oamenii de litere să înfățișeze în operele lor ceea ce ei înșiși au îndurat.

Caracterizînd peisajul literar din Germania Occidentală dintre anii 1945—1946, Wolfgang Weyrauch arăta, pe bună dreptate, că numeroși scriitori mai erau încă infestați de acea „*literatură a groșarilor*” din trecut și așteptau asemenea personajului biblic să-și trimită porumbeii pe limanuri mai curate pe care să le înfățișeze în operele lor.

Dar realitatea imediată pe care oamenii de litere aveau s-o redea în creația lor artistică nu avea nimic din imaginea edenică a tihnei somnolente și idilice. Criticul vest-german Heinz Friedrich, bunăoară, scoate în evidență, ca un adevărat *memento*, tocmai spectrul sumbru al unei societăți postbelice, dezamăgite și dezorientate, în care foamea, prostituția, comerțul negru și ruinele dezolante izbeau cu o duritate neiertătoare retina celui din urmă spectator impasibil.

Așa ia ființă, în acei ani de febrile căutări, noțiunea de „*Kahlschlagliteratur*”, care avea menirea să arate lucrurile așa cum

sînt, „să fixeze realitatea“ cu fidelitatea ochiului adînc scrutător, a cărei penetrație era asemănată de un scriitor contemporan cu razele Röntgen.

Supremația adevărului în artă este astfel proclamată cu vigoare, acesta „fiind preferabil frumosului, pregătind frumosul artistic“, chiar dacă îndărătul lui se ascunde durerea.

Opunînd literatura cului aceleia care reconstituie realitatea la persoana a treia, scriitorul vest-german Walter Jens afirmă că „în nuditatea dialogului, în descrierea unui peisaj, forma este poate fi circumscrisă cu intensitatea din parabolele și comparațiile timpurilor străvechi. Literatura lui este se caracterizează prin aceea că ea cuprinde realitatea măreață și covîrșitoare. Uriașă, realitatea se sustrage la început atacului comentatorului. Ea așteaptă să fie reprezentată, dar nu încorsetată. Mai reală ca orice răspuns descriptiv, realitatea poate fi percepută prin efectele sale cauzale. Ea îi impresionează pe oameni și le ridică întrebări. O astfel de corelație este redată de literatura lui este într-o manieră corespunzătoare. Ea dezbate un asemenea raport într-un stil unic și adecvat, concis și exact, prin puține cuvinte. Abia la sfîrșit devine evident faptul că această redare veridică și lucidă, aparent lipsită de poezie și banală, are o frumusețe cristalină.“

Ancorarea în realitatea imediată apare astfel ca o cerință de prim ordin, Walter Jens nefiind singurul scriitor care îmbrățișează o asemenea profesiune de credință.

Expresie complexă a acestei epoci de tranziție, caracterizată și în Germania Occidentală prin adînci frămîntări, întreaga pleiadă de scriitori din *Grupul 47*, din care fac parte unele nume cunoscute ca Heinrich Böll, Ilse Aichinger, Günter Eich, Günter Grass, Paul Schallück, scrutează cu o luciditate neîndurătoare tarele reale și multiple ale lumii care-i înconjoară, se străduiesc să pună din nou în circulație marile valori ale culturii germane și încearcă prin operele lor să facă iarăși „ochii orbi să vadă, urechile surde să audă și gurile amuțite să scoată sunete articulate“. În numele unei generații pierdute și trădate, a unei generații fără cămin și fără patrie, sacrificată cu o rară cruzime, scriitori de talia celor amintiți acuză trecutul tenebros, militînd pentru un viitor mai fericit și o literatură nouă, însuflețită de idealuri umaniste. Hans Werner Richter, unul din fondatorii și animatorii cei

mai perseverenți ai *Grupului 47*, afirmă răspicat că scriitorul nu este un simplu caligraf, iar dacă aportul oamenilor de litere în făurirea unor timpuri noi poate fi foarte mare, și răspunderea ce le revine capătă o semnificație deosebită.

Într-o mărturisire de credință din 1952, Heinrich Böll precizează cu acuitatea care caracterizează întreaga lui operă câteva din obiectivele noii literaturi din Germania Occidentală, stăruind în mod justificat conjuncturii social-politice și morale care determină această generație deziluzionată de scriitori postbelici să-și îndrepte cu precădere atenția spre anumite aspecte de viață. *„Oamenii despre care scriem, precizează el, au trăit între ruine și s-au întors din război la fel de răniți, atât bărbații, cât și femeile și copiii. Ei aveau priviri pătrunzătoare și vedeau totul. Nu trăiau în nici un caz într-o pace desăvârșită. Nici mediul, nici gândurile, nici opiniile lor nu aveau nimic idilic și noi ca scriitori ne simțeam atât de aproape de ei, încât ne identificam cu soarta lor.“*

Unul dintre exponenții cei mai de seamă ai acestei „*generații pierdute*“ și deziluzionate din cultura germană este Wolfgang Borchert, scriitorul a cărui scurtă și dramatică viață literară s-a configurat în acei tulburi ani postbelici, ce dau operei lui restrînse, dar valoroase, amprenta documentului viu și acuzator, întilnită apoi la întreaga pleiadă de literați strînsă în *Grupul 47* și cristalizată în perioada în care autorul piesei *Afară, în fața ușii* pătrundea, după moarte, pe marile scene ale lumii.

Wolfgang Borchert s-a născut la 20 mai 1921, la Hamburg. Tatăl său, un om retras și plin de sensibilitate, era învățător la școala elementară din Hamburg-Eppendorf, iar mama scriitorului, Hertha Salchow, provenită din mediul rustic, aducea cu ea, în vîltoarea vieții din marele port german, poezia nostalgică a lumii de care se despărțise.

Wolfgang Borchert crește astfel într-o familie de intelectuali, în care tatăl arăta un susținut interes pentru știință, iar mama scriitorului pentru creația literară.

Încurajată de cercul restrîns al primilor audienți, format din soțul care corecta scrupulos manuscrisele și câteva cunoștințe mai apropiate, Hertha Borchert dă publicității volumul de proză *Sûnnroos*, scris în dialectul nordic *Plattdeutsch*. Rezervat și tolerant, Fritz Borchert își educă fiul într-un spirit liberal, neîn-

cercînd să-i imprime nici un fel de convingeri religioase. Într-o scrisoare tîrzie, care datează din anul 1957, tatăl scriitorului scotea în evidență preferința acestuia din anii copilăriei fericite și fără griji pentru basme. *„Cînd mă gîndesc la primii ani ai copilăriei sale, mă văd stînd cu el în amurg și mă ascult povestind. Acesta era esențialul. Ii plăcea să i se povestească, nu să i se citească, mai ales liber, improvizat ; de obicei istorioare cu animale care se petreceau în pădure ; le asculta cu mult interes. Aceasta se datora poate faptului că pe vremea cînd avea patru sau cinci ani, îl luam adesea cu mine, atunci cînd făceam mici plimbări prin pădure cu elevii din clasa mea.”*

Petrecîndu-și copilăria în mijlocul fiilor de marinari, căpitani de vase și negustori, Wolfgang Borchert, natură veselă prin excelență, rămîne totuși în timpul anilor de școală un izolat, un tînăr ciudat și excentric care nu arăta un interes deosebit pentru studiu. Nonconformismul adolescentin al lui Borchert începe să devină din ce în ce mai manifest. Ținuta vestimentară frapantă, preferința pentru anumite spectacole de teatru și opere expresioniste, afișarea dorinței de realizare a unei *libertăți necondiționate*, toate acestea definesc fizionomia spirituală a tînărului care, terminîndu-și studiile liceale în 1937, căuta cu o anumită febrilitate drumul spre care să se îndrepte.

Dorința lui de a deveni actor nu are șanse imediate de realizare. O asemenea profesiune nu părea să se bucure de o înaltă apreciere în ochii părinților.

Disputa cu familia fiind pierdută, Wolfgang Borchert acceptă fără mare tragere de inimă să devină librar. Întrebat de unul dintre reprezentanții firmei dacă și-a ales singur această profesiune, el răspunde fără ocolișuri : „Nu, am fost obligat”. Ucenicia pe care trebuie s-o facă în acest scop i se pare de-a dreptul plictisitoare. Împachetarea de cărți, scrierea de adrese, lipirea de etichete, expedierea unor opere constituiau primele atribuții exasperante. Sentimentul necesității de a evada din cadrul unor asemenea obligații banale creștea impetuos. Lecțiile de actorie și step, luate fără știrea familiei, constituiau divertismentul căutat și drumul spre împlinirea unor năzuințe viitoare.

În această perioadă, Wolfgang Borchert, tînărul naiv și romantic care începuse să scrie versuri, face prima cunoștință cu Gestapoul. Dintr-o scrisoare din 19 aprilie 1940, se poate des-

prinde următoarea relatare : „*Săptămîna trecută am stat o noapte întreagă pe întuneric, închis la poliție. De ce, nu știu nici eu încă. Și scrisorile mele au fost din cînd în cînd deschise, purtînd stampila «Gestapo». Am observat că uneori sînt supravegheat. Este îngrozitor. Mă simt urmărit la fiecare pas.*”

Peter Rühmkorf, unul dintre biografii cei mai autorizați ai scriitorului, indică drept motiv al reținerii scriitorului o poezie cu totul inofensivă, adresată de tînărul poet unei colege. Suspiciunile poliției par a avea și alte motive, în măsura în care corelația dintre faptele distanțate în timp apare destul de convingătoare. Familia scriitorului nu afișa nici un fel de sentimente de simpatie față de nazism. Dimpotrivă, în măsura în care denunțul unei colocatare invidioase poate fi luat în seamă, aceasta preciza că Hertha Borchert și-ar fi manifestat disprețul față de tineretul în cămăși brune, care invadase toate localitățile țării.

Între ucenicia plictisitoare impusă de profesiunea de librar, vizionarea de spectacole, lecțiile de actorie și iubirile fulgerătoare, pline de decepții, dar generatoare de explozii lirice, Wolfgang Borchert își îndreaptă tot mai stăruitor atenția spre poezie. Versuri, după cum ne informează biografii săi, începuse să scrie de la vîrsta de cincisprezece ani. Tînărul scriitor demonstra o impesionantă fertilitate literară, starea de euforie lirică aducîndu-l într-un fel de transă, asemănătoare cu aceea dată de morfină. De altfel modul spontan de creație și lipsa travaliului artistic îndelungat vor constitui o trăsătură constantă a activității literare a lui Borchert. Într-o scrisoare de mai tîrziu, autorul mărturisea fără reticențe acest stil de lucru. „*Trebuie să spun că atunci cînd scriu poezii sau proză, nu le prelucrez niciodată. Ideea vine, o scriu și nu mai modific. Pentru elaborarea unei poezii nu am nevoie de mai mult timp, decît este necesar pentru transcrierea aceluiași număr de cuvinte dintr-o carte. După aceea, nu pot să o șlefuiesc sau să o transform, mai degrabă o scriu încă o dată peste trei ani.*”

Așa încep producțiile lirice de serie, lipsite de o valoare artistică deosebită, citite Alinei Bussmann, o prietenă a familiei, sau unele trimise spre publicare revistei *Hamburger Anzeiger* unde în 1938 apare acel *Cîntec al cavalerului*, în care poetul se vede gonind furtunos prin timp, mereu înainte, neînfricat.

Cu timpul, preludiile acestea literare îl duc pe Borchert spre anumite modele de artă, dintre care cele mai semnificative sînt Hölderlin și Rilke. Ispita liricii expresioniste nu poate fi nici ea evitată, versurile și stilul lui Georg Trakl și Gottfried Benn constituind un alt sediment al acestui debut puțin promițător.

Poezia nu îl face însă pe Borchert să renunțe la planul de a deveni actor. Reușita la un concurs, pentru teatrul de cameră, în 1940, îi aduce angajarea într-o echipă destinată satelor, cu sediul în Lüneburg. De aici tînărul actor cu aptitudini repede remarcate pentru comedie colindă diferite localități, fapt care îi creează adînci satisfacții. În 1941, echipa aceasta de actori ambulanți însoțește trupele militare în Belgia, iar nu mult mai tîrziu planurile entuziaste de viitor și iubirile turbulente ale poetului sînt întrerupte de încazarmarea dureroasă, care îl va supune pe soldatul proaspăt uniformat unui tragic examen de confruntare cu viața pe care abia începe s-o cunoască în toată duritatea ei. Etapa paradisiacă a libertății, liniștii și fericirii se încheie pentru totdeauna. Din cazarma urîtă și dușmănoasă de lîngă Weimar, Borchert, soldatul neconformist și melancolic, își comunică revolta prin scrisorile pline de sinceritate, trimise celor dragi. Rememorarea amintirilor care se suprapun ca o alinare peste prezentul odios străbate mereu din corespondența scriitorului. *„După un scurt, dar minunat timp de actorie, am ajuns soldat... Am ajuns atît de departe, că trec prin toate cele ce se întîmplă neatins ca un hipnotic. Doar cîteodată rana se deschide și strigă după libertate... Rațiunea mă previne să mă stăpînesc — dar cîtă vreme, întrebă sufletul meu încarcerat. Pot să mă aclimatizez cu orice, dar nu cu această neputincioasă detențiune. Acum îmi dau seama că libertatea trebuie să fie o condiție de bază a întregii mele vieți, dacă voi izbuti s-o împlinesc.”*

Strigătele de durere și deznădejde, ca și revolta surdă a poetului, răzbat mereu peste zidurile reci și ostile ale cazărmiilor. Spectacolul dezolant al deținuților din lagărul de la Buchenwald îl înspăimîntă. Cortegiul lor sumbru, notează laconic Borchert, era însoțit din zece în zece metri de cîte *„un porc de SS-ist”*. Părinților le transmite cu un umor temerar, care îi va cauza mai tîrziu multe suferințe, salutări *„din cea mai frumoasă închisoare a celui de al treilea Reich”*, Alinei Bussmann îi măr-

turisește refugiul în artă și frumos, într-o vreme în care libertatea este înfrîntă.

Dar și acest ultim refugiu iluzoriu în artă și frumos va fi întrerupt de trimiterea tînărului scriitor pe front la sfîrșitul anului 1941. Drumul sumbru spre necunoscut, imensitatea stepei înghețate și străine, spectrul continuu al morții, expierea absurdă, inutilă în zăpezile uriașe constituie pentru Borchert amintiri gravate pentru totdeauna în conștiința sa.

O împușcătură într-un deget duce puțin scrupuloasele autorități militare la bănuiala unei încercări de automutilare.

La douăzeci de ani, vîrsta marilor iubiri și vibrații lirice, Borchert este în pragul condamnării la moarte. Trei luni așteaptă într-o cumplită tensiune nervoasă împlinirea unei asemenea sentințe sau libertatea. Achitat, scriitorul istovit de boală și înfometare este reținut încă șase săptămîni în odioasa închisoare de la Nürnberg din cauza unor scrisori în care își exprima disprețul față de armata hitleristă. Impresiile cutremurătoare ale acestei cumplite detențiuni, cînd, asemenea lui Dostoievski, altădată, aștepta împlinirea unei sentințe posibile de condamnare la moarte, sînt concentrate într-o scrisoare, concepută mai tîrziu în spitalul de la Basel, prin care Borchert pune în lumină și împrejurările ce au generat prima lui capodoperă. *„Nu trebuie să uitați că omul cu Păpădia avea douăzeci și unu de ani și a așteptat o sută de zile, singur într-o celulă, rechizitoriul prin care se cerea acuzării condamnarea la moarte prin împușcare. O sută de zile, la douăzeci și unu de ani... El știa precis cum se desfășura o asemenea execuție prin împușcare, o sută de zile se gîndise numai la asta...”*

În octombrie 1942, eliberat de atmosfera halucinantă a morții, Wolfgang Borchert este trimis pentru o scurtă perioadă într-o garnizoană din Saalfeld, unde visurile lui literare și curiozitatea mereu vie îl mîină prin toate anticariatele pentru a căuta opere care să-i facă izolarea și stereotipia vieții mai ușor suportabilă.

Cu sănătatea puternic zdruncinată, cîteva săptămîni mai tîrziu este din nou trimis pe front. Arta, frumosul, poezia, căminul părinților rămîn din nou o lume de dragi himere. Imaginea cotidiană a celor care mureau absurd, așa cum scriitorul afirmase într-una din scrisorile sale, devine iarăși o împrejurare

firească de viață. Grava îmbolnăvire din pricina gerului insuportabil duce la internarea scriitorului în spitalul din Smolensk. Frumusețea catedralei din oraș, poezia lui Rilke și Hölderlin rămân singurele obiective ale admirației sale, în vreme ce medicii căutau misterioasa boală de care Borchert nu va mai putea fi salvat niciodată. Drumul spre țară îi trezește noi speranțe, ruinele orașului natal Hamburg nu mai sînt însă un spectacol nou și derutant pentru soldatul care trăise zilnic în infernul morții. Ideea realizării în teatru începe din nou să-l captiveze. Poezia permisiei este însă iarăși foarte scurtă. Măcinate de moarte și împrăștiate, armatele Reichului căutau noi victime. Grav bolnav, Borchert putea fi cu greu supus unei alte probe de foc. Dar în momentul în care fusese declarat inapt pentru armată are nefericita idee de a parodia în cazarma de la Jena unul din găunoasele discursuri ale lui Goebbels. Cum denunțătorii mișunau la tot pasul, scriitorul este din nou încarcerat la începutul anului 1944, și trimis în închisoarea berlineză Moabit, supusă atacurilor zilnice ale aviației. „*Cred, spunea el cu o amară luciditate într-o scrisoare, că unicul meu talent este acela de a avea ghinion. Dar poate voi mai apuca și eu măcar o frîntură din rochia Fortunei.*” Lipsite de simțul umorului, autoritățile germane naziste n-au priceput nimic din structura sufletească a tînărului scriitor neconformist. Terorizat de atacurile continue ale aviației, copleșit de sălbăticia regimului de închisoare, Borchert își găsește încă destule resurse sufletești pentru a scrie. Din păcate, aproape tot ce a realizat în această perioadă s-a pierdut. În septembrie 1944, pedeapsa cu închisoare este convertită într-o nouă trimitere pe front. Confruntarea artei cu realitatea se producea astfel pentru scriitorul german numai pe aceste planuri de viață. Dar finalul grotesc al nazismului german se apropia. Disperați, soldații neinfestați de fanatism preferau prizonieratul. În 1945, la Main, Borchert este și el luat prizonier de armatele franceze; în timpul transportului însă izbutește să fugă; bolnav și epuizat, înfruntînd mari riscuri, ajunge în cele din urmă acasă, la Hamburg. Tentația vieții de actor, ca și creația literară, rămîn la fel de mari. Împreună cu vechii prieteni: Lotte Manzart, Viola Wahlen și Ruth Malchow încearcă să pună bazele unui mic teatru. Își încearcă apoi cu entuziasm talentul în cabaretele de noapte,

unde, grav bolnav și chinuit de ucigătoare dureri fizice, îi făcea pe alții să rîdă. Atunci cînd în toamna anului 1945 primește să pună în scenă piesa *Nathan înțeleptul* de Lessing, Borchert era la capătul puterilor.

Odissea internărilor în spitalele reci și neprietenoase începe din nou. Mereu lucid și exigent pînă la neîndurare cu sine, Borchert își face bilanțul vieții. Cînd războiul a început avea optsprezece ani. Cînd s-a sfîrșit avea douăzeci și patru, iar în 20 noiembrie 1947, la douăzeci și șase de ani, murea într-un spital din Basel, istovit de o îndelungată suferință.

Carierea literară a lui Wolfgang Borchert este prin urmare foarte scurtă. În răstimpul celor doi ani de tragică existență petrecuți prin spitale și sanatorii, măcinat de un morb necruțător, poetul încă necunoscut, conștient de termenul scurt pe care îl avea în față, se găsea într-o continuă febră a creației: „*Coniacul și febra dau curaj*, spunea cinic Borchert într-o scrisoare. *Coniac nu am, dar febră da.*” Într-o asemenea stare de continuă exaltare, Borchert își realizează ultimele opere, dintre care unele îi vor asigura cu mare repeziciune o largă notorietate. În 1946 a apărut la Hamburg placheta de versuri *Laterne, Nacht und Sterne (Felinarul, noaptea și stelele)* care constituie doar un modest preludiu al creației sale. În 1947 avea să vadă lumina tiparului volumul de povestiri *Die Hundebäume (Păpădia)*, rod al dureroaselor frămîntări din închisoare și indiciu al unei mari potențe de creație. Dar realizarea care avea să întruchipeze în modul cel mai profund și mai complex strigătul de deznădejde al scriitorului, procesul de acuzare a celor care au trimis la moarte „*generația pierdută*” este *Drausen vor der Tür (Afară, în fața ușii)*, piesa de teatru radiodifuzată din Hamburg la 13 februarie 1947 și a cărei premieră a avut loc la o zi după moartea sa.

Întreaga operă a lui Wolfgang Borchert este un strigăt de disperare, suferință și descumpănire. În *Das ist unser Manifest (Acesta este manifestul nostru)*, într-un spirit de frondă, încărcat de adînci semnificații, scriitorul german încearcă să surprindă unele trăsături caracteristice generației și literaturii postbelice. „*Cine va scrie pentru noi o nouă teorie a armoniei. Nu ne mai trebuie acorduri melodice temperate. În noi e prea multă disonanță.*”

Poezii „*generației pierdute*“, adaugă Borchert, nu mai sînt aceia care scriu doar într-o limbă gramaticală corectă, ci scriitorii cu voci răgușite și sentimente vibrante care spun copacului copac și femeii femeie, care știu să spună da și știu să spună nu.

Appreciate din exterior, trăsăturile caracteristice ale operei lui Wolfgang Borchert i-au determinat pe unii critici să vorbească despre concepția sa nihilistă. Nimic mai fals decît această etichetare comodă și superficială. Conștient de întreaga tragedie a vieții sale, comparată cu un vas în primejdie, Borchert-poetul voia totuși să fie asemenea farului care luminează apele în furtună sau felinarelor înalte care străpung întunericul dens din porturi, încurajînd cu razele lor pe copiii rătăciți pe uliți singurate sau mîngiind pe îndrăgostiții nocturni și fericiți (*Later-nentraum*).

Caracterul sumbru al celor mai multe scrieri ale lui Borchert, lecția dură, pesimistă ce se poate desprinde din *Draussen vor der Tür*, sînt doar reflexul unei existențe zbuciumate într-o lume postbelică descumpănită, care a trăit ani de zile sub zodia amenințătoare a morții. Cu o dureroasă resemnare, Borchert mărturisește într-o scrisoare din ultimii ani de viață că „*dacă nu aș fi ajuns la închisoare nu aș fi scris Păpădia și dacă nu aș fi fost bolnav nu aș fi scris absolut nimic. Viața are două fețe, ca un pește, cîteodată fața dedesubt strălucește într-o intensă culoare argintie.*“

Asemenea indicii nu pot însă constitui coordonatele reale ale unei concepții funciar pesimiste, pe care scriitorul german le-ar fi profesat. Semnificativă în acest sens ni se pare schița *Acesta este manifestul nostru*. Căștile (citiți soldați!) privesc cu o dureroasă luciditate armatele ce se destramă, tunurile înghețate și gamelele în care poate mai tîrziu vor aduce copiii lapte, spunîndu-și că au pierdut războiul. Lecția învățată în sutele de nopți geroase, îndurate pe front, nu are nimic comun cu catehismul hitlerist. Ei acuză în numele unei generații pierdute, ei sînt negativiști (*Neinsager*) al căror *nu* este un protest, un mijloc de limpezire a aerului într-o țară unde trebuie făurită o altă viață.

Pesimismul lui Borchert este, prin urmare, dezaprobator, implicațiile tragice ale operei sale sînt generate de realitatea în-

tunecată, transpusă pe planul artei. Or, realitatea pe care scriitorul o cunoscuse în toată duritatea ei nemiloasă era războiul, bombardamentele, morții de pe cîmpul de luptă, soldații fără cămine, frigul, închisoarea și spitalul. Un asemenea univers infernal al existenței este reconstituit de scriitor în opera sa.

Schițele și povestirile lui Borchert conțin rudimente epice foarte vagi și sumare. Pulsația vieții este redată de autor în scrierile sale în proză prin atmosfera densă și apăsătoare, realizată cu o rară măiestrie. Cîteva detalii de viață, aparent neînsemnate, sînt de ajuns pentru declanșarea solilocviilor scriitorului, pentru crearea acelei atmosfere halucinante în care granița dintre realitate și vis se estompează pînă la dispariție.

Înstrăinarea, izolarea, frica, dezumanizarea capătă proporții colosale în viața unor personaje care trăiesc sub teroarea continuă a morții. Automatizarea deprinderilor, dezumanizarea caracterelor, toate acestea sînt evidente în schița *Vier Soldaten* (*Patru soldați*). Pînă și expresiile sincopate, cu durități metalice sînt menite să sugereze atmosfera halucinantă de groază. „*Patru soldați. Și erau plămădiți din lemn, și din foame, și din pămînt. Din viscol, și din dor de casă, și din părul bărbii. Patru soldați. Iar deasupra lor obuzele urlau și mușcau zăpada, schelălăind întunecat și otrăvitor.*” Patru soldați, dintre care unul mîncă, altul fuma, al treilea spunea glume, iar ultimul strîngea mecanic arma, sugerînd dorința de a ucide și spaima, demența războiului în ultimă instanță.

Wolfgang Borchert nu este adeptul soluțiilor literare facile. Opera lui este o suită de tablouri întunecate care, ca și unele scrieri ale lui Brecht, invită pe cititori la reflecție și atitudine, cîteodată prin simpla lor relatare provocantă. Un copil nu se culcă pînă noaptea tîrziu pentru a păzi de șobolanii care vor să-l mănînce pe fratele ucis de bombe și îngropat sub dărîmăturile casei (*Nachts schlafen die Ratten doch — Noaptea, șobolanii dorm*). Timm, soldatul firav, moare perorînd despre fete, jaz și teama colosală ce i-a fixat lui și altora casca pe cap (*Die Nachtigall singt — Privighetoarea cîntă*). Căpitanul Hesse sucombă în vreme ce soția este încîntată de avansarea lui, iar școlărița Ulla scrie „răzpoi” în loc de „război”.

Cîteodată Wolfgang Borchert îl invită pe cititor să participe și fizic la durerea lui pentru a o înțelege în toată profunzimea.

Die Hundebblume (Păpădia), patetica povestire despre viața din închisoare fiind un exemplu ilustrativ. Povestirea menționată este de fapt un lung monolog interior prin care autorul își comunică propriile trăiri potențate de spectrul morții pînă la temperaturile cele mai înalte de vibrație a ființei umane. În celula rece și dușmănoasă, deținutul numărul 432 pierde orice contact cu lumea exterioară. Uniformele cenușii și bastoanele gardienilor, deținuții care-și fac tăcuți și disciplinați plimbarea mecanică în cerc reprezintă doar o existență infernală de fantome, golite de multă vreme de viață. Și așa floarea mică, neînsemnată, din curtea închisorii devine pentru eroul lui Borchert din era cercetărilor cosmice și a muzicii de jazz, unica bucurie, singurul simbol al vieții curate, neîntinate de crime.

Neputința comunicării cu oamenii-fantome din închisoare, inexistența unui limbaj comun, contribuie la crearea celui straniu sentiment de alienare, ce nu apare însă numai în această apăsătoare confesiune lirică. Alte scrieri ca *In Mai, in Mai schrie der Kuckuck!* (*În mai, în mai cîntă cucul*) sau *Die lange lange Strasse lang* (*De-a lungul drumului cel lung*) subliniază cu și mai multă putere înstrăinarea individului în societatea burgheză postbelică, caracterul impermeabil al unei lumi în care toate ușile sînt închise, iar acei oameni care nu și-au însușit catehismul existenței din *Lesebuchgeschichten* (*Povestiri pentru cartea de citire*) sînt sortiți inevitabil pieirii.

Această idee care străbate multe scrieri ale lui Wolfgang Borchert capătă o dezvoltare amplă și profundă în drama *Draussen vor der Tür* (*Afară, în fața ușii*) operă care i-a asigurat scriitorului o largă notorietate și care reprezintă în modul cel mai complex valențele sale artistice.

Tema inadaptabilului întors de pe front poate fi descifrată în numeroase opere literare. Ilse Langer a realizat patetica dramă *Die Heimkehr* (*Întoarcerea acasă*), Gerhart Pohl publică romanul *Fluchtborg* (*Bastionul refugiului*), (1955), iar Heinrich Böll, *Und sagte kein einziges Wort* (*Și n-a rostit nici un cuvînt*), (1953). Bertolt Brecht scrisese și el în 1920 o piesă cu puternice implicații sociale *Trommel in der Nacht* (*Tobe în noapte*), pornind de la același motiv literar, furnizat de ororile primului război mondial.

Aceeași temă, filtrată prin fluxul amintirilor de pe front și a întoarcerii acasă, capătă la Wolfgang Borchert nuanțe noi și o intensitate neîntîlnită la alți scriitori contemporani.

Istovit și șchiop, Beckmann se întoarce de pe front. Copilul îi fusese ucis de o bombă, în patul său se găsea un alt bărbat și el rămîne singur, în fața unei uși închise. Itinerarul existenței lui va evolua altfel decît al lui Kragler, eroul lui Brecht macerat de căldurile toride ale Africii, care își făcuse după toate acestea un adevărat superlativ al vieții din patul mare și alb, casa liniștită și perpetuarea speciei. Construit dintr-o altă pastă, Beckmann nu poate trăi sub zodia compromisurilor. Disperat, insul care era „*doar unul dintre cei ce nu mai pot, unul din cei mulți, fără număr*” se aruncă în Elba pentru că nu mai era în stare să îndure piciorul schilod, singurătatea și foamea. Dacă drama lui Wolfgang Borchert s-ar fi oprit aici, ea n-ar fi depășit recuzita literară cunoscută cu eroi inadaptabili și oameni de prisos. De aceea scriitorul a simțit inevitabil nevoia urmăririi traiectoriei sinuoase a vieții eroului său și pe alte planuri. Însuși procesul moral, intentat de autor societății germane postbelice impunea acest lucru.

Astfel Elba, care apare sub forma unui personaj, îl aduce pe Beckmann, care fusese șase ani soldat, la mal pentru a mai încerca viața încă o dată. Confruntarea dureroasă a eroului cu realitatea dură și nemiloasă este reluată de la început. Utilizînd procedeul cunoscut al dedublării personalității umane, foarte frecvent și în teatrul lui Brecht, Wolfgang Borchert îl înfățișează pe Beckmann, pesimistul cvasiabulic, mereu impulsiv, la fapte de *Celălalt*, care îl îndeamnă să cunoască „*condiția umană*” prin diferite încercări mereu eșuate, ce sînt tot atîtea trepte ale cunoașterii unei lumi impasibile sau ostile în fața suferinței. Dar cum tentațiile de trăire a vieții într-o societate în care toate ușile rămîn definitiv închise sînt epuizate, *Celălalt*, cel care spune totdeauna da, dispare neputincios, iar singularizarea lui Beckmann sugerată de monologurile de un vibrant lirism, capătă proporții de-a dreptul halucinante.

Peste lumea în care Beckmann este un străin, uitat sau alungat, stăpînește un dumnezeu bătrîn, costeliv și neputincios, simbolizat în dramă printr-un moșneag plîngăreț, și moartea obeză, cu chip de burghez satisfăcut. Refuzat de apele Elbei și de societatea care nu-l primea pe soldatul invalid în rîndurile sale,

Beckmann este nimicit de întrebări fără răspuns, de angosta inutilității sale peste care plutește din nou aripa grea a morții.

Construită, în mare măsură, după formula *teatrului epic* contemporan care operează cu simboluri încărcate cu adânci semnificații și scene independente, drama lui Borchert are o *structură circulară*, menită să demonstreze și ea absurditatea unei lumi pe care scriitorul o repudiază. Reluate în final prin monologurile halucinante care sugerează o ultimă relație dintre viață și vis, unele episoade din scenele inițiale au semnificația recapitulării unei existențe tragice cu circuit închis. Implicațiile satirice ale acestei opere sînt astfel și mai mult amplificate în sensul intențiilor comunicate de autor prin însuși preluatul acestei drame atît de zguduitoare. „*Un om se întoarce în Germania. A lipsit multă vreme omul acesta. Foarte multă vreme... Și se întoarce cu totul altul decît era cînd a plecat... Un om se întoarce în Germania. Și iată că aici îi e dat să trăiască un film năstrușnic. În timpul spectacolului e nevoit să se ciupească de mai multe ori de braț, fiindcă nu-și dă seama dacă e treaz sau dacă nu cumva visează. Dar pe urmă vede că lîngă el, în dreapta și în stînga, sînt mulți alții, și cu toții se întîmplă același lucru.*”

Pornind de la un asemenea pretext literar, desprins din viața Germaniei postbelice, bine cunoscută de scriitor, Wolfgang Borchert realizează o violentă satiră despre o lume în care „*Unul dintre aceia care se înapoiază acasă și pînă la urmă nu se înapoiază totuși acasă, fiindcă «acasă» nu mai există pentru ei*”, despre destinul tragic al unor oameni apăsăți de crimele războiului și care își caută cu fervoare un nou echilibru, dar acesta nu se mai poate împlini deoarece „*pentru ei «acasă» înseamnă afară, în fața ușii. Germania lor e afară, în noaptea ploioasă, pe stradă. Asta e Germania lor*”.

Negativismul protestatar al lui Borchert se manifestă astfel încă o dată în toată violența lui. Dar ca o replică adresată celor care după cum bănuia, poate, aveau să-l învinuiască mai tîrziu de nihilism, scriitorul a lăsat între scrierile lui postume acea patetică profesiune de credință intitulată *Dann gibt es nur eins!* (Atunci, nu-ți mai rămîne decît o singură cale) prin care se adresa muncitorilor, mamelor, oamenilor de știință și tinerilor îndemnîndu-i să lupte împotriva unui nou război de natură

să declanșeze cea mai cumplită catastrofă mondială cunoscută vreodată.

Exponent lucid al unei generații deziluzionate, Wolfgang Borchert așază adevărul în fruntea ierarhiei valorilor, atât de adânc zdruncinate, arătînd că acesta trebuie oricînd preferat și apărut, chiar dacă este dur ca și moartea. Negativismul lui Borchert pleacă de la asemenea adevăruri dureroase, menite să spulbere orice vâl de iluzii, aceasta fiind condiția primordială de primenire a lumii viitoare care va trebui să sălășluiască deasupra gropilor scormonite de bombe și peste trupurile morților sacrificați fără milă.

Moartea prematură a lui Wolfgang Borchert a retezat un talent excepțional în plină dezvoltare. Mesajul său a fost receptat de atât de cunoscutul *Grup 47*, cît și de alți scriitori din diferite țări, constituind și astăzi un impresionant *memento*.

ROMUL MUNTEANU

DIN VOLUMUL

PĂPĂDIA

(1945—1946)

Ușa se închise în spatele meu. Se întâmplă destul de des ca o ușă să se închidă în spatele cuiva — ba nu-i de mirare nici dacă după aceea se răsucește și cheia în broască. Ușile locuințelor, de pildă, se încuie, și atunci rămîi ori pe dinăuntru ori pe dinafară. Ușile locuințelor au și ele ceva irevocabil, definitiv, trădător. Și acum, ușa din spatele meu a fost împinsă și s-a închis, da, a fost împinsă, fiindcă e o ușă nefiresc de groasă, care nu poate fi trîntită. O ușă urîță cu numărul 432. Tocmai asta o deosebește de alte uși, faptul că poartă un număr și că e țintuită în plăci de metal — și tocmai asta o face să pară atît de distantă și de inaccesibilă : fiindcă rămîne la toate nepăsătoare, și rugăciunile cele mai fierbinți n-o impresionează.

Și acum m-au lăsat singur cu acest om, și nu numai că m-au lăsat singur, dar chiar m-au închis cu el, cu acest om de care mă tem mai mult decît de orice : cu mine însumi.

Îți poți, oare, închipui ce simți cînd ești lăsat pe seama ta, cînd rămîi singur cu tine însuți, cînd ți-ai fost predat ție însuți ? Nu pot pretinde că această situație trebuie să fie neapărat îngrozitoare, dar este una dintre aventurile cele mai absurde pe care le poți trăi pe lumea asta : să te întîlnești cu tine însuți. Așa ne întîlnim aici, în celula 432 : despuiați, părăsiți, concentrați în noi înșine și fără să ne pese de nimic din jur, lipsiți de țel, de preocupări, de putința să acționăm. Și asta-i cel mai înjositor lucru : fără nici o posibilitate de a acționa. Fără o sticlă pe care s-o bei sau s-o spargi, fără un prosop ca să te spînzuri, fără un cuțit ca să evadezi sau să-ți tai vinele, fără un condei ca să scrii — să n-ai nimic — în afară de tine însuți.

E îngrozitor de puțin într-o încăpere goală cu patru pereți despuiți. E mai puțin decît are păianjenul care-și deapănă cu spatele împletitura și-și poate risca viața, se poate aventura fie să se prăbușească, fie să se prindă de fire. Pe noi ce fire ne prind cînd ne prăbușim ?

Propria noastră forță ? Sau vreun dumnezeu ? Dumnezeu — oare asta este forța care face copacul să crească și pasărea să zboare — Dumnezeu este viața ? Atunci, ce-i drept, ne prinde uneori în cădere, susținîndu-ne — cînd noi o vrem.

Cînd soarele și-a retras degetele de pe gratiile ferestrei și noaptea a început să se strecoare din unghere, ceva s-a apropiat de mine pășind din întuneric — și am crezut că ar putea fi Dumnezeu. Deschisese cineva ușa ? Nu mai eram singur ? Simțeam că mai era ceva, și respira, și creștea. Celula devenise prea strîmtă — simțeam că zidurile trebuie să se dea în lături din fața acestui ceva, care era aici și pe care îl numeam Dumnezeu.

Ascultă tu, care porți numărul 432, omulețule — nu te lăsa îmbătat de noapte ! Cu tine, în celulă, se află numai propria ta frică, nimic altceva ! Frica și noaptea. Dar frica este un monstru hidos, și noaptea poate deveni îngrozitoare ca un strigoi, dacă rămîi singur cu ea.

Iată că luna începe să hoinărească peste acoperișuri și să lumineze pereții. Caraghiosule ! Pereții sînt tot atît de strîmți ca de obicei, și celula e goală ca o coajă de portocală. Dumnezeu, pe care ei îl numesc cel atoateiertător, nu este aici. Iar ceea ce era aici, ceea ce vorbea, se află în tine. Poate că era un dumnezeu în tine — tu erai acela ! Fiindcă tu ești și dumnezeu, toate sînt dumnezeu, și păianjenul, și scrumbia. Dumnezeu este viața — în asta constă totul. Dar asta înseamnă atît de mult, că el nu mai poate exista. Încolo nu e nimic. Dar acest Nimic ne copleșește adesea.

Ușa celulei era închisă ca o nucă — de parcă n-ar fi fost deschisă niciodată — și despre care știi că nu

se deschide niciodată de la sine, că singura cale ar fi s-o spargi. Atît de închisă era uşa. Şi, lăsat cu mine însumi, m-am prăbuşit în hăul fără de fund al deznădejdiei. Atunci, însă, păianjenul se răsti la mine ca un plutonier major : Papă-lapte ! Vîntul îi sfîşiasă pînza şi cu hărnicie de furnică se apucase să ţeasă alta şi mă prinse, pe mine cel cîntărind cincizeci şi cinci de kilograme, în firele puternice ale ţesăturii fine ca o adiere. I-am mulţumit, dar nu mi-a acordat nici cea mai mică atenţie.

Aşa m-am obişnuit, încetul cu încetul, cu mine însumi. Pretindem cu atîta uşurinţă să fim suportaţi de alţi oameni, şi cu toate astea abia ne putem suporta noi înşine. Treptat însă mi-am dat seama că sînt încă destul de amuzant şi plăcut — zi şi nopte descope-ream în mine cele mai ciudate însuşiri.

Dar cu timpul, timp lung, am pierdut legătura cu toate, cu viaţa, cu lumea înconjurătoare. Zilele picu-
rau din mine cu repeziciune şi neabătut. Simţeam cum, încetul cu încetul, lumea reală se scurgea din mine, lăsînd un gol care se umplea cu mine însumi. Simţeam că mă depărtez mereu de această lume în care totuşi abia păşisem.

Pereţii erau atît de reci şi de morţi, încît m-am îmbolnăvit de deznădejde şi apatie. Fără îndoială că poţi să-ţi strigi durerea vreme de cîteva zile — dar cînd nu primeşti răspuns, te cuprinde curînd obo-seala. Fără îndoială poţi bate vreme de cîteva ceasuri în perete şi în uşă — dar dacă lor nu le pasă, îţi răneşti pumnii, şi această uşoară durere devine singura mîngîiere în pustiul ce te-nconjoară.

Fără îndoială că pe lumea aceasta nimic nu este definitiv. Fiindcă şi uşa cea distantă s-a deschis, apoi multe altele, şi fiecare dintre ele a scuipat în afară cîte un bărbat sfios, neras, într-un şir lung care porni către o curte cu iarbă verde la mijloc şi ziduri cenuşii împrejur.

Aici izbucniră lătrături în jurul nostru și spre noi — lătrăturile răgușite ale unor câini albaștri, cu burțile încinse în curele de piele. Aveau grijă să ne mișcăm și se mișcau ei înșiși, iar lătratul lor ne vîra spaima în suflet. Și cînd spaima nu mai avea loc în noi, ne linișteam, și ne dădeam seama că erau oameni în uniforme albastre-spălăcite.

Mărșăluiam în cerc. Reîntîlnirea cu cerul a fost zguduitoare și cînd ochii ni se obișnuiră din nou cu soarele am putut distinge, printre pleoapele ce clipeau într-una, că eram mulți cei care tropăiam descumpăniți și trăgînd adînc aerul în piept — șaptezeci, poate optzeci de oameni.

Și mereu în cerc — în ritmul saboților noștri de lemn, descurajați, timorați și totuși pentru o jumătate de oră mai fericiți decît înainte. Dacă n-ar fi existat uniforme albastre care ne lătrau în obraz, am fi fost în stare să tropăim așa la infinit — fără trecut, fără viitor ; un prezent destul de suportabil : să respiri, să privești, să umbli !

Așa a fost la început. Aproape o sărbătoare, o mică fericire. Dar cu timpul — cînd vreme de cîteva luni te bucuri de ceva în mod pasiv — începi să bați cîmpii. Mica fericire nu-ți mai ajunge — te sature și picăturile tulburi ale acestei lumi căreia îi sîntem robi cad în paharul tău. Și atunci sosește și ziua cînd tropăitul în cerc devine o tortură, cînd te simți batjocorit sub cerul înalt, iar pe omul dinaintea ta și pe cel de după tine nu-i mai socoți frați și tovarăși de suferință, ci niște cadavre ambulante, aflate aici numai ca să-ți facă silă și între care te simți ca bătut în cuie, o scîndură dintr-o îngrăditură fără de sfîrșit, o scîndură oarecare fără înfățișare proprie, și vai ! ceilalți îți stîrnesc mai degrabă greața decît altceva. Așa se întîmplă cînd vreme de luni de zile te învîrtești în cerc, între ziduri cenușii, și uniforme albastre-spălăcite latră monoton la tine.

Omul care merge în fața mea e mort de mult. Sau a scăpat din vitrina cu monștri a unei tarabe de bîlci, împins de un diavol pus pe glume care îl face să se

poarte de parcă ar fi un om ca toți oamenii — deși nu încapе îndoială că e mort de mult. Da ! Căci chelia lui, înconjurată de o cunună încîlcită și zdrențuită de smocuri păroase cenușii-murdare, nu are luciul acela unsuros al cheliilor vii, în care soarele și ploaia se mai pot oglindi tulbure — nu, e o chelie fără luciu, pufoasă și mată ca postavul. Dacă acest tot din fața mea, pe care nu îndrăznesc să-l numesc om, dacă această imitație de om nu s-ar mișca, ai putea crede că nu-i o chelie, ci o perucă. Și nu peruca unui savant sau a unui bețiv înrăit — nu, cel mult a unui conțopist sau a unui clown. Dar ce tenace e peruca asta — numai din răutate refuză să dispară din fața mea, fiindcă simte că eu, omul-din-spatele-ei, o urăsc. Da, o urăsc. De ce trebuie ca această Perucă — așa îl voi numi de-acum înainte pe omul-din-fața-mea, e mai simplu — de ce trebuie să pășească în fața mea și să trăiască, în timp ce vrăbiile tinere, care n-au învățat încă să zboare și n-au nici o vină, se aruncă din jgheabul streșinii și mor ? Urăsc Peruca asta, pentru că e lașă — îngrozitor de lașă ! Îmi simte ura, în timp ce tropăie stupid înainte, mereu în cerc, un cerc foarte mic între ziduri cenușii, iar zidurile sînt și ele lipsite de inimă, altfel ar dispărea tainic într-o noapte, și s-ar ridica în jurul palatului unde locuiesc miniștrii noștri.

De cîtăva vreme mă tot gîndesc de ce-or fi închis Peruca — ce faptă putea ea săvîrși — ea, care e prea lașă să se întoarcă spre mine, în timp ce eu o chinuiesc neconținut. Fiindcă o chinuiesc : o calc mereu pe călcîie — cu intenție, firește — și din gură scot un zgomot grețos de parcă aș scuipa pe spinarea ei bucăți de plămîn tocat. De fiecare dată zvîcnește rănită. Cu toate astea nu îndrăznește să-și întoarcă fața spre cel care o chinuiește — nu, e prea lașă pentru asta. Se răsucesce numai puțin spre spate, în direcția mea, cu gîtul țepăn, dar nu îndrăznește să efectueze jumătatea de rotire necesară pentru ca ochii noștri să se întîlnească.

Oare ce-o fi avînd de ispășit ? Poate că a delapidat sau a furat ? Sau poate că într-un acces de abe-

rație sexuală a stîrnit indignarea publică? Da, cam asta trebuie să fie. Într-o bună zi, un Eros cocoșat a amețit-o și a scos-o din lașitatea ei, aruncînd-o într-o desfrînare timpă — și iată că acum tropăie în fața mea, mulțumită în sine și speriată că a îndrăznit și ea o dată ceva.

Cred însă că pe ascuns tremură de frică, fiindcă știe că în spate merg eu, ucigașul ei! O, mi-ar fi foarte lesne s-o ucid, și aș putea-o face fără să se observe. Ar fi destul să-i pun o piedică și s-ar prăbuși de pe picioroangele ei mult prea țepene, și de bună seamă că s-ar lovi găurindu-și capul — iar pe urmă s-ar goli de aer cu un pfff... nepăsător, ca o cameră de bicicletă. I-ar plesni scăfîrlia chiar la mijloc ca o ceară alb-gălbuie și puținele picături de cerneală roșie care s-ar prelinge ar da impresia unui trucaj neîndemînic și caraghios, ca siropul de zmeură pe bluza de mătase albastră a unui comediant străpuns de pumnal.

Așa se manifesta ura mea față de Perucă, un individ căruia nu i-am văzut niciodată fața, căruia nu i-am auzit niciodată vocea, căruia nu-i cunoșteam decît mirosul mucegăit, stătut, de naftalină. Cu siguranță că vocea lui — adică a ei, a Perucii — era domoală, obosită, lipsită de orice patimă, tot atît de lipsită de vigoare ca și degetele lui lăptoase. Cu siguranță că avea ochi bulbucați de vițel și buza inferioară groasă, lăsată în jos, buză de om care ar mîncea tot timpul bomboane. E masca unui chefliu meschin, fără măreție și cu tot atîta curaj cît are un negustor de papetărie care stă la tejghea și-și petrece adesea o zi întreagă mîngîind cu mîinile lui de moașă cei șaptesprezece bănuți primiți pe un caiet de dictando.

Nu, nici un cuvînt mai mult despre Perucă! O urăsc într-adevăr atît de puternic, încît lesne m-aș putea lăsa tîrît într-un acces de furie care să dezvăluie tot ce simt. Ajunge. Gata. Niciodată n-am să mai vorbesc de ea, niciodată...

Dar cînd unul dintr-ăștia, al cărui nume nu vrei să-l pomenesci, umblă mereu în fața ta, cu genunchii

îndoîți și în ritmul unei melodii de melodramă ieftină, nu mai scapi de el. Te întărită tot timpul să te gîndești la el, să-i simți prezența, să-l urăști, ca o mîncărime pe pielea spinării, acolo unde nu poți ajunge cu degetele.

Cred că pînă la urmă o să fiu totuși nevoit să ucid Peruca. Teamă mi-e însă că mortul o să-mi joace o festă macabră. Cu un rîs vulgar o să-și amintească deodată că pe vremuri a fost clown și, dîndu-se de-a dura în propriul lui sînge, o să răsară drept în fața mea. Poate puțin cam stingherit că n-a putut să oprească sîngele așa cum alții rețin urina. O să facă tumbe și giumbușlucuri prin manejul închisorii și o să sară capra pe spinarea gardienilor, pînă o să-i înnebunească, pentru că, la urmă, prefăcîndu-se cuprins de teamă, să sară pînă sus pe zid. De acolo o să-și scoată limba lui ca o cîrpă de frecat podelele, o să ne dea cu tifla și o să dispară pentru totdeauna.

Nici nu ne dăm seama cîte s-ar putea întîmpla dacă fiecare și-ar aminti pe neașteptate ce este el de fapt.

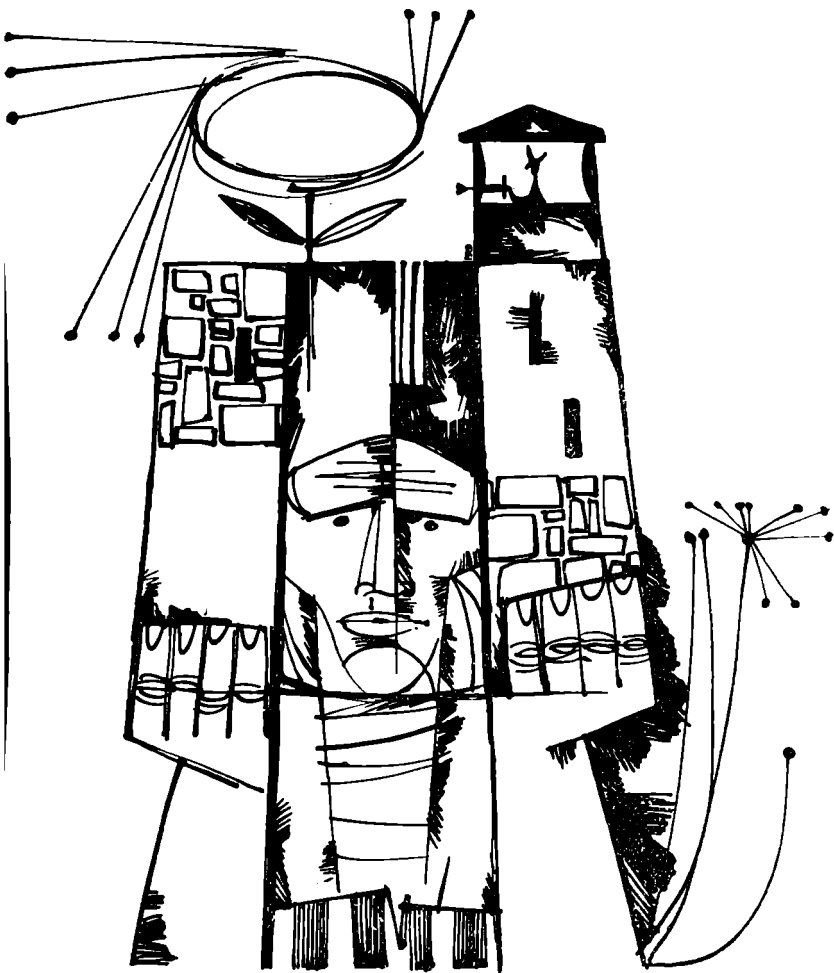
Să nu crezi că ura mea împotriva omului-din-față, împotriva Perucii, este lipsită de conținut și de teme — ei bine, nu, fiindcă se întîmplă uneori să nimerești într-o situație în care ura te copleșește și valurile ei furioase te tîrăsc atît de departe de propriile tale țăr-muri, încît după aceea abia de mai poți găsi calea înapoi către tine însuți — atît de puternic te pustiește ura.

Știu că ți-e greu să mă ascuți și să simți la unison cu mine. Dar n-ai decît să nu ascuți, procedează ca atunci cînd cineva îți citește din Gottfried Keller sau din Dickens. Urmează-mă, să mergem alături în cercul strîmt dintre zidurile nemiloase. Fii lîngă mine nu cu gîndul — nu, ci trupește, fii omul-din-spatele-meu. Și atunci ai să vezi ce repede vei învăța să mă urăști. Fiindcă atunci cînd ai să orbecăiești împreună cu noi (spun „noi“ deoarece aceasta ni se potrivește tuturor) în cercul nostru deșălat, vei fi atît de golit de dragoste încît ura te va umple și se va revărsa înspumată ca șampania. Și o vei lăsa să spumege, numai ca să scapi

de senzația asta îngrozitoare de gol. Și nu cumva să crezi că vei fi în stare de frumoase pilde ale iubirii-față-de-aproapele-tău, când burta ți-e goală și inima ți-e goală !

Drept urmare, tu, cel care ai învățat tot ce e bun și frumos pe lume, ai să te legeni buimac în urma mea și multe luni de zile ai să depinzi numai de mine, de spinarea mea îngustă, de ceafa mea mult prea moale și de pantalonul gol care, dacă dăm crezare anatomiei, ar trebui să cuprindă ceva mai mult. Cel mai des însă va trebui să-mi privești picioarele. Fiecare om-din-spate privește picioarele omului-din-față, ritmul pasului său îi este impus, îl preia în chip obligatoriu, chiar dacă acest ritm îi este străin și incomod. Ei, și pe urmă o să te cotopească ura ca pe o muiere geloasă, când ai să observi că n-am un fel propriu de a merge. Nu, n-am un fel propriu de a merge. Există într-adevăr oameni care n-au un fel propriu de a merge — au mai multe stiluri care nu se pot împleti într-o melodie unică. Eu sînt unul dintre aceștia. De asta ai să mă urăști, la fel de absurd și de explicabil cum urăsc eu care sînt nevoit să detest Peruca numai fiindcă sînt omul-din-spatele ei. Și tocmai când o să izbutești să-ți potrivești mersul după pasul meu cam șovăitor și prost calculat ai să constați tresărind că am început deodată să calc foarte sigur și energic. Abia ai reușit să sesizezi acest nou fel al meu de a merge, și iată că mai fac cîtiva pași clătînîndu-mă distrat și descurajat. Nu, n-ai să te poți gîndi la mine cu plăcere și cu prietenie. Trebuie să mă urăști. Toți oamenii-din-spate îi urăsc pe oamenii-din-față.

Poate că totul s-ar schimba dacă oamenii-din-față s-ar întoarce o dată către oamenii-din-spate ca să se înțeleagă cu ei. Dar așa e firea omului-din-spate — el nu-l vede decît pe omul-din-față și-l urăște. Dar pe omul-din-spatele său îl ignorează — căci despre partea lui el se simte ca omul-din-față. Așa stau lucrurile în cercul nostru dinlăuntrul zidurilor cenușii — așa stau lucrurile și în alte părți, poate că pretutindeni.

Ar fi trebuit, totuși, să ucid Peruca. Într-o zi m-a infuriat atît de tare, încît sîngele a început să-mi clocotească în vine. Asta s-a întîmplat cînd am făcut descoperirea. Nu era mare lucru. O descoperire mică de tot.

Am amintit oare că în fiecare dimineață, vreme de o jumătate de oră, ne învîrteam în jurul unui petic de iarbă de un verde-murdar? În mijlocul arenei acestui circ ciudat se îngrămădeau, pălite, firele de iarbă, pălite și fără înfățișare proprie, ca și noi, cei țintuiți în îngrăditura cumplită. Căutînd ceva viu, ceva colorat, ochiul meu rătăcea la întîmplare și fără prea mare nădejde peste cele cîteva firicele care, simțindu-se privite, se strînseră laolaltă și-mi făcură semne prietenoase — și atunci am descoperit printre ele un punct galben, cu totul neînsemnat, o gheșă în miniatură, pe o pajiște mare. Eram atît de înspăimîntat de descoperirea mea, încît credeam că toți trebuie să mi-o fi citit pe față, că ochii mei căpăta-seră o fixitate arzătoare în contemplarea aceluia ceva galben, și atunci m-am uitat repede și atent la încălțările omului-din-față. Dar așa cum nu te poți stăpîni să privești mereu la o pată de pe nasul celui cu care stai de vorbă, făcîndu-l astfel să nu se simtă în apele lui, tot așa ochii mei tînjeau după punctul galben. Cînd am trecut din nou mai aproape de el, m-am prefăcut cît se poate de nepăsător. Mi-am dat seama că era o floare, o floare galbenă. Era o păpădie — o buruiană mică, galbenă.

Se afla cam la o jumătate de metru în stînga drumului nostru, al cercului de-a lungul căruia înălțam în fiecare dimineață osanale aerului proaspăt. Hotărît, mi-era frică și-mi închipuiam că vreuna dintre uniforme albastre urmărește, cu ochii bulbucați, direcția privirii mele. Dar deși cîinii noștri de pază aveau o îndelungată obișnuință în a sesiza orice manifestare individuală a vreunuia dintre cei țintuiți în îngrăditură și a răspunde cu lătrături furioase — nici-meni nu și-a dat seama de descoperirea mea. Deocamdată, mica păpădie îmi aparținea numai mie.

Dar nu m-am putut bucura de ea cu adevărat decît vreo cîteva zile. Trebuia să fie cu totul a mea. De cîte ori se sfîrşea plimbarea în cerc, mă luptam cu mine însumi să mă pot smulge de lîngă ea, şi mi-aş fi dat raţia mea zilnică de pîine (şi asta înseamnă ceva !) s-o pot lua cu mine. Dorinţa de a avea ceva viu în celulă deveni atît de puternică, încît floarea, mica şi sfioasa păpădie, dobîndi curînd în ochii mei valoarea unui om, a femeii iubite în taină : nu mai puteam trăi fără ea — acolo sus, între zidurile lipsite de viaţă.

Şi pe urmă a intervenit întîmplarea cu peruca. Am ticluit totul cu multă viclenie. De fiecare dată cînd treceam pe lîngă floarea mea, deviam pe nesimţite cu cîte un pas spre peticul de iarbă. În fiecare dintre noi sălăşluieşte în bună măsură spiritul de turmă, şi pe asta mă bizuiam. Nu m-am înşelat. Omul-din-spatele meu, omul-din-spatele lui, omul-din-spatele acestuia din urmă — şi aşa mai departe — toţi se tîrau, cu încăpăţinare, ascultători, drept pe urma pasului meu. Aşa am izbutit ca, în patru zile, să deplasez drumul nostru aducîndu-l atît de aproape de păpădia mea, încît dacă m-aş fi aplecat aş fi putut s-o apuc cu mîna. Ce-i drept, în urma acestei acţiuni, vreo douăzeci dintre palidele fire de iarbă au fost ucise în ţărîna de sub sabotii noştri — dar cine se mai gîndeşte la cîteva fire de iarbă, atunci cînd vrea să cu-leagă o floare !

Mă apropiam de împlinirea dorinţei mele. Ca să fac o încercare, am lăsat de cîteva ori să-mi cadă ciorapul stîng, aplecîndu-mă cu nevinovăţie şi supărat să-l trag iarăşi la loc. Nimeni n-a găsit ceva de obiectat. Aşadar, pe mîine !

Nu trebuie să rîdeţi de mine dacă vă mărturisesc că a doua zi, cînd am ieşit în curte, inima îmi bătea cu putere, iar mîinile îmi erau umede şi neliniştite. Fiindcă mi se părea cu totul de necrezut că aş putea dobîndi, deodată, o iubită în celulă, după luni de singurătate, lipsite de orice mîngîiere.

Aproape că sfîrşisem raţia noastră zilnică de cercuri desfăşurată în bocănitul monoton al saboţilor — la penultima rotire trebuia să se întîmple. Şi tocmai atunci a intervenit Peruca, în chipul cel mai perfid şi mai josnic cu putinţă.

Tocmai intrasem în penultimul ocol, uniforme albastre zornăiau pline de importanţă legăturile de chei uriaşe, şi eu mă apropiam de locul faptei, de unde floarea mă întîmpina cu o privire plină de teamă. Cred că în viaţa mea nu mai fusesem atît de emoţionat ca în aceste clipe. Încă douăzeci de paşi. Încă cincisprezece, încă zece, cinci...

Şi în clipa aceea se produse catastrofa ! Peruca îşi aruncă pe neaşteptate braţele subţiri în aer, de parcă voia să danseze o tarantelă, îşi ridică graţios piciorul drept pînă în dreptul buricului iar pe piciorul stîng se răsuci către spate. N-am să pot înţelege niciodată cum de a găsit atîta curaj — căci m-a fulgerat triumfătoare cu privirea, de parcă ştia totul, ochii i s-au rostogolit în orbite pînă ce albul a prins să sticlească — apoi omul se prăbuşi ca o marionetă. Da, lucrurile se lămuriseră acum : înainte vreme trebuie să fi fost clown, fiindcă toată lumea izbucni în hohote de rîs !

Pe urmă, însă, porniră să latre uniforme albastre, şi rîsul pieri de parcă nici n-ar fi fost vreodată. Şi unul se apropie de cel căzut şi spuse tot atît de firesc de parcă ar fi spus : plouă — spuse : „E mort !“

Trebuie să mai fac o mărturisire — din onestitate faţă de mine însumi. În clipa cînd omul căruia îi spuneam Peruca m-a privit drept în ochi şi cînd am simţit că e învins, nu de mine, ci de viaţă — în acea secundă ura mea pieri aşa cum pierе un val pe nisipul plajei, şi nu mi-a rămas decît o senzaţie de gol. Se rupsesse o scîndură din îngrăditură — moartea trecuse pe lîngă mine şuiерîndu-mi în urechi — împrejurare în care omul se grăbeşte să devină bun. Iar Perucii nu-i port pică pentru biruinţa pe care a crezut că a dobîndit-o asupra mea.

În dimineaţa următoare, omul-din-faţa mea era un altul. El m-a făcut să uit numaidecît Peruca. Părea

ipocrit ca un teolog, dar cred că iadul îl trimisese anume în concediu ca să mă împiedice o dată pentru totdeauna să-mi culeg floarea.

Avea un fel plin de obrăznicie de a atrage atenția asupra sa. Toți îl socoteau un caraghios. Pînă și cîinii albaștri nu se puteau stăpîni să rînjească ome-nește, și asta dădea naștere unui spectacol dintre cele mai ciudate. La fiecare pas se afla un gardian — dar fețele stupide ale militarilor de profesie se schimono-siseră, demnitatea lor primitivă se transformase într-o grimasă. Nu voiau să rîdă, Doamne ferește ! Dar n-aveau încotro. Cunoști senzația aceea binefăcătoare, cînd ești certat cu cineva și pe fețele amîndurora s-a așternut masca supărării definitive, și apoi se întîmplă ceva hazliu care vă silește pe amîndoi să rîdeți — nu vreți să rîdeți, Doamne ferește ! Dar pe urmă fața se lățește totuși și capătă expresia aceea cunoscută care poate fi desemnată în chipul cel mai nimerit prin cuvintele „zîmbet acru“. Așa au pățit de data asta cîinii albaștri, și a fost singura pornire omenească pe care am observat-o vreodată la ei. Da, teologul ăsta era o figură. Era destul de isteț ca să simuleze nebu-nia — dar nu chiar atît de nebun încît istețimea lui să sufere de pe urma asta.

Eram șaptezeci și șapte de oameni în manej, și în jurul nostru lătra o haită de douăsprezece uniforme purtătoare de revolvere. Poate că unii se aflau de douăzeci de ani și chiar de mai multă vreme în slujba asta de cîine lătrător, fiindcă, de-a lungul anilor, tot lătrînd la mii de victime, gurile li se alungiseră ca boturile. Dar această asimilare cu lumea animalelor nu le răpise nimic din înfumurare. Fiecare dintre ei putea fi luat așa cum se afla și folosit ca o statuie cu inscripția : *L'État c'est moi*¹.

Teologul (mai tîrziu am aflat că de fapt era lă-cătuș și a murit într-un accident, în timp ce lucra la niște reparații într-o biserică — Dumnezeu se îndu-rase de el !) era atît de nebun sau de isteț, încît le

¹ Statul sînt eu. (Franc.)

respecta întru totul demnitatea. Dar ce zic eu — respecta? Umfla demnitatea uniformelor albastre pînă la proporțiile unui imens balon, despre dimensiunile căruia nici măcar purtătorii demnității nu-și mai dădeau seama. Și chiar dacă rîdeau de nerozia lui, o anumită mîndrie le umfla totuși burțile, făcînd să se întindă hamurile de piele cu care erau încinși.

De cîte ori teologul trecea pe lîngă vreunul dintre cîinii de pază, care își exercitau autoritatea stînd cu picioarele depărtate și nu scăpau nici un prilej să se repeadă cu furie la noi, de fiecare dată făcea o plecăciune care părea foarte sinceră și spunea atît de politicoasă și de bine intenționat: „Petrecere frumoasă, domnule gardian!“ încît nici un dumnezeu de pe lume n-ar fi putut să-i poarte pică pentru asta, și cu atît mai puțin orgolioasele uniforme albastre. În același timp își făcea plecăciunea cu atîta bună-cuviință, încît aveai de fiecare dată impresia că se ferește să nu primească o palmă în obraz.

Așadar, diavolul îi dăduse acestui comediant-teolog rolul omului-din-fața mea, iar nebunia lui radia atît de puternic și mă copleșea, încît aproape am uitat de noua mea iubită, de mica mea păpădie. Cu greu am izbutit să-i arunc o scurtă privire afectuoasă, fiindcă spaima care mă cuprinsese și lupta smintită cu proprii mei nervi făcea să-mi țîșnească sudoarea prin toți porii. De fiecare dată cînd teologul își făcea plecăciunea și acel „Petrecere frumoasă, domnule gardian!“ îi picura de pe limbă ca mierea — de fiecare dată trebuia să-mi încordez toți mușchii ca să nu procedez întocmai ca el. Ispita era atît de puternică, încît de multe ori le-am zîmbit prietenos statuilor-gardieni și abia în ultima clipă am reușit să mă stăpînesc și să nu fac o plecăciune sau să scot vreun cuvînt.

Ne roteam zilnic vreo jumătate de oră în curte, timp în care făceam douăzeci de ocoluri, iar douăsprezece uniforme împresurau cercul nostru. Prin urmare, teologul făcea în orice caz două sute patruzeci de plecăciuni pe zi, și eu trebuia să mă concentrez de două sute patruzeci de ori, străduindu-mă din

răspuțeri să nu înnebunesc. Știam că dacă, totuși, aș fi făcut-o vreme de trei zile, aș fi căpătat circumstanțe atenuante — dar nu mă simțeam în stare de asemenea faptă. M-am întors în celulă cu totul istovit. Toată noaptea însă am visat că umblu de-a lungul unui șir nesfârșit de uniforme albastre, toate avînd înfățișarea lui Bismarck — toată noaptea mi-am coșat spinarea în timp ce le uram acestor milioane de bismarci de un albastru-spălăcit : „Petrecere frumoasă, domnule gardian !“

A doua zi am reușit să potrivesc lucrurile așa fel ca să-mi treacă rîndul și omul-din-fața mea să fie un altul. Am pierdut un papuc, l-am pescuit cu multă grijă și mi-am luat șontîc-șontîc locul în îngrăditură. Slavă Domnului ! În fața ochilor mei răsări soarele. Mai bine zis — se întunecă. Noul meu om-din-față era atît de nerușinat de înalt, încît deși măsuram 1,80 m, dispăream cu totul în umbra lui. Așadar, exista totuși o providență — ea trebuia doar puțin ajutată cu papucul. Mîinile și picioarele lui, inuman de lungi, vîsleau care încotro, fără nici o noimă, și ciudățenia cea mare era că reușea chiar să înainteze, deși sînt sigur că n-avea o privire de ansamblu asupra picioarelor și mîinilor. Aproape că-l iubeam — da, mă rugam să nu se prăbușească deodată mort ca Peruca, sau să înnebunească și să înceapă a face niște lașe plecăciuni. Mă rugam să aibă viață îndelungată și mintea să-i rămînă întreagă. Mă simțeam atît de ocrotit în umbra lui, că privirile mele începură să îmbrățișeze mai mult ca de obicei micuța păpădie, fără să-mi mai fie teamă că mă voi trăda. Îi iertam acestui om-din-față trimis de cer pînă și vocea îngrozitor de fonfăită, ba chiar mi-am stăpînit pornirea de a-i da tot felul de porecle ca : trîmbiță, caracatiță sau preoteasă fanatică. Nu mai vedeam decît floarea, iar omului-din-față îi îngăduiam să fie cît de înalt și cît de stupid dorea !

Era o zi ca toate celelalte. Se deosebea de ele numai prin aceea că pulsul deținutului din celula 432 a prins, spre sfîrșitul jumătății de oră, să bată nebu-

nește și ochii lui au căpătat o expresie de prefăcută nevinovăție și de nesiguranță prost ascunsă.

Am intrat în penultimul ocol — legăturile de chei se însuflețiră iar și îngrăditura moțăia în razele zgîrcite de soare ca în spatele unor gratii veșnice.

Dar ce-a fost asta? Una dintre scîndurile îngrăditurii nu moțăia! Era cît se poate de trează și de emoție își schimba mersul la fiecare cîtiva metri. Oare nimeni n-a observat acest fapt? Nu. Și scîndura 432 se aplecă pe neașteptate, își făcu de lucru la ciorapul care-i alunecase, și — cu iuțea fulgerului — își repezi mîna spre o floriceică speriată, o rupse, și iată că șaptezeci și șapte de scînduri țintuite într-o îngrăditură bocăneau iarăși, cu obișnuita indiferență, în ultimul ocol.

Nu e de loc caraghios: Un tînăr blazat și plin de căință, din era plăcilor de gramofon și a cercetării spațiului cosmic, stă în celula 432 a unei închisori, sub ferestruica tăiată în partea de sus a peretelui și, în fîșia îngustă de lumină, ține în mîinile lui stinghere o floare mică și galbenă — o păpădie cu totul obișnuită. Și pe urmă, omul acesta, care fusese obișnuit să simtă mirosurile de praf de pușcă, parfum și benzină, de gin și ruj de buze, ridică păpădia spre nările lui flămînde, care vreme de multe luni n-au mirosit decît lemnul patului, praful și sudoarea spaimei — și sugă cu lăcomie însăși esența micului fagure galben, umplîndu-și ființa care nu mai constă decît din nări.

Atunci în sufletul lui se deschide ceva și se revarsă ca lumina în încăperea cea îngustă, ceva despre care nici nu știuse pînă acum că ar exista: o duioșie, o nevoie de ocrotire și căldură fără seamăn îl apropie de floare și-i umple întreaga ființă.

Spațiul din jur îi devine de neîndurat și închide ochii și gîndește cu mirare: „Miroși a pămînt. A soare, a apă de mare și a miere, iubita mea vie!“ Îi simte răceala sfioasă, așa cum simțise de mult vocea tatălui său, de care adesea nu ascultase și care, mută

acum, îi aduce atîta mîngîiere — o simte așa cum ar fi simțit umărul lucios al unei femei oacheșe.

O ridică pînă la cana cu apă, cu multă grijă, așa cum ridici o femeie iubită, puse înăuntru mica făptură vlăguită, și pe urmă îi trebuiră mai multe minute ca să se așeze cu fața aproape de floarea lui — atît de încet se mișca.

Era atît de descătușat și de fericit, încît lepăda și îndepărta de el tot ce-l împovăra : captivitatea, singurătatea, foamea de dragoste, neajutorarea celor douăzeci și doi de ani ai săi, ziua de astăzi și cele ce vor veni, universul și creștinismul — da, și asta !

Era un băștinaș din insula Bali, cu pielea oacheșă, un „sălbatic“ dintr-un popor „sălbatic“, pe care oceanul, și fulgerul, și copacul îl înspăimîntau și el le diviniza. Pe care nuca de cocos, peștele afumat și pasărea colibri îl umpleau de uimire și el le adora, le mîncea și nu le înțelegea. Atît de descătușat era, și niciodată nu mai simțise o asemenea înclinare către bunătate ca atunci cînd îi șoptise florii „...să fiu ca tine...“

Toată noaptea mîinile lui fericite s-au strîns în jurul metalului atît de bine cunoscut al cîinii de apă, și simțea în somn cum aruncau pămînt peste el, pămînt negru, bun, și cum se obișnuia cu pămîntul și devenea asemenea lui — și cum țîșneau din el flori : deditei, piciorul cocoșului și păpădii — stele mici, neînsemnate.

Stau cinchiți pe pietrele reci ale balustradei podului și pe grilajul metalic înghețat de-a lungul canalului care pute violet. Stau cinchiți pe treptele scobite, tocite și răstocite ale pivnițelor. Lângă rigolele presărate cu hîrtie de staniol și frunze uscate și pe băncile pline de păcate ale parcurilor. Stau cinchiți lângă pereți de case fără uși, într-o rînă, pieziș, și pe zidurile și digurile cheiurilor pline de nostalgia depărtărilor.

Stau cinchiți, rătăciți, cu chipuri ascuțite de ciori, cu înfățișare neagră-cenușie de ciocli și răgușiți de cîrîituri zadarnice. Stau cinchiți și tot ce e însingurare atîrnă de pe ei ca niște smocuri de pene desprinse, zdrențuite, încîlcite. Însingurări sufletești, însingurări de femeie iubită, însingurări de stelele cerului.

Stau cinchiți în semiîntunericul încetoșat al umbrelor lăsate de clădiri, ocolind intrările caselor, cătrăniți și istoviți de piatra caldarîmului. Stau cinchiți cu pingelele subțiate și acoperiți cu pulberea cenușie a străzii, în zorii neguroși ai după-amiezii lumii, depășiți de timp, visînd cu indiferență. Stau cinchiți peste adîncul abisal, prinși în mrejele ademenitoare ale prăpastiei și clătinîndu-se toropiți de foame și de dorul de casă.

Cu chipuri ascuțite de ciori (cum, oare, altfel?) stau cinchiți, cinchiți, cinchiți și iarăși cinchiți. Cine? Ciorile? Poate că și ciorile. Dar oamenii înainte de toate, oamenii.

La ora șase, soarele zugrăvește deasupra marelui oraș o boltă blond-roșcată de aburi și fum. Iar casele se învăluie într-un albastru catifelat și-și rotunjesc ascuțimile în lumina blîndă a înserării.

Dar cei cu chipuri de ciori stau cinchiți, palizi și păliți de frig în neputința lor de a găsi o ieșire, în

neîndurătoarele lor slăbiciuni omenеști, ghemuiți adînc în hainele lor cîrpite cu petice pestrițe.

Unul stă cinchit încă de ieri pe chei, lăsîndu-se pătruns de toate mirosurile portului și aruncă bucăți de moloz în apă. În josul frunții, sprîncenele îi atîrnă descurajate ca franjurile pe o canapea, dar vădesc și un anume umor. Pe urmă sosește și unul mai tînăr, cu mîinile vîrîte pînă la cot în buzunarele pantalonilor, cu gulerul hainei ridicat în jurul gîtului uscățiv. Cel mai vîrstnic, fără să-și ridice privirea, vede lîngă el boturile jalnice ale unei perechi de pantofi și din apă se înalță spre el, tremurătoare, imaginea legănată de valuri a unei siluete triste. Știa în clipa aceea că Timm se întorsese.

— Ei, Timm, zise el, va să zică te-ai întors. S-a sfîrșit ?

Timm nu zise nimic. Se cinchi lîngă celălalt pe zidul cheiului și-și puse mîinile lungi în jurul gîtului. Îi era frig.

— Patul ei era prea strîmt, nu-i așa ? începui iar celălalt, domol, după o vreme.

— Patul ! Patul ! zise Timm furios. Nu-nțelegi c-o iubesc ?

— Sigur c-o iubești. Dar astă-seară iar te-a dat afară. Și iar n-ai culcuș la noapte. Pesemne că nu ești destul de curat, Timm. Cine vrea să doarmă în felul ăsta trebuie să fie curat. Numai cu dragostea, treaba asta nu ține multă vreme. Dar nu-i nimic, că tot nu mai ești obișnuit să dormi într-un pat. Rămîi mai bine aici. Sau poate c-o mai iubești ?

Timm își frecă gîtul cu mîinile lui lungi și se ghemui în gulerul hainei. Mult mai tîrziu spuse :

— Bani vrea, sau ciorapi de mătase. În cazul ăsta aș fi putut să rămîn.

— Va să zică o mai iubești, zise cel mai vîrstnic, dar dacă n-ai bani !

Timm nu spuse c-o mai iubește, dar după o vreme mărturisi cu voce domoală :

— I-am dat fularul, ăla roșu, îl știi tu. Altceva n-aveam. Dar după un ceas și-a adus aminte că are treabă.

— Fularul roșu ? întrebă celălalt. „Da, o iubește, se gîndi el, tare o mai iubește.“ Și repetă : Măi să fie ! Fularul tău roșu, ăla frumos ! Și cu toate astea te afli iarăși aici, și-acu se face noapte.

— Da, zise Timm, iar se face noapte. Și mi-e groaznic de frig la gît, acum cînd nu mai am fularul. Groaznic de frig, te rog să mă crezi.

Pe urmă priviră amîndoi la apa din fața lor și picioarele le atîrnau mîhnite pe zidul cheiului. Un remorcher urlă slobozind un nor de abur albicios și în urma lui sosiră valuri compacte și gălăgioase. Apoi se făcu iar liniște, numai orașul zumzăia monoton între cer și pămînt și cei doi oameni stăteau cinchiți în după-amiază, cu chipuri ascuțite de ciori, cu înfățișare neagră-cenușie de ciocli. După un ceas, cînd o bucată de hîrtie roșie trecu pe lîngă ei legănată de valuri, o hîrtie veselă și roșie pe valuri cenușii ca plumbul, Timm zise către celălalt :

— Păi dacă altceva n-aveam. Numai fularul.

Iar celălalt răspunse :

— Și era atît de frumos, și roșu, mai ții minte, măi Timm ? Tare mai era roșu, băiete !

— Da, da, mormăi Timm descurajat, așa era. Și acum mi-e groaznic de frig la gît, băiete.

„Ei, asta-i, se gîndi celălalt, doar o iubește și a stat o oră întreagă la ea ! Și acum nici nu vrea să-i fie măcar nițel frig.“ Pe urmă spuse căscînd :

— Și culcușul pentru la noapte a căzut și el baltă.

— O cheamă Lilo, zise Timm, și-i place să poarte ciorapi de mătase. Dar n-am așa ceva.

— Lilo ? se miră celălalt. De ce mă minți ? N-o cheamă Lilo, măi omule.

— Sigur c-o cheamă Lilo, răspunse Timm ieșindu-și din fire. Ce, crezi că eu nu sînt în stare să cunosc pe una pe care o cheamă Lilo ? Ba chiar află că o și iubesc.

Furios, Timm se lăsă în jos de pe zid și-și trase genunchii sub bărbie. Mîinile lungi și le ținea în jurul gîtului uscățiv. Un val de ușoară întunecime se așternea peste lumina zilei și ultimele raze de soare închiuiau niște zăbrele pierdute pe cer. Însingurați, oamenii

stăteau cinchiți în fața X incertitudinilor nopții care se lăsa și orașul zumzăia, mare și plin de tentații. Orașul voia bani sau ciorapi de mătase. Și paturile voiau oaspeți curați pentru la noapte.

— Măi, Timm... începu celălalt și amuți iar.

— Ce vrei? întrebă Timm.

— O cheamă chiar Lilo, mă?

— Sigur c-o cheamă Lilo, îi strigă Timm prietenului său, Lilo o cheamă și mi-a spus că dacă vreodată fac rost de ceva să viu iar la ea, așa mi-a spus, băiete.

— Măi, Timm, reuși după o vreme prietenul să-și adune vorbele, dacă o cheamă într-adevăr Lilo, atunci trebuia să-i dai fularul roșu. Dacă o cheamă Lilo, atunci i se cuvine fularul roșu, așa cred eu. Chiar dacă nu s-a ales nimic cu dormitul la noapte. Nu, Timm, nici nu te mai gânde la fular, dacă o cheamă într-adevăr Lilo.

Priviră amândoi prin ceața subțire de peste apă, către umbrele crescînde ale înserării, liniștiți, dar fără curaj, deprinși. Deprinși cu zidurile cheiului și cu gangurile, deprinși cu înstrăinarea, deprinși cu pingele subțiri și buzunare goale. Căzuți în nepăsare, fără putință de ieșire.

Aduse de vreun vînt și aruncate pe neașteptate pe bolta cerului apărură ciorile vîslind greoi; se legănau cu țipăt și pene prevestitoare de noapte și ca niște pete de cerneală mînjeau hîrtia mătăsoasă și pură a cerului de seară, obosite de viață, răgușite de atîta cîrîit, și apoi se depărtară pe neașteptate, înghițite de amurg.

Priviră amândoi după ciori, Timm și celălalt, cu chipuri ascuțite de ciori, cu înfățișare neagră-cenușie de ciocli. Și apa mirosea dezgustător și pătrunzător. Orașul, morman de zaruri îngrămădite cu furie unul peste altul, privind prin ferestre, începu să scînteieze cu mii de lumini. După ciori priveau ei, după ciorile care dispăruseră de mult, priveau după ele cu sărmane chipuri îmbătrînite, și Timm, care o iubea pe Lilo, Timm, care avea douăzeci de ani, zise:

— Ciorile, mă, astea o duc bine.

Celălalt își întoarse privirea de la cer și o aținti drept în mijlocul feței late a lui Timm, care plutea palidă de frig în lumina slabă a înserării. Și buzele subțiri ale lui Timm erau dungi triste pe fața lată, dungi singuraticе, plămădite din douăzeci de ani, înfometate și subțiate de numeroase amărăciuni timpurii.

— Ciorile, vorbi șoptit fața lui Timm, fața asta plămădită din douăzeci de ani, în care lumina se împletea cu întunericul, ciorile, vorbi fața lui Timm, astea o duc bine. Astea zboară seara acasă. De-a dreptul acasă.

Cei doi oameni stăteau cinchiți, rătăciți în lume, slabi și sfioși în fața nopții ce se lăsa, dar neînfiorați în fața înfiorătoarelor chipuri negre cu care se obișnuiseră. Orașul sclikea mocnit și somnoros de după perdele moi și calde, prin milioane de ochi, înspre străzile golite de zgomot, cu caldarîmul pustiu. Stăteau aici cinchiți, strîns lipiți de adîncul abisal, înfipti ca niște țărushi, osteniți și putrezi, și Timm, care avea douăzeci de ani, spusese : „Ciorile o duc bine. Ciorile zboară seara acasă.“ Iar celălalt bîgui prostește :

— Ciorile, Timm, măi omule, ciorile, Timm.

Stăteau aici cinchiți. Îndobitociți de viața ademenitoare și păduchioasă. Îndobitociți de vagabondajul pe cheiuri și pietre de caldarîm. Pe diguri și pontoane. Îndobitociți de viața care-i aruncase pe strada plină de praf, printre frunze uscate de toamnă și hîrtie de staniol. Ciori ? Nu, oameni ! Înțelegi ? Oameni ! Și pe unul dintre ei îl chema Timm. Pe acesta Lilo îl iubise pentru un fular roșu. Și acum, acum n-o mai poate uita. Și ciorile, ciorile cîrîiau către casă. Și cîrîitul lor stăruia dezolant pe cerul de seară.

Pe urmă, însă, un remorcher trecu bolborosind cu botul înspumat și lumina lui roșie scînteietoare se curba și tremura în atmosfera cețoasă a portului. Și cîteva clipe, aburul cețos deveni roșu. „Roșu ca fularul meu“, se gîndi Timm. Undeva, foarte departe, se stingea răpăitul remorcherului. Și Timm zise încet :

— Lilo. Apoi mereu : Lilo Lilo Lilo Lilo Lilo...

Sîntem generația fără tradiție și fără adîncime. Adîncimea noastră este prăpastie. Sîntem generația fără noroc, fără patrie și care nu-și ia rămas bun. Soarele nostru este sărăcăcios, dragostea noastră plină de cruzime și tinerețea noastră, fără tinerețe. Și sîntem generația fără hotar, fără frîu și ocrotire — aruncați de pe banda rulantă a copilăriei într-o lume pe care ei ne-au pregătit-o și pentru care tot ei ne disprețuiesc.

Dar nu ne-au dat nici un dumnezeu în stare să ne adăpostească inima, cînd vijeliile acestei lumi se năpusteau învîrtejindu-se asupra ei. Astfel am devenit generația fără dumnezeu, fiindcă sîntem generația fără tradiție, fără trecut, fără prețuire.

Iar vijeliile lumii, care au făcut din picioarele noastre și din inimile noastre nomazi rătăcitori pe drumuri acoperite cu colb fierbinte și pe drumuri troienite de nămeți cît omul, ne-au prefăcut într-o generație fără bun rămas.

Sîntem generația care nu-și ia rămas bun. Noi nu putem trăi vreo despărțire, nu ne este îngăduit, fiindcă pe drumurile unde rătăcesc picioarele noastre clipa despărțirii se repetă la nesfîrșit în inima noastră rătăcitoare. Să îngăduim inimii să se lege pentru o noapte care în zori se sfîrșește tot cu o despărțire? Am putea îndura oare despărțirea? Și dacă am încerca să trăim despărțirile așa cum le trăiți voi, care sînteți altfel construiți decît noi și gustați din plin fiecare clipă de bun rămas, atunci s-ar putea ca lacrimile noastre să se adune într-un torent căruia să nu-i țină piept nici un stăvilar, nici măcar acelea ridicate de străbunii noștri.

Niciodată nu vom avea puterea să trăim bun rămasul aflat lângă fiecare kilometru de drum, așa cum l-ați trăit voi.

Inima noastră tace, dar să nu ne spuneți că e mută fiindcă nu dă glas tradiției și nu rostește bun rămas. Bun rămasurile noastre sînt legiune pe lângă ale voastre, și dacă la fiecare bun rămas întîlnit în cale inima noastră ar sîngera, afectuoasă, îndurerată, mîngîietoare, atunci s-ar putea ca strigătul inimilor noastre simțitoare să răsune atît de puternic, încît să vegheați nopțile în paturile voastre rugîndu-vă să dobîndim un dumnezeu.

Iată de ce sîntem o generație care nu-și ia rămas bun. Refuzăm să ne luăm rămas bun cînd plecăm în zori, îl lăsăm adormit, îl evităm, ni-l cruțăm — ni-l cruțăm nouă și celor de care ne despărțim. Ne strecurăm afară ca hoții, nerecunoscători în recunoștința noastră, luăm dragostea cu noi iar bun rămasul îl lăsăm în urmă.

Viața noastră e plină de întîlniri, întîlniri fără durată și fără bun rămas, ca acelea ale stelelor. Ele se apropie, stau alături vreme de secunde-lumină, se depărtează iar : fără urmă, fără legătură, fără bun rămas.

Ne întîlnim în fața catedralei din Smolensk, sîntem un bărbat și o femeie — apoi ne strecurăm afară și fugim ca hoții.

Ne întîlnim în Normandia și sîntem ca părinții față de copil — apoi ne strecurăm afară și fugim ca hoții.

Ne întîlnim într-o noapte pe malul Golfului Finic și sîntem îndrăgostiți — apoi ne strecurăm afară și fugim ca hoții.

Ne întîlnim pe o moșie din Westfalia și sîntem în permisie și în convalescență — apoi ne strecurăm afară și fugim ca hoții.

Ne întîlnim într-o pivniță din oraș și sîntem înfomețați, obosiți, și ni se îngăduie să dormim pe săturate fără plată — apoi ne strecurăm afară și fugim ca hoții.

Ne întâlnim pe lume și sîntem om cu om — apoi ne strecurăm afară și fugim ca hoții, fiindcă sîntem fără legătură, fără statornicie și nu ne luăm bun rămas. Sîntem generația care nu-și ia rămas bun, care se strecoară și fuge ca hoții, fiindcă se teme de strigătul inimii ei. Sîntem generația fără întoarcere-acasă, fiindcă nu avem ceva la care să ne întoarcem, și nu avem pe nimeni căruia să-i putem încredința sufletul nostru — astfel am devenit o generație fără bun rămas și fără întoarcere-acasă.

Dar sîntem o generație deschizătoare de drumuri. Poate că sîntem o generație deschizătoare de drumuri pe o stea nouă, într-o viață nouă. Poate că sîntem deschizători de drumuri către o viață nouă, către un rîs nou, către un Dumnezeu nou.

Sîntem o generație care nu-și ia bun rămas, dar știm că drumurile nou-deschise ne aparțin.

Fluviul și șoseaua sînt prea încete pentru noi. Sînt prea cotite pentru noi. Fiindcă noi vrem acasă. Nu știm unde se află acest : acasă. Dar acolo vrem să ajungem. Iar șoseaua și fluviul sînt prea cotite pentru noi.

Pe poduri și terasamente, însă, vuiesc trenurile. Prin păduri cu miresme verzi-întunecate și prin nopțile mătăsoase și catifelate, presărate cu stele, trenurile de marfă pufăie încoace și încolo, în zgomotul neîncetat și monoton al roților. Mereu înainte, peste milioane de traverse noduroase. De nestăvilit. Neîntrerupt: trenurile. Urlînd peste terasamente, duduind peste poduri, apar din ceață cu vuiet de furtună, se mistuie înghițite de întuneric : trenuri zumzăitoare, vîjîitoare. Trenurile de marfă, care scrișnesc, grăbite, ai zice leneșe și neliniștite, sînt ca noi.

Sînt ca noi. Își anunță sosirea cu pompă, măreț și de la mare depărtare, cu un țipăt. Pe urmă apar ca o furtună și parcă hotărîte să răstoarne rînduiala lumilor. În fond însă se aseamănă toate și de fiecare dată sînt tot atît de neașteptate și emoționante. Dar într-o clipă — nici n-ai vreme să-ți dai seama ce au de gînd — au și trecut. Și totul este de parcă nici n-ar fi fost. Doar funinginea și iarba din apropiere, arsă, arată calea urmată de ele. Pe urmă își iau rămas bun, cu oarecare melancolie și de la mare depărtare, cu un țipăt. Ca noi.

Unele dintre ele cîntă. Zumzăie și vîjîie prin nopțile noastre fericite și noi am îndrăgit cîntecul lor monoton, ritmul lacom, plin de făgăduință : „Acasă” — „acasă” — „acasă”. Sau se entuziasmează și se înfierbîntă pe cîmpiile adormite, slobozind cîte un urlat cavernos peste gările orașelelor cu lumini timide și somnoroase : „Mîine la Bruxelles” — „mîine la

Bruxelles“. Sau se arată și mai știutoare, dar pe șoptite — *piano* — numai pentru tine, iar cei care șed lângă tine nu pot auzi — *piano* : „Te așteaptă Ulla“ — „te așteaptă Ulla“ — „te așteaptă Ulla“. Dar există printre ele unele domoale, nesfârșit de lungi și înțelepte și care înaintează în ritmul larg și măsurat al hamalilor bătrâni. Mormăie și mîrîie în toate felurile, în timp ce se întind ca niște nemaivăzute lanțuri, peste peisajul înconjurător scăldat în lumina lunii, lanțuri uimitoare în strălucirea și vraja lor și în culorile pe care le îmbracă sub luna palidă : brun-roșcate, negre sau cenușii, sinilii și albe : vagoane de marfă — douăzeci de oameni, patruzeci de cai — vagoane pentru cărbuni puțind fantastic a gudron și a parfum — vagoane-platformă pentru lemn, cu miresmele pădurii — vagoane de circ, sinilii, cu atleți care sforăie înăuntru și cu animale nedumerite — vagoane frigorifice cu temperatură groenlandeză și de o albeață groenlandeză, mirosind plăcut a pește. Sînt fără limită în bogăția lor, și se întind ca niște lanțuri prețioase pe liniile de metal și alunecă în lumina lunii ca niște șerpi plini de măreție dintr-o specie rară. Și povestesc celor a căror ureche stă trează noaptea, celor ce sînt pe drum, bolnavilor și deținuților, despre întinderea de nemăsurat a lumii, despre comorile ei, despre dulceața ei, despre marginile și nemărginirile ei. Iar ei, cei care nu-și găsesc somnul, murmură în visul lor frumos.

Dar există și din acelea crunte, necruțătoare, brutale, care vuiesc prin noapte fără melodie și urechea ta nu poate scăpa de pulsul lor obsedant, fiindcă e aspru și odios, ca răsuflarea unui cîine astmatic și rău, care gonește în spatele tău : „Mereu mai departe“ — „niciodată înapoi“ — „pentru totdeauna“ — „pentru totdeauna“. Sau și mai înverșunat, cu roțile duduind : „Totul s-a sfîrșit“ — „totul s-a sfîrșit“. Și cîntarea lor nu ne îngăduie somnul, ba trezește din visele lor, pe neașteptate și necruțător, chiar și cătu-nele pașnice din dreapta și stînga, pînă ce cîinii răgușesc de furie. Și înaintează urlînd și icnind, fără milă,

incoruptibile, sub constelațiile istovite de veghe, și nici măcar ploaia nu le face mai îngăduitoare. În strigătul lor strigă dorul de casă, tot ceea ce am pierdut, tot ceea ce am părăsit — hohotește inevitabilul, despărțirea, ceea ce s-a întâmplat și ceea ce nu se poate prevedea. Iar ele continuă să duduie într-o cadență surdă, nefericite și de nemîngîiat, pe șinele luminate de lună. Și n-ai să le poți uita niciodată.

Sînt ca noi. În patria lor, nimeni nu se pune chezaș că nu-și vor găsi moartea. N-au liniște și n-au odihnă noaptea, și se odihnesc numai cînd cad bolnave. Și n-au nici o țintă. Poate că se simt acasă la Stettin, sau la Sofia, sau la Florența. Dar poate că se fărîmițează între Copenhaga și Altona, sau într-o suburbie a Parisului. Ori se strică și rămîn în pană la Dresda. Sau se mai amăgesc vreme de cîțiva ani într-o jalnică existență — adăposturi pentru lucrătorii de linie sau pentru cei care pleacă în excursie la sfîrșit de săptămîină.

Sînt ca noi. Rezistă cu mult mai mult decît au crezut cu toții. Dar într-o zi, fie că se răstoarnă de pe linii, fie că rămîn nemișcate sau pierd un mădular important. Mereu se îndreaptă într-o direcție anume. Niciodată nu se stabilesc undeva. Iar după ce totul se sfîrșește, ce însemnătate are viața lor? Mereu pe drum. Dar măreț, necruțător, fără limite. Trenuri, după-amiază, noaptea. Florile de pe margimea terasamentului, cu capetele lor înnegrite de funingine, păsările de pe sîrme, cu vocile înnegrite de funingine s-au împrietenit cu ele și le păstrează încă multă vreme amintirea.

Iar noi ne oprim, cu ochii mari de uimire, cînd răsună — încă de la mare depărtare — țipătul plin de făgăduințe. Și stăm, cu părul fluturînd, cînd sosește ca o furtună și parcă hotărît să răstoarne rînduiala lumilor. Și încă mai stăm, cu obrazii înnegriți de funingine cînd răsună iar — dar acum de la foarte mare depărtare — țipătul. Departe, departe, țipă. Țipă. De fapt n-a fost nimic. Sau totul. Ca noi.

Și ritmul lor bate în ferestrele închisorilor cadente dulci și primejdioase, pline de făgăduințe. Iar tu, sărmăne deținut, ești numai urechi, numai auz în nopțile nesfârșite când trenurile vin să bată în fereastra ta și țipătul lor și șuierul lor transmit întunericului moale din celula ta o vibrație plină de durere și dorință.

Sau se năpustesc urlînd asupra patului în care noaptea îți adăpostești frigurile. Iar arterele, albastre ca lumina lunii, vibrează și-și însușesc cîntecul, cîntecul trenurilor de marfă : „Pe drum“ — „pe drum“ — „pe drum“... Iar urechea ta e o prăpastie care înghite universul.

Pe drum. Dar tot mereu trenul te azvîrle afară în gări, lăsîndu-te pradă despărțirii și plecării.

Iar pe marginea drumului tău întunecat, stațiile își ridică palidele firme ca niște frunți. Iar ele poartă nume, încrețitele firme-frunți, nume care reprezintă viața : se numesc pat, foame și fete. Ulla sau Carola. Și picioare degerate, și lacrimi. Și tutun se numesc stațiile, sau ruj de buze, sau rachiu. Sau Dumnezeu, sau pîine. Și frunțile palide ale stațiilor, firmele au nume, se cheamă : fete.

Tu însuși ești un drum de fier, ruginit, pătat, argintiu, lucitor, frumos și dezorientat. Și ești împărțit în stații, legat între gări. Și ele au firme și pe firme scrie : Fete ; sau : Fior ; sau : Fărădelege. Și asta reprezintă viața.

Ești un tren care trece uruind și urlînd — ești un drum de fier — totul se întîmplă pe șinele tale, ruginești pînă la orbire și te tocești pînă capeti strălucirea argintului.

Ești un om și mintea ta stă undeva deasupra, singuratică, la capătul unui gît nesfârșit de lung, ca de girafă. Și ascunzișurile inimii tale nu le cunoaște nimeni.

Uneori se întâlnea cu sine însuși. Pășea către sine cu pas domol, cu un umăr lăsat, cu părul crescut atât de lung, încît atîrna peste ureche, apoi își strîngea mîna, nu prea tare, și zicea :

— Bună !

— Bună ! Cine ești ?

— Tu.

— Eu ?

— Da.

Și pe urmă își spunea :

— De ce strigi uneori ?

— Țsta-i animalul.

— Animalul ?

— Animalul foame.

Și pe urmă se întreba :

— De ce plîngi adesea ?

— Animalul ! Animalul !

— Animalul ?

— Animalul dor-de-casă. El plînge. Animalul foame strigă. Iar animalul cu — dă bir cu fugiții.

— Încotro ?

— În neant. Nu există o vale în care să te poți refugia. Mă regăsesc pretutindeni. Mai ales noaptea. Cu toții dăm bir cu fugiții, mereu. Animalul iubire încearcă să te prindă, dar animalul spaimă latră la ferestrele îndărătul cărora se află fata și patul ei. Iar pe urmă clanța ușii începe să chicotească și dai bir cu fugiții. Și gonești după tine însuși, mereu. Cu animalul foame în burtă și cu animalul dor-de-casă în inimă. Dar nu există o vale în care să te poți refugia. Te regăsești mereu. Pretutindeni. Nu poți scăpa de tine.

Uneori se întâlnea cu sine însuși. Dar pe urmă iar dădea bir cu fugiții. Șuierînd pe sub ferestre și fîșîind pe lîngă uși. Și uneori o inimă, o mînă, izbutea să-l

rețină noaptea. Sau o cămașă, care alunecase de pe un umăr, de pe un sân, de pe o fată. Uneori, izbutea una să-l rețină o noapte. Și atunci când o simțea aproape, printre sărutări, îl uita pe celălalt, care era tot el. Și rîdea. Și suferea. Era bine să ai o fată lîngă tine, una cu păr lung și rufărie curată. Sau rufărie care a fost odată curată și e brodată cu flori. Și dacă mai avea și o fărîmă de ruj de buze, era și asta bine. Căci exista și ceva colorat. Și pe întuneric era mai bine să ai o fată lîngă tine, căci întunecimea nu mai era atît de mare. Și întunecimea nu mai era nici atît de rece. Și fărîma de ruj zugrăvea atunci o sobiță pe gura ei. Și începea să frigă. Asta era bine pe întuneric. Și rufăria, rufăria nici nu se mai vedea. Dar aveai totuși pe cineva lîngă tine.

Cunoscuse o fată a cărei piele era vara ca măcieșul. De bronz. Și părul îl avea ca al țigăncilor, mai mult albastru decît negru. Și era ca pădurea : încîlcit. Pe braț avea firișoare de păr de culoare deschisă, ca puful puilor de găină și vocea îi era deșăntată, ca a tîrfelor din port. Cu toate astea era foarte neștiutoare. Și o chema Karin.

Iar pe cealaltă o chema Ali și părul ei de un blond-untos era deschis ca nisipul plajei. Când rîdea i se încrețea tare nasul, și avea obiceiul să muște. Pe urmă s-a întors unul, și ăsta era bărbatul ei.

Și în fața unei uși vedea mereu un om cărunt și slab, care se împutîna tot mai mult și care-i spunea :

— Nu se cade, măi băiete...

Mai tîrziu și-a dat seama : era tatăl lui.

Iar pe cea cu picioarele neastîmpărate ca bețișoarele cu care se bate ritmul la tobă, picioarele de căprioară, nervoase, o chema Carola. Și ochii ei îl înnebuneau. Și între dinții din față avea o mică strungăreață. O cunoștea.

Și noaptea, bătrînul spunea cîteodată :

— Nu se cade, măi băiete...

Alta la care fusese avea șoldurile late. Mirosea a lapte. Avea un nume cuminte — dar l-a uitat. S-a sfîrșit. În zori, presurile cu pene aurii cîntau uneori

mirate — dar mama lui era departe, iar omul cărunt și slab nu spunea nimic. Căci nimeni nu trecea pe acolo.

Și picioarele îl purtau de la sine : s-a sfârșit, s-a sfârșit.

Și presurile cu pene aurii o știau încă din zori : s-a sfârșit, s-a sfârșit.

Și sîrmele de telegraf zumzăiau : s-a sfârșit, s-a sfârșit. Iar bătrînul nu mai spunea nimic : s-a sfârșit, s-a sfârșit.

Și fetele își puneau palmele, seara, pe carnea muncită de dor : s-a sfârșit, s-a sfârșit.

Și picioarele păseau de la sine : s-a sfârșit, s-a sfârșit.

Ai avut odată un frate. Erai prieten cu el. Dar pe urmă, bîzîind ca un bondar dușmănos, o bucată de metal a țîșnit prin aer către el. Era război. Și bucata de metal a plescăit ca o picătură de ploaie pe pielea omenească : sîngele a înflorit ca un boboc de mac sălbatic pe zăpadă. Cerul era de lapislazuli, dar a refuzat să primească strigătul. Și ultimul strigăt pe care l-a strigat nu spunea patrie. Nu spunea nici mamă și nici Dumnezeu. Ultimul strigăt pe care l-a strigat era amar și ascuțit : Rahat ! Și era un blestem aproape șoptit : Rahat ! Și i-a încleștat gura. Pentru totdeauna. S-a sfârșit.

Iar omul cărunt și slab, care era tatăl lui, n-a mai spus niciodată : „Nu se cade, măi băiete...” Niciodată. Fiindcă o dată cu asta, totul, totul s-a sfârșit.

Un noctambul mergea pe șine. Acestea se întindeau sub lună și erau strălucitoare ca argintul. „Dar reci, se gîndea noctambulul, sînt reci.“ Departe, către stînga, un licăr singuratic, o gospodărie. Și acolo, un cîine răgușit de atîta lătrat. Licărul și cîinele făceau ca noaptea să fie noapte. Pe urmă noctambulul rămase iarăși singur. Numai vîntul îi sufla u-uri prelungite pe lîngă ureche. Iar pe șine pete împestrițate: nori peste lună.

Atunci se ivi omul cu felinarul. Felinarul se clătină în timp ce omul îl ridică între cele două chipuri.

Omul cu felinarul zise :

— Ei, băiete, încotro ?

Și noctambulul arată cu brațul către lumina din fund, de pe bolta cerească.

— Hamburg ? întrebă cel cu felinarul.

— Da, Hamburg, răspunse noctambulul.

Pe urmă pietrele scrișniră ușor sub pașii lor. Se loviră iscînd un clinchet. Iar sîrma felinarului scîrțîia încolo și-ncoace, încolo și-ncoace. În fața lor se întindeau șinele sub lumina lunii. Iar șinele se îndreptau argintii către lumina din fund. Iar lumina de pe cerul acestei nopți, lumina era Hamburgul.

— Lucrurile nu stau chiar așa, zise cel cu felinarul, treaba asta cu orașul nu stă chiar așa. Lumină este acolo, ce-i drept, dar și sub lămpile alea luminoase sînt oameni care suferă de foame. Te rog să mă crezi, băiete.

— Să ajung la Hamburg ! rîse noctambulul, și nu-mi mai pasă de nimic. Simți nevoia să te întorci mereu, și te întorci mereu, dacă ai plecat vreodată de acolo. Trebuie să te întorci. Și apoi, asta o spuse de parcă ar fi chibzuit îndelung, așa e viața ! Singura viață pe care o trăim.

Felinarul scîrîia încolo și-ncoace, încolo și-ncoace. Iar vîntul ululuia blînd pe lîngă urechi. Șinele se întindeau lustruite de lună și reci.

Pe urmă, cel al cărui felinar se clătina, spuse :

— Viața ! Doamne, dar ce-i viața : să-ți amintești de mirosuri, să apuci clanțele ușilor. Treci pe lîngă chipuri de oameni și simți ploaia nopții în păr. Și asta înseamnă destul de mult.

Chiar atunci, în spatele lor o locomotivă izbucni în plîns ca un copil uriaș mistuit de dor. Și plînsul ei făcu ca noaptea să fie noapte. Apoi un tren de marfă trecu duduind foarte aproape de ei. Și bubuia ca o primejdie prin noaptea mătăsoasă împodobită cu broderii de stele. O primejdie împotriva căreia cei doi oameni înaintau dîrz. Și roțile rotunde se roteau rostogolindu-se cu răpăituri repezi sub vagoanele roșii-ruginii. Goneau păcănind fără odihnă mai departe — mai departe — mai departe. Apoi din nou, de la mare distanță, abia auzit : mai departe — mai departe.

Iar noctambulul spuse :

— Nu, viața înseamnă mai mult decît să alergi în ploaie și să apuci clanțele ușilor. Înseamnă mai mult decît să treci pe lîngă chipuri de oameni și să-ți amintești de mirosuri. Viața înseamnă : să te temi. Și să te bucuri. Să te temi că ai să ajungi sub roțile trenului. Și să te bucuri că n-ai ajuns sub tren. Să te bucuri că poți merge mai departe.

Pe urmă, lîngă șine se ivi o căsuță. Omul micșoră flacăra felinarului și-i întinse tînarului mîna :

— Așadar, la Hamburg !

— Da, la Hamburg, zise acesta și plecă.

Șinele se întindeau strălucitoare sub lună.

Și în fund, sub bolta cerului, o pată luminoasă : orașul.

Plutonierul de aviație canadian care sosi la Hamburg seara târziu își așează geamantanul greu pe dalele de piatră din hala gării. Își umflă obrazii și răsuflă din greu. Răsuflă îndelung și zgomotos, dar nimeni n-ar fi putut spune dacă o făcuse pentru că aerul din hală era stricat sau pentru că nădușise. Mîna stîngă și cea dreaptă dispărură în buzunarele pantalonilor și apărură cu o brichetă și un pachet de țigări, pescuite din adîncuri și aduse la lumina zilei. Nu, nu la lumina zilei. La lumina becurilor. În lumina tulbure, cețoasă, chioară și jilavă a becurilor gării nocturne. Pe urmă trase cu dinții o țigară din învelișul de hîrtie al pachetului și bricheta lui făcu clic. Bricheta făcu un clic modest și studiat temeinic, iar limba subțire, gălbuie și moale a flăcării pîrli mustăcioara roșcovană a plutonierului. Îi pîrli destul de bine mustața. Nările lui prinseră un miros de ars care i se păru cunoscut.

„Cauciuc ?“ se gîndi.

Nu-i veni în minte că părul ars miroase cam la fel. Dar și asemănarea cu cauciucul o făcu doar în treacăt. Nici țigara n-o mai fumă. Zăcea pe pardoseala întunecată și arăta albă, ciudat de proaspătă și curată. Îi căzuse din gură. Buzele îi rămaseră întredeschise. Uită pînă și să facă acel clic care urma să închidă bricheta. Flăcăruia se strecură la loc în fitil, neglijată și disprețuită. Ba uită chiar să-și scoată oglinjoara de buzunar ca să cerceteze stricăciunile suferite de mustață. Uită într-adevăr de mustața lui pîrlită, devastată, roșcovană și subțire și i s-ar fi părut cît se poate de uimitor dacă și-ar fi dat seama de acest lucru. Fiindcă la mustața lui, care era atît de ruginiu de roșie și totuși atît de distinsă în subțirimea ei, la această mustață distinsă și ruginie ținea mult. De fapt,

mai mult ca la orice. Și acum, fără îndoială că avu-
sese de suferit și el nici nu-și scotea măcar oglinda
din buzunar să se uite la ea. În loc să facă asta, gura
și bricheta îi rămaseră căscate și o țigară albă, neîn-
cepută, zăcea pe pardoseală. În loc de asta uită de
buze, brichetă, țigară. Uită de geamantan, de Canada,
de mustață și de mirosul de ars. Uită și căscă gura.
Și privi țintă la o placă mare emailată pe care se
înșirau o mulțime de cuvinte de neînțeles, scrise cu
litere negre. Privi țintă la acel cuvânt format din nouă
litere lăcuite cu negru. Fiindcă acest cuvânt, aceste
nouă litere, acest cuvânt de nouă litere lăcuite cu negru,
era numele lui. Își miji ochii pînă se făcură mici de
tot și deodată îi deschise mari. Numele rămase. Nouă
litere negre, cu luciu de lac, pe o placă mare albă,
emailată pe care se aflau multe alte cuvinte de neîn-
țeles, scrise cu litere negre. Privi placa.

„Numele meu, se gîndi. Foarte limpede, în afară
de orice îndoială. Și încă în lac și email. Absurd, se
gîndi, absurd. În lac și email. Nebunie ! Prostie !
Sminteală !“

Se afla în al douăzeci și șaselea an al vieții și venise
pentru prima oară la Hamburg. Se afla pentru prima
oară în această gară, în această hală de gară, sub
acest bec chior de gară, pe aceste tocite dale de gară.
Și iată că aici, chiar aici unde venea pentru prima
oară, stătea scris numele lui. În lac și email. Da,
numele lui apăruse pe neașteptate. Adică, nu chiar pe
neașteptate, probabil că stătea scris aici de mai multă
vreme. Numai pentru el pe neașteptate. Pentru el pe
neașteptate, în negru pe alb, în lac și email.

Se afla aici, scris cu litere negre pe o placă albă,
un nume, care era numele lui, așa, pur și simplu :
Billbrook. Se afla aici. Se afla aici la vedere. Și era,
oricum, numele lui. În plină țară străină, lăcuit și
emailat : Billbrook. Era pus la vedere și se putea citi
cu ușurință.

Cînd voi să-și scoată cu dinții altă țigară din pa-
chet, observă că-i tremura mîna. Rînji. Da, acum
rînjea. Dar abia cu o clipă înainte se speriasse.

Era încă tulburat când sosi în camera lui de la hotel. După un *hallo* sonor cu care își salută cei doi camarazi de cameră și făcu cunoștință cu ei, le povesti imediat despre aventura lui. O socotea o aventură. Atît de intens o trăise, încît devenise pentru el o aventură. Le spuse numele lui, cît se poate de rar și cît se poate de limpede, și pe urmă îi îndemnă să fie „numai urechi“.

Numele ăsta, care era numele lui, un nume pe care l-a adus cu el din America, din Canada, din Hopedale, numele ăsta care-i aparținea stătea scris mare și foarte citet, pe email, în gară. Aici, în gara din Hamburg. Apoi declară celor doi ascultători ai săi, de mai multe ori și sub jurămînt, că în nici un caz nu poate fi vorba de o plăcă comemorativă. Nu, nu. Nu era cazul. Nu scrisese încă nici o poezie, nici măcar una de două versuri, nici nu inventase vreun leac împotriva cearcănelor de la ochi sau vreun ulei mai ieftin. Și nici nu cîștigase vreun campionat de box. Și nici nu-l căutau cu un mandat de arestare, zău că nu. Iar la Hamburg se afla pentru prima dată. Zău așa, pentru prima dată.

Cînd ajunse la acest punct cu emoționanta lui declarație, cei doi camarazi ai săi nu se mai putură stăpîni și izbucniră în hohote de rîs. Strașnic mai hohoteau. Cel scund, negricios, de lîngă geam, rîdea dușmănos, jignitor, cu un glas ce suna a tinichea. Cel voinic, cu părul blond ca o grămadă de bălegar, chiuia cu vioiciune, vulgar, poznaș și bătea cu pumnii în masă. Și între hohote și împunsături îi aduseră la cunoștință că Billbrook e un cartier, un cartier al Hamburgului. Chiar așa : un cartier al Hamburgului se numea Billbrook. În orice caz, ei se aflau de peste un an la Hamburg. Iar în calitatea lor de hamburghezi atît de vechi, încît aproape că pot fi socotiți localnici, ba chiar întemeietori ai orașului, erau bine informați. Și Bill Brook, plutonierul de aviație din Hopedale, fu nevoit să-i creadă. Fu nevoit să-i creadă, să-i creadă în ciuda hohotelor, fiindcă după aceea i-au întins pe masă și sub nas un plan al orașului, pe care au înconjurat cu

cercuri și au însemnat cu cruci, în linii albastre groase și grosolane, acel cartier al Hamburgului care se numea Billbrook. Da, și cînd a văzut el asta și a înțeles cum stă cazul, cît pe ce să-l cuprindă chiar oarecare mîndrie. Fără vreun temei, bineînțeles. Dar la asta nu se gîdea. În taină, își îngăduia să fie nițeluș mîndru de numele lui. Și nici măcar nu putea să și-o ia în nume de rău. Oricum, nu se întîmpla chiar în fiecare zi a săptămînii să vină cineva tocmai de la Hopedale, peste apa cea mare, și să-și găsească numele scris aici, la Hamburg, în litere de o șchioapă, negre, lucioase, pe email alb. Iată deci că-și putea îngădui să fie nițeluș mîndru și să se afle într-o dispoziție sufletească plină de generozitate. Această dispoziție veni cu totul pe neașteptate, cînd observă că pînă și amintirea sperieturii de mai înainte dispăruse, lăsînd locul mîndriei. Se văzu la Hopedale, în bucătărie, ciufulind părul maică-si, într-o pornire de exuberanță și voioșie. Auzea hohotele de rîs care aveau să răsune în toată casa, apoi în orașul Hopedale și pînă în portul din Hopedale, în timp ce el va povesti întîmplarea asta de-aici, cu cartierul care se numește Billbrook. Hohotele de rîs, și mirarea, și veselia gălăgioasă. Iar vacilor sale o să le dea cîte un pumn în coaste și o să le aducă la cunoștință că e cazul să fie ceva mai mîndre. Da, așa o să facă. Și gîndindu-se că o să facă așa, în seara aceea nu-și găsi somnul decît foarte tîrziu.

Buna dispoziție și mîndria durară pînă în ziua următoare. Dimineața, plutonierul începu să se mire de toate acestea. După amiază încercă pe ascuns să-și vîre planul orașului în buzunar. Dar cel al cărui rîs suna a tinichea îl prinse asupra faptului. Și zăngăni ca o cutie de conserve izbită de vînt :

— Nu cumva te-ai hotărît să faci o excursie ? Bill Brook face un picnic în Billbrook. Du-te, draguțule, te pomenești că or să te aleagă cetățean de onoare.

Sau nu într-acolo vrei să te duci? Nu în cartierul tău? Cum? Ascultă-mă pe mine, o să te numească primar. Domnul Bill Brook din Billbrook. Petrecere frumoasă, amice dragă, îți doresc din tot sufletul petrecere frumoasă!

Și-și slobozi în cameră cu atîta nerușinată putere rîsul jignitor, sunînd a cutie de conserve, încît chicotitul răgușit, de flașnetă al camaradului său blond coborî cu modestie spre podea, unde se stinse într-un gîlgîit. Bill Brook zîmbi către ei. Cu degetul mijlociu își mîngîie mustața subțire și ruginie, apoi își șterse o lacrimă pe care rîsul o adusese pe genele lui scurte ca părul de perie și zise:

— Ei, atunci pe diseară. Vreau să dau o raită prin cartierul meu. Să ne vedem cu bine.

Pe urmă, însoțit de excelența lui bună dispoziție și de mîndria lui, ieși pe ușă.

Vreme de o clipă îl bucură priveliștea mării care înainta pînă în mijlocul acestui oraș smintit, unde se aflau cartiere cu nume de oameni cumsecade din Hopedale, în Canada. Cu nume ca al lui. Numai un oraș ca ăsta, cu o mare atît de grozavă chiar în inima lui, e în stare de asemenea treabă. Începu să adulmece. Ei, dar mirosea a apă. Simți gustul de apă sărată. „Grozav oraș“, își zise și se întoarse cu spatele. Privi către soarele înnourat, către soarele cenușiu al Hamburgului. Apoi porni la drum. „Asta-i direcția mea, își zise, est-sud-est.“ Iar pașii îi răsunau voinicește și voios. După-amiaza era caldă și cenușiu-aurie. Norii cenușii ai Hamburgului stăteau agățați de cer. Bill Brook mărșăluia către sud-est, cu soarele cenușiu-auriu în spate și într-o excelență bună dispoziție. După un ceas își scoase planul din buzunar. Compară drumul parcurs pînă acum cu cel care îi mai rămăsese de făcut. Va trebui să mai meargă cale de două ceasuri. Se înșelase. Într-un oraș străin nu puteai să înaintezi chiar atît de repede pe cît ai fi dorit. Strecură în buzunar planul orașului și privi din nou către sud-est. Respira adînc plăcutul cenușiu-auriu al zilei de vară hamburgheze.

Pe urmă însă începu să-și dea seama că mîndria i se prăbușea răsucindu-se în vrilă ca un avion atins de focul inamic. Dar nu deodată. Se prăbușea în vrilă treptat. În curbe largi. Și excelenta lui bună dispoziție începu să se fărîmîteze ca un cozonac uscat. Își miji ochii îndărăt spre soare. Era tot atît de cenușiu-auriu ca și înainte. Începu să chibzuiască.

„Sînt obosit“, se gîndi. Își aprinse o țigară. „Fără îndoială, se gîndi, sînt obosit. Asta-i tot. Și în afară de asta, nu sînt obișnuit să umblu atîta vreme pe jos. Cînd mi s-a întîmplat ultima oară să merg un ceas întreg pe jos? Poate cînd eram acasă. Da, doar acasă. În urmă cu cîtiva ani.“

Aruncă mukul țigării și-i dădu un șut cu vîrful pantofului peste caldarîm, ca unei mici mingi de fotbal incandescente.

Totuși, nu se poate spune că ar fi obosit. Nu, asta nu. Altceva era la mijloc: pînă de curînd străbătuse străzi pe care locuiau oameni. Ici și colo mai lipsea cîte un colț de casă, cîte un bloc era ars sau prăbușit, o grădiniță era răscolită, un balcon strîmbat, un acoperiș zburat. Dar străzile din această parte a orașului mai arătau a străzi, cu oarecare stricăciuni, nițel cutremurate și sfîrtecate, dar erau totuși străzi și oameni locuiau la stînga și la dreapta. Printre copacii de pe străzi lătrau cîini. Pe la porți și pe scări, pe maidane și în curți interioare țipau copii, copii care chiuiau și hohoteau. Pe aceste străzi, femeii băteau covoare, se strigau de la ferestre, căruțași înjurau și lăzile cu gunoi puteau. Fete chicoteau și flăcăii fluierau pe aceste străzi prin care trecuse Bill Brook, plutonier de aviație canadian din Hopedale, pe malul Oceanului Atlantic. La stînga și la dreapta locuiau oameni pe aceste străzi, fete cîntau în timp ce ștergeau geamurile, canari lansau lungi triluri pe vocala i, sunau bicicliști și zăngăneau sticle de lapte pe aceste străzi, automobile frînau, gîfîiau, claxonau, iar într-o casă cineva îl maltrata pe Mozart și se auzea pînă în stradă o voce ascuțită de femeie bătrînă care număra și în același timp bătea tactul cu un obiect dur. Pînă

aici, pe străzi, la stînga și la dreapta, locuiseră oameni și străzile mai fuseseră încă străzi adevărate. Străzi adevărate, cum se aflau și la Hopedale. Sau la Ottawa. Sau la Quebec. Dar de o jumătate de oră se făcea tot mai liniște. Tot mai puțini oameni locuiau în casele de pe stînga și de pe dreapta și tot mai puține case se aflau la stînga și la dreapta străzii. Copiii, cîinii și automobilele se răreau, se răreau mereu. Numai maltratatul Mozart plutea încă, în bătaie de joc, peste neașteptata liniște. Viața devenea tot mai puțină, mai rară, mai domoală. Pe urmă se stinse cu totul, apăru din nou, abia simțită, de-a lungul cîtorva sute de metri, dispăru iar pe o distanță de două ori mai lungă, mai pîlpîi în două, trei case, la cîteva pași de marginea străzii, mai rară, mai puțină. Tot mai domoală, mai domoală. Tot mai domoală devenea viața.

Ajunsesese la o intersecție importantă. Privi înapoi : Nici un copil ? Nici un cîine ? Nici un automobil ? Privi la stînga : Nici un copil. Nici un cîine. Nici un automobil. Privi la dreapta și înainte : Nici un copil, și nici un cîine, și nici un automobil ! Privi în lungul celor patru căi nesfîrșite care închipuiau străzi : Nici o casă. Nici o casă ! Nici măcar o căsuță. Nici măcar o cocioabă. Nici măcar un perete rămas în picioare, fie oricît de stingher, de zdruncinat, de șovăitor. Numai hornurile împungeau cerul după-amiezii tîrzii ca niște degete de cadavre. Ca oase ale unui schelet uriaș. Ca niște pietre de mormînt. Degete de cadavre, care încercau să-l apuce pe Dumnezeu, care amenințau cerul. Degete de cadavre, descărnate, uscate, încovoiate, putrede. În oricare dintre cele patru direcții ar fi privit, și avea impresia că ar putea străbate cu privirea cale de kilometri pornind de la intersecția la care se afla : nici o vietate. Nimic. Nimic viu. Miliarde de așchii de piatră, miliarde de țândări de piatră, miliarde de fărîme de piatră. Un oraș făcut fărîme în chip necugetat, de către un război necruțător. Miliarde de fărîme și cîteva sute de degete de cadavre. Altmin-

teri nici o casă, nici o femeie, nici un copac. Numai pustiu. Dărîmat, ciopîrțit, strivit, răscolit, sfărîmat. Numai pustiu. Pustiu. De-a lungul a kilometri, de-a latul a kilometri, pustiu. Se afla într-un oraș pustiu și în gură avea un gust searbăd, grețos. Nu mai era mîndru. Excelenta lui bună dispoziție rămăsese în urmă, da, departe în urmă, se prăbușise lîngă ultimii copii, lîngă ultimul cîine și lîngă ultimele automobile. „Pînă și aerul de aici e mort“, se gîndi. Simțea degetele de cadavre încleștate în jurul pieptului. Era atîta liniște, că nu îndrăznea să respire.

Scoase planul orașului, îl ținu strîns în mînă și i se păru că se ține strîns de el. Se uită după soare, care coborîse mult și se întindea prăfuit cu aur peste aburii orașului îndepărtat. Vedea ca printr-un val de ceață turllele bisericilor. „Turlele nu există în realitate, sînt o născocire“, se gîndi el. Atît de aproape erau degetele de cadavre, atît de strîns îl țineau în încleștarea lor. „Numai degetele de cadavre există în realitate, și sfărîmăturile. Astea nu sînt o născocire.“

Își propuse ca, în ceasul de drum pe care îl mai avea înainte, să meargă de două ori mai repede. Umbla pe mijlocul străzii. De fapt era silit să umble pe mijlocul străzii, deoarece casele dărîmate și răscolite se prăbușiseră adesea mult în față și lăsau din lărgimea străzii numai o fișie îngustă, o cărare strîmtă și întortocheată ca potecile folosite de animalele sălbatice. Privirea îi era fixă, ochii ațintiți în pămînt. Dar nu reuși să-și regăsească mîndria prematură și buna dispoziție exuberantă. Pierdute, sfărîmate, moarte.

Deodată văzu că în acest oraș mort, fără case, fără zgomote, presărat cu degete de cadavre, exista totuși ceva viu : iarbă. Iarbă verde. Iarbă ca la Hopedale. Iarbă obișnuită. Milioane de fire. Modestă. Sărăcăcioasă. Dar verde. Vie ca părul morților. Însălmîntător de vie. Iarbă ca pretutindeni în lume. Uneori cam încărunțită, întristată, închircită, prăfuită. Totuși verde și vie. Pretutindeni iarbă vie. Rînji. Dar

rînjetul îngheță, pentru că mintea lui începu să fie frământată de un gând, un singur gând. Rînjetul deveni cenușiu și prăfuit, ca iarba în unele locuri. Dar acoperit cu un strat de gheață. „Iarbă de cimitir“, gîndea mintea. Iarbă? Da, iarbă, firește. Dar iarbă de cimitir. Iarbă de morminte. Iarbă de ruine. Iarbă înspăimîntătoare, îngrozitoare, îndurătoare, cenușie. Iarbă de cimitir care nu-ți îngăduie să uiți, plină de grozăviile trecutului, saturată de aduceri-aminte, iarbă veșnică pe morminte. Care nu-ți îngăduie să uiți, zdrențuită, sărăcăcioasă : un gigantic covor de iarbă care nu-ți îngăduie să uiți, așternut peste mormintele lumii.

Iarbă. Dar altceva nu mai întîlni în cale. Ba da. Îi ieșiră înaintea un stîlp de felinar, o cabină de telefon și o coloană de afișaj. Asta întîlni în cale. Și stîlpul de felinar, trist, strîmb, încovoiat veni către el și chicoti sugrumat de lacrimi :

— Nu mai pot să luminez. Sînt distrus. Sînt lichidat. Ruinat. Complet ruinat. Nu mai dau lumină. Nu mai strălucesc. Mi-am pierdut însăși rațiunea de a fi : nu mai luminez.

Iar la un colț de stradă îl aștepta o cabină de telefon tristă, spartă, ciuruită și-i șopti sugrumată de lacrimi :

— Mi-au sfîșiat măruntaiele și mi-au șterpelit creierul. Și cartea mea cea frumoasă, nouă și roșie, cu multe numere și nume. S-au dus, toate. Acuma nici dracu nu mai telefonează de aici. Numai iarba asta ordinară se instalează confortabil înăuntrul meu.

Și pe urmă o coloană de afișaj strîmbă și guralivă îi făcu semn și murmură cu voce groasă, toantă, sugrumată de lacrimi :

— Oare nu-i rușinos, domnule? Să n-ai măcar un singur afiș. Nu-i așa? Nici un apel, nici o reclamă de film, nici o ordonanță. Nimic. Rușinos, nu-i așa? În afară de asta stau aici atît de strîmbă și de goală! De fapt, toate mi se trag de la bombe, știți, faptul că stau strîmbă acum. Și celelalte. Totul vine de la bombe.

Bombele astea au într-adevăr un efect impresionant. Îngrozitor, rușinos de impresionant.

Și toate, felinarul, cabina de telefon și coloana de afișaj, erau la fel de triste și de sugrumate de lacrimi. Iar Bill Brook, canadianul, aviatorul, fermierul din Labrador, era ca ele : trist. Și se simțea ca ele : încovoiat, ciuruit, strîmb. Și-și mări pașii cu cîțiva centimetri. Soarele din spatele lui obosise și nu mai privea decît pe jumătate peste silueta orașului. Bill Brook, plutonierul, care pornise atît de mîndru și de bine dispus, făcea acuma pași de uriaș. Iar aceștia se stingeau fără ecou în orașul dezolant, mort, întins la pămînt, care nu mai era oraș, ci pustietate numai, șes, deșert, cîmp, ogor presărat cu piatră : lăcaș al păcii eterne fără pace, cu iarbă verde-cenușie și cîteva sute de hornuri rămase în chip uimitor în picioare, degete de cadavre, uscate, sumbru-amenințătoare.

Bill Brook nu se simțea la largul lui și fu mulțumit cînd se văzu deodată pe un pod ușor curbat și fără balustradă, care trecea peste un canal îngust, ce curgea cu sclipiri verzi-cenușii peste un strat de nămol negru. Uită cu mulțumire de pustietatea care-l înconjură pe rază de kilometri. Pe neașteptate se simți fericit și aproape că ar fi bătut din palme ca pe vremea cînd primea în dar vreo jucărie, bărbatul acesta de douăzeci și șase de ani, cînd văzu pe malul canalului cîteva grădinițe viu colorate, frînghii cu rufe și dîre subțiri de fum.

— Chiar și copii, îi țîșni printre dinții lați și albi.

Fiindcă acolo țipau copii, o femeie cînta, cîteva bărbăți înjurau la un joc de cărți, apa țîșnea dintr-o stropitoare, un cîine tușea. Chiar și copii, iar pe frînghia de rufe izmenele, ciorapii, sutienele azurii și roze fluturau și vîsleau în vînt și făceau semne agitîndu-se : „Hei, domnule plutonier, apropiați-vă cu încredere ! Veniți fără grijă pînă aici, domnule plutonier, zău așa, nu vă sfițiți. Veniți !“

Și Bill Brook, omul din Labrador, se simți parcă despovărat și bătut cu amîndoi pumnii în bucata de balustradă care mai rămăsese din greșeală pe pod.

Și se gîndi fericit : „Ia te uită ! Bărăcile astea de scînduri, ce mici și drăguțe ! Ca niște mici palate apetisante ! Iar din ferestre și prin acoperișuri răsar burlanele astea încîntătoare, drăgălaș îndoite și răsucite. Și din aceste minunate trompe de burlane negre ca smoala iese un fum atît de albastru, de vioi, de încrețit. Fum de lemn, fum de carton, fum de scînduri și garduri furate. Fum veritabil, însuflețit, plin de vitalitate, candid, albastru ca bolta cerului și încrețit ! Așteaptă o clipă, fum bătrîn și îndrăzneț, o clipă, bătrîn cîine care tușești într-una, o clipă, sutiene minunat de frumoase, așteptați o clipă : Vin ! Vin acolo jos, la voi, dacă n-aveți nimic împotrivă.“

Canadianul își desprinsese mîinile de pe balustradă, ocoli o grămadă joasă de moloz și lunecă pe povîrniș pînă la o potecă nisipoasă. Poteca, presărată cu nisip gălbui, șerpua pînă la cîteva căsuțe înconjurate de grădini și deodată se și iviră două femei care-și ștergeau mîinile de șorțuri și se uitau la străin cu priviri lacome și curioase, curioase de oameni, curioase de ceva nou. Și iată că o stropitoare încetă brusc să mai susure și o fată se opri în așteptare, lingîndu-și vîrfurile nasului cu limba. Dar cele două femei, și stropitoarea, și fata fură dezamăgite. Străinul, această noutate, evenimentul, nu făcu tot drumul pînă la ele. Își lungiră gîturile, femeile, stropitoarea și fata, dar el nu se apropie.

Străinul se opri mai înainte. Se opri fiindcă în fața lui, pe marginea taluzului, lîngă poteca presărată cu nisip gălbui, doi oameni și o pisică ședeau și pescuiau. Oamenii pescuiau cu bețe și sfoară și viermi. Pisica, numai cu ochii. Aici se opri străinul. Iar femeile, și stropitoarea, și fata, cînd văzură asta, se apucară din nou de treabă.

Cei doi oameni ședeau pe zidul taluzului și deasupra apei atîrnau trei picioare. Trei picioare ? Trei picioare. Unul dintre cei doi oameni era bătrîn, și cărunț, și uzat, și șmecher, și glumeț. Celălalt era foarte tînăr. Și avea un singur picior care să-i poată atîrna peste peretele taluzului. Și apoi mai era și pisica, și

ea se prefăcea indiferentă și plutind în alte sfere decât cele pămîntești. Dar Bill Brook văzu că avea o mutră foarte lacomă de pește. Asemenea mutre fac și pisicile din Hopedale, întocmai ca asta.

Bill Brook rîse și apoi îi salută pe cei doi oameni (salut în care intra, de fapt, și pisica), oprindu-se lîngă ei. Oamenii priveră în sus. Și-l priveră de parcă el și salutul lui s-ar fi aflat la o depărtare de zece kilometri. Pe urmă, cel mai în vîrstă dădu din cap și se vedea cît de colo că înainte, povestise o istorioară cu haz. Dădu din cap. Tînărul, care rămăsese doar cu un singur picior ce-i atîrna peste taluz, nu dădu din cap. Dar îl mai privi o dată și-l strămută cu încă o sută de kilometri mai departe. Îl strămută cu această privire simplă înapoi în Canada și în această Canadă nu era nici soare, nici dragoste, nici înțelegere. Îl strămută într-o țară fără stropitoare, fără cîini, fără ochi de fată. Și-l părăsi acolo și nu-și mai risipi privirea asupra lui. Continuă să fărîmițeze cu grijă cîteva resturi de tutun într-o bucată de hîrtie, pe care o potrivise pe ciotul de picior și o netezise cu latul palmei. Canadianul simți cei o sută de kilometri și simți că a fost alungat într-o țară fără înțelegere, și ca să nu rămînă atît de departe, se așeză pe zid, lîngă bătrîn. Scoase pachetul de țigări și-l dădu bătrînului. Și-l lămurî prin semne că poate să-l păstreze și că ar fi bine să-l împartă cu tînărul. Bătrînul îl privi dintr-o dată de la mare apropiere și zise :

— Mulțumesc.

Rosti asta ca și cum ar fi vrut să spună : „Vezi, ești un băiat de treabă. Mi-am dat seama numaidecît. Chiar și fără țigări.“

Și spunînd asta îi întinse tînărului de lîngă el pachetul cu țigările ce i se cuveneau. Tînărul însă le luă din pachet încet, cu deosebită grijă parcă, apucîndu-le între degetul mare și arătător, apoi începu așa, într-o doară, plictisit, să le arunce în apă. În apa canalului, departe. Una cîte una. O făcea cu multă plăcere. Opt țigări aruncă, una cîte una, din vîrfurile degetelor, departe, în apa neagră-verzuie a canalului, și pisica pri-

vea după ele stîrnită. Bill Brook își încreți fruntea. Pe urmă se gîndi la acel singur picior care atîrna de pe zidul taluzului.

Bătrînul își ridică sprîncenele stufoase și ninse pînă ce aproape se uniră cu părul și mîrîi către tînăr :

— *Spleen*, așa-i ? Dar la oameni nu prea te pricepi.

Tînărul linse țigara, o lipi, scuipă un fir de tutun în canal și zise, fără să-și miște gura :

— Mai bine dă-mi un foc.

Pe urmă priviră toți trei peste apa negră-verzuie, cu sclipiri vîscoase argintii.

Lui Bill Brook îi era frig în țara fără soare și fără stropitoare, și atunci scoase planul orașului și se agăță de el. Îl întrebă pe bătrîn dacă pe aici putea ajunge la Billbrook. În cartierul Billbrook, repeta el plin de importanță. De parcă pentru cei doi pescari cu trei picioare ar mai putea să existe și altceva care să se numească Bill Brook. Bătrînul dădu din cap, ridică de șase ori degetele lui scurte, pe care le murdărise cu pămînt negru cînd scormonise după rîme, apoi zise :

— Minute. Arată încă o dată șaizeci de degete scurte și negre : Șaizeci de minute.

Bill Brook se uită după soarele brun-auriu, și cînd văzu că dispăruse, se gîndi : „Acum nu mai pot să ajung în Billbrook, în cartierul Billbrook, în cartierul meu. Înseamnă să mă apuce miezul nopții pînă să mă întorc.“

Și aproape se bucură că trebuia să apuce calea-ntoarsă. Se gîndi la bietul felinar strîmbat, se gîndi la cabina de telefon cea tristă, și la nefericita coloană de afișaj. Se ridică în picioare. Bătrînul lăsă privirea să-i alunece în sus, de-a lungul picioarelor lungi în pantaloni albaștri de uniformă. Își linse degetul mare și arătătorul ca să fie curate, apucă stofa albastră cu grijă, o pipăi plin de respect și-și alungi buza de jos în timp ce-și rostea avizul de specialist :

— Bun, bun.

Bill Brook privi în jos. Îi era puțin cam rușine.

— Bun, da, bun, zise totuși, pe urmă. Apoi arătă către cele patru puncte cardinale și întrebă : Totul distrus ?

Bătrînul răspunse. O făcut încet, abia auzit :

— Totul, și dădu din cap. Trei ceasuri la stînga. Trei ceasuri la dreapta. Într-acolo și în spate, la fel. Totul. Și mai spuse bătrînul : Barmbek, Eilbek și Wandsbek, și Hamm și Horn, spuse. Și Hasselbrook. Și St. Georg și Borgfelde. Spuse : Rothenburgsort și Billwerder. Și Hammerbrook. Și Billbrook. Și spuse Hamburg, și spuse portul și încă o dată Hamburg. Și o spuse în așa fel încît Bill Brook crezu că spusesese Canada și că spusesese Hopedale. Portul, spuse, și Hamburg ! Și pe urmă voi să ridice din nou degetele lui scurte, pline de pămînt și să-i enumere străinului cifre, dar se răzgîndi, dădu din mîini și zise numai : Ah ! În două nopți. În două nopți, totul distrus. Totul.

Și brațul lui se roti într-un cerc în care încăpea lumea întreagă. Bill Brook ridică două degete :

— Două nopți ? Nu ! Două ? Două nopți ?

Rîse zgomotos și speriat. Rîse, și rîsul suna ca niște mici țipete, zgomotoase și speriate. Orașul ăsta mare și puternic — în două nopți ? Nu știa ce ar fi putut face altceva decît să rîdă. Se gîndi la Hopedale și se gîndi : două nopți. Hopedale ar deveni o nălucă. Hopedale nici n-ar mai exista după două nopți. Dispărut. Șters. Se gîndi că poate zece mii de oameni zac morți sub orașul strivit. Rîse : Zece mii de morți. Striviți, turțiți și morți. Zece mii în două nopți. Un oraș întreg ! În două nopți. Striviți, turțiți, morți.

Canadianul nu se putea opri din rîs. Dar nu rîdea de bucurie și nici din plăcere. Rîdea. Rîdea din neîncredere, din surprindere, din uimire, din îndoială. Rîdea pentru că nu-și putea imagina asemenea lucru. Rîdea pentru că i se părea cu neputință. Rîdea pentru că era o monstruozitate. Rîdea pentru că-l treceau fiori reci, pentru că faptul îl țintuia pe loc, pentru că-l îngrozea. Îl îngrozea, și el rîdea. Canadianul stătea în uniformă lui albastră curată, într-un nemărginit, de neuitat pustiu de pietre și de morți și rîdea. Stătea seara pe malul canalului, cu fața lui curată, proaspăt rasă, lîngă doi pescari, și aceștia aveau fețe prăfuite, zbîrcite și numai trei picioare. Așa stătea canadianul, către seară, pe malul canalului, și rîdea.

Atunci, cu gura lui care nu se mișca, cel cu un singur picior aruncă o vorbă peste nămolul negru-verzui. Și vorba plesni ca o palmă dată peste obraz. Și în timp ce o rostea, se uită în așa fel la militarul care rîdea, încît acestuia îi rămase rîsul în gît, ca un strigăt de disperare.

Dar bătrînul simțise că străinul nu putea face altceva decît să rîdă. Și simțise că era un rîs de groază. Că era plin de groază, îngrozitor. Îngrozitor nu numai pentru ei doi, îngrozitor și pentru cel care rîdea. Și bătrînul zise către cel cu un singur picior :

— Nu te pricepi la oameni, ți-am mai spus-o.

Tînărul tremura. Și bătrînul mai zise o dată :

— Chiar așa, nu te pricepi la oameni, ascultă-mă pe mine. Asta este.

Bill Brook nu înțelegea ce spuneau cei doi. Dar simțea ura din ochii celui cu un singur picior. Și văzu că ochii bătrînului îl rugau să plece. Canadianul mîngîie ușor cu piciorul blana pisicii.

— Ei, zise, noapte bună.

— ...bună, se grăbi să răspundă bătrînul... bună.

Bill Brook se întoarse și plecă, și se gîndi : „Bine am făcut că am plecat“.

Cînd ajunse iar pe stradă, văzu cîteva pete roșii pe cer și se simți tulburat. Lăsate de soarele care apusese. „Pete de sînge“, se gîndi, și începu să facă pași mari și energici în direcția soarelui care se îneca în sînge. „Adevărate pete de sînge — respingătoare“, se gîndi. Dar iată că, pe neașteptate, se ivi vîntul de seară. Și-i ieși în cale, binevoitor și răcoros, și era plin de frăgezime în adierea lui abia simțită dinspre oraș. Fraged era și abia simțit, binevoitor și binefăcător îi adia omului în față. Răcoritor și prietenos, ca un vechi cunoscut din Canada. Vînt. Vînt din Hamburg. Vînt din Hopedale. Vîntul serii. Vîntul lumii. Răcoritor, abia simțit și bătînd dinspre oraș. Vîntul serii și al lumii. Canadianul își descheie larg cămașa. Vînt, vîntul serii, tînguitor, vînt din orașul strivit, vînt din orașul turtit, vînt din orașul mort. Respirație, respirație de noapte a zece mii de adormiți prin strivire.

Canadianul mergea repede, repede și cînta cu voce tare. Și între timp se făcuse atît de întuneric, încît la fiecare cîțiva pași piciorul i se lovea de cărămizi, grinzi arse și bucăți de moloz. Dar el nu înjură. Nici măcar o dată. Cînta cu voce tare, făcînd să vibreze întunericul. Cînta cu voce tare, cînta cu voce bună. Poate cînta fiindcă nu voia să înjure cînd se lovea. Poate cînta fiindcă nu voia să se gîndească la morți. La cei zece mii de striviți, cu respirația lor nocturnă, la vîntul acesta abia simțit și tînguitor. Sau fiindcă era atît de întuneric. Da, poate că asta era, și el cînta cu voce tare fiindcă era întuneric. Și mergea repede, și cînta. În fața lui, în aburul luminii cețoase, se afla orașul. Orașul ăsta smintit, cu un cartier numit Billbrook. Care avea în centrul lui un braț de mare cenușiu-verzuie cu pînze albe. Și mai avea, de pildă, zece mii de morți într-un oraș al morților, care de asemenea îi aparținea.

„Smintit oraș, se gîndi. Oraș smintit, viu și mort !“

Și mergea repede, și cînta, și era mulțumit că orașul se afla aici, în fața lui, că putea să-l vadă, să-l audă, să-l adulmece, cu viața lui de noapte, desfășurîndu-se sub lumina cețoasă-tulbure, tulbure și plină de făgăduieli, cu brațul de mare în mijlocul lui. Și mergea repede și cînta cu voce tare făcînd să vibreze întunericul. Și umbra lui mergea alături. Cînd își văzu umbra alături, se gîndi : „Dumnezeule, nu cumva aleargă ?“

Pe urmă se căzni ca, măcar vreo zece pași, să meargă încet de tot și nu mai cîntă. Iar cînd voi să caute o stea din Hopedale și se opri și privi în sus către cerul de culoarea cernelii, auzi o voce care-l striga, de pe altă lume parcă, nefirească, inevitabilă, fantomatică. Și-i striga :

„Hei, domnule Bill Brook, nu vreți să priviți puțin încoace ? Să citiți afișele mele cele mai recente ?“

Și vocea tunătoare de bas venea de la coloana cea strîmbă de afișaj, care în excesul ei de zel se înclină și mai adînc către pămînt. Era pleșuvă, și despuiată,

și spectrală, și licărea cenușie, rotundă și palidă pe catifeaua întinată a nopții timpurii. Și canadianul gonea.

„Iu-hu ! Bill Brook ! Ce-ai zice de o scurtă convorbire telefonică ? O scurtă convorbire cu Canada, mă rog. Cum ? Cam așa : Văzut orașul mort ! Adulmecat zece mii morți ! Și văzut sfărîmături, sfărîmături, sfărîmături. Sfărîmături de oameni, sfărîmături de piatră, sfărîmături ale orașului, sfărîmături ale lumii. Dar nu fugi, Bill Brook, hei, iu-hu !”

Cabina de telefon, grasă, roșie-închisă, scheletică și fără geamuri își legăna isteric ușa și sîrmele rupte se răsuceau în vînt ca niște șerpi. Canadianul mergea repede. Și cînta. Și pe urmă i se năzări că umbra lui parcă ar alerga. Își propuse să meargă încet. Dar mergea repede, canadianul. Atunci se ivi, rînjind și poticnindu-se, stîlpul de felinar cel prostit, orbit, strîmbat și devastat, care se bîlbîi emoționat :

„Hei ! *Hallo*, Billy, băiete ! Vrei să-ți luminez ? Să-ți luminez drumul acasă ? Minunat de bine știu să luminez, drăguțele. Hei, Billy, rămîi, Billy !”

Canadianul gonea. Și cînta cu voce tare. Își deschise larg cămașa. Vedea Hamburgul în față și se gîndea : „Hopedale”. Și mergea repede. Făcea pași uriași și umbra lui gonea după el. Părea că gonește. Vîntul de seară adia răcoros și Bill Brook îl întîmpina cu pieptul gol și fruntea fierbinte. Și întunericul era o gură care scuipa. Și scuipă pe neașteptate doi ochi galbeni, care mocneau și alunecau. Și ochii veneau în întîmpinarea lui. Și ochii se măreau. Și erau galbeni, și mocneau veninos către el.

„Trebuie să fie un automobil, își zise. Firește, ce altceva ar putea fi ? Dar dacă nu e un automobil ? Însă fără îndoială că e un automobil.”

Tocmai cînd se gîndea că poate să nu fie, totuși, un automobil, cei doi ochi care mocneau se opriră pe neașteptate. Auzi un scîrțîit. Astea trebuie să fie frînele. Pe urmă monstrul orbi și ochii se stinseră. Canadianul se apropie. Era un automobil.

— Ei, drăcia dracului ! zise el și rîse.

Apoi se gîndi că, la o adică, nici nu era nevoie să meargă atît de repede. Merse mai încet. Obesră că

era learcă tot. „Prea am alergat. Mult prea repede. Ca un smintit. Cred că nu mi-a priit orașul ăsta mort, cu cei zece mii de locuitori striviți. Cred că mi-era teamă. Poate că mi-era teamă. Firește : teamă.“

Recunosc fața de el însuși că-i fusese teamă. Nu cine știe ce, dar teamă totuși. „De ce să nu-mi fie îngăduit să mă tem ? E bine cînd poate să-ți fie teamă. Cîteodată e bine. Cei cărora nu le e teamă se fac boxeri, iar nasurile și sufletele lor sînt urîte, deformate și lățite de lovituri. Și ăstora nu le e îngăduit să se teamă. Sărmani boxeri. Rău de ei, dacă zece mii de morți nu le pricinuiesc teamă. Asemenea boxeri există mulți. Recunosc că mi-a fost teamă de cei zece mii cu capetele strivite, cu piepturile strivite. Dar acum, în întîmpinarea mea vin case. Cu ferestre luminate, calde, cu oameni obișnuiți, vii.“

Bill Brook se opri și respiră adînc și cu sete, de parcă și-ar fi ținut răsufierea ceasuri în șir. Iar vîntul de seară, care suflase asupra lui ca respirația morților, se încălzi și-i dădu încredere, ca respirația unui animal mare, cenușiu. Și animalul care-o exala se numea Hamburg. Și respirația lui mirosea a flori de glastră, a grădinițe proaspăt stropite, a masă de seară, a ferestre deschise, a oameni. Mirosea vie și caldă ca respirația vacilor, ca respirația cailor seara, în grajd.

Ba chiar, la colțul unei case ședea un cîine cu capul de cotei și spate de terier, și mătura cu entuziasm dalele tari de piatră, mișcîndu-și coada de la stînga la dreapta. Cînd canadianul ajunsese la colț, văzu pricina pentru care coada de cîine fusese cuprinsă de entuziasm. Pricina era o fetiță de vreo treisprezece ani, care se juca de zor cu o minge. O arunca la perete pe la spate și o prindea iar la piept cînd mingea sărea înapoi de la perete. Poate că, în întunericul serii, cîinele luase mingea drept un animal necunoscut și ciudat. Iar mingea se arcuia ușor și cu zgomote limpezi între perete și pieptul fetei de treisprezece ani, încolo și înapoi. Și coada de cîine o însoțea : Perete — piept. Perete — piept. Perete — piept.

„Drăguț, se gîndi cel care venea din orașul mort. Drăguț. Dar peste cinci ani, nici ea n-o să se mai

joace așa. Din cauza pieptului. Atunci o să aibă cam optsprezece ani. Sau douăzeci."

Rîse cu voce tare de gîndurile lui. Pe urmă merse mai departe. Și merse cu pași mari, siguri, în orașul cel viu.

O oră mai tîrziu, cînd Bill Brook stătea în cada de baie a hotelului și lăsa să-i curgă apă rece pe spate, negriciosul cel scund de alături apăru cu rîsul lui de cutie de conserve, își propti mîinile în deschizătura ușii și țipă din gîtlejul ca de tinichea :

— Hei, bătrîne, ai și intrat în mocirlă, mă, șobolan bătrîn de smîrc, de trebuie să te speli numaidecît ? Ai avut vreo aventură murdară, așa-i, bătrîne ? Sau ăia din propriul tău cartier au aruncat cu scîrnă în tine, nu-i așa ?

Se încovoia de atîta rîs, de parcă vreun rachiu vătămător îi ardea mațele. Bill Brook azvîrli cu săpunul după el și rînji :

— Ba de loc, am dat numai o raită prin orașul mort. Am susținut un meci de box cu zece mii de morți. Și toți aveau cîte un picior amputat. Ia gîndește-te, toți numai cu cîte un singur picior !

Cel cu păr negru și rîs de tinichea holbă niște ochi rotunzi, uriași și deschise gura larg, proteste.

— Aha, zdrăngăni el din gîtlej, va să zică v-ați ținut de pileală !

Și cu asta se potoli și dispăru căscînd în camera de alături. Scurtă vreme după aceea Bill Brook îi auzi pe cei doi camarazi ai săi sforăind strașnic și bărbătește.

Pe urmă se așeză la masă, scoase fața de masă și acoperi lampa, în așa fel încît cei doi care sforăiau să nu se trezească. Luă apoi hîrtie de scrisori. Și pe urmă șezu în fața colii goale și privi către lampă. Voia să scrie despre Billbrook, despre cartierul Billbrook, despre cabina de telefon, despre coloana de afișaj, despre felinar. Voia să scrie despre cei doi pescari cu cele trei picioare, despre țigările aruncate în apă și despre iarbă, despre iarba cea mare, verde și cenușie a marelui oraș. Voia să scrie despre degetele de cadavre,

despre orașul cel mort și cei zece mii de locuitori ai lui turtiți și striviți. Voia să scrie despre orașul cel mort și despre fetița cu mingea. Despre asta voia să scrie. Asta voia să le scrie celor de acasă, celor din Canada, celor din Labrador. Dar pe urmă nu scrisese nici un cuvânt despre asta. Pe urmă nu scrisese nici un cuvânt despre orașul mort. Scrisese numai despre Hopedale, despre vîntul din Hopedale, despre portul din Hopedale, despre apa din Hopedale. Privi către lampă. Și pe urmă adăugă în josul scrisorii încă o frază :

„Cred că nu e cine știe ce nenorocire că au murit cele două vaci“. Asta scrisese. Și pe urmă adăugă : „Nu, fără îndoială că nu e nici o nenorocire“.

Lipi scrisoarea și zise :

— Într-adevăr, nu e chiar atît de gravă chestia cu cele două vaci.

Se ridică și stinse lumina. Apoi se duse la fereastră și privi afară în noapte. Jos, în apele Alsterului, se ogîndeau stelele cerului. Și Alsterul curgea negru, prin mijlocul orașului. Și deodată geamurile începură să zăngănească. Afară trecea o coloană de camioane mari, grele. Ochii lor uriași și galbeni sclipeau în ceața nopții. Motoarele hîrîiau ca o turmă de elefanți turbați. Ferestrele zăngăneau tainic și agitate.

— Ce bine. Ce bine ! șopti canadianul și-și apăsă fruntea fierbinte de geamul rece. Ce bine că aici totul este atît de viu. Aici. Și la Hopedale.

Și, încet, se întoarse în mijlocul odăii. Ferestrele zăngăneau tainic și agitat.

La stînga se află Hamburg. Acolo unde e aburul acela gros. Provine de la forfota mare, de la oameni și de la activitatea de acolo, din Hamburg.

Dincolo se află Finkenwerder. Dar Finkenwerder este mic, fiindcă se află dincolo, departe, și la mijloc stă fluviul. Iar dincolo înseamnă destul de departe.

La dreapta se mai află cîteva case și ici-colo o stradă sau un șanț. Și pe urmă, foarte aproape, e Marea Nordului. Și acolo e abur gros. De la apa cea multă.

Așa stau lucrurile la stînga, dincolo și la dreapta. Hamburg, și Finkenwerder, și Marea Nordului. Dar în spate ?

În spate sînt cîteva livezi și cîteva păduri. În livezi și în păduri se află vaci, balegi, ceață, neguri. Se află iepuri, soare, buruieni și ciuperci. Din cînd în cînd se mai ivește și cîte un acoperiș de paie, o grămadă de gunoi, vizuini de vulpe, băltoace de ploaie și drumeaguri șerpuite. Dar în afară de asta, nu prea multe. Și pe urmă, destul de aproape, e Danemarca.

Deasupra e cerul și acolo sînt înfipite stelele.

Dedesubt se află Elba. Iar aici, se află de asemenea înfipite stele. Aceleași stele care sînt pe cer se află și în Elba. Poate că nici nu sîntem atît de departe de cer. Noi, cei din Blankenese. Noi, cei din Barmbek, din Bremen, din Bristol, Boston și Brooklyn. Și noi, cei de-aici, din Blankenese. Dar, bineînțeles, trebuie să le vezi, stelele astea care plutesc aici jos, în Elba, în Nipru, în Sena, în Hoangho și în Mississippi.

Și Elba ? Elba pute. Pute, așa cum put zoaiele unui oraș mare : a coji de cartofi, a săpun, a apă din vase

¹ Suburbie a Hamburgului, pe malul Elbei, cu o faleză abruptă.

de flori, a napi, a oale de noapte, clor, bere și a excremente de șobolani. Așa pute ea, Elba. Cum numai lăturile cîtorva milioane de oameni pot puți. Și chiar așa și pute. Și nu există pe lumea asta vreo emanație puturoasă pe care să n-o aibă.

Dar cei care o iubesc, care sînt departe și cărora li-e dor de ea, aceia spun : miroase. A viață miroase. Miroase a patrie, aici, departe pe globul pierdut. A Germania. O ! Și miroase a Hamburg și a lumea largă. Și spun : Elba. O spun duios, și cu tristețe, și cu neșat, așa cum rostești numele unei fete. Așa : Elba !

Odinioară existau aici nave uriașe. Vapoare, cargouri vechi, palate plutitoare, care se încumetau să-și ia rămas bun cu voioșie, fără lacrimi. Care, ca niște imense blocuri de locuințe, ca niște gigantice case terestre și cu multe caturi, construite cu îndrăzneală și cu multă fantezie, se legănu în port și stimulau fofota nocturnă a cheiurilor, leneșe, blazate, sătule de întinderile fără sfîrșit ale mării. Odinioară le vedeai aici, aceste ciclopice mușuroaie plutitoare de termite, luminate de milioane de licurici, blînde, mărinimoase, sclipind tainic în verde și în roșu, și arzînd în alb incandescent. Își îngăduiau o sosire agitată, fără lacrimi, extravagantă, însoțită de o fanfară zgomoasă. Sosirea și plecarea : muzică vioaie de fanfară. Așa era odinioară. Ieri.

Fie că plecau pline de nostalgie, și de vigoare, și de îndrăzneală pe apele întinse ale lumii — fie că soseau pline de răsuflarea lumii și de mărfurile lumii și de înțelepciune, adunate toate pe lacurile dintre continente : totdeauna se legănu îndrăznețe în radă, titani pe lîngă remorcherele hîrîitoare, înălțîndu-și contururile cu sclipiri vagi, pe după fumul gros al vapoarelor, fortărețe inatacabile, stîncose, semețe. Întotdeauna, din boturile celor o mie de ferestre ca niște ochi bulbucăți de bulldog scînteia o îndrăzneală nemăsurată. Întotdeauna, din boturile de alamă ale fanfarei vibra o bucurie fără margini. Întotdeauna, în boturile trufașe ale coșurilor răbufnea și clocotea, izbea și fu-

mega un prisos de vigoare. Vigoare care țîșnea ca un abur lăptos din tuburile cu bot de pește ale sirenelor. O Elbă veselă, plină de dorințe, bucuroasă de viață.

Așa era. Odinioară. Ieri.

Dar vine uneori o vreme, și ea se lasă mai cenușie decît se lasă ceața cenușie a Hamburgului peste străvechea și veșnic tînăra Elbă, o vreme cînd îndrăzneala, și bucuria, și vigoarea rămîn pe mare, cînd rătăcesc pe țărmuri străine, reci, pustii. Atunci bucuria, îndrăzneala și vigoarea sosesc în port cu mare întîrziere.

Sînt vremuri cenușii ca aburii, cenușii ca pîcla, cenușii ca lumea întreagă, vremuri în care se poate întîmpla ca epave de oameni mici, palizi, scoase de ape la suprafață, să fie aruncate pe nisipul murdar cenușiu-gălbui din Blankenese sau Teufelsbrücke. Atunci se întîmplă ca morții aceștia inumani, umflați de apă și puțind a pește să se lovească de păpurișul din Finkenwerder sau Moorburg, foșnind și şușotind. Așa se face că, în aceste zile cenușii, oameni care iubesc, care nu sînt iubiți, disperați, osteniți de viață, mîhniti de moarte, care au curajul să se sinucidă și cărora le lipsește curajul să trăiască — oamenii fără vlagă, lipsiți de bucurii și lipsiți de prieteni, cărora le-a mai rămas ca unic prieten șuvoiul Elbei, cărora nu le-a mai rămas decît puterea de a-și lua viața — așa se face că acești oameni (și asta se întîmplă în nopțile cenușii), că acești oameni îmbătați de apa Elbei, pe care apa Elbei îi ametește de moarte, se izbesc cu vuiet surd, amenințător de pontoanele din Altona și de punțile debarcaderelor. Se izbesc înăbușit și ritmic, monoton și uniform ca răsuflarea omenească. Fiindcă acum ritmul lor este bătaia valurilor Elbei, răsuflarea șuvoiului de apă — apa Elbei este acum a sîngele lor. Și pe urmă cadavrele reci și palide biciuiesc cu jale zidurile cheiurilor din Köhlbrand și Athabaskahöft. Și singurele lor alămuri de fanfară sînt țipetele de alamă ale pescărușilor care filfîie lubric și plini de lăcomie deasupra leșurilor de oameni-pești. Așa se petrec lucrurile în vremurile cenușii.

Vapoare uriașe, înfometate după întinderile mării, blocuri de locuințe lacome de oceanul nesfârșit, palate încercate de vânturile lumii, toate într-un veșnic du-te-vino, cu muzica gălăgioasă de fanfară din alămuri pîntecoase.

Epave omenеști înnebunite de apă, oameni vii avînd nostalgia morții, leșuri saturate de apă, obișnuite cu valurile, îndrăgostite de valuri, pline de rămas bun și de irevocabil, în țipătul de alamă, singuratic și batjocoritor al pescărușilor cu aripi subțiri :

Elbă plină de dorințe, plină de suferințe ! Viață plină de dorințe, plină de suferințe !

Dar pe urmă sosesc ceasurile de nepotolit, de neînălăturat, de neuitat în care oameni tineri, cuprinși de nostalgia aventurilor, stau seara pe misterioasele lăzi de lemn care poartă misteriosul nume de ponton, un nume legat de plescăitul și clipocitul încîntătoarelor înălțări și coborîri provocate de respirația șuvoiului de apă. Tot mereu vom sta pe pontoanele ferme și legănate, și vom simți în noi o anume bucurie, vom întrezări în noi o anume îndrăzneală și vom recunoaște în noi o anume vigoare. Tot mereu vom sta pe pontoane, avînd îndrăzneala de a înfrunta aventurile acestei vieți, și sub picioare vom simți respirația lumii.

Deasupra noastră sclipește ursa-mare — sub noi se învoldurează șuvoiul apei. Între ele stăm noi : în lumina care rîde, în ceața cenușie a nopții. Și sîntem flămînzi și plini de speranță. Sîntem flămînzi de dragoste și plini de speranță în viață. Și sîntem flămînzi de pîine și plini de speranță că ne vom întîlni. Și ni-e foame de plecarea în depărtări și sîntem plini de speranță că vom sosi la destinație.

În vremurile cenușii vom sta tot mereu pe pontoanele mirosind a lemn putred, legănîndu-se adormite și respirînd viață, vom sta aici cu foamea noastră fierbinte și cu speranța noastră sfîntă.

Și ne dorim, în vremurile cenușii, vremuri fără palate plutitoare, să avem curajul de a viețui pe micile motonave, vasele de pescuit și modestele cutere de

coastă, ne dorim o băutură arzătoare în măruntaie și o lînă moale călduroasă în jurul pieptului și o aventură în suflet. Ne dorim curajul de a pleca, curajul de a ne lua rămas bun, curajul de a înfrunta furtuna și marea.

Și ne dorim (în vremurile cenușii, în care nu există nave mari) ca atunci cînd ne întoarcem plutind pe Elba, cu mușchii istoviți, pe micul cuter de pescuit care ne duce acum spre casă cu gîfîitul lui astmatic, să trăim odată din plin senzația de întoarcere cu încărcătură bogată și cu experiență. Să simțim odată în sînge orașul nostalgiei noastre, orașul întoarcerii, numele Hamburg să răsunе ca un strigăt, ca un geamăt, minunat, dureros — să simțim odată din plin întoarcerea-acasă. Și ne dorim să fim istoviți de muncă și obosiți de vîntul puternic pe cuterele mici de pescuit, în timp ce sporovăim, frecăm puntea, înjurăm sau tăcem — ne dorim bucuria fără seamăn și încărcată cu lacrimi a întoarcerii-acasă într-un oraș pe malul mării.

Iar seara, cînd stăm pe pontoanele legănate — în acele zile cenușii — spunem: Elba! Și gîndim: Viață! Și gîndim: Tu și eu. Spunem, strigăm, suspinăm: Elba — și gîndim: Lume! Elba, spunem, noi care sperăm, care flămînzim. Ascultăm duduital inimilor metalice ale cuterelor mici, îndrăznețe, sărăcăcioase, istovite, credincioase — dar în taină auzim din nou suflarea puternică a vaselor-mamut, cele mari, cele mărețe, cele imense. Vedem micile cutere tremurînd seara în șuvoiul apei, cu un ochi roșu și altul verde — dar în taină, noi cei vii, cei flămînzi, cei plini de speranță, vedem din nou coloșii cu ochi bulbucați, ce risipesc lumină, cu muzică de fanfară, vedem uriașii, palatele.

Stăm pe legănatel pontoane ale serii și simțim tăcerea, cimitirul îl simțim și moartea — dar în adîncul inimii auzim din nou vuietul, mugetul și duduital șantierelor navale. În adîncul inimii simțim viața — iar tăcerea care plutește peste șuvoiul apei va plesni ca

o minciună, izgonită de zgomot, de bucuria vieții gălăgioase ! Așa simțim — în adâncul inimii, seara, pe pontoanele pline de șoapte.

Elbă, Elbă puțin a oraș și izbită de cheiuri, legănând noroaie și involburând nisipuri sub fîlfiit de pescăruși, Elbă cenușiu-verzuie, mare și bună !

În stînga, Hamburg, în dreapta, Marea Nordului, în față, Finkenwerder și în spate, aproape, Danemarca. În jur Blankenese. Deasupra cerul. Dedesubt Elba. Și noi : în mijlocul lor !

A F Ă R Ă Î N F A Ț A U Ș I I

*O piesă pe care teatrele nu vor s-o reprezinte
și publicul nu vrea s-o vadă*

(1946)

Dedicată lui
Hans Quest

PERSONAJELE SINT :

Beckmann, unul dintre aceia
Soția lui, care l-a uitat
Prietenul ei, care o iubește
o Fată, al cărei bărbat s-a întors acasă cu un singur picior
Bărbatul ei, care a visat-o de-a lungul a o mie de nopți
un Colonel, care e foarte bine dispus
Soția lui, căreia îi e frig în camera ei încălzită
Fiica lui, care tocmai se află la cină
Soțul ei, de o ironie mușcătoare
un Director de cabaret, care ar vrea să fie curajos,
dar apoi preferă să fie laș
doamna Kramer, care nu e nimic altceva decât doamna
Kramer și tocmai asta e îngrozitor
Bătrînul, în care nu mai crede nimeni
Antreprenorul de pompe funebre, care rîgîie
un Măturător de stradă, care are altă meserie
Celălalt, pe care fiecare dintre noi îl cunoaște
Elba.

Un om se întoarce în Germania.

A lipsit multă vreme omul acesta. Foarte multă vreme. Poate că prea multă vreme. Și se întoarce cu totul altul decît era cînd a plecat. După înfățișare pare a fi rudă apropiată cu acele plămuri pline de fantezie așezate pe cîmp ca să sperie păsările (iar seara, uneori și pe oameni). La suflet arată tot așa. A așteptat afară, în frig, o mie de zile. Iar biletul de intrare l-a plătit cu rotula genunchiului. Iar după ce a așteptat o mie de nopți, afară în frig, pînă la urmă s-a întors totuși acasă.

Un om se întoarce în Germania.

Și iată că aici îi e dat să trăiască un film năstrușnic. În timpul spectacolului e nevoit să se ciupească de mai multe ori de braț, fiindcă nu-și dă seama dacă e treaz sau dacă nu cumva visează. Dar pe urmă vede că lîngă el, în dreapta și în stînga, sînt mulți alții, și cu toți se întîmplă același lucru. Și atunci își spune că, totuși, asta trebuie să fie realitatea. Ei, și după ce s-a terminat spectacolul, iată-l că stă din nou în stradă, cu burta goală și cu picioarele înțepenite de frig, și-și dă seama că de fapt n-a fost decît un film banal, un film cît se poate de banal. Despre un om care se întoarce în Germania, unul dintre aceia. Unul dintre aceia care se înapoiază acasă și pînă la urmă nu se înapoiază totuși acasă, fiindcă „acasă” nu mai există pentru ei. Fiindcă pentru ei, „acasă” înseamnă afară, în fața ușii. Germania lor e afară, în noaptea ploioasă, pe stradă.

Asta e Germania lor.

PROLOG

*Vîntul geme. Elba clipocește, izbindu-se de pontoane.
E seară. Antreprenorul de pompe funebre. Pe cerul
în amurg se profilează silueta unui om*

Antreprenorul de pompe funebre (*rîgîie de mai multe ori — și de fiecare dată spune*) :
Gîr ! Gîr ! De parcă... gîr ! De parc-ar fi muște ! Ca muștele chiar așa. Aha, iată pe unul din ăia. Colo la ponton. Parc-ar fi în uniformă. Da, poartă o manta soldățească veche. Capelă n-are. Și părul, scurt ca peria. Stă destul de aproape de apă. Stă cam prea aproape de apă. Asta-i suspect. Cei ce stau seara, în întuneric, pe lîngă apă sînt fie îndrăgostiți, fie poeți. Sau o fi vreunul dintre cei mulți în uniformă cenușie, care nu mai au chef de nimic. Care trag obloanele și-și încheie pentru totdeauna socotelile. Unul dintr-ăștia pare să fie cel de pe ponton. Stă prea aproape de apă. Prea în-singurat. Nu-i vorba de o pereche de îndrăgostiți, ăia umblă totdeauna cîte doi. Și nici poet nu e. Poeții poartă părul lung. Dar ăsta de-aici, de pe ponton, are o perie pe cap. Curioasă întîmplare cu ăsta, de-aici, de pe ponton, foarte curioasă. (*De jos se aude un plescăit greu și sumbru. Silueta a dispărut.*) Gîr ! Gata ! S-a dus. A sărit. Prea stătea aproape de apă. N-a putut să reziste. Și uite că s-a dus. Gîr ! Un om moare. Ei și ? Atîta tot. Vîntul continuă să bată. Elba continuă să clipocească. Tramvaiul continuă să-și sune clopoțelul. Tîrfele continuă să stea albe și molatice la ferestre. Domnul Kramer se întoarce pe partea cealaltă și continuă să sforăie. Și nici un ceas — nici unul din lume, nu se oprește. Gîr ! Un om a murit. Ei și ? Atîta tot. Numai cîteva cercuri de apă stau mărturie pentru faptul că a existat. Dar și astea s-au liniștit destul de repede. Și după ce a dispărut, omul e și el uitat, dispărut, fără vreo urmă, de parcă nici n-ar fi fost. Atîta tot. Ei, dar cineva plînge

aici. Ciudat. Un bătrîn stă aici și plînge. Bună seara.

Bătrînul (*nu cu jale, ci cutremurat*): Copiii! Copiii! Copiii mei!

Antreprenorul de pompe funebre: De ce plîngi, moșule?

Bătrînul: Pentru că nu mai am nici o putere, vai, nu mai am nici o putere.

Antreprenorul de pompe funebre: Gîr! Pardon! Da, asta-i cam prost. Totuși, nu-i un motiv să te pornești pe bocit, ca o mireasă părăsită. Gîr! Pardon!

Bătrînul: Vai, copiii mei! Că doar toți sînt copiii mei!

Antreprenorul de pompe funebre: Oho, dar cine ești dumneata?

Bătrînul: Sînt Dumnezeu în care nu mai crede nimeni.

Antreprenorul de pompe funebre: Și de ce plîngi? Gîr! Pardon!

Dumnezeu: Fiindcă nu mai am nici o putere. Se îpușcă. Se spînzură. Se îneacă. Se omoară, azi o sută, mâine o sută de mii. Și eu, eu nu mai am nici o putere să-i opresc.

Antreprenorul de pompe funebre: Da, e trist, tare trist, moșule. E tare trist. Dar nimeni nu mai crede în tine. Asta e!

Dumnezeu: Tare trist! Eu sînt Dumnezeu în care nu mai crede nimeni. Tare trist! Și nu mai am nici o putere, copiii mei, nu mai am nici o putere. E tare trist, tare trist.

Antreprenorul de pompe funebre: Gîr! Pardon! Ca muștele! Gîr! La dracu!

Dumnezeu: De ce rîgi mereu atît de scîrbos? E un lucru îngrozitor!

Antreprenorul de pompe funebre: Da, da, înfiorător. Într-adevăr înfiorător. Boală profesională. Sînt antreprenor de pompe funebre.

Dumnezeu: Moartea? O duci bine! Tu ești dumnezeul cel nou. În tine cred oamenii. Pe tine te

iubesc. De tine se tem. Tu ești de neînlăturat. De tine nu se poate nimeni lepăda. Nu te poate huli. Da, tu o duci bine. Ești dumnezeul cel nou. De tine nu poate scăpa nimeni. Tu, Moarte, ești dumnezeul cel nou. Dar te-ai îngrășat. Îmi amintesc de tine că erai cu totul altfel. Mult mai slabă, mai uscată, mai ciolănoasă, dar acum ești rotofeie, și grasă, și bine dispusă. Pe vremuri moartea avea totdeauna o înfățișare atît de înfometată !

M o a r t e a : Ei da, în veacul ăsta am pus nițică osînză pe mine. Afacerile merg strună. Războaiele se țin lanț. Morții, ca muștele ! Stau lipiți de pereții acestui veac ca muștele. Stau pe prichiciul veacului, țepeni și uscați ca muștele.

D u m n e z e u : Dar rîgîiala ? De ce rîgîi atît de scîrbos ?

M o a r t e a : Sînt prea îndopat cu mîncare. Îngrozitor de îndopat. Atîta tot. În vremurile noastre nici nu mai poți scăpa de rîgîiala asta. Gîr ! Pardon !

D u m n e z e u : Copii, copii ! Și eu nu mai am nici o putere ! Copii, copiii mei ! (*Pleacă.*)

M o a r t e a : Ei, atunci noapte bună, moșule. Du-te la culcare. Bagă de seamă să nu nimerești cumva și tu în apă. Abia adineauri a mai pornit-o unul pe drumul ăsta. Bagă bine de seamă, moșule. E trist, trist de tot. Gîr ! Du-te acasă moșule. Oricum, nu mai ai nici o putere. Nu-l plînge pe cel care mai adineauri a făcut bîldîbîc în apă. Țăla cu mantaua soldățească și cu părul ca peria. O să te sleiești de-atîta plîns ! În zilele noastre, cei care stau seara pe malul apei nu mai sînt îndrăgostiți și nici poeți. Țăla care stătea acolo, ăla era numai unul dintre aceia care nu mai vor sau nu mai pot. Care pur și simplu nu mai sînt în stare să rabde, și pe urmă, într-o seară, coboară undeva, în liniște, în apă. Bîldîbîc. S-a sfîrșit. Lasă-l în pace, nu mai boci, moșule. O să te sleiești de-atîta bocit. Țăla era numai unul dintre aceia care nu mai sînt în stare să rabde, unul dintre cei mulți cu mantale soldățești cenușii... unul... doar...

VISUL

În apele Elbei. Plescăitul monoton al valurilor mici.

Elba. Beckmann.

Beckmann: Unde mă aflu? Doamne, unde mă aflu oare?

Elba: La mine.

Beckmann: La tine? Și... tu cine ești?

Elba: Cine aş putea fi, măi prostănacule, când sari în apă de pe debarcaderul de la St. Pauli?

Beckmann: Elba?

Elba: Da, chiar ea. Elba.

Beckmann (*se miră*): Tu ești Elba?

Elba: Ei, și-acum holbezi copilărește ochii, așa-i? Ți-ai închipuit poate că ai de-a face cu o fată visătoare, cu obrazul palid-verzui? Gen Ofelia, cu nuferi în părul despletit? Sau poate ți-ai închipuit că veșnicia se va desfășura pentru tine în brațele mele înmiresmate ca florile de crin? Nu, fiule, în privința asta te-ai înșelat. Nu sînt nici visătoare și nici înmiresmată. O apă cumsecade pute. Da. A ulei și a pește. Ce cauți aici?

Beckmann: Vreau să mă odihnesc. Colo, sus, nu mai pot să rabd. Nu mai sînt în stare să îndur atîtea. Vreau să mă odihnesc. Să fiu mort. Toată viața, de-acî înaintea, să fiu mort. Și să mă odihnesc. În sfîrșit, să mă odihnesc în pace. Să mă odihnesc zece mii de nopți.

Elba: Dai bir cu fugiții, mucosule, așa-i? Îți închipui că nu mai poți să rabzi, nu? Colo sus, nu? Ți se pare că ai îndurat destule, măi, fărîmă de om? Și fiindcă veni vorba, cîți ani ai, mă ageamiu descurajat?

Beckmann: Douăzeci și cinci. Și acuma, vreau să mă odihnesc.

Elba : Ia te uită, douăzeci și cinci ! Și restul anilor vrea să se odihnească. Douăzeci și cinci și cobori în apă, noaptea, pe ceață, fiindcă nu mai poți răbda. Și ce anume nu mai poți răbda, măi moșneagule ?

Beckmann : Nimic, nimic nu mai pot răbda, acolo sus. Nu mai pot răbda de foame. Nu mai pot să șonticăiesc pînă în fața patului meu și de acolo să șonticăiesc iar afară din casă, fiindcă patul e ocupat. Piciorul, patul, pîinea — nu mai pot să rabd, înțelegi ?

Elba : Nu. Măi sinucigaș mucos. Nu, să-ți intre în cap ! Îți închipui cumva că dacă nevastă-ta nu mai vrea să se hîrjonească de loc cu tine fiindcă îți tîrîi piciorul și-ți ghiorăie mațele, poți să mi te vîri mie pe sub fustă ? Să sari așa, pur și simplu, în apă ? Mă, dacă toți cei care flămînzesc ar vrea să se înece, bunul și bătrînul nostru Pămînt ar deveni pleșuv ca o chelie de hamal bătrîn, pleșuv și luciu. Nu, băiete dragă, așa ceva nu se cade. La mine nu-ți merge cu fandoseli din astea. Eu te șterg din controale. Ar trebui să-ți dau jos pantalonii, să-ți trag cîteva, chiar așa, băiețaș ! Cu toate că ai fost vreme de șase ani soldat. Toți au fost. Și toți își tîrîie piciorul, undeva în lumea asta. Dacă patul tău e ocupat, caută-ți altul. N-am nevoie de fărîma ta de viață sărăcăcioasă. Ești prea ieftin pentru mine, băiete. Ascultă sfatul meu de femeie bătrînă : Mai întîi trăiește-ți viața. Lasă-te călcat în picioare. Calcă-i și tu în picioare pe alții ! Și cînd haznaua s-a umplut pînă aici, pînă sus, cînd ai fost călcat în picioare pînă ți-au amorțit toate oasele și cînd inima abia dacă ți se mai poate tîrî în patru labe, atunci poți să vii să mai stăm de vorbă despre asta. Dar acum trebuie să renunți la asemenea sminteală, ne-am înțeles ? Acum, spală putina, tinere cu viitor de aur. Grămăjoara asta de viață pe care o ai înseamnă al dracului de puțin pentru mine. Păstrează-o ! Nu o vreau, mă ageamiu într-ale vieții.

Ține-ți gura băiete, pui de om ! Vreau să-ți spun ceva, în taină, mă, la ureche, vino încoace. Fac ceva pe sinuciderea ta ! Mă, copil de țîță, ia te uită ce fac cu tine. (*Tare :*) Hei, băieți ! Aruncați-l pe puștiul ăsta de-aici afară, la mal, pe nisipul din Blankenese ! O să mai încerce o dată, mi-a făgăduit chiar acum. Dar cu grijă, zice că are un picior schilod, ștrengarul, mucosul !

SCENA 1

Seară. Blankenese. Se aud vîntul și susurul apei.

Beckmann. Celălalt.

Beckmann: Cine-i acolo? Acum, în miez de noapte. În apă. Hei! Cine-i acolo?

Celălalt: Eu.

Beckmann: Mulțumesc. Și cine-i ăsta: Eu?

Celălalt: Eu sînt Celălalt.

Beckmann: Celălalt? Care Celălalt?

Celălalt: Cel de ieri. Cel de demult. Cel de totdeauna. Cel ce spune da, cel ce răspunde.

Beckmann: Cel de demult? De totdeauna? Tu ești cel din banca de la școală, din tren? Din gangul casei?

Celălalt: Cel din viscolul de la Smolensk. Și cel din cazemata de la Gorodok.

Beckmann: Și cel... din băătălia de pe Volga, Celălalt, ești și acela?

Celălalt: Și acela. De asemenea, și cel de astăseară. Sînt și cel de mîine.

Beckmann: Mîine. Mîine nu există. Mîine va fi fără tine. Cară-te! N-ai chip.

Celălalt: De mine nu poți scăpa. Sînt Celălalt, care e totdeauna aici: Dimineața. După-amiezile. În pat. Noaptea.

Beckmann: Cară-te! Eu n-am pat. Zac aici, în murdărie.

Celălalt: Eu sînt și cel din murdărie. Eu sînt tot timpul. De mine nu scapi.

Beckmann: N-ai chip. Pleacă.

Celălalt: De mine nu scapi. Eu am mii de chipuri. Sînt glasul pe care oricine îl cunoaște. Sînt Celălalt, care e tot timpul prezent. Celălalt om, cel care răspunde. Cel care rîde cînd tu plîngi. Cel care te îmboldește cînd ostenești, sînt îmbolditorul, tainicul, cel ce nu-ți dă pace. Sînt optimistul, care vede binele în ceea ce e rău, iar felinarele le vede în cea

mai întunecată întunecime. Sînt cel care crede, care rîde, care iubește! Sînt cel care-și continuă drumul, chiar dacă trebuie să meargă șchiopătînd. Sînt cel care spune da, cînd tu spui nu, sînt cel care aprobă și cel care...

Beckmann: Spune da cît poțtești. Dar pleacă. N-am nevoie de tine. Eu spun nu. Nu! Nu! Pleacă! Eu spun nu. Auzi?

Celălalt: Aud. Tocmai de aceea rămîn. Cine ești, tu, cel care negi totul?

Beckmann: Mă cheamă Beckmann.

Celălalt: Dar pronume n-ai, tu, cel care negi totul?

Beckmann: Nu. De ieri. De ieri nu mă mai cheamă decît Beckmann. Beckmann, numai atît. Așa cum masa se numește masă.

Celălalt: Dar cine-ți spune ție masă?

Beckmann: Nevastă-mea. Adică, aceea care mi-a fost nevastă. Poate nu știi, dar am lipsit trei ani de acasă. Am fost în Rusia. Și ieri m-am întors iar acasă. Asta a fost nenorocirea. Trei ani înseamnă cam mult, crede-mă. „Beckmann“, așa mi-a spus nevasta. Numai atît, „Beckmann“. Și asta, după ce am lipsit trei ani. Mi-a spus Beckmann, așa cum îi spui mesei, masă. O mobilă care se numește Beckmann. Dă-o în lături din calea ta, mobila Beckmann. Iată de ce nu mai am alt nume, înțelegi?

Celălalt: Și de ce zaci acum aici, pe nisip? În miez de noapte. Aici, pe malul apei?

Beckmann: Pentru că nu pot să mă scol. Cînd m-am întors, am adus cu mine și un picior înțepenit. Așa, ca amintire. Asemenea amintiri sînt bune, să știi, altfel prea am uita repede războiul. Și n-aș vrea cîtuși de puțin să-l uit. Ar fi păcat, fiindcă totul a fost atît de frumos! Ce frumos a fost, măi fraților, nu-i așa?

Celălalt: Și de aceea zaci aici, seara, pe malul apei?

Beckmann: Am căzut.

Celălalt: Vai! Ai căzut. În apă?

Beckmann : Nu, nu ! Crede-mă că nu ! Am vrut să fac bîldîbîc în apă. Cu bună știință. Nu mai puteam îndura. Șontorogeala și schiopătatul ăsta. Și apoi, povestea cu nevasta, aceea care mi-a fost nevastă. „Beckmann“ — numai atît mi-a spus, așa cum îi spui mesei, masă. Și celălalt, cel care era la ea, a rînjit. Și pe urmă, ruinele astea de peste tot. Ogorul ăsta cu moloz, de-aici, de-acasă. De-aici, din Hamburg. Și undeva, dedesubt, zace băiatul meu. Nițel descompus, acoperit cu mortar, putrezit. Carne putredă de om și mortar de oase. Tocmai împlinise un an și eu nici nu apucasem să-l văd. Acum însă, îl văd în fiecare noapte. Sub cele zece mii de pietre. Moloz, nimic altceva decît o grămăjoară de moloz. Mi-am zis că n-o s-o pot îndura și pe asta. Și atunci, am vrut să mă arunc. Mi-am închipuit că e foarte simplu : De sus de pe ponton. Bîldîbîc. Gata. S-a sfîrșit.

Celălalt : Bîldîbîc ? Gata ? S-a sfîrșit ? Ai visat. Că doar zaci aici, pe nisip.

Beckmann : Am visat ? Da. De foame am visat. Am visat că m-a scuipat din nou la mal, Elba, tîrfa asta bătrînă. Nu m-a vrut. M-a sfătuit să mai încerc. Zicea că deocamdată n-am dreptul s-o fac. Că nu-s destul de copt, așa zicea. Zicea că face ceva pe bucățica mea de viață. Așa mi-a spus la ureche, că face ceva pe sinuciderea mea. Că face ceva pe ea, așa mi-a spus blestemata aia — și s-a tocmnit cu mine, slobodă la gură ca o precupeată din piața de pește. Viața-i frumoasă, zicea, și uite că zac aici cu țealele ude, pe plaja de la Blankenese și mi-e frig. Tot timpul mi-e frig. În Rusia mi-a fost tare frig, multă vreme. M-am săturat să-mi tot fie frig. Și Elba, bătrîna asta blestemată... da, toate astea trebuie să le fi visat, din pricina foamei.

Celălalt : Vine cineva. O fată sau ceva în genul ăsta. Acolo. Uite că a și sosit.

Fata : E cineva aici ? Parcă am auzit pe cineva vorbind. Hei, e cineva aici ?

Beckmann : Da, aici zace cineva. Aici. Aici, jos, lângă apă.

Fata : Ce cauți acolo ? De ce nu te ridici ?

Beckmann : Zac, vezi bine. Jumătate pe mal și jumătate în apă.

Fata : Cum așa ? Ridică-te ! La început, când am văzut grămada asta întunecată de lângă apă, mi-am închipuit că e un cadavru.

Beckmann : Ei, da, e o grămadă foarte întunecată, să știi că ai dreptate.

Fata : Găsesc că ai un fel ciudat de a vorbi. Se întâmplă acum destul de des ca morții să zacă seara pe mal. Cîteodată sînt umflați și mustesc de apă. Și albi, ca stafiiile. De aceea m-am speriat atît de tare. Dar, slavă Domnului, dumneata ești încă viu. Trebuie să fii însă ud pînă la piele.

Beckmann : Chiar și sînt. Ud și rece, ca un adevărat cadavru.

Fata : Atunci, ce mai aștepti, scoală-te. Sau poate că te-ai rănit ?

Beckmann : Și asta. Mi-am pierdut rotula genunchiului. În Rusia. Și acum sînt nevoit să șchiopătez prin viață cu un picior țepăn. Și tot timpul mi se pare că totul merge de-a-ndaratelea în loc să meargă înainte. Să mă ridic, nici vorbă nu poate fi.

Fata : Ei, haide atunci. O să te ajut. Altfel ai să te prefaci încetul cu încetul în brotac.

Beckmann : Dacă ești convinsă că n-o s-o pornesc iar de-a-ndaratelea, am putea să încercăm. Așa. Mulțumesc.

Fata : Vezi, acum poți să te și ridici. Vai, dar ești ud și înghețat. Dacă nu treceam pe-aici, fără îndoială că te-ai fi prefăcut în brotac. Pe lângă asta, ești aproape mut. Îmi dai voie să-ți spun ceva ? Locuiesc aici, în apropiere. Și acasă am niște rufe uscate. Vii cu mine ? Da ? Sau mîndria te oprește să mă lași să te șterg ? Arăți pe jumătate a brotac. Un brotac mut și ud !

Beckmann : Mă iei cu dumneata ?

F a t a : Da, dacă vrei. Dar numai din cauză că ești ud. Sper că ești foarte urît și n-o să ai pretenții, ca să nu-mi pară rău că te-am luat cu mine. Te iau cu mine numai din cauză că ești atît de ud și de înghețat, asta ca să fim înțeleși ! Și din cauză că...

B e c k m a n n : Din cauză că ? Mai e un din cauză că ? Nu, numai din cauză că sînt ud și înghețat. Alt din cauză că nu există.

F a t a : Totuși. Mai există totuși. Din cauză că ai un glas de o tristețe atît de deznădăjduită. Atît de șters și plin de disperare. Ei, dar astea-s prostii, nu-i așa ? Să mergem, vino, străvechi brotac, mut și ud.

B e c k m a n n : Stai ! N-o lua așa la fugă. Piciorul meu nu-i în stare să te urmeze. Ia-o încet.

F a t a : A, da ! Prin urmare : încet. Ca doi brotaci de vremuri uitați, murați, înghețați.

C e l ă l a l t : S-au dus. Așa sînt ăștia care umblă în două picioare. Lumea asta e plină de oameni ciudați. Mai întîi se aruncă în apă și se agață cu înverșunare de ideea morții. Pe urmă, din întuneric se ivește întîmplător un altul cu două picioare, unul din aceia cu fustă, cu sîni și cu bucle lungi. Și uite așa, viața devine iar, dintr-o dată, nespus de încîntătoare și de dulce. Și nimeni nu mai vrea să moară. N-ar mai vrea să moară niciodată. Pentru cîteva bucle, pentru o piele albă și nițeluș iz de femeie. Și iată-i cum se scoală de pe patul de moarte și sînt la fel de sănătoși ca zece mii de cerbi în februarie. Învie pînă și cei care în apă ajunseseră pe jumătate cadavre, cei care nu mai puteau îndura chinurile de pe acest blestemat, dezolant și mizabil glob pămîntesc. Cadavrele înecaților își pierd rigiditatea — pentru o pereche de ochi ca ăștia, pentru un pic de compătimire călduță și catifelată, pentru niște mînuțe din astea și pentru un gît zvelt. Chiar și cadavrele înecaților, ale celor care umblă în două picioare, ale acestor oameni ciudați de-aici, de pe pămînt...

*O cameră. Seara. O ușă scîrție și se închide cu zgomot.
Beckmann. Fata.*

Fata : Așa, acum o să pot vedea și eu, la lumină, brotacul prins. Asta-i bună... (*rîde*) dar pentru numele lui Dumnezeu ce mai e și asta ?

Beckmann : Asta ? Ochelarii mei. Da. Văd că rîzi. Sînt ochelarii mei. Din păcate.

Fata : Asta numești dumneata ochelari ? Mi se pare că-ți arde cu tot dinadinsul de glumă.

Beckmann : Da, ochelarii mei. Ai dreptate : poate că arată nițel cam caraghios. Cu ramele astea cenușii de tinichea din jurul sticlelor. Și pe urmă, șireturile astea cenușii, care trebuie trecute pe după urechi. Și chiar șiretul ăsta cenușiu, care încăleacă nasul ! De pe urma lor te alegi cu un chip cenușiu, de militar. Un chip de robot de tinichea. Un chip de mască de gaze. De fapt, chiar și sînt ochelari care se poartă sub masca de gaze.

Fata : Ochelari care se poartă sub masca de gaze ?

Beckmann : Ochelari care se poartă sub masca de gaze. Erau destinați soldaților cu vedere proastă. Ca să poată vedea și ei, cît de cît, cînd aveau mască pe obraz.

Fata : Dar acum, de ce mai umbli cu ei ? N-ai alții, obișnuiți ?

Beckmann : Nu. Am avut, ce-i drept. Dar s-au făcut țandări cînd m-au nimerit niște gloanțe. Nu, nu-s de loc frumoși. Dar sînt mulțumit că-i am măcar pe ăștia. Sînt din cale-afară de urîți, știu. Și din pricina asta simt uneori o oarecare sfială atunci cînd oamenii își bat joc de mine. Dar, la urma urmei, n-are nici o importanță. Nu pot renunța la ei. Fără ochelari mă simt cu totul pierdut. Zău așa, mă simt cumplit de neajutorat.

Fata : Da ? Fără ei te simți neajutorat ? (*Veselă fără asprime :*) Atunci, dă repede încoace plăsmuirea asta îngrozitoare. Așa... Și acum ce părere ai ?

Nu, ai să-i primești înapoi numai la plecare. În afară de asta mă simt mai liniștită când știu că ești atît de cumplit de neajutorat. Mult mai liniștită. De altfel, fără ochelari arăți cu totul schimbat. Am impresia că înfățișarea dumitale deznădăjduită se datorează numai faptului că ești nevoit să privești tot timpul prin acești groaznici ochelari de mască de gaze.

Beckmann : Acum le văd toate ca printr-o ceață. Dă-mi-i înapoi. Nu mai văd nimic. Chiar și dumneata, te-ai depărtat deodată. Totul e foarte neclar.

Fata : Minunat. Tocmai asta și vreau. Și dumitale o să-ți priască, ai să vezi. Când porți ochelari, parcă ai fi un strigoi.

Beckmann : Poate că sînt într-adevăr un strigoi. Unul rămas de ieri, pe care astăzi nu mai vrea nimeni să-l vadă. Un strigoi al războiului, reparat provizoriu în vederea păcii.

Fata (*sincer, cu căldură*) : Ba chiar un strigoi cenușiu și urîcios ! Cred că porți asemenea ochelari de mască de gaze și în inimă, dumneata care deocamdată nu ești om ci brotac. Lasă ochelarii la mine. Are să-ți prindă bine dacă măcar într-o seară o să privești lumea ca printr-o ceață. Ți se potrivesc măcar pantalonii ? Ei, să zicem că merge. Uite aici, încearcă și haina.

Beckmann : Oho ! Mai întîi mă tragi afară din apă și pe urmă mă lași iar să mă înec. Asta-i o haină croită pe măsura unui atlet. Ai furat-o de la vreun uriaș ?

Fata : Uriașul e bărbatul meu. Era bărbatul meu.

Beckmann : Bărbatul dumitale ?

Fata : Da ! Credeai că fac negoț cu haine bărbătești ?

Beckmann : Unde e ? Bărbatul dumitale ?

Fata (*cu amărăciune, șoptit*) : Foamea, frigul, s-a prăpădit... cine știe. E dat dispărut în bătălia de pe Volga. Asta s-a întîmplat acum trei ani.

Beckmann (*încrămenit*) : Bătălia de pe Volga ? Bătălia de pe Volga, da. Da, acolo s-au prăpădit

mulți. Dar cîte unii se mai întorc. Și atunci ăștia îmbracă lucrurile celor care nu se mai întorc. Bărbatul, cel care era bărbatul dumatăle, cel care era uriaș, căruia i-au aparținut lucrurile astea, s-a prăpădit acolo. Și eu, eu vin acum aici, și le îmbrac. E frumos asta, nu-i așa? Așa-i că e frumos? Și haina lui e atît de uriașă, încît aproape mă înec în ea. (*Repezit* :) Trebuie să mă dezbrac. Neapărat. Trebuie să-mi pun iar lucrurile mele ude. Mă ucide haina asta. Mă sufoc în haina asta. Sînt o adevărată batjocură în haina asta. O batjocură îngrozitoare, vulgară, pusă la cale de război. Nu mai vreau să port haina asta.

F a t a (*cu căldură, disperată*) : Liniștește-te, brotăcelule. Păstrează haina, te rog. Îmi placi așa. În ciuda frizurii tale caraghioase. Și pe asta ai adus-o tot din Rusia, nu? O dată cu ochelarii și cu piciorul ai adus și perii ăștia scurți și aspri. Vezi tu, așa mi-am închipuit. Să nu crezi că-mi bat joc de tine brotăcelule. Nu, nici nu-mi trece prin minte. Arăți atît de ciudat de trist, bietul meu strigoi cenușiu : cu haina asta largă, cu părul ăsta și cu piciorul ăsta țeapăn. Nu te supăra, brotăcelule, nu te supăra. Nu văd nimic de rîs în asta. Nu, brotăcelule, arăți atît de ciudat de trist. Îmi vine să izbucnesc în plîns, cînd te uiți la mine cu ochii tăi deznădăjduiți. Nu spui nimic. Spune ceva, te rog. Spune orice. Chiar dacă n-are nici o noimă, dar spune ceva. Spune ceva, e atîta liniște pe lumea asta. Spune ceva, ca să nu mai fim atît de singuri. Te rog, deschide măcar o dată gura. Doar n-ai să rămîi așa mut, toată seara. Haide. Așază-te. Aici, lîngă mine. Nu așa departe. Poți să vii mai aproape fără grijă, că doar mă vezi ca prin ceață. Hai, vino, dinspre partea mea poți să și închizi ochii. Vino și spune ceva, ca să nu mai fim atît de singuri. Nu simți ce tăcere înspăimîntătoare e în jurul nostru?

B e c k m a n n (*dezorientat*) : Îmi place să mă uit la tine. La tine, da. Dar la fiecare pas mi-e teamă să nu pornesc iar de-a-ndaratelea. Crede-mă, așa simt.

F a t a : Ei, asta-i. Înainte, înapoi. Sus, jos. Poate că mâine chiar, ne vine rîndul să zăcem în apă, umflați și albi. Ca șoarecii, muți și reci. Astăzi însă mai avem puțină căldură. Poate că numai astă-seară. Brotăcelule, spune ceva, brotăcelule. Astă-seară nu-ți mai dau drumul în valuri. Nu vorbi. Nu cred nici un cuvînt. Dar ușa, ușa, am s-o încui, e mai bine așa.

B e c k m a n n : Lasă asta. Nu sînt brotăcel, și nu e nevoie să-ncui ușa. Doamne, Dumnezeuule, doar nu sînt brotac.

F a t a (cu duioșie) : Brotăcelule ! Mă, brotăcelule ! Strigoi cenușiu, reparat și ud.

B e c k m a n n (cu totul absent) : Simt o apăsare. Mă sufoc. Mă strînge de gît. Din pricină că văd atît de neclar. Toate sînt înecate în ceață. Și mă strînge de gît.

F a t a (cu teamă) : Ce ai ? Spune, ce ai ? Spune !

B e c k m a n n (cu teamă crescîndă) : Simt că înnebunesc, încetul cu încetul. Dă-mi ochelarii. Iute. De vină e numai ceața asta din fața ochilor. Iarăși ! Nu pot scăpa de impresia că în spatele tău stă un bărbat ! De mai multă vreme. Un bărbat înalt. Un fel de atlet. Un uriaș, știi. Dar numai din pricină că n-am ochelarii, fiindcă uriașul are un singur picior. Și vine din ce în ce mai aproape, uriașul ăsta cu un picior și cu două cîrje. Auzi : toc-toc. Toc-toc. Așa răsună cîrjele. Acum e în spatele tău. Nu-i simți răsuflarea în ceafă ? Dă-mi ochelarii, nu vreau să-l mai văd ! Uite, acum e chiar în spatele tău.

(Fata dă un țipăt și fuge afară. O ușă scîrțîie și se închide cu zgomot. Apoi se aude foarte puternic acel „toc-toc“ al cîrjelor.)

B e c k m a n n (șoptește) : Uriașul !

O l o g u l (monoton) : Ce cauți aici ? În hainele mele ? În locul meu ? La nevasta-mea ?

B e c k m a n n (parcă înlemnit) : Hainele tale ? Locul tău ? Nevasta ta ?

Ologul (*în continuare foarte monoton și apatic*):
Și tu, ce cauți tu aici?

Beckmann (*șovăielnic, încet*): Așa l-am întrebat și eu, aseară, pe bărbatul care era la nevasta mea. În cămașa mea era. În patul meu. „Ce cauți tu aici?”, l-am întrebat. El și-a ridicat umerii, pe urmă i-a coborât iar și a zis: „Da, ce caut eu aici?” Așa mi-a răspuns. Atunci am închis la loc ușa dormitorului, ba nu, mai întâi am stins iar lumina. Și pe urmă m-am pomenit afară.

Ologul: Vino să-ți văd mutra sub lampă. Și mai aproape. (*Înăbușit* :) Beckmann!

Beckmann: Da. Eu. Beckmann. Credeam că n-ai să mă mai cunoști.

Ologul (*încet, dar nespus de dojenitor*): Beckmann... Beckmann... Beckmann!!!

Beckmann (*chinuit*): Oprește-te! Nu-mi mai rosti numele! Nu mai vreau să port numele ăsta! Oprește-te!

Ologul (*ca un automat*): Beckmann. Beckmann.

Beckmann (*începe deodată să strige*): Nu sînt eu acela! Nu mai vreau să fiu! Nu mai vreau să fiu Beckmann.

(*Fuge afară. O ușă scîrțîie și se închide cu zgomot. Apoi se aude vîntul și un om alergînd pe străzile pustii.*)

Celălalt: Stai! Beckmann!

Beckmann: Cine-i acolo?

Celălalt: Eu. Celălalt.

Beckmann: Iar ai venit?

Celălalt: Nici n-am plecat, Beckmann. N-am plecat, Beckmann.

Beckmann: Ce vrei? Lasă-mă să trec.

Celălalt: Nu, Beckmann. Drumul ăsta duce la Elba. Vino, drumul tău e aici, mai sus.

Beckmann: Lasă-mă să trec. Vreau să ajung la Elba.

Celălalt: Nu, Beckmann. Vino. Tu vrei să-ți continui drumul pe aici.

Beckmann : Să-mi continui drumul pe aici ? Să trăiesc ? Să merg mai departe ? Să mănînc, să dorm, să fac toate astea ?

Celălalt : Vino, Beckmann.

Beckmann (*mai mult apatic decît enervat*) : Nu mai rosti numele ăsta. Nu mai vreau să fiu Beckmann. Nu mai am nume. Să continui să trăiesc, cînd există un om, cînd există un bărbat cu un picior, care din pricina mea are numai un singur picior ? Care are numai un picior fiindcă a fost un subofițer Beckmann, care i-a spus : „Caporal Bauer, să rezisti neapărat pe poziția dumitale pînă la capăt“. Să trăiesc mai departe cînd există ologul ăsta care rostește mereu Beckmann ? Neînterupt, Beckmann ! Tot timpul Beckmann ! Și o spune de parcă ar spune mormînt. De parcă ar spune asasinat, sau ar spune cîine. Numele meu rostit de el sună ca : Sfîrșitul lumii ! Îl rostește surd, amenințător, deznădăjduit. Și tu îmi spui să trăiesc mai departe ? Stau afară, din nou afară. Ieri am stat afară. Azi stau afară. Mereu stau afară. Și ușile sînt închise. Și sînt un om cu picioare obosite, care atîrnă greu. Cu o burtă care ghiorăie de foame. Cu sînge care îngheață, aici, afară, în noapte. Și ologul îmi rostește mereu numele. Și noaptea nici măcar nu pot să mă odihnesc. Unde să mă duc, omule ? Lasă-mă să trec !

Celălalt : Vino, Beckmann. Să ne continuăm drumul. Hai să facem o vizită cuiva. O să-i poți înapoia.

Beckmann : Ce ?

Celălalt : Răspunderea.

Beckmann : Să vizităm pe cineva ? Da, așa o să facem. Și răspunderea, o să i-o înapoiez. Da, ai dreptate, așa o să facem. Vreau să mă odihnesc o noapte fără ologi. I-o înapoiez. Da, îi duc înapoi răspunderea. Îi înapoiez morții. Lui ! Da, vino, să facem o vizită unui om, locuiește într-o casă încălzită. În acest oraș, în oricare oraș. Să facem o vizită unui om, să-i dăruim ceva... unui om drăguț, bun și cuminte, care toată viața nu și-a făcut decît

datoria, și totdeauna numai datoria ! Dar era o datorie înfiorătoare ! Era o datorie îngrozitoare ! O datorie blestemată... blestemată... blestemată ! Vino ! Vino !

SCENA 3

*O odaie. Seară. O ușă scârțâie și se închide cu zgomot.
Colonelul și familia lui. Beckmann.*

Beckmann : Poftă bună, domnule colonel.

Colonelul (*mestecă*) : Cum ați spus ?

Beckmann : Poftă bună, domnule colonel.

Colonelul : Ne întrerupi de la cină. Vii într-o chestiune chiar atât de importantă ?

Beckmann : Nu. Voiam numai să mă lămuresc dacă să mă înec în noaptea asta sau să rămîn în viață. Iar dacă rămîn în viață, atunci să știu și eu cum. Și în acest caz, ziua, aș mânca și eu, uneori, câte ceva. Și noaptea, noaptea aș vrea să dorm. Altceva nimic.

Colonelul : Ei, ei ! Nu mai trăncăni așa copilărește. Doar ai fost soldat, nu-i așa ?

Beckmann : Nu, domnule colonel.

Colonelul : Cum se poate ? Că doar porți uniformă.

Beckmann (*monoton*) : Da. De șase ani. Dar întotdeauna m-am gândit că dacă aș purta chiar și vreme de zece ani uniformă de factor poștal, n-ar fi cîtuși de puțin un motiv ca să mă transform în factor poștal.

Fiica : Tăticule, dar întreabă-l o dată ce vrea de fapt. Tot timpul trage cu ochiul spre farfuria mea.

Beckmann (*prietenos*) : De afară, ferestrele dumneavoastră radiază atîta căldură ! Voiam să mai văd și eu cum te simți cînd privești prin astfel de ferestre. Din interior însă, din interior. Știți cum e

cînd dai noaptea de niște ferestre atît de luminate și de calde, și ești nevoit să stai afară ?

M a m a (*fără dușmănie, mai degrabă îngrozită*) : Tată, te rog, spune-i să-și scoată ochelarii. Mă trec fiorii cînd văd așa ceva.

C o l o n e l u l : Sînt așa-zișii ochelari de mască de gaze, draga mea. Adoptați de Wehrmacht în 1934 și destinați soldaților cu vederea slabă. De ce nu arunci porcăria asta ? Războiul s-a sfîrșit.

B e c k m a n n : Da, da. S-a sfîrșit. Toți spun asta. Dar ochelarii îmi mai trebuie. Sînt miop, fără ochelari văd totul ca prin ceață. Așa însă disting totul. Văd foarte bine, de-aici, ce aveți pe masă.

C o l o n e l u l (*îl întrerupe*) : Ia spune, de ce te-ai tuns atît de ciudat ? Ai stat la răcoare ? Te-au prins cu ceva, așa-i ? Hai, dă-i drumul, ai intrat în vreo afacere necurată, nu ? Și te-au agățat, așa-i ?

B e c k m a n n : Așa este, domnule colonel. Am intrat într-o afacere necurată. În bătălia de pe Volga, domnule colonel. Dar nu ne-a mers și ne-au pus mîna în gît. Cîte trei ani ne-au dat, tuturor celor o sută de mii de oameni. Iar comandantul nostru s-a îmbrăcat în civil și a mîncat icre negre. Vreme de trei ani, icre negre. Și ceilalți zăceau sub zăpadă și gura le era plină de nisipul stepelor. Și în strachinile noastre aveam apă fierbinte. Dar șeful trebuia să mănînce icre negre. Vreme de trei ani. Și ne-au ras pe cap. Unii s-au ras și de gît — alții numai de păr, dar asta nu era atît de important. Cei cărora li s-a amputat capul nu mai aveau nici o grijă. Ăștia nu mai trebuiau să înfulece toată ziua icre negre.

G i n e r e l e (*iritat*) : Ce părere ai, tată socrule. Ei ? Ce părere ai ?

C o l o n e l u l : Dragul meu, tînărul meu prieten, dumneata expui chestiunea dintr-un punct de vedere cu totul greșit. La urma urmei sîntem germani. Să rămînem, așadar, la bunul nostru adevăr german. Cine pune preț pe adevăr, acela înaintează totdeauna cel mai bine, spune Clausewitz.

B e c k m a n n : Așa este, domnule colonel. Sună frumos, domnule colonel. Cu un asemenea adevăr trebuie să fiu de acord. Mîncăm pe săturate, domnule colonel, într-adevăr pe săturate, domnule colonel. Îmbrăcăm o cămașă curată și un costum cu nasturi și fără găuri. Și pe urmă umplem soba cu lemne, domnule colonel, că doar avem și sobă, domnule colonel, și punem ceainicul la fiert pentru un mic grog. Și pe urmă coborîm storurile și ne așezăm comod într-un fotoliu, că doar avem și fotoliu. Camera e învăluită de mirosul parfumului fin pe care-l folosește soția și nu miroase a sînge, nu-i așa, domnule colonel, nu miroase a sînge, și ne bucurăm de patul curat, că doar avem și paturi, domnule colonel, care ne și așteaptă în dormitor, moi, albe și calde. Și atunci, punem preț pe adevăr, domnule colonel, pe bunul nostru adevăr german.

F i i c a : E nebun.

G i n e r e l e : Ba nu, e beat.

M a m a : Să terminăm discuția, tată. Mă ia cu frig cînd îl aud vorbind pe omul ăsta.

C o l o n e l u l (fără asprime) : Nu pot de loc scăpa de impresia că dumneata ești unul dintre aceia cărora fleacul ăsta de război le-a încurcat noțiunile și le-a rătăcit mintea. De ce n-ai ajuns ofițer ? Ai fi frecventat cu totul alte cercuri. Ai fi avut o soție cumsecade, și te-ai fi bucurat acum și de o locuință cumsecade. Ai fi fost cu totul alt om. De ce n-ai ajuns ofițer ?

B e c k m a n n : Vocea mea era prea domoală, domnule colonel, vocea mea era prea domoală.

C o l o n e l u l : Vezi, ești prea domol. Să vorbim pe șleau, ești unul dintre cei cam obosiți, cam molii, așa-i ?

B e c k m a n n : Așa este, domnule colonel. E adevărat. Cam domol. Cam molîu. Și obosit, domnule colonel, obosit, obosit, obosit ! Fiindcă nu pot dormi, domnule colonel, nici măcar o noapte, domnule colonel. De aceea și sînt aici, domnule colonel, de aceea vin la dumneavoastră, domnule colonel,

fiindcă știu că mă puteți ajuta. Vreau să mă pot odihni și eu o dată. Nu-mi trebuie altceva, domnule colonel. Numai odihnă. Multă, multă odihnă.

Mama: Doamne, ajută-ne! Mi-e teamă. Omul ăsta îmi dă fiori de spaimă.

Fiiica: Copilării, mamă. E unul dintre cei care s-au înapoiat de acolo nițel cam scrîntiți. Nu sînt periculoși.

Ginerele: Am impresia că e cam arogant, dumnealui.

Colonelul (chibzuit): Lăsați-l pe seama mea, copii, cunosc acest soi încă de la regiment.

Mama: Dumnezeuule, uite că a adormit de-a-n picioarele.

Colonelul (aproape părintește): Principalul e să-i iei nițel din scurt, atîta tot. Lăsați-l pe seama mea, o scot eu la capăt cu el.

Beckmann (de foarte departe): Domnule colonel?

Colonelul: Ei, și-acum spune, ce dorești?

Beckmann (de foarte departe): Domnule colonel?

Colonelul: Te ascult, te ascult.

Beckmann (amețit de somn, ca prin vis): Mă ascultați domnule colonel? Atunci e bine. Dacă mă ascultați, domnule colonel. Fiindcă vreau să vă povestesc visul meu, domnule colonel. Visul acesta îl visez în fiecare noapte. Pe urmă mă trezesc fiindcă aud pe cineva urlînd înspăimîntător. Și știți cine e cel care urlă? Eu însumi, domnule colonel, eu însumi. E caraghios, nu-i așa, domnule colonel? Și pe urmă, nu pot să mai adorm. Nici o noapte, domnule colonel. Gîndiți-vă, domnule colonel, să stai de veghe în fiecare noapte. De aceea sînt obosit, domnule colonel, îngrozitor de obosit.

Mama: Doamne, ajută-ne! Mă trec fiori.

Colonelul (cu interes): Te trezești din cauza visului, dacă am înțeles bine?

Beckmann: Nu, din cauza urletului. Nu din cauza visului. A urletului.

Colonelul (*cu interes*): Dar visul, el te face să urli, nu-i așa?

Beckmann: Poate că vi se pare curios, dar așa e. El e de vină. Fiindcă e un vis cât se poate de ciudat, credeți-mă. Să vi-l povestesc. Mă ascultați, domnule colonel, nu-i așa? Visez un om care cântă la xilofon. Cântă într-un ritm îndrăcit. Și în același timp omul ăsta asudă, fiindcă e peste măsură de gras. Și cântă la un xilofon uriaș. Și din pricină că e așa de mare, la fiecare lovitură omul trebuie să gonească încolo și-ncoace prin fața xilofonului. Și asudă fiindcă e într-adevăr foarte gras. Dar nu asudă câtuși de puțin sudoare, tocmai asta e ciudat. Asudă sînge, sînge fierbinte, întunecat. Și sîngele îi curge de-a lungul pantalonilor, în două șuvițe late, astfel că de departe omul arată ca un general. Ca un general! Un general gras și însîngerat. Probabil că e un general bătrîn, încercat în bătălii multe și grele, fiindcă și-a pierdut ambele brațe. Da, cântă la xilofon cu două proteze lungi și subțiri, care arată ca niște mînere de grenade, din lemn și cu cîte un inel de metal. E un muzicant cu totul ciudat, generalul, fiindcă plăcile xilofonului său uriaș nu sînt de loc din lemn. Nu, credeți-mă, domnule colonel, credeți-mă, sînt din oase. Vă rog să mă credeți, domnule colonel, din oase!

Colonelul (*încet*): Da, te cred. Din oase.

Beckmann (*ca în transă, de pe altă lume*): Da, nu din lemn, din oase. Oase minunate, albe. Cranii are acolo, clavicule, oase ale bazinului. Iar pentru tonurile înalte, oase ale brațelor și femure. După aceea urmează coastele, mii și mii de coastes. Iar la urmă de tot, la marginea xilofonului, unde sînt tonurile cele mai înalte, acolo se află falangele de la mîini, cele de la picioare, dinții. Da, dinții sînt la urmă de tot. Acesta e xilofonul la care cântă omul cel gras cu șuvițe de general. Nu-i așa că e un muzicant caraghios, generalul ăsta?

Colonelul (*nesigur*): Da, foarte caraghios. Foarte, foarte caraghios.

B e c k m a n n : Da, și abia acum începe. Visul începe abia acum. Așadar, generalul stă în fața xilofonului uriaș din oase de om și bate cu protezele lui un marș. *Gloria Prusiei*, sau *Badenweiler*. Dar de cele mai multe ori cîntă *Intrarea gladiatorilor* și *Uechii camarazi*. De cele mai multe ori, pe astea le cîntă. Cunoașteți, fără îndoială, domnule colonel, *Uechii camarazi*? (*Fredonează.*)

Colonelul: Da, da. Bineînțeles. (*Fredonează și el.*)

B e c k m a n n : Și pe urmă sosesc și ei. Pe urmă intră și ei, gladiatorii, vechii camarazi. Pe urmă se ridică din gropile comune, și geamătul lor însîngerat pute pînă la luna cea albă. Și de aceea nopțile sînt așa cum sînt. Amare ca scîrna de pisică. Și roșii, roșii ca limonada de zmeură pe o cămașă albă. Și de aceea nopțile sînt așa, că nu putem respira. Că ne sufocăm dacă nu avem o gură ca s-o sărutăm și rachiu ca să bem. Pînă la lună, pînă la luna cea albă pute atunci geamătul însîngerat, domnule colonel, cînd vin morții, morții pătați cu limonadă.

F i i c a : Nu vă dați seama că e nebun? Zice că luna e albă! Albă! Luna!

Colonelul (*practic*): Prostii! Fără îndoială că luna e galbenă, cum a fost întotdeauna. Ca o felie de pîine cu miere. Ca o omletă. Totdeauna a fost galbenă, luna.

B e c k m a n n : Ba nu, domnule colonel, ba nu! În acele nopți, cînd vin morții, atunci e albă și bolnavă. Atunci e ca pîntecul unei fete care a rămas grea și s-a înecat în gîrlă. La fel de albă, la fel de bolnavă, la fel de rotundă. Nu, domnule colonel, luna e albă în acele nopți cînd vin morții, și geamătul lor însîngerat pute pătrunzător ca scîrna de pisică, pînă la luna cea albă, bolnavă și rotundă. Sînge. Sînge. Pe urmă se ridică din gropile comune, cu fese putrezite și uniforme însîngerate. Pe urmă se ivesc din adîncuri de oceane, din stepe și de pe drumuri, din păduri răsar, din ruine și mlaștini, învinetiți și degerați, înverziți, descompuși. Se ridică

din stepe, cu un singur ochi, fără dinți, ciungi, ologi, cu măruntaiele sfîrtecate, fără țeste, fără mîini, ciuruiți, puțin, orbi. Sosesec năpustindu-se într-un puhoi înspăimîntător, nemărginit de mulți, nemărginit de chinuiți! Valurile înspăimîntătoare și nemărginite ale mării de morți se revarsă peste marginile mormintelor și se rostogolesc impetuoase, vîscoase, puturoase și sîngeroase, copleșind întreaga lume. Și atunci, generalul cu șuvițe de sînge îmi spune: „Subofițer Beckmann, preia răspunderea. Fă apelul.” Și pe urmă, iată-mă stînd în fața milioanei de schelete care rînjesc prin golul gurii, în fața fărîmelor, a grămezilor de oase, iată-mă purtînd răspunderea și iată că ordon să se facă apelul. Dar camarazii nu numără de la stînga la dreapta. Își clănțane înfiorător fălcile, dar nu numără. Generalul ordonă cincizeci de îngenunchieri. Oasele putrede trosnesc, plămînii pufăie, dar ei nu numără! Oare asta nu-i nesupunere, domnule colonel? Nesupunere vădită?

Colonelul (*șoptește*): Da, nesupunere vădită!

Beckmann: Nu numără nici cît numără copiii cînd se joacă de-a v-ați ascunselea. Dar își recompun rîndurile, descompușii ăștia, se adună ca pe o scenă și alcătuiesc coruri vorbite, coruri tunătoare, amenințătoare, apăsătoare. Și știți ce urlă, domnule colonel?

Colonelul (*șoptește*): Nu.

Beckmann: Beckmann, asta urlă. Subofițer Beckmann. Tot timpul, subofițer Beckmann. Și urletul crește. Și urletul bubuie mereu mai aproape, animalic, cum numai zeii știu să răcnească, straniu, copleșitor. Și urletul crește și bubuie, crește și bubuie! Și pe urmă urletul se întetește, se întetește și mă gîtuie, pînă îmi răpește tot aerul. Și atunci răcnesc, atunci încep să răcnesc în noapte. Atunci sînt nevoit să răcnesc, înfiorător răcnesc, înfiorător. Și din pricina asta mă trezesc, pe urmă, totdeauna. În fiecare noapte. În fiecare noapte concertul pe xilofonul de oase, și în fiecare noapte corurile vor-

bite, și în fiecare noapte răcnetul înfiorător. Și pe urmă nu mai pot să adorm, fiindcă eu eram cel care preluase răspunderea. Eu preluasem răspunderea. Da, eu preluasem răspunderea. Și de aceea vin acum la dumneavoastră, domnule colonel, fiindcă vreau și eu, în sfârșit, să dorm. Vreau și eu să pot iar dormi. De aceea vin la dumneavoastră, fiindcă vreau să dorm, vreau să pot dormi iar, în sfârșit, și eu.

Colonelul: De fapt, ce dorești de la mine?

Beckmann: V-o înapoiez.

Colonelul: Ce?

Beckmann (*aproape naiv*): Răspunderea. Vă înapoiez răspunderea. Oare nu vă amintiți de loc, domnule colonel? Acel 14 februarie? Lângă Gorodok. Erau 42 de grade sub zero. Ați venit atunci pe poziția noastră, domnule colonel, și ați spus: „Subofițer Beckmann“. „Orдонаți!“ am strigat eu. Și pe urmă mi-ați spus, și răsuflarea dumneavoastră se lăsa ca o brumă pe gulerul dumneavoastră de blană — asta mi-o amintesc foarte bine, fiindcă aveți un guler de blană foarte frumos — și pe urmă mi-ați spus: „Subofițer Beckmann, preia răspunderea pentru douăzeci de oameni. Te duci în recunoaștere în pădurea de la răsărit de Gorodok și încerci să faci câțiva prizonieri. E limpede?“ „Da, domnule colonel“, am răspuns eu. Și pe urmă am pornit în recunoaștere. Iar eu — eu purtam răspunderea. Și am fost toată noaptea în recunoaștere și s-au pornit împușcăturile, și când am ajuns iar la pozițiile noastre, lipseau unsprezece oameni. Iar eu purtam răspunderea. Da, asta-i tot, domnule colonel. Dar acum războiul s-a sfârșit, acum vreau să mă odihnesc, acum vă înapoiez răspunderea, domnule colonel, n-o mai vreau, v-o înapoiez, domnule colonel.

Colonelul: Dar, dragul meu Beckmann, te chiniești fără nici un rost. A fost numai un fel de a vorbi.

Beckmann (*fără enervare, dar cât se poate de grav*): Ba da, ba da, domnule colonel. Nu e numai un fel de a vorbi. Răspunderea nu e numai o vorbă, o formulă chimică, prin care carnea omenească albă se prefăce în pământ negru. Că doar nu poți lăsa să moară oameni pentru o vorbă goală. Trebuie să găsim, undeva, un loc și pentru răspunderea asta. Morții — nu răspund. Dumnezeu — nu răspunde. Dar cei vii, ei întreabă. Întreabă în fiecare noapte, domnule colonel. Când stau și veghez, atunci vin și întreabă. Femei, domnule colonel, femei triste, îndoliate. Femei bătrâne, cu părul cărunt și cu mâini aspre și crăpate — femei tinere, cu ochii însingurați și plini de suferință. Copii, domnule colonel, copii, copii mulți și mici. Și pe urmă îmi șoptesc din întuneric: „Subofițer Beckmann, unde e tatăl meu, subofițer Beckmann?“ „Subofițer Beckman, unde mi-e băiatul, unde mi-e fratele, subofițer Beckmann, unde mi-e logodnicul?“ „Unde, subofițer Beckmann?“ „Subofițer Beckmann, unde? unde? unde?“ Așa șoptesc pînă se luminează de ziuă. Sînt numai unsprezece femei, domnule colonel, la mine vin numai unsprezece. Cîte vin la dumneavoastră, domnule colonel? O mie? Două mii? Dormiți bine, domnule colonel? Atunci desigur că nici nu înseamnă nimic pentru dumneavoastră dacă, la cele două mii, vă predau și răspunderea pentru cele unsprezece ale mele. Puteți dormi, domnule colonel? Cu două mii de strigoi care vin noaptea? Dar mai puteți oare trăi, domnule colonel, puteți trăi măcar o clipă, fără să strigați? Domnule colonel, domnule colonel, dormiți bine noaptea? Da? Atunci, desigur că nici nu înseamnă nimic pentru dumneavoastră, atunci o să pot în sfîrșit să mă odihnesc și eu — dacă sînteți atît de amabil și o luați înapoi, răspunderea asta. Atunci, în sfîrșit, o să mă pot odihni și eu cu sufletul liniștit. Liniștea sufletească, asta era, da, liniștea sufletească, domnule colonel. Și pe urmă: să dorm! Doamne, Dumnezeu!

Colonelul (*i se taie, totuși, răsuflarea. Pe urmă rîde însă ca să scape de senzația de apăsare, dar nu rîde dușmănos, ci mai degrabă jovial și răgușit, bine intenționat și spune nu prea sigur de sine*): Tinere, tinere! Nu-mi dau prea bine seama, nu-mi dau prea bine seama. Ai devenit, cumva, un pacifist camuflat? Așa nițeluș cam distructiv. Nu? Dar... (*rîde mai întîi șovăitor, dar pe urmă firea lui prusacă, sănătoasă învinge și începe să rîdă în gura mare*) dragul meu, dragul meu! Aproape că-mi venea să te cred, dumneata ești un mic ștregar, nu-i așa? Am dreptate? Ei? Vezi, ești un ștregar, nu? (*Rîde.*) Nostim, băiete, cît se poate de nostim! Te pricepi, ce-i drept e drept! Ei, și umorul ăsta macabru! Să știi că... (*se întrerupe ca să rîdă*) să știi că pe chestia asta, cu numărul ăsta adică, poți ajunge pe scenă! Chiar așa, pe scenă! (*Colonelul nu vrea să-l jignească pe Beckmann, dar e atît de sănătos și atît de teribil de naiv și de vechi militar, încît nu reușește să conceapă visul lui Beckmann decît ca pe o glumă.*) Cu ochelarii ăștia stupizi, cu tunsoarea asta ciudată și caraghioasă! Ar trebui ca toată scena aceasta să fie acompaniată de muzică. (*Rîde.*) Doamne, ce vis nostim. Îngenunchierile, îngenunchierile acelea pe muzică de xilofon! Da, dragul meu, neapărat trebuie să-ți prezinți numărul pe scenă! Toată lumea o să rîdă, o să rîdă pe rupte!!! Doamne, Dumnezeuule!!! (*Rîde cu lacrimi și gîfîie.*) Și zău că în primul moment n-am priceput că, de fapt, intenționai să joci o scenă atît de hazlie. Aveam impresia că ești într-adevăr nițel cam țicnit. Nici nu mi-a trecut prin minte că ești un comic atît de bun. Și, dragul meu, ne-ai oferit, zău așa, o seară deosebit de încîntătoare... care trebuie răsplătită. Știi ce? Du-te pînă jos, în camera șoferului, ia-ți apă caldă, spală-te, bărbierește-te. Să arăți mai omenește. Și pe urmă spune-i șoferului să-ți dea un costum vechi de-al meu. Da, vor-

besc foarte serios ! Aruncă la gunoi zdrențele astea ale dumatăle și îmbracă-ți un costum vechi de-al meu, lasă, poți liniștit să-l primești, și pe urmă o să te simți iarăși om, băiete dragă. Înainte de toate, trebuie să devii iar om !!!

Beckmann (*se trezește și pentru prima dată se trezește și din apatie*) : Om ? Să devin om ? Să devin, înainte de toate, iarăși om ? (*Strigă :*) Eu să devin om ? Dar voi, voi ce sînteți ? Oameni ? Oameni ? Așa ? Cum ? Da ? Voi, oameni ? Da ? ! ?
Mama (*țipă ascuțit și pătrunzător ; se aude căderea unui obiect*) : Nu ! Ne asasinează ! Nuuu !!!
(*Un zgomot asurzitor, glasurile întregii familii se amestecă țipînd.*)

Ginerele : Ține lampa să nu cadă !

Fiica : Ajutor ! S-a stins lumina ! Mama a răsturnat lampa !

Colonelul : Liniștiți-vă, copii !

Mama : De ce nu faceți lumină ?

Ginerele : Dar lampa unde e ?

Colonelul : Aici. Uite că am găsit-o.

Mama : Slavă Domnului că s-a făcut iar lumină !

Ginerele : Și derbedeul a dispărut. Din prima clipă nu mi-a plăcut mutra lui.

Fiica : Una, două, trei — patru. Ba nu, n-a furat nimic. Numai platoul s-a spart.

Colonelul : Lua-o-ar naiba de treabă ! Ce rost o fi avut și vizita asta ?

Ginerele : Poate că e într-adevăr un prostănac.

Fiica : Nu, uite aici. Lipsește sticla de rom.

Mama : Dumnezeu, tată, romul tău cel fin !

Fiica : Jumătatea de pîine... a dispărut și ea !

Colonelul : Cum, pîinea ?

Mama : A luat pîinea. Ei, dar de ce-o fi avînd nevoie de pîine ?

Ginerele : Poate că vrea s-o mănînce. Sau s-o amaneze. Pușlamalele astea nu se dau în lături de la nimic.

Fiica : Da, poate că vrea s-o mănînce.

M a m a : Bine, dar așa... pîine goală ? !

(O ușă scîrțîie și se închide cu zgomot.)

B e c k m a n n *(iarăși în stradă. Se aude un gîlgîit) :*
Au dreptate ăia. *(Din ce în ce mai beat :)* Noroc, ăsta te încălzește. Da, au dreptate ăia. Noroc ! Să ne apucăm acum și să jelim după morți, cînd noi înșine stăm cu lațul de gît ? Noroc. Au dreptate ăia ! Morții ne îngroapă și pe noi. Ieri zece milioane. Astăzi s-au și făcut treizeci. Mîine o să vină unul și o să arunce în aer un continent întreg. Săptămîna viitoare, altul o să descopere o metodă prin care să ucidă toată lumea în șapte secunde cu zece grame de otravă. Iar noi să jelim ! Noroc ! Am o vagă impresie că a cam sosit vremea să ne căutăm o altă planetă. Noroc ! Au dreptate ăia. O să mă angajez la circ. Au dreptate ăia, măi, omul lui Dumnezeu. Colonelul mai-mai să crape de atîta rîs. Zicea că sînt numai bun să joc pe scenă. Șonticăind, îmbrăcat cu mantaua asta, cu mutra asta, cu ochelarii pe mutra asta și cu peria de pe cap. Colonelul are dreptate, omenirea o să se tăvălească pe jos de atîta rîs. Noroc ! Trăiască domnul colonel ! ăsta mi-a salvat viața. *Heil*, domnule colonel ! Noroc, trăiască sîngele ! Trăiască rîsul de pe morminte ! Mă angajez la circ, oamenii or să se tăvălească pe jos de atîta rîs, dacă lucrurile se vor petrece cu destulă groază, cu sînge și mulți morți. Haide, clondir gîlgîitor, mai fă-ți o dată datoria. Noroc ! Rachiul mi-a salvat viața, rațiunea mi s-a înecat ! Noroc ! *(Măreț și beat :)* Cel ce are rachiul, sau un pat, sau o fată, acela să-și viseze ultimul vis ! Mîine s-ar putea să fie prea tîrziu ! Să-și făurească din visul lui o arcă a lui Noe și cu pînzele în vînt, bînd și cîntînd, să pornească peste spaime spre întunericul veșnic. Ceilalți să se înece în teamă și deznădejde ! Cine are rachiul, e salvat. Noroc ! Trăiască sîngerosul colonel ! Trăiască răspunderea ! *Heil !* Mă angajez la circ ! Trăiască circul ! Întreg circul cel mare.

O cameră. Directorul unui cabaret. Beckmann, puțin cam amețit încă de băutură.

Directorul (*cu multă convingere*): Vezi dumneata, mai ales în artă avem iar nevoie de un tineret care să adopte o atitudine activă față de toate problemele. Îndrăzneț, chibzuit...

Beckmann (*ca pentru sine*): Chibzuit, da, foarte chibzuit trebuie să fie.

Directorul: ...un tineret revoluționar. Avem nevoie de un spirit ca al lui Schiller, care a creat *Hoții* la douăzeci de ani. Avem nevoie de un Grabbe¹, de un Heinrich Heine! De un asemenea spirit genial, tumultuos avem nevoie! De un tineret lipsit de romantism, legat de realitate, dîrz, care să privească drept în față laturile întunecate ale vieții, nesentimental, obiectiv, înțelept. De oameni tineri avem nevoie, de o generație care să vadă lumea și s-o îndrăgească așa cum e. Care să prețuiască adevărul, să făurească planuri, să făurească idei. Nu e necesar să fie cine știe ce filozofie adîncă. Pentru numele lui Dumnezeu, nimic desăvîrșit, matur și pe deplin lămurit. Să fie ca un strigăt, un strigăt spontan al inimilor. Întrebare, nădejde, foame!

Beckmann (*pentru sine*): Foame, da, asta avem.

Directorul: Dar e necesar ca tineretul acesta să fie tînăr, pasionat și îndrăzneț, mai ales în artă! Uitați-vă la mine: încă de la șaptesprezece ani jucam pe scena unui cabaret de unde le arătam burghezilor mărginiți colții și le stricam tot cheful. Ne lipsesc avangardiștii, cei care să poată prezenta chipul cenușiu, viu, plin de suferință al vremurilor noastre!

Beckmann (*pentru sine*): Da, da: tot mereu să poți prezenta. Chipuri, arme, strigoi. Trebuie mereu să prezinți ceva.

¹ *Christian Dietrich Grabbe* (1801—1836), dramaturg german.

Directorul: Fiindcă a venit vorba de chipuri: De ce porți acest soi de ochelari care dau o impresie aproape grotescă? Cum de-ai reușit, omule, să-ți procuri acest obiect original? Te apucă sughițul, zău așa, când îl vezi. Ciudată bazaconie îți mai încălecă nasul!

Beckmann (*ca un automat*): Da, ochelarii mei de mască de gaze. Ni se dădeau la armată, nouă, celor cu vederea slabă, pentru ca și cu masca de gaze să-l putem recunoaște și lovi pe dușman.

Directorul: Dar războiul s-a terminat doar de mult! S-a scurs multă vreme de când ducem o viață eminamente civilă! Și dumneata te înfățișezi încă în echipamentul ăsta militar.

Beckmann: Nu trebuie să mi-o luați în nume de rău. Abia alaltăieri m-am înapoiat din Siberia. Alaltăieri? Da, alaltăieri!

Directorul: Siberia? Groaznic, nu? Groaznic. Ce să-i faci, războiul! Dar ochelarii, chiar n-ai alții?

Beckmann: Sînt fericit că îi am cel puțin pe ăștia. Asta e salvarea mea. Nu există altă salvare — alți ochelari, voiam să spun.

Directorul: Bine, dar nu ți-ai făcut din vreme rezerve, dragul meu?

Beckmann: Unde, în Siberia?

Directorul: Ei da, desigur. În Siberia nu se putea! Uite, eu mi-am făcut un mic stoc de ochelari. Am fost deștept! Sînt fericitul posesor a trei perechi de ochelari, rasă pură, calitatea întîi, ramă de corn. Corn veritabil, dragul meu! Una galbenă pentru lucru. Una discretă pentru stradă. Și una de seară, pentru scenă, înțelegi, niște ochelari cu ramă neagră, grea, de corn. ăștia sînt grozavi, dragul meu: clasa-ntîi!

Beckmann: Din păcate, n-am ce vă oferi ca să-mi cedați și mie o pereche. Eu însumi am impresia că sînt reparat provizoriu. Știu și cît de imbecilă e înfățișarea ochelarilor mei imbecili, dar ce să fac? N-ați putea...

Directorul: Ce-ți trece prin minte, dragă amice?

Nu pot renunța nici măcar la una dintre perechile mele de ochelari. De ele depind inspirația, activitatea, dispoziția mea.

Beckmann: Da, tocmai asta e: cu mine e la fel. Iar rachiul nu poți avea în fiecare zi. Și când s-a golit sticla, viața e ca plumbul: tenace, cenușie, fără valoare. Probabil însă că pe scenă ochelarii ăștia de o urîtenie strigătoare la cer sînt mai de efect.

Directorul: Cum așa?

Beckmann: Vreau să zic, mai caraghioși. Oamenii rîd de se tăvălesc pe jos cînd se uită la ochelarii mei. Și pe urmă părul, și mantaua. Și apoi mutra, trebuie să aveți în vedere și mutra mea! Toate astea sînt grozav de hazlii, nu-i așa?

Directorul (*care începe să aibă o senzație neplăcută*): Hazlii? Hazlii? Oamenilor li se oprește rîsul în gît, dragul meu. Cînd or să te vadă, or să simtă fiori reci de groază pe șira spinării. Fiori reci de groază o să-i cuprindă în fața acestui strigoi venit de pe altă lume. La urma urmei oamenii vor să se desfete prin artă, să se înalțe, să-și ridice moralul, iar nu să vadă strigoi care le dau fiori reci. Nu, așa nu te putem lansa. Oamenilor trebuie să le oferim ceva mai genial, mai cu tîlc, mai vesel. Pozitiv! Pozitiv, dragul meu! Gîndește-te la Goethe! Gîndește-te la Mozart! *Fecioara din Orléans*¹, Richard Wagner, Schmeling², Shirley Temple³!

Beckmann: Desigur că nu pot concura cu astfel de nume. Eu sînt doar Beckmann. B — la-nceput și eckmann în coadă.

Directorul: Beckmann? Beckmann? Pe moment, numele nu-mi spune nimic în branșa artiștilor de cabaret. Sau ai lucrat sub un pseudonim?

Beckmann: Nu, sînt un nume cu totul nou. Sînt începător.

¹ Dramă de Schiller.

² *Max Schmeling*, cunoscut campion de box, înainte de cel de-al doilea război mondial.

³ Artistă de cinema care, copil fiind, și-a avut epoca de glorie cu puțin înaintea celui de-al doilea război mondial.

Direc torul (*iși schimbă cu totul atitudinea*) : Ești începător ? Dar bine, amice dragă, în viață lucrurile nu merg atît de lesne. Prea simplă ți se pare treaba asta. Nu poți face carieră așa, cît ai bate din palme. Subapreciezi răspunderea noastră, a patronilor ! Lansarea unui începător poate să ducă la faliment. Publicul dorește nume !

Beckmann : Goethe, Schmeling, Shirley Temple și altele asemenea, nu-i așa ?

Direc torul : Desigur. Ce să fac cu începători ? cu novici, cu necunoscuți ? Ce vîrstă ai ?

Beckmann : Douăzeci și cinci.

Direc torul : Da, îmi închipuiam. Înainte de orice, tinere prieten, trebuie să te izbești nițeluș cu capul de pereții vieții. Să adulmeci cu nările viața, cu mirosurile ei. Cu ce te-ai ocupat pînă acum ?

Beckmann : Cu nimic. Cu războiul. Mi-a fost foame, mi-a fost frig, am tras cu arma : războiul. Cu nimic altceva.

Direc torul : Cu nimic altceva ? Ei, asta înseamnă foarte puțin. Mai întîi trebuie să te maturizezi pe cîmpul de bătălie al vieții, amice. Muncește. Fă-ți un nume, pe urmă te lansăm într-o montare impunătoare. Învată să cunoști lumea, pe urmă poți să mai vii pe-aici. Mai întîi trebuie să devii cineva !

Beckmann (*care pînă acum vorbise calm și cu glas egal, devine din ce în ce mai enervat*) : Și de unde să încep ? De unde ? Orice om are dreptul să i se ofere, măcar o dată, o posibilitate. Undeva trebuie să începă o dată și un începător. Ce-i drept, în Rusia, nu ne-am izbit de pereții vieții, dar ne-am izbit de metal, de mult metal. Metal fierbinte, aspru, nemilos. De unde să începem ? De unde ? Vrem și noi să începem, în sfîrșit ! Omul lui Dumnezeu !

Direc torul : Mai încet cu omul lui Dumnezeu ! Nu admit ! În definitiv, n-am trimis pe nimeni în Siberia. Eu, nu.

Beckmann : Nu, nimeni nu ne-a trimis în Siberia. Ne-am dus fiindcă am vrut noi. Noi, toți, ne-am dus singuri. Și unii au rămas de bunăvoie acolo. Sub zăpadă, sub nisip. Astora le-a surîs măcar o

dată norocul, cei rămași, morții. Dar noi, noi nu putem începe nicăieri. Nicăieri nu putem începe. Directorul (*resemnat*): Cum vrei! Prin urmare, dă-i drumul. Te rog. Urcă pe scenă. Începe. Nu mai pierde vremea. Timpul e scump. Prin urmare, hai, începe! Fii atât de amabil și începe. Îți ofer șansa cea mare a vieții dumitale. Ai un noroc nemaivăzut: te ascult! Poți fi mulțumit, tinere, poți fi mulțumit, crede-mă! Dar începe odată, pentru numele lui Dumnezeu. Te rog. Aici. Să vedem.

(*Muzică de xilofon în surdină. E lesne de recunoscut melodia: Curajoasa nevestică de răcan.*)

Beckmann (*cîntă, mai mult vorbit, încet, apatic și monoton*):

*Curajoasă nevestică de răcan,¹
Știu pe dinafară cîntecul german.
Ce cîntec dulce mai era
Dar nu făcea, de fapt, nici o para.*

Refren:

*Lumea rîse-n hohot,
Am urlat în schimb;
Negrul nopții clopot
Ne-amuți-ntre timp.
Mai rînjește-ntr-una
Luna numai, luna,
Prin perdeaua ruptă.*

*Cînd m-au lăsat la vatră, — am dat
În patul meu de-un alt bărbat:
Chiar eu m-am minunat nespus
Că vieții capăt nu mi-am pus.*

¹ Versurile au fost traduse de Romulus Vulpesco.

Refren :

*Lumea rîse-n hohot,
Am urlat în schimb ;
Negrul nopții clopot
Ne-amuți-între timp.
Mai rînjește-ntr-una
Luna numai, luna,
Prin perdeaua ruptă.*

*E miezul nopții iar și, iată,
Glumesc în pat cu-o altă fată :
Despre Germania n-a scos un cuvîntel ;
Cît despre noi, Germania făcu la fel.*

Refren :

*Lumea rîse-n hohot,
Am urlat în schimb ;
Negrul nopții clopot
Ne-amuți-ntre timp.
Mai rînjește-ntr-una
Luna numai, luna,
Prin perdeaua ruptă.*

*Ce scurtă noapte, se crăpa de zi ;
Stătea un altu-n prag, și ne trezi :
Era bărbatul ei, și-avea doar un picior —
Veni la patru,-n revărsat de zori.*

Refren :

*Lumea rîse-n hohot
Am urlat în schimb ;
Negrul nopții clopot
Ne-amuți-ntre timp.*

*Mai rînjește-ntr-una
Luna numai, luna,
Prin perdeaua ruptă.*

*Bat iarăși drumul lung și greu
De cîntec însoțit mereu
Un cîntec despre-o can...
Un cîntec despre-o can...
Candidă nevestică de răcan.*

(Sunetele xilofonului se sting încet.)

D i r e c t o r u l (*laș*): Nu-i rău, nu, nu e chiar atît de rău. E oarecum acceptabil. Pentru un începător, mai mult decît acceptabil. Bineînțeles că totul are încă prea puțin *esprit*, tinere dragă. N-are destulă strălucire. N-are încă șlefuirea necesară. Fără îndoială, încă nu e o creație. Îi lipsește încă acel *timbre* și erotica picantă discretă, cerută tocmai de tema adulterului. Publicul vrea să fie gîdilat, nu ciupit. Altfel însă, e mai mult decît acceptabil, avînd în vedere tinerețea dumatăle. Mai lipsește morala — și o mai adîncă înțelegere a vieții — dar după cum spuneam : pentru un începător nu e chiar atît de rău ! E încă prea lozincard, prea ușor de înțeles...

B e c k m a n n (*mecanic, ca pentru el*): ...prea ușor de înțeles !

D i r e c t o r u l: ...prea zgomotos. Prea direct, înțelegi ? Bineînțeles că îți lipsește încă, la vîrsta dumatăle, acea senină...

B e c k m a n n (*mecanic, ca pentru sine*): ...senină.

D i r e c t o r u l: ...resemnare, superioritate. Gîndește-te la bătrînul nostru maestru, la Goethe. Goethe l-a însoțit pe ducele său în bătălie — și la focul de tabără a scris o operetă.

B e c k m a n n (*mecanic, ca pentru sine*): Operetă.

D i r e c t o r u l: Acesta este geniul ! Aceasta este deosebirea cea mare !

Beckmann: Da, nu poți să nu fii de acord, e o mare deosebire.

Directorul: Prietene dragă, să mai așteptăm câțiva anișori.

Beckmann: Să aștept? Dar mi-e foame! Trebuie neapărat să muncesc!

Directorul: Da, dar și simțul artistic trebuie să se maturizeze. Recitalul dumitale e încă lipsit de eleganță și de experiență. Totul e prea cenușiu, prea despuiat. Publicul s-ar posomorî. Nu, nu-i putem hrăni cu pâine neagră...

Beckmann (*mecanic, ca pentru sine*): Pâine neagră.

Directorul: ...pe oameni, când ei cer cozonac. Trebuie să mai ai răbdare. Mai dezvoltă-ți aptitudinile, șlefuește-te, maturizează-te. După cum spuneam, e mai mult decât acceptabil, dar încă nu e artă.

Beckmann: Artă, artă! Dar e adevărul însuși!

Directorul: Da, adevărul! Dar adevărul n-are nimic comun cu arta!

Beckmann (*mecanic, ca pentru sine*): Da.

Directorul: Cu adevărul nu ajungi departe.

Beckmann (*mecanic, ca pentru sine*): Da.

Directorul: Reușești doar să devii antipatic.

Unde am ajunge dacă toată lumea s-ar apuca, odată, să spună numai adevărul! Cine oare dorește, în zilele noastre, să audă vorbindu-se de adevăr? Ei? Asta e situația și acest lucru nu trebuie să-l uiți niciodată.

Beckmann (*amar*): Da, da. Înțeleg. Vă mulțumesc. Treptat încep să înțeleg. Asta e situația pe care nu trebuie s-o uităm niciodată (*vocea i se face tot mai aspră, culminând când se aude scârțâitul ușii*), pe care nu trebuie s-o uităm vreodată: cu adevărul nu ajungi departe. Cu adevărul reușești doar să devii antipatic. Cine oare dorește, în zilele noastre, să audă adevărul? (*Tare:*) Da, treptat încep să înțeleg, asta e situația... (*Beckmann pleacă fără să salute. O ușă scârțâie și se închide cu zgomot.*)

Directorul: Dar, tinere! Nu fi atît de sensibil!
Beckmann (*disperat*):

*Rachiul se băuse
Şi totul era vînat
Ca pielea gri, ca pielea
De scroafă rea, bătrînă!*

Drumul spre Elba se află drept în faţă.

Celălalt: Stai pe loc Beckmann! Drumul e aici!
Aici, în sus!

Beckmann: Drumul pute a sînge. Aici au masacrat ei adevărul. Drumul meu duce spre Elba. Se îndreaptă într-acolo, în jos.

Celălalt: Vino, Beckmann, nu ți-e îngăduit să te descurajezi! Adevărul trăieşte!

Beckmann: Cu adevărul lucrurile stau ca şi cu o tîrfă pe care o ştie tot oraşul. Toţi o cunosc, dar nu se simt la largul lor cînd o întîlnesc pe stradă. Sînt treburi care trebuie făcute în taină, noaptea. La lumina zilei e cenuşie, aspră şi urîă, tîrfa asta, ca şi adevărul. Şi unii nu-l pot răbda toată viaţa.

Celălalt: Vino, Beckmann, undeva se află totdeauna o uşă deschisă.

Beckmann: Da, pentru Goethe. Pentru Shirley Temple sau Schmeling. Dar eu sînt numai Beckmann, Beckmann cel cu ochelari ridicoli şi cu păr caraghios. Beckmann cel şontorog de-un picior şi cu o manta de Moş Crăciun. Sînt doar o glumă fără haz, pe care a făcut-o războiul, un strigoi al zilei de ieri. Şi fiindcă sînt numai Beckmann şi nu Mozart, de aceea toate uşile îmi sînt închise. Bum! De aceea stau afară. Bum! Şi iarăşi: Bum! Şi încă o dată: Bum! Şi iarăşi, mereu, afară: Bum! Şi fiindcă sînt un începător, de aceea nu pot începe nicăieri. Şi fiindcă sînt prea domol, n-am putut ajunge ofiţer! Şi fiindcă sînt prea zgomotos, indispon publicul. Şi fiindcă am o inimă care răcneşte noaptea de groaza morţilor, trebuie mai întîi să devin iarăşi om. În costumul domnului colonel.

*Rachiul se băuse
Și totul era vînat
Ca pielea gri, ca pielea
De scroafă rea, bătrînă !*

Drumul pute a sînge, fiindcă adevărul a fost masacrat, și toate ușile sînt închise. Vreau să merg acasă, dar toate drumurile sînt întunecate. Numai drumul care coboară spre Elba, acela e luminat. Da, acela e luminat !

Celălalt : Stai, Beckmann ! Drumul tău e cel de-aici. Pe-aici e drumul spre casă. Trebuie să mergi acasă, Beckmann. Tatăl tău stă în odaie și te așteaptă. Iar mama s-a și îndreptat spre ușă. Ți-a recunoscut pasul.

Beckmann : Dumnezeu ! Acasă ! Da, vreau acasă. Vreau la mama. În sfîrșit, la mama !!! La...

Celălalt : Vino. Drumul tău e pe-aici. Așa se întîmplă, calea pe care ar trebui să mergi de la început îți vine în minte abia la urmă.

Beckmann : Acasă, acolo e mama, mama...

SCENA 5

O casă. O ușă. Beckmann.

Beckmann : Casa noastră mai există ! Și are o ușă. Iar ușa e aici pentru mine. Mama e înăuntru, și-mi deschide ușa, și mă lasă să intru. Nu credeam că mai există casa noastră ! Scara scîrțîie ca odinioară. Iată și ușa noastră. În fiecare dimineață, la opt, tata iese pe-aici. În fiecare seară tot pe-aici intră. Afară de duminică. Aici se sucește și se-nvîrtește, zăngănindu-și legătura de chei și bombăne cu necaz. În fiecare zi. Toată viața lui. Pe-aici intră și iese mama. De trei ori, de șapte ori, de zece ori pe zi. În fiecare zi. Toată viața ei. O viață de om. Asta-i ușa noastră. Înăuntru e ușa bucătăriei care

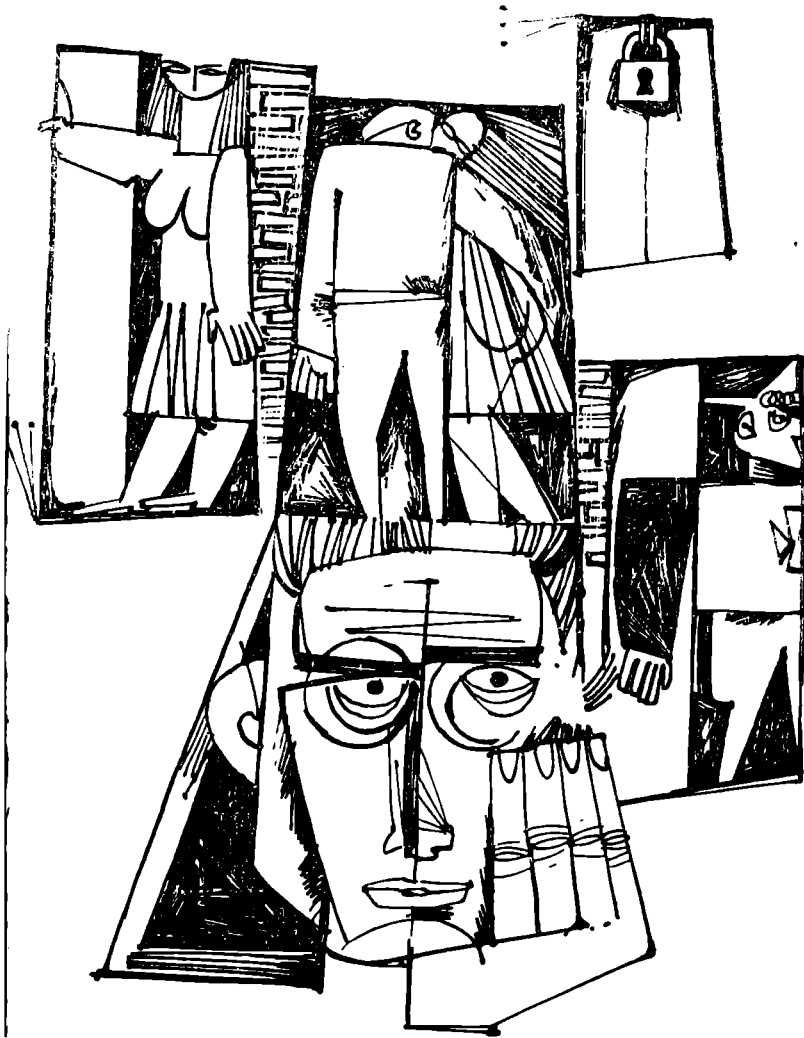
scîrîie, și e pendula care, cu vocea ei răgușită, ticăie orele ce nu se mai întorc. Înăuntru e un scaun pe care-l răsturnam și-l încălecam jucîndu-mă de-a cursele de biciclete. Și tot acolo, înăuntru, e locul unde stă tata și tușește mereu. Înăuntru se aude robinetul stricat care rîgîie și dalele bucătăriei sunînd sub pașii mamei cînd trebăluiește. Asta-i ușa noastră. În spatele ei se deapănă o viață, de pe un ghem veșnic. O viață care a fost din totdeauna aceeași, vreme de treizeci de ani. Și care se desfășoară mai departe la fel. Războiul nu s-a oprit la această ușă. N-a spart-o și n-a smuls-o din țîțîni. A lăsat în pace ușa noastră, din întîmplare, din greșeală. Și acum, iat-o aici, așteptîndu-mă. Pentru mine se deschide. Și după mine se închide și pe urmă n-o să mai fiu afară. Pe urmă o să fiu acasă. Asta-i ușa noastră veche, cu vopseaua scorojită și cu cutia de scrisori cu tabla îndoită. Cu butonul alb al soneriei mișcîndu-se nesigur, cu placa lucioasă de alamă, pe care mama o curăță în fiecare dimineată și pe care scrie numele nostru : *Beckmann*... Nu, placa de alamă nu mai e ! De ce nu mai e aici placa de alamă ? Cine a luat de-aici numele nostru ? Ce rost are cartonul ăsta murdar de pe ușa noastră ? Cu numele ăsta străin ? Doar aici nu locuiește nici un Kramer ! De ce nu se mai află numele nostru pe ușă ? Vreme de treizeci de ani s-a aflat doar aici. Nu se poate să fie scos pur și simplu, și înlocuit cu altul ! Unde-i placa noastră de alamă ? Celelalte nume din casă sînt doar toate la locul lor, pe uși. Ca întotdeauna. Oare de ce nu mai scrie aici *Beckmann* ? Că doar nu se poate să bați aici în cuie un alt nume, cînd vreme de treizeci de ani a stat scris *Beckmann*. Cine-i acest Kramer ?

(*Sună. Ușa se deschide scîrîind.*)

D o a m n a K r a m e r (*cu bunăvoință indiferentă, crudă, directă, care e mai îngrozitoare decît grosolănia și brutalitatea*) : Ce doriți ?

B e c k m a n n : Bună ziua, să vedeți, eu...

D o a m n a K r a m e r : Poftim ?

Beckmann: Poate știți ce s-a ales din placa noastră de alamă?

Doamna Kramer: Ce fel de „placa noastră“?

Beckmann: Placa aceea, care a stat din totdeauna aici. Vreme de treizeci de ani.

Doamna Kramer: Nu știu.

Beckmann: Poate știți unde se află părinții mei?

Doamna Kramer: Cine sînt părinții dumitale? Cine ești dumneata?

Beckmann: Numele meu e Beckmann. Aici m-am născut, în această casă. Asta e locuința noastră.

Doamna Kramer (*mereu mai guralivă și îndrăzneată, mai degrabă decît intenționat vulgară*): Nu, nu se poate. Asta e locuința noastră. Dinspre partea mea poți să te fi născut aici, asta nu mă privește, dar nu e locuința dumitale. E a noastră.

Beckmann: Da, da. Unde se află însă părinții mei? Trebuie doar să locuiască undeva!

Doamna Kramer: Și zici că ești fiul lor, al acestor Beckmann? Numele dumitale e Beckmann?

Beckmann: Da, bineînțeles, eu sînt Beckmann. Doar m-am născut aici, în această locuință.

Doamna Kramer: N-ai decît. Nu mă privește. Dar locuința e a noastră.

Beckmann: Dar părinții sînt ai mei! Părinții mei unde se află? Nu puteți să-mi spuneți unde sînt?

Doamna Kramer: Nu știi? Și mai zici că ești fiul lor? Asta-i bună! Dacă nici măcar dumneata nu știi, ce să mai zic eu?

Beckmann: Pentru Dumnezeu, dar încotro s-au dus bătrînii? Au locuit aici vreme de treizeci de ani și acum, așa, deodată, să nu mai fie aici. De ce nu spuneți nimic? Undeva trebuie doar să fie!

Doamna Kramer: Da, sînt. Din cîte știu: Alea 5.

Beckmann: Alea 5? Ce fel de Alea 5?

Doamna Kramer (*resemnată, mai degrabă compătimitoare decît brutală*): Alea 5, la Ohlsdorf. Știi ce-i Ohlsdorf? O colonie de morminte. Știi

unde se află Ohlsdorf? Lîngă Fuhlsbüttel. Acolo, sus, sînt cele trei stații terminus ale Hamburgului. La Fuhlsbüttel, închisoarea, la Alsterdorf, ospiciul de nebuni. Și la Ohlsdorf, cimitirul. Acolo sînt acum bătrînii dumitale. Acolo — locuiesc ei acum. Și dumneata pretinzi că nu știai?

Beckmann: Dar ce caută acolo? Au murit oare? Pînă de curînd mai trăiau încă. De unde era să știi? Am fost vreme de trei ani în Siberia. Mai mult de o mie de zile. Cum de au murit? Pînă de curînd mai erau aici. De ce au murit înainte de a mă înapoia eu acasă? Că doar n-aveau nimic. Numai tata avea tusea aceea. Dar o avea de cînd îl știi. Și mamei îi era frig la picioare din cauza dalelor din bucătărie. Dar nu moare nimeni din atîta lucru. De ce au murit? Că doar n-aveau nici un motiv. Nu se poate să moară așa, deodată, pur și simplu.

Dona Kramer (*confidențială, șleampătă și sentimentală la modul grosolan*): Aha, ești unul din ăia, un fiu cam ciudat. Bine, treacă de la mine. O mie de zile în Siberia, nu-i glumă! E de înțeles cînd unul se întoarce sucit și îngenuncheat. Bătrînii Beckmann n-au mai putut-o duce, să știi. Au cam făcut exces de zel pe vremea celui de-al treilea Reich. Ce nevoie avea un bătrîn ca el să mai îmbrace uniforma? Și era nițel cam pornit împotriva evreilor, știi doar. Pe evrei nu-i putea înghiți, bătrînul dumitale. Îl secau la ficați. Mereu țipa că vrea să-i trimită, cu mîna lui, în Palestina. În adăpostul antiaerian, știi, de cîte ori auzea cîte o bombă căzînd, trăgea o înjurătură la adresa evreilor. Cam sărea peste cal bătrînul domn. S-a compromis din plin în timpul naziștilor. Ei, și după ce cămășile brune și-au mîncat mălaiul, au început să-l scuture pe domnul tatăl dumitale. Pe chestia cu evreii. Avea el ce avea cu evreii, de ce nu putea să-și țină gura? Asta e, că întrecuse măsura bătrînul Beckmann. Și după ce s-a terminat cu cămășile brune au început să-l ia la întrebări, să-l caute la măsele. Ei, și el avea o măsea cam găunoasă, trebuie să recunoaștem

că era tare găunoasă. Dar, ia spune, de când te-am văzut, îmi tot vine să rîd de obiectul ăsta caraghios pe care l-ai așezat pe nas în chip de ochelari. De ce-ți trebuie bazaconia asta? Doar n-ai pretenția că așa ceva poate fi luat drept ochelari. N-ai o pereche ca lumea, tinere?

B e c k m a n n (*ca un automat*): Nu. Sînt ochelari pentru masca de gaze. Îi căpătau soldații care...

D o a m n a K r a m e r: Da, da, știu. Dar de purtat, n-aș purta așa ceva. Chiar de-ar trebui să nu mai ies din casă. Asta ar fi ceva pentru moșulică al meu. Știi ce-ar spune dacă te-ar vedea? Ar spune: Omule, tinere, scoate balustrada asta de pod de pe mutră!

B e c k m a n n: Continuați. Ce e cu tatăl meu? Povestiți-mi ce s-a întîmplat pe urmă. Mă interesează atît de mult! Haide, continuați, doamnă Kramer, continuați!

D o a m n a K r a m e r: Nu prea mai e nimic de povestit. L-au pus pe liber pe tătucu dumitale, fără pensie, bineînțele. Și pe urmă au fost obligați să părăsească și locuința. Li s-a permis să-și ia numai oala de gătit. Fără îndoială că numai plăcut nu era. Și asta le-a dat bătrînilor ultima lovitură. Probabil că n-au mai putut îndura. Și nici n-au mai vrut. Ei, și atunci s-au denazificat singuri și pentru totdeauna. A fost o dovadă de consecvență din partea bătrînului dumitale, ce-i a lui e-al lui.

B e c k m a n n: Ce-au făcut? S-au...

D o a m n a K r a m e r (*mai degrabă binevoitoare decît vulgară*): Denazificat. Știți, așa-i spunem noi. E, așa, o vorbă pe care o folosim noi. Da, bătrînilor dumitale le pierise cheful de tot și de toate. Într-o dimineață au fost găsiți în bucătărie, țepeni și vineți. „Mare prostie, zice moșulică al meu, gazul ăsta ne ajungea să gătim o lună întreagă.“

B e c k m a n n (*încet, dar cumplit de amenințător*): Cred c-ar fi bine să închizi ușa, și încă foarte repede. Foarte repede! Și s-o încui. Închide repede ușa, îți spun! Imediat! (*Ușa scîrțîie, doamna Kramer țipă isteric, ușa se închide.*)

Beckmann (*încet*): Nu mai pot îndura! Nu mai pot îndura! Nu mai pot îndura!

Celălalt: Ba da, Beckmann, ba da! Omul poate îndura.

Beckmann: Nu! Nu mai vreau să îndur toate astea! Pleacă! Mereu spui da, prostește! Pleacă!

Celălalt: Nu, Beckmann. Drumul tău se află aici, sus. Vino, rămii aici, sus, Beckmann, drumul pe care trebuie să mergi e lung. Vino!

Beckmann: Ești un porc! Dar așa e, omul poate îndura, da, poate îndura. Înduri și mergi mai departe pe calea asta a ta. Uneori simți că te sufoci și ai vrea să ucizi pe cineva. Dar pe urmă respiri din nou și nu ucizi pe nimeni. Nici nu mai răcnești și nici nu mai plîngi. Înduri. Doi morți. Cui îi pasă astăzi de doi morți!

Celălalt: Taci, Beckmann. Vino!

Beckmann: Bineînțeles că e dureros când sînt chiar părinții tăi, cei doi morți. Dar doi morți, oameni în vîrstă. „Păcat de gaz! Cu el se putea găti o lună întreagă.”

Celălalt: Nu te mai gîndi la asta Beckmann. Vino. Drumul te așteaptă.

Beckmann: Da, nu te mai gîndi la asta. Dar ce te faci cu inima care strigă, cu inima care ar vrea să ucidă. Cu tîrfa asta ticăloasă și sărmană de inimă, care i-ar ucide pe oamenii ăștia jalnici, care jelesc după gazul irosit! Inima pe care o ai ar vrea se se odihnească în adîncurile Elbei, te rog să mă înțelegi. A strigat, inima asta, pînă a răgușit, și nimeni n-a auzit-o. Nici aici, jos. Și nici acolo, sus. Doi bătrîni s-au mutat în colonia de morminte din Ohlsdorf. Ieri, poate că două mii au făcut asta. Alaltăieri, poate că șaptezeci de mii. Mîine poate că o să fie patru mii sau șase milioane. Strămutați în gropile comune ale lumii. Cui îi pasă de asta? Nimănui. Aici, jos, nu-i pasă nici unui om. Acolo, sus, nu-i pasă nici unui Dumnezeu. Dumnezeu doarme și noi trăim mai departe.

Celălalt: Beckmann! Beckmann! Nu te mai gândi la asta Beckmann. Toate le vezi prin ochelarii tăi care provin de la masca de gaze. Toate le vezi strîmb, Beckmann. Nu te mai gândi la asta. A fost o vreme cînd cititorii de ziare din Capetown oftau din greu sub abajururile verzi ale lămpilor, cînd aflau că în Alaska au degerat două fete. Cîndva se întîmpla că oamenii din Hamburg nu puteau adormi fiindcă la Boston a fost răpit un copil. Înainte vreme se putea întîmpla să se arboreze doliul la San Francisco, fiindcă lîngă Paris se prăbuşise un pilot cu balonul lui.

Beckmann: Înainte vreme, înainte vreme, înainte vreme! Cînd era asta? Cu zece mii de ani în urmă? Astăzi asemenea lucruri nu se mai întîmplă decît la listele de morţi cu şase zerouri. Dar oamenii nu mai oftează sub lămpile lor, dorm în linişte şi adînc, dacă mai au un pat. Oamenii nu-şi mai privesc semenii, ci privesc alături, muţi şi plini de durere: cu obrajii supti, împietriţi, plini de amărăciune, schilodiţi, singuratici. Hrana lor se compune din cifre, pe care abia le pot pronunţa, atît de lungi sînt. Iar cifrele înseamnă...

Celălalt: Nu te mai gândi la asta, Beckmann.

Beckmann: Ba gîndeşte-te, ba gîndeşte-te, pînă îţi dai ultima suflare. Cifrele sînt atît de lungi, încît abia dacă le pot pronunţa. Iar cifrele înseamnă...

Celălalt: Nu te mai gândi la asta...

Beckmann: Gîndeşte-te! Ele înseamnă: morţi, pe jumătate morţi, morţi de grenade, morţi de schije, morţi de foame, morţi de bombe, morţi degeraţi în viscol, morţi înecaţi în oceane, morţi de deznădejde, daţi dispăruţi, pieriţi, răătăciţi. Şi aceste cifre au zerouri mai multe decît degetele noastre de la o mînă!

Celălalt: Nu te mai gândi la asta, nu te gândi. Drumul te aşteaptă Beckmann, vino!

Beckmann: Ascultă-mă, ascultă-mă. Încotro duce drumul ăsta, încotro? Unde sîntem? Sîntem încă aici? ăsta e bătrînul nostru pămînt? Oare încă nu ne-a crescut blană? Nu ne creşte coadă, colţi de

fiară, gheare ? Mai umblăm oare în două picioare ? Omule, omule, pe ce drum mergi ? Încotro te îndrepti ? Răspunde, tu, celălalt, care spui mereu da ! Răspunde, tu care răspunzi mereu !

Celălalt : Ai să te rătăcești, Beckmann, vino, rămîi sus, drumul pe care trebuie să mergi e aici ! Nu te mai gîndi la asta. Drumul urcă și coboară. Nu trebuie să începi a striga cînd coboară și cînd e întuneric — drumul duce mai departe și lumini sînt pretutindeni : soare, stele, femei, ferestre, felinare și uși deschise. Nu trebuie să începi a striga cînd stai o jumătate de ceas în ceață, noaptea, însingurat. Vei întîlni mereu, neîncetat, alți oameni. Vino, băiete, nu osteni. Nu te mai gîndi la aiureala sentimentală a drăguțului xilofonist, nu te mai gîndi.

Beckmann : Nu te mai gîndi ? E singurul răspuns pe care mi-l poți da ? Milioane de oameni morți, de oameni pe jumătate morți, de dispăruți — nu înseamnă nimic ? Și tu spui : Nu te mai gîndi ! M-am rătăcit ? Da, drumul e cenușiu, înspăimîntător și presărat cu abisuri. Dar noi sîntem afară, pe această cale, în drum, schiopătăm, urlăm și flămînzim de-a lungul ei, săraci, rebegiți și osteniți ! Iar Elba m-a scuipat la mal ca pe-un hoit putred. Elba nu mă lasă să dorm. Să trăiesc spui ? Traiul ăsta să-l trăiesc ? Atunci, măcar spune-mi : De ce ? Pentru cine ? Pentru ce ?

Celălalt : Pentru tine ! Pentru viață ! Drumul tău te așteaptă. Și din cînd în cînd apar și felinare. Ești, oare, atît de laș încît ți-e teamă de întunericul dintre două felinare ? Vrei tot timpul numai felinare ? Vino, Beckmann, să mergem mai departe, pînă la felinarul următor.

Beckmann : Mi-e foame. Mi-e frig, înțelegi. Nu mai pot sta în picioare, sînt ostent. Deschide-mi o ușă. Mi-e foame ! Calea e întunecoasă și toate ușile sînt închise. Ține-ți gura tu, care spui mereu da, păstrează-ți bojocii pentru alții. Mi-e dor de casă ! De mama ! Mi-e foame de pîine neagră ! Nu trebuie să fie cozonac, nu, nu e nevoie. Sînt convins că mama ar fi avut pentru mine o bucată de pîine

neagră — și ciorapi groși. Și pe urmă m-aș fi așezat, sătul și încălzit, în fotoliul moale al domnului colonel și aș fi citit din Dostoievski. Sau din Gorki. Ce minunat e când ești sătul și ți-e cald, să citești despre mizeria altora și să oftezi cât se poate de compătimitor. Din păcate însă mereu mi se închid ochii. Sînt ostenit ca un cîine vagabond. Aș vrea să pot căsca așa cum cască un cîine — pînă în fundul beregatei. Și nu mai pot sta în picioare. Sînt ostenit, înțelegi? Și acum nu mai vreau. Nu mai pot, înțelegi? Nici un milimetru. Nici unul.

Celălalt: Beckmann, nu te lăsa, vino, Beckmann, viața așteaptă, Beckmann, vino!

Beckmann: Nu vreau să-l citesc de Dostoievski, mi-e teamă și fără asta. Nu vin. Nu. Sînt ostenit. Nu, omule, nu vin. Vreau să mă odihnesc. Aici, în fața ușii mele. Mă așez aici, în fața ușii mele, pe scară, înțelegi, și mă culc. Am să dorm, am să dorm, pînă ce într-o zi pereții casei or să înceapă a trosni, și de bătrînețe se vor prăbuși, sfărîmîndu-se. Sau pînă la următoarea mobilizare. Sînt cuprins de oboseala lumii, a lumii întregi care cască.

Celălalt: Nu osteni, Beckmann. Vino. Trăiește!

Beckmann: Viața asta? Nu. Viața asta e mai puțin decît nimic. Nu, mă las păgubaș. Ce spui? Înainte camarazi, piesa se joacă bineînțeles vitejește pînă la capăt! Cine știe în ce colț vom fi întinși sau pe cine vom îmbrățișa când, la sfîrșit, la sfîrșit de tot, se va lăsa cortina. Cinci acte cenușii și mohorîte!

Celălalt: Nu renunța. Viața e vie, Beckmann. Fii și tu viu, împreună cu ea.

Beckmann: Taci. Viața decurge așa:

Actul I: Cerul e cenușiu. Ești chinuit.

Actul II: Cerul e cenușiu. Ești iarăși chinuit.

Actul III: Se întunecă și plouă.

Actul IV: E și mai întuneric. Zărești o ușă.

Actul V: E noapte, noapte adîncă, iar ușa e închisă. Stai afară. Afară, în fața ușii. Stai pe malul Elbei, al Senei, al Volgăi, al Mississippiului. Stai,

depeni gînduri, îngheți, flămînzești și ești îngrozitor de ostenit. Și pe urmă, deodată, se aude un plescăit, și valurile fac cercuri mici, rotunde, grațioase, și cortina se lasă cu un fîșîit. Peștii și viermii te aplaudă cu entuziasm și pe tăcute. Așa e! E mai mult decît nimic? Eu... eu mă las păgubaș, în orice caz. Căscatul meu e atît de imens încît poate cuprinde lumea largă!

Celălalt: Nu adormi, Beckmann! Trebuie să-ți continui drumul.

Beckmann: Ce-ai spus? Ai început deodată să vorbești atît de încet.

Celălalt: Ridică-te, Beckmann, drumul te-așteaptă.

Beckmann: Drumul va trebui să renunțe la pasul meu ostenit. De ce te-ai dus atît de departe?

Nici nu te mai pot... abia dacă te mai... în-țe-leg...
(*Cască.*)

Celălalt: Beckmann! Beckmann!

Beckmann: Hm... (*Adoarme.*)

Celălalt: Beckmann, ai adormit!

Beckmann (*în somn*): Da, dorm.

Celălalt: Trezește-te, Beckmann, trebuie să trăiești!

Beckmann: Nu, nici prin minte nu-mi trece să mă trezesc. Am început să visez. Un vis minunat de frumos.

Celălalt: Încetează să visezi, Beckmann, trebuie să trăiești.

Beckmann: Să trăiesc? Ba nu, tocmai visez că mor.

Celălalt: Trezește-te, îți spun! Trăiește!

Beckmann: Nu. Nu mai vreau să mă trezesc. Visez atît de frumos! Stau întins pe drum și mor. Plămînii nu mai vor, inima nu mai vrea și nici picioarele. Toate din cîte e întocmit Beckmann nu mai vor, înțelegi? Insubordonare manifestă. Subofiterul Beckmann nu mai vrea. Absurd, nu?

Celălalt: Vino, Beckmann, trebuie să mergi mai departe.

B e c k m a n n : Mai departe ? Să cobor, vrei să spui, să cobor mai departe ! *À bas*, zice francezul. E atât de frumos să mori, băiete, nici nu-mi închipuiam. Cred că moartea e destul de lesne de îndurat. Încă nu s-a întors nici unul din pricină că n-a putut îndura moartea. Poate că e destul de plăcută, moartea, poate mult mai plăcută decît viața. Poate că... Mi se pare chiar că am și ajuns în cer. Mă simt ușor de parcă n-aș mai exista — și asta înseamnă să fii în cer, cînd simți că nu mai ești. Și iată că se apropie un bătrîn, care arată ca bunul Dumnezeu. Da, aproape ca bunul Dumnezeu. Doar că are un aer puțin cam prea teologic. Și atât de jalnic ! E, oare, într-adevăr bunul Dumnezeu ? Bună ziua, moșule. Ești bunul Dumnezeu ?

D u m n e z e u (*jalnic*) : Sînt bunul Dumnezeu, băia-tul meu, sărmanul meu băiat !

B e c k m a n n : Aha, prin urmare ești bunul Dumnezeu ? De fapt, cine te-a numit așa, bunul Dumnezeu ? Oamenii ? Da ? Sau chiar tu însuți ?

D u m n e z e u : Oamenii îmi spun bunul Dumnezeu.

B e c k m a n n : Ciudat, da, pesemne că sînt niște oameni foarte ciudați cei care te numesc astfel. Probabil că ăștia sînt mulțumiții, sătuii, fericiții și cei cărora le e teamă de tine. Cei care se plimbă scâldați în razele de soare, îndrăgostiți, sau sătui, sau mulțumiți, sau cei care noaptea sînt cuprinși de teamă, ei îți spun : Bunul Dumnezeu ! Bunul Dumnezeu ! Dar eu nu spun bunul Dumnezeu, înțelegi, eu nu cunosc pe nimeni care să fie un dumnezeu bun !

D u m n e z e u : Copilul meu, sărmanul meu...

B e c k m a n n : Oare cînd ești tu bun, bunule Dumnezeu ? Ai fost bun cînd ai poruncit ca băiețelul meu care tocmai împlinise un an, cînd ai poruncit ca băiețelul meu să fie sfîrtecat de o bombă suie-rătoare ? Ai fost oare bun atunci cînd ai poruncit asasinarea lui, bunule Dumnezeu, da ?

D u m n e z e u : N-am poruncit eu să fie asasinat.

Beckmann : Nu, într-adevăr. Ai fost numai de față și n-ai intervenit. Nici n-ai ascultat când el striga, și când bombele şuierau. De fapt, unde te aflai când şuierau bombele, bunule Dumnezeu ? Sau poate că ai fost bun când au fost dați dispăruți cei unsprezece oameni din grupa mea de recunoaștere ? Unsprezece oameni lipseau, bunule Dumnezeu, și tu nici măcar nu te aflai acolo. Cei unsprezece oameni au strigat destul de tare, fără îndoială, în pădurea aceea singuratică, dar tu nu erai acolo, pur și simplu nu erai acolo, bunule Dumnezeu. În bătălia de pe Volga ai fost bun, bunule Dumnezeu, acolo ai fost bun, nu-i așa ? Da ? Oare când ai fost tu bun, Dumnezeuule, când ? Oare când te-ai sinchisit vreodată de noi, Dumnezeuule ?

Dumnezeu : Nimeni nu mai crede în mine. Nici tu, nimeni. Eu sînt Dumnezeu în care nu mai crede nimeni. Dumnezeuul de care nu-i mai pasă nimănui. Nu vă mai pasă de mine.

Beckmann : Oare și Dumnezeu a studiat teologia ? Ea stabilește cine cu ce se ocupă ? Ei, ești bătrîn, Dumnezeuule, ești demodat, nu mai poți ține pasul cu lungile noastre liste de morți și de spaime. Nu prea te mai cunoaștem, ești bunul Dumnezeu din cărțile de povești pentru copii. Pentru vremea noastră avem nevoie de unul nou. Știi, unul pentru spaima și sărăcia noastră. Unul nou de tot. Vai, noi te-am căutat, Dumnezeuule, în fiecare ruină, în fiecare pîlnie de obuz, în fiecare noapte ! Te-am chemat. Dumnezeuule ! Am strigat după tine, am plîns, am blestemat ! Unde te aflai, bunule Dumnezeu ? Unde ești astă-seară ? Ți-ai întors fața de la noi ? Te-ai zidit cu totul în bisericile tale frumoase și vechi, Dumnezeuule ? Oare nu auzi strigătele noastre prin geamurile sparte, Dumnezeuule ? Unde ești ?

Dumnezeu : Copiii mei și-au întors fața de la mine, nu eu de la ei. Voi de la mine, voi de la mine. Eu sînt Dumnezeu în care nu mai crede nimeni. Voi v-ați întors fața de la mine.

B e c k m a n n : Pleacă, bătrîne. Îmi tulburi moartea. Pleacă, văd că nu ești decît un teolog tînguitor. Răstălmăcești frazele : cine cu ce se ocupă ? Cine de la cine și-a întors fața ? Tu de la mine ? Noi de la tine ? Ești mort, Dumnezeuule. Fii viu, fii viu împreună cu noi, noaptea, cînd sîntem rebegiți de frig, singuri și cînd burta ne ghiorăie în pustietate — atunci fii viu împreună cu noi, Dumnezeuule. Dar pleacă, ești un teolog conțopist care mînjește hîrtoage cu cerneală, pleacă, ești jalnic, și bătrîn, bătrîn !

D u m n e z e u : Băiatul meu, sărmanul meu băiat. Nu mai am putere ! Nu mai am nici o putere !

B e c k m a n n : Da, asta e, Dumnezeuule. Nu mai ai putere. Nu ne mai temem de tine. Nu te mai iubim. Și ești demodat. Teologii te-au lăsat să îmbătrînești. Pantalonii ți s-au ros, pingelele ți s-au găurit și vocea ți-a slăbit — e prea slabă pentru tunetul vremii noastre. Nu mai putem să te auzim.

D u m n e z e u : Nu, nimeni nu mă mai aude, nimeni. Sînteți prea zgomotoși !

B e c k m a n n : Sau ești tu prea slab, Dumnezeuule ? Nu cumva ai prea multă cerneală în sînge, Dumnezeuule, prea multă cerneală subțire de teolog ? Pleacă, bătrîne, te-au zidit în biserici, nu mai avem nici o legătură. Pleacă, dar ai grijă ca înainte de a se întuneca de tot să-ți găsești un culcuș ferit sau alt costum de haine, sau vreo pădure întunecoasă, fiindcă pe urmă tot pe tine o să te scoată țap ispășitor dacă iar iese prost. Și ai grijă să nu te împiedici pe întuneric, bătrîne, că drumul e accidentat și plin de schelete. Astupă-ți nasul, Dumnezeuule. Și pe urmă îți doresc să dormi bine, bătrîne, să dormi mai departe tot atît de bine. Noapte bună !

D u m n e z e u : Alt costum de haine sau o pădure întunecoasă ? Sărmanii, sărmanii mei copii ! Dragul meu băiat...

B e c k m a n n : Da, pleacă, noapte bună !

D u m n e z e u : Sărmanii mei, sărmanii... (*Pleacă.*)

Beckmann: Cel mai greu o duc astăzi bătrînii, fiindcă nu se mai pot adapta noilor condiții. Noi stăm cu toții afară. Dumnezeu stă și el afară și nimeni nu-i mai deschide vreo ușă. Numai moartea, moartea mai are, la urmă de tot, o ușă pentru noi. Și într-acolo mă îndrept eu.

Celălalt: Nu trebuie să aștepti în fața ușii pe care ne-o deschide moartea. Viața are o mie de uși. Cine îți făgăduiește că în spatele ușii deschise de moarte se află mai mult decît nimic?

Beckmann: Și ce se află în spatele ușilor pe care ni le deschide viața?

Celălalt: Viața! Însăși viața! Vino, trebuie să mergi mai departe.

Beckmann: Nu mai pot. Ascultă cum îmi șuieră plămînii: hîș-hîș-hîș. Nu mai pot.

Celălalt: Poți. Plămînii nu-ți șuieră.

Beckmann: Îmi șuieră plămînii. Ce altceva ar putea să șuiere așa? Ascultă: hîș-hîș-hîș — ce altceva?

Celălalt: E mătura unui măturător de stradă! Uite, dintr-acolo se apropie un măturător de stradă. Trece pe lîngă noi și mătura lui hîrșieie caldarîmul ca un plămîn astmatic. Plămînul tău nu șuieră. O auzi? E mătura. Ascultă: hîș... hîș... hîș.

Beckmann: Mătura măturătorului de stradă face hîș-hîș ca plămînul unuia care-și dă ultima suflare. Și măturătorul de stradă are dungi roșii la pantaloni. E un general-măturător de stradă. Un general german — măturător de stradă. Și cînd mătură, plămînii șuierînd agonici fac: hîș-hîș-hîș. Hei, măturătorule de stradă!

Măturătorul de stradă: Nu sînt măturător de stradă.

Beckmann: Nu ești măturător de stradă? Dar ce ești?

Măturătorul de stradă: Sînt un funcționar al Întreprinderii de pompe funebre „Rămășițe și Putreziciuni“.

Beckmann: Ești Moartea! Și faci pe măturătorul de stradă?

Măturătorul de stradă : Azi pe măturătorul de stradă. Ieri pe generalul. Moartea nu-și îngăduie preferințe. Morți sînt peste tot. Iar astăzi zac și pe drum. Ieri zăceau pe cîmpul de luptă, iar moartea era general și muzica de înmormîntare se cînta la xilofon. Astăzi zac pe drum, și mătura morții face hîș-hîș.

Beckmann : Și mătura morții face hîș-hîș. Din general, măturător de stradă. Oare atît de mult să fi scăzut cursul morților la bursă ?

Măturătorul de stradă : Scade. Scade. Nu-i mai pun pe afetul de tun. Nu mai sună clopote. Nu mai țin discursuri funebre. Nu mai ridică monumente. Scade. Și mătura face hîș-hîș.

Beckmann : Trebuie să pleci ? Rămii aici. Ia-mă cu tine. Moarte, moarte — mă uiți — moarte !

Măturătorul de stradă : Nu uit pe nimeni. Xilofonul meu cîntă *Uechii camarazi* și mătura mea face hîș-hîș-hîș. Nu uit pe nimeni.

Beckmann : Moarte, moarte, lasă ușa deschisă pentru mine. Moarte, nu închide ușa. Moarte...

Măturătorul de stradă : Ușa mea e totdeauna deschisă. Totdeauna. Dimineața. După amiază. Noaptea. În lumină și în negură. Totdeauna e deschisă ușa mea. Totdeauna. Pretutindeni. Și mătura mea face hîș-hîș. (*Hîrșîitul devine tot mai slab. Moartea pleacă.*)

Beckmann : Hîș-hîș. Auzi cum îmi șuieră plămînul ? Ca mătura unui măturător de stradă. Și măturătorul de stradă lasă ușa larg deschisă. Și măturătorul de stradă se numește Moartea. Și mătura lui face ca plămînul meu, ca un ceas vechi și răgușit : hîș-hîș...

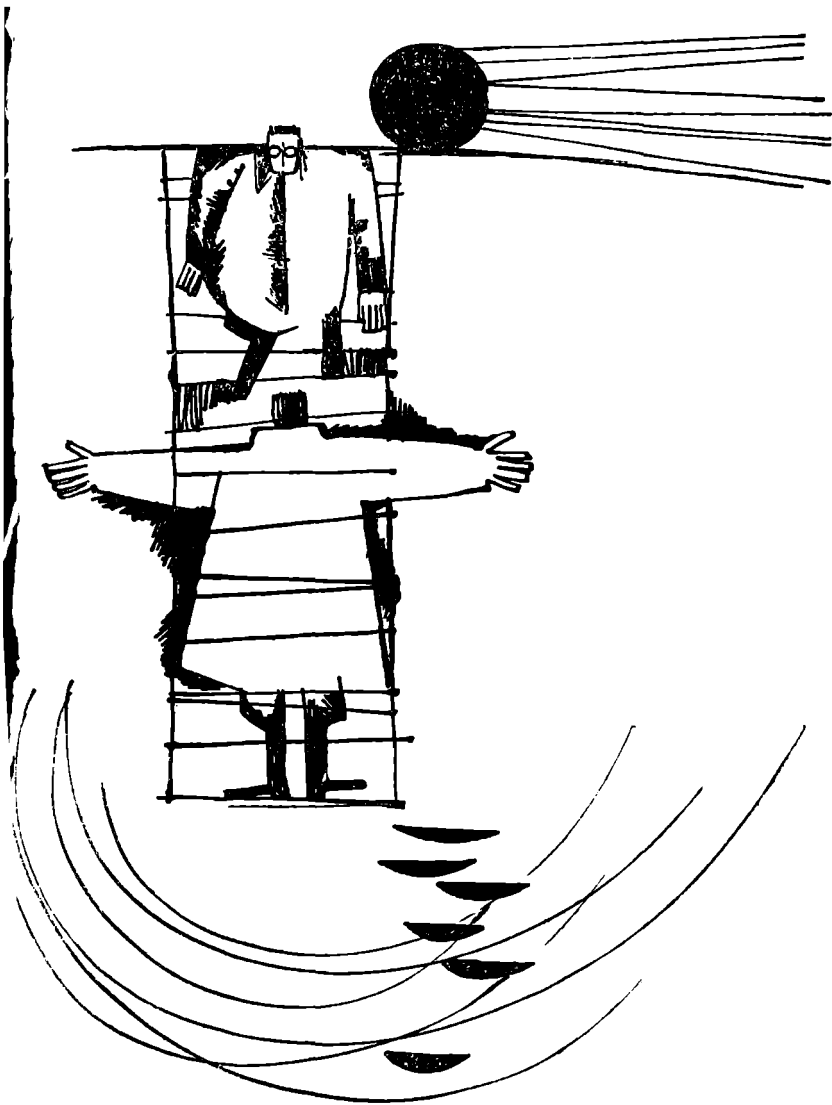
Celălalt : Beckmann, ridică-te, încă mai e timp. Vino, respiră, respiră pînă te însănătoșești.

Beckmann : Dar plămînul meu a și început să...

Celălalt : Nu e plămînul tău. Era mătura, mătura unui funcționar de stat.

Beckmann : A unui funcționar de stat ?

- Celălalt:** 'Da, dar s-a îndepărtat de mult. Vino, ridică-te iar, respiră. Viața așteaptă cu o mie de felinare și cu o mie de uși deschise.
- Beckmann:** O singură ușă, una ajunge! Și o lasă deschisă, așa mi-a spus, pentru mine, pentru totdeauna, mereu. O ușă.
- Celălalt:** Ridică-te, visezi un vis de moarte. Visul acesta te ucide. Ridică-te.
- Beckmann:** Nu, rămân culcat. Aici, în fața ușii. Și ușa e deschisă — așa mi-a spus. Aici rămân, culcat. Să mă ridic? Nu, tocmai visez atât de frumos, băiete. Un vis frumos, minunat de frumos. Visez, visez că totul s-a sfârșit. Că a trecut un măturător de stradă și zicea că e moartea. Și mătura lui suiera ca plămînii mei. De moarte. Și mi-a făgăduit o ușă, o ușă deschisă. Măturătorii de stradă pot fi oameni nespuse de prevenitori. Prevenitori ca moartea. Un astfel de măturător de stradă a trecut pe lângă mine.
- Celălalt:** Visezi, Beckmann, visezi un vis urât. Trezește-te, trăiește!
- Beckmann:** Să trăiesc? Doar stau culcat în drum și totul, totul băiete, totul s-a sfârșit. Oricum, eu sînt mort. Totul s-a sfârșit și eu sînt mort de-a binelea.
- Celălalt:** Beckmann, Beckmann, trebuie să trăiești. Totul trăiește alături de tine. La dreapta, la stînga, în fața ta: toți. Și tu? Unde ai ajuns? Trăiește, Beckmann, totul trăiește!
- Beckmann:** Toți? Cine sînt ei toți? Colonelul? Directorul? Doamna Kramer? Să trăiesc alături de ei? Nu, sînt mort de-a binelea. Ceilalți sînt acum departe și nu vreau să-i mai văd niciodată. Ceilalți toți sînt asasini.
- Celălalt:** Beckmann, minți.
- Beckmann:** Mint? Nu sînt răi? Sînt buni?
- Celălalt:** Nu cunoști oamenii, Beckmann: Sînt buni.
- Beckmann:** O, da, sînt buni. Și au fost atât de buni, încît m-au asasinat. M-au asasinat rîzînd de mine. M-au lăsat afară, în fața ușii. M-au alungat.

Cu multă bunătate omenească. Sînt nepăsători pînă și-n visurile lor cele mai adînci. Pînă și-n somnul lor cel mai adînc sînt nepăsători. Și nepăsători pînă la adormire trec pe lîngă cadavrul meu. Fac haz, și mestecă, și cîntă, și dorm, și-și mistuie mîncarea lîngă cadavrul meu. Moartea mea nu înseamnă nimic.

Celălalt : Minți, Beckmann !

Beckmann : Ba așa e, băiete care spui totdeauna da, oamenii nu se opresc lîngă cadavrul meu. Cadavrele sînt plicticoase și neplăcute.

Celălalt : Oamenii nu trec indiferenți pe lîngă moartea ta. Oamenii au inimă. Oamenii îți jelesc moartea, Beckmann, și cadavrul tău îi stingherește. noaptea, cînd vor să adoarmă. Nu trec nepăsători.

Beckmann : Ba da, tu care spui totdeauna da, așa fac. Cadavrele sînt urîte și neplăcute. Pur și simplu trec grăbiți pe lîngă mine și-și țin nasul, și-și acoperă ochii.

Celălalt : Nu fac asta ! Inima li se strînge la fiecare mort.

Beckmann : Uite, vezi, mai sosește unul. Îți mai aduci aminte de el ? E colonelul, care cu costumul lui vechi voia să mă prefacă într-un om nou. Domnule colonel ! Domnule colonel !

Colonelul : La naiba, au apărut din nou cerșetorii ? E la fel ca pe vremuri.

Beckmann : Chiar așa, domnule colonel, chiar așa. Totul e la fel ca pe vremuri. Pînă și cerșetorii se recrutează din aceleași pături. Dar nu sînt cîtuși de puțin cerșetor, domnule colonel, nu. Sînt cadavrul unui înecat. Am dezertat, domnule colonel. Eram un soldat tare ostent, domnule colonel. Ieri mă numeam subofițerul Beckmann, domnule colonel, vă mai aduceți aminte ? Beckmann. Eram nițel cam molîu, domnule colonel, vă amintiți ? Da, și mîine seară mă voi legăna slut, și mut, și umflat, de-a lungul nisipurilor din Blankenese. Groaznic, nu-i așa, domnule colonel ? Și dumneavoastră purtați răspunderea, domnule colonel. Groaznic, nu-i așa ? Două mii unsprezece plus Beckmann fac două

mii doisprezece. Două mii doisprezece strigoi care cutreieră nopțile, brrr !

Colonelul : Dar nici măcar nu te cunosc, băiete. N-am auzit niciodată de vreun Beckmann. Ce grad aveai în armată ?

Beckmann : Vai, domnule colonel ! Domnul colonel își va aminti, fără îndoială, de ultimul lui asasinat ! De cel cu ochelarii pentru masca de gaze și cu părul tuns ca deținuții și cu piciorul înțepenit ! Subofiterul Beckmann, domnule colonel.

Colonelul : Exact ! Așa e ! Vezi, gradele astea inferioare sînt prin definiție suspecte. Capete tari, gălăgioși, pacifiști, candidați la înec. Te-ai înecat ? Da, erai unul dintre aceia, unul care s-a sălbatăcit nițel în război, care și-a pierdut nițel din omenesc, unul dintre cei lipsiți de orice virtute soldățească. E un spectacol neplăcut.

Beckmann : Da, nu-i așa, domnule colonel, un spectacol neplăcut, cadavrele astea de înecați nenumărați, umflați, albiți, fleșcăiți ? Și dumneavoastră sînteți asasinul, domnule colonel, dumneavoastră ! Puteți oare răbda, domnule colonel, să fiți un asasin ? Cum vă simțiți, așa, ca asasin, domnule colonel ?

Colonelul : Cum ? Poftim ? Eu ?

Beckmann : Chiar așa, domnule colonel, m-ați ucis rîzînd de mine. Rîsul dumneavoastră era mai înspăimîntător decît toți morții lumii, domnule colonel. Rîsul dumneavoastră m-a ucis, domnule colonel !

Colonelul (cu totul descumpănit) : Așa ? Ei, da. Erai unul dintre aceia care s-ar fi dus pe copcă oricum. Bună seara !

Beckmann : Odihnă plăcută, domnule colonel ! Și vă mulțumesc foarte mult pentru discursul funebru ! Ai auzit, tu care spui totdeauna da, care ești un prieten al oamenilor ! Discurs funebru pentru un soldat înecat. Epilogul rostit de un om, pentru un om.

Celălalt : Visezi, Beckmann, visezi. Oamenii sînt buni !

Beckmann: Ești atît de răgușit, tenorule optimist! Sau ți-a cam pierit glasul? O, da, oamenii sînt buni. Dar cîteodată, vreme de zile în șir, nu înțilnești decît pe cei cîțiva răi care există. Dar chiar atît de răi nu sînt oamenii. Visez, atîta tot. Nu vreau să fiu nedrept. Oamenii sînt buni. Numai că sînt grozav de deosebiți, asta e, inexplicabil de deosebiți. Unul dintre oameni e colonel, și în același timp altul e de-abia un grad inferior. Colonelul e sătul, sănătos și poartă indispensabili de lînă. Seara are un pat și o nevastă.

Celălalt: Beckmann, încetează să mai visezi. Ridică-te. Trăiește. Visezi totul anapoda.

Beckmann: Iar altul flămînzește, șonticăie și n-are nici măcar o cămașă. Seara un șezlong străvechi îi ține loc de pat și șuierul șobolanilor astmatici din pivnița lui înlocuiește șoaptele nevestei. Da, oamenii sînt buni. Numai că sînt deosebiți, din cale-afară de deosebiți unul de celălalt.

Celălalt: Oamenii sînt buni. Numai că sînt neștiutori. Mereu sînt neștiutori. Dar inima lor — privește în inima lor — inima lor e bună. Numai viața nu le îngăduie să-și arate inima. Crede-mă, te rog, în adîncul sufletului lor toți sînt buni.

Beckmann: Bineînțeles. În adîncul sufletului lor. Dar adîncul acesta e de cele mai multe ori un abis. Un abis de nepătruns. Da, în adîncul lor sînt buni — numai deosebiți, asta este. Unul e alb, iar altul cenușiu. Unul are indispensabili, iar altul nu. Și cel cenușiu, fără indispensabili, sînt eu. Ai avut ghinion, cadavru înecat numit Beckmann, subofițer cu termen redus, seamăn de-al meu cu termen redus.

Celălalt: Visezi, Beckmann, ridică-te. Trăiește! Vino, privește, oamenii sînt buni.

Beckmann: Și trec indiferenți pe lîngă cadavrul meu, și mestecă, și rîd, și scuipă, și-și mistuie mîncarea. Așa trec ei pe lîngă moartea mea, plini de bunătate.

Celălalt: Trezește-te, visătorule! Visezi un vis urît, Beckmann. Trezește-te!

- Beckmann: Da, visez un vis urît, înspăimîntător. Uite, soseşte şi directorul cabaretului. Să-i iau un interviu, ce zici, tu care ai răspuns la toate?
- Celălalt: Vino, Beckmann! Trăieşte! Drumul e presărat cu felinare. Totul trăieşte! Trăieşte şi tu!
- Beckmann: Să trăiesc şi eu? Alături de cine? Alături de colonel? Nu!
- Celălalt: Alături de ceilalţi, Beckmann. Trăieşte alături de ceilalţi.
- Beckmann: Şi de director?
- Celălalt: Şi de el. Alături de toţi.
- Beckmann: Bine. Şi alături de el. Hei, domnule director!
- Directorul: Cum? Da? Ce e?
- Beckmann: Mă cunoaşteţi?
- Directorul: Nu... totuşi, aşteaptă o clipă. Ochearii pentru masca de gaze, părul tuns ca peria, manta soldătească. Da, începătorul cu şansoneta adulterului! Cum spuneai că te cheamă?
- Beckmann: Beckmann.
- Directorul: Exact. Ei, ce doreşti?
- Beckmann: M-aţi asasinat, domnule director.
- Directorul: Dar, dragul meu...
- Beckmann: Ba da. Din cauză că aţi fost laş. Din cauză că aţi trădat adevărul. M-aţi mînat în Elba cea udă, pentru că nu i-aţi dat începătorului o şansă să poată începe. Voiam să lucrez. Mi-era foame. Dar uşa dumneavoastră s-a închis în spatele meu. M-aţi alungat în Elba, domnule director.
- Directorul: Pesemne că erai un băieţel cam prea sensibil. Să te năpusteşti drept în Elba, în uda...
- Beckmann: În uda Elbă, domnule director. Şi am băut pe săturate apă din Elba. Măcar o dată-ndestulat, domnule director, şi-n schimb am crăpat! Tragic, nu? N-ar fi un număr formidabil pentru revista dumneavoastră? Şansoneta vremii noastre: O dată-ndestulat şi-n schimb a crăpat.
- Directorul (*sentimental, cu toate astea foarte superficial*): Dar e groaznic! Ai fost unul dintre cei puţin cam prea sensibili. Demodat pentru ziua de

astăzi, cu totul deplasat. Erai obsedat de adevăr, un mic fanatic ! Mi-ai fi înspăimîntat publicul cu cîntecul dumitale.

Beckmann : Și-atunci mi-ați trîntit ușa în nas, domnule director. Și acolo, jos, era Elba.

Directorul (ca mai sus) : Elba, da. Înecat. S-a sfîrșit. Sărmanul vierme. Răpus de viață. Strivit și turtit. O dată-ndestulat și-n schimb a crăpat. Ei, dacă am fi toți atît de sensibili !

Beckmann : Dar nu sîntem, domnule director. Doar nu sîntem atît de sensibili...

Directorul (ca mai sus) : Dumnezeu știe, nu, nu sîntem. Dumneata erai însă tocmai unul dintre acele milioane de oameni care sînt nevoiți să șchioapete prin viață și sînt mulțumiți cînd se prăbușesc. În Elba, în Sprea, în Tamisa... n-are importanță unde. Și pînă atunci nu-și găsesc odihna.

Beckmann : Iar dumneavoastră mi-ați dat lovitura de grație ca să mă pot prăbuși.

Directorul : Ce prostie ! Cine spune asta ? Erai predestinat pentru roluri tragice. Tema, însă, e originală ! Balada unui începător : cadavrul înecatului cu ochelari pentru mască de gaze ! Păcat că publicul nu vrea să vadă așa ceva. Păcat... (*Pleacă.*)

Beckmann : Odihnă plăcută la noapte, domnule director. Ai auzit, băiete ? Să trăiesc mai departe alături de domnul colonel ? Și să trăiesc mai departe alături de domnul director ?

Celălalt : Visezi, Beckmann, trezește-te.

Beckmann : Visez ? Oare totul imi apare deformat prin acești jalnici ochelari pentru mască de gaze ? Sînt doar marionete ? Marionete grotești, caricaturale, închipuind oameni ? Ai auzit discursul funebru pe care mi l-a dedicat asasinul meu ? Epilogul rostit în memoria unui începător : E și el unul dintre cei mulți... răspunde, tu, care-ți spui Celălalt ! Să trăiesc mai departe ? Să continui a șchiopăta pe drum ? Alături de ceilalți ? Toți au aceleași chipuri uniforme, nepăsătoare, îngrozitoare. Și vorbesc cu toții atît de nesfîrșit de mult, și pe

urmă, cînd să spună măcar o singură dată „da“, amuțesc și se prostesc, ca... da, întocmai ca oamenii. Și sînt lași. Ne-au trădat. Îngrozitor ne-au trădat. Cînd eram încă foarte mici au pornit război și după ce am crescut puțin, s-au pornit să ne povestească despre război. Cu entuziasm. Tot timpul se entuziasmau. Iar cînd am crescut și mai mari, au născocit și pentru noi un război. Și pe urmă ne-au trimis acolo. Și erau plini de entuziasm. Întotdeauna erau entuziasmați. Și nimeni nu ne-a spus încotro mergem. Nimeni nu ne-a spus : Mergeți în iad. O, nu, nimeni. Au făcut marșuri și serbări. Și comuncate de război și planuri de atac. Și cîntece eroice și decorații pentru eroism. Atît de mare le era entuziasmul. Și pe urmă, a sosit, în sfîrșit, și războiul. Și pe urmă ne-au trimis acolo. Și nu ne-au spus nimic. Numai : „Țineți-vă bine, băieți !“ atît ne-au spus ! „Țineți-vă bine, băieți !“ Iată cum am fost trădați. Trădați îngrozitor. Și acum se adăpostesc îndărătul ușilor. Domnul profesor agregat, domnul director, domnul consilier juridic, domnul medicșef. Acum, nici unul nu mai recunoaște că ne-au trimis acolo. Nu, nici unul. Acum, toți se adăpostesc îndărătul ușilor. Și ușile și le-au încuiat zdravăn. Și noi stăm afară. Și de la catedrele lor, din fotoliile lor arată cu degetul spre noi. Iată cum am fost trădați. Trădați îngrozitor. Și acuma trec nepăsători pe lîngă crima săvîrșită de ei, pur și simplu nepăsători. Trec nepăsători pe lîngă crima făptuită de ei.

Celălalt : Nu trec nepăsători, Beckmann. Exagezezi. Visezi. Privește-i în inimă, Beckmann. Au și ei o inimă ! Sînt buni !

Beckmann : Dar doamna Kramer trece nepăsătoare pe lîngă cadavrul meu.

Celălalt : Nu ! Are și ea o inimă !

Beckmann : Doamnă Kramer !

Doamna Kramer : Da ?

Beckmann : Ai inimă, doamnă Kramer ? Unde era inima dumatăle, doamnă Kramer, cînd m-ai asasinat ? Ba da, doamnă Kramer, l-ai asasinat pe fiul

bătrânilor Beckmann. Oare nu i-ai ucis și părinții ? Ei, fii sinceră, doamnă Kramer, ai dat numai așa, o mîna de ajutor, nu ? Le-ai făcut o fărîmă de viață amară, nu-i așa ? Și pe urmă, l-ai gonit pe fiul lor spre Elba — dar inima dumitale, doamnă Kramer, ce spune inima dumitale ?

D o a m n a K r a m e r : Dumneata, cel cu ochelarii caraghioși, te-ai aruncat în Elba ? Trebuia să-mi dau seama de la început. Cum te-am văzut mi s-a părut că ești cam melancolic, tinere. Să te arunci în Elba ! Bietul băiat ! Ei nu, zău !

B e c k m a n n : Da, pentru că mi-ați dat prilejul, cu atîta simpatie și delicatețe, să aflu cum au murit părinții mei. Ușa dumitale a fost cea din urmă. Și m-ai lăsat să stau afară. Și vreme de o mie de zile, de o mie de nopți siberiene, mi-am legat speranțele de ușa asta. Iată cum ai făptuit un mic asasinat, pe lîngă altele, înțelegi ?

D o a m n a K r a m e r (cu dîrzenie, ca să nu izbucnească în plîns) : Sînt unii căroră toate le ies anapoda. Dumneata erai unul dintre aceștia. Siberia. Robinetul de gaze. Ohlsdorf. Ce-i drept, a fost cam mult. Mi se strînge inima, dar ce ne-am face dacă ne-am apuca să-i plîngem pe toți ! De la început arătai atît de posomorît, băiete. Ce copil neascultător ! Dar nu ne putem îngădui să ne facem inimă rea, altfel picul de margarină pe care reușim să-l punem pe pîine ne cade greu la stomac. Să gonești așa, drept în Elba. Da, multe vede omul în viață ! În fiecare zi își face cîte unul seama.

B e c k m a n n : Da, da, rămîi sănătoasă, doamnă Kramer ! Ai auzit, tu care îți spui Celălalt ? Discursul funebru al unei femei bătrîne, care are și inimă, la mormîntul unui tînăr. Ai auzit, tu care ai răspuns la toate, și acuma taci ?

C e l ă l a l t : Trezește-te... Beckmann...

B e c k m a n n : Ai început deodată să vorbești atît de încet. Ai început deodată să te depărtezi de mine.

C e l ă l a l t : Visezi un vis de moarte, Beckmann. Trezește-te ! Trăiește ! Nu-ți da atîta importanță. În fiecare zi mor oameni. Oare veșnicia trebuie să fie

plină de strigăte de jale? Trăiește! Mănîncă-ți felia de pîine cu margarină, trăiește! Viața are mii de înfățișări. Înfruptă-te din ea! Ridică-te!

Beckmann: Da, mă ridic. Fiindcă, uite, vine nevasta mea. Nevasta mea e bună. Nu, îl aduce și pe prietenul ei. Totuși, mai înainte era bună. De ce a trebuit să rămîn trei ani în Siberia? M-a așteptat trei ani, sînt convins, fiindcă totdeauna a fost bună cu mine. Vina o port eu. Ea a fost bună. O mai fi bună și astăzi?

Celălalt: Fă o încercare! Trăiește!

Beckmann: Ascultă! Nu te speria, eu sînt. Privește în ochii mei! Soțul tău. Eu, Beckmann. Știi, mi-am făcut seama, nevastă. N-ar fi trebuit să te porți așa, știi, în ce-l privește pe celălalt. Nu te aveam decît pe tine! Dar văd că nici nu ești atentă la ce spun! Ascultă, știu că a trebuit să aștepti prea multă vreme. Dar nu fi tristă, acum o duc bine. Sînt mort. Fără tine nu mai voiam să trăiesc! Ascultă! Privește în ochii mei! (*Soția trece încet pe lîngă el fără să-l audă.*) Ascultă! Doar ai fost nevasta mea! Privește în ochii mei, că doar tu m-ai ucis, ai putea să mă mai privești măcar o dată! Văd că nici nu ești atentă la ce spun! Ascultă, că doar tu m-ai ucis, tu, și acum treci nepăsătoare pe lîngă mine? Spune, de ce nu mă ascuți? (*Soția și prietenul ei s-au îndepărtat.*) Nu m-a ascultat. Nici nu mă mai cunoaște. Să fie oare atît de mult de cînd am murit? M-a uitat, și a trecut numai o zi de cînd am murit. Atît de buni, o, atît de buni sînt oamenii! Și tu? Cel care spui da, care-ți strigi entuziasmul, care ai răspuns la toate? Nu spui nimic? Ești atît de departe! Să-mi continui viața? De aceea m-am întors din Siberia! Și tu, tu spui să trăiesc! La stînga și la dreapta drumului, toate ușile sînt închise. Toate felinarele s-au stins, toate. Și înaintezi numai cînd cazi. Și mă-ndemni să cad mai departe? Nu cumva mi-ai mai pregătit vreo cădere? Nu te mai depărta așa, tu care știi să taci, mai ai pentru mine vreun felinar în beznă? Vorbește, tu care de obicei știi atît de multe!

Celălalt: Privește, vine fata care te-a scos din Elba, care te-a încălzit! Fata, Beckmann, care voia să-ți sărute capul plin de năzbîtii. Ea nu trece nepăsătoare pe lângă moartea ta. Te-a căutat pretutindeni.

Beckmann: Nu! Nu m-a căutat. Nici un om nu m-a căutat. Nu mai vreau să cred mereu în asta. Nu mai pot îndura nici o cădere, înțelegi! Pe mine nu mă caută nimeni!

Celălalt: Fata te-a căutat pretutindeni.

Beckmann: Nu mă chinui, tu cel care spui mereu da. Pleacă!

Fata (fără să-l vadă): Brotăcelule! Brotăcelule! Unde ești? Brotăcelul meu mic și rece?

Beckmann: Eu? Eu sînt mort.

Fata: Oh! Ești mort? Și eu care te caut pretutindeni, în lumea largă!

Beckmann: De ce mă cauți?

Fata: De ce? Fiindcă te iubesc, bietul meu strigoi! Și-acum ești mort? Ce mult doream să te sărut, brotăcelul meu rece!

Beckmann: Să ne ridicăm și să ne continuăm drumul doar fiindcă ne cheamă fetele? Fetele?

Fata: Da, vii, brotăcelule?

Beckmann: Și dacă n-aș fi mort?

Fata: O, atunci am merge împreună acasă la mine. Da, hai, fii iar viu, brotăcelul meu mic și rece! Pentru mine. Cu mine. Vino, să fim amîndoi vii.

Beckmann: Să trăiesc? M-ai căutat oare, cu adevărat?

Fata: Tot timpul. Pe tine! Și numai pe tine. Mereu numai pe tine. Vai, de ce ești mort, bietul meu strigoi cenușiu? Nu vrei să fii viu alături de mine?

Beckmann: Da, da, da. Vin cu tine. Vreau să fiu alături de tine, să fiu viu!

Fata: O, brotăcelule!

Beckmann: Mă ridic. Tu ești lumina care scînteiază pentru mine. Numai pentru mine. Și vom fi vii, împreună. Și vom merge unul lângă celălalt, uniți pe drumul întunecat. Vino, să fim împreună, vii, unul lângă celălalt, uniți...

F a t a : Da, luminez numai pentru tine, pe drumul întunecat.

B e c k m a n n : Luminezi, așa mi-ai spus. Dar asta ce mai e ? Totul se întunecă ! Unde ești ? (*Se aude de foarte departe, bocănitul ologului.*)

F a t a : Auzi ? E bătaia viermelui morții — trebuie să plec, brotăcelule, trebuie să plec. Sărman strigoi rece.

B e c k m a n n : Unde trebuie să pleci ? Rămâi aici ! Totul s-a întunecat deodată ! Lumină, mica mea lumină ! Luminează ! Cine bate acolo ? Bate cineva ! Toc-toc-toc-toc ! Cine mai bătea la fel ? Iar — toc-toc-toc-toc ! Mereu mai tare. Mereu mai aproape ! Toc-toc-toc-toc ! (*Strigă :*) Iar ! (*Șoptește :*) Uriașul, uriașul cu un singur picior, cu cele două cîrje. Toc-toc, se apropie ! Toc-toc, se îndreaptă spre mine ! Toc-toc-toc-toc !!! (*Strigă.*)

O l o g u l (*pe un ton cît se poate de neutru și limpede*) : Beckmann ?

B e c k m a n n (*încet*) : Aici sînt.

O l o g u l (*pe un ton cît se poate de neutru și limpede*) : Beckmann ? Ai asasinat, Beckmann. Și încă mai trăiești.

B e c k m a n n : N-am făcut nîcî un asasinat !

O l o g u l : Ba da, Beckmann. În fiecare zi sîntem asasinați și în fiecare zi săvîrșim un asasinat. Treceam în fiecare zi pe lîngă un asasinat. Iar tu m-ai asasinat, Beckmann. Ai și uitat ? Am fost trei ani în Siberia, Beckmann, și aseară voiam să mă înapoiez acasă. Dar locul meu mi-l luase altul — tu erai acolo, Beckmann, acolo unde era locul meu. Atunci m-am înecat în Elba, Beckmann, chiar aseară. N-aveam unde să mă duc în altă parte, nu-i așa, Beckmann ? Ce udă și rece era Elba. Dar acum m-am obișnuit, fiindcă sînt mort. Nu credeam că ai să poți uita atît de repede, Beckmann. Fiindcă un asasinat nu se uită atît de repede. Ar trebui să-ți amintești în tot locul de el, Beckmann. Da, am făcut o greșală, înțelegi. Nu trebuia să vin acasă. Acasă nu mai era loc pentru mine, Beckmann, fiindcă acolo erai tu. Nu te acuz, Beckmann, fiindcă fie-

care dintre noi asasinează, în fiecare zi, în fiecare noapte. Dar nu trebuie să ne uităm atît de repede victimele. Să nu trecem nepăsători pe lîngă asasinatele pe care le-am făcut. Da, Beckmann, tu mi-ai furat locul. Pe canapeaua mea, la nevasta mea, la nevasta care fusese numai a mea, pe care am visat-o vreme de trei ani, vreme de o mie de nopți siberiene. Acasă era un bărbat care-mi purta hainele, Beckmann, îi erau mult prea mari, dar le purta și-i era bine și cald în aceste haine și la nevasta mea. Și tu, tu erai bărbatul acela, Beckmann. Ei, și-atunci m-am retras. În Elba. A fost cam rece, Beckmann, dar te obișnuiești repede. Acuma s-a împlinit o zi de cînd sînt mort — și tu m-ai omorît, și ai și uitat crima. Să nu faci asta, Beckmann, asasinatele nu trebuie date uitării, asta o fac numai cei răi. Tu n-ai să mă uiți, Beckmann, nu-i așa ? Trebuie să-mi făgăduiești că n-ai să uiți asasinatul pe care l-ai săvîrșit.

Beckmann : N-am să-l uit.

Ologul : Asta-i frumos din partea ta, Beckmann. Înseamnă că sînt un mort care poate avea liniște, fiindcă măcar unul se gîndește la mine, măcar asasinul meu — numai din cînd în cînd — în unele nopți, Beckmann, cînd nu poți dormi ! Înseamnă că pot măcar să am liniște... (*Pleacă.*)

Beckmann (*se trezește*) : Toc-toc-toc-toc !!! Unde sînt ? Am visat ? Nu sînt oare mort ? Încă n-am murit ? Toc-toc-toc, va răsuna toată viața ! Toc-toc, va răsuna și prin moarte ! Toc-toc-toc-toc ! Ascultă, auzi viermele morții ? Iar eu, eu să trăiesc ? Și în fiecare noapte, la căpătiul meu va sta o santinelă și nu voi putea scăpa de pașii ei : toc-toc-toc-toc. Nu ! Asta e viața. Iată un om, și omul acesta se întoarce în Germania, și omul acesta tremură de frig. Flămînzește și șchiopătează ! Un om se întoarce în Germania ! Se întoarce acasă și patul lui e ocupat. O ușă se trîntește și el rămîne afară. Un om se întoarce în Germania ! Găsește o fată, dar fata are un bărbat, acesta are numai

un picior și tot timpul rostește gemînd un nume. Și numele acesta e Beckmann. O ușă se trîntește și el rămîne afară. Un om se întoarce în Germania. Caută oameni, dar un colonel se tăvălește pe jos de rîs. O ușă se trîntește și el rămîne iarăși afară. Un om se întoarce în Germania ! Caută de lucru, dar un director e laș, și ușa se trîntește și el rămîne iarăși afară. Un om se întoarce în Germania. Își caută părinții, dar o femeie bătrînă se tînguie după gazul irosit, și ușa se trîntește și el rămîne afară. Un om se întoarce în Germania. Și pe urmă vine ologul, toc-toc-toc așa vine — toc-toc, și ologul spune : „Beckmann“. Spune într-una : „Beckmann“. Răsuflă : „Beckmann“, sforăie. geme : „Beckmann !“ Strigă, blestemă, se roagă : „Beckmann !“ Și-și taie drum prin viața asasinului său : toc-toc-toc-toc ! Iar asasinul sînt eu. Eu ? Eu, cel asasinat, cel pe care l-au asasinat, eu sînt asasinul ? Cine ne ferește să nu devenim asasini ? Sîntem asasinați în fiecare zi, și în fiecare zi făptuim un asasinat. În fiecare zi trecem pe lîngă un asasinat ! Iar asasinul Beckmann nu mai poate îndura să fie asasinat și să fie un asasin. Și strigă în gura mare, în lumea largă : Mor ! Și pe urmă, omul acesta, care s-a întors în Germania, zace undeva pe drum și moare. Odi-nioară, pe drum zăceau mucuri de țigări, coji de mere și hîrtii, astăzi zac oameni, atîta tot. Și pe urmă vine un măturător de stradă, un măturător de stradă german, în uniformă și cu lampasuri roșii, de la Întreprinderea „Rămășițe și Putreziciuni“ și-l găsește pe asasinul asasinat Beckmann. Flămînzit, înghețat, doborît. În veacul al douăzecilea. În deceniul al cincilea. Pe drum. În Germania. Și oamenii trec pe lîngă moarte neatenți, resemnați, blazați, scîrbiți și nepăsători, nepăsători, atît de nepăsători ! Și cel care a murit simte pînă în adîncul somnului său, că moartea i-a fost la fel ca viața : fără rost, ștearsă, cenușie. Și tu — tu spui să trăiesc ! La ce bun ? Pentru ce ? Pentru cine ? N-am dreptul de moarte asupra mea ? N-am dreptul să mă sinucid ?

Să continui a ucide și a mă lăsa ucis ? Încotro să mă îndrept ? Din ce să trăiesc ? Alături de cine ? Pentru ce ? Încotro să ne îndreptăm pe lumea asta ? Sîntem trădați. Trădați îngrozitor ! Unde ești acum, tu, cel care spui totdeauna da ? Răspunde acum întrebărilor mele ! Acum am nevoie de tine, cel care ai răspuns la toate ! Unde ești ? Ai dispărut, așa, deodată ! Unde ești, tu, cel care ai răspuns la toate, unde ești, tu, care încerci să-mi răpești dreptul de a muri, unde e bătrînul care își zice Dumnezeu ? De ce nu vorbește ?

Răspundeți !

De ce tăceți ? De ce ?

Nu răspunde nimeni ?

Nu răspunde chiar nimeni ? ? ?

Nu răspunde nimeni, nimeni ? ? ?

DIN VOLUMUL
ÎN ZIUA ACEEA DE MARȚI
(1946—1947)

Patru soldați. Și erau plămădiți din lemn, și din foame, și din pământ. Din viscol, și din dor de casă, și din părul bărbii. Patru soldați. Iar deasupra lor obuzele urlau și mușcau zăpada schelălăind întunecat și otrăvitor. Lemnul de pe chipurile lor pierdute încremenise în trăsături ascuțite, sub lumina tremurătoare a lămpii cu petrol. Și numai când metalul şuiera pe sus și se sfărâma lătrînd înspăimîntător, unul dintre chipurile de lemn rîdea. Iar ceilalți răspundeau cu rînjete cenușii. Și lumina lămpii cu petrol se încovoia sovăitoare.

Patru soldați.

Pe urmă, două dungi roșii-vineții începură să se strîmbe în părul bărbii :

— Pe cinstea mea. Aici nu mai trebuie să are la primăvară. Și nici să mai îngrășe ogorul.

Glasul venea din pământ, răgușit.

Unul își răsucea îndemînatîc o țigară :

— Trag nădejde că nu-i un ogor de sfeclă. Nu pot să sufăr sfecla, cînd aud de sfeclă îmi vine să vărs. Dar ce-ați zice, de pildă, de ridichi de lună ? O veșnicie numai ridichi de lună ?

Buzele roșii-vineții se strîmbară.

— De n-ar fi rîmele astea. O să fie cam greu pînă să ne obișnuim cu ele.

Cel din colț zise :

— Dacă am ajuns pînă acolo, nu mai simțim nimic.

— Cine ți-a spus una ca asta ? întrebă cel care răsucea țigara. Aș vrea să știu cine ți-a spus una ca asta ?

Deodată tăcură. Iar pe sus, moartea scrișnea cu turbare prin noapte. Rupea în zăpadă borte negre-albăstrui. Apoi soldații rînjiră iarăși. Și se uitară la bîrnele de deasupra lor. Dar bîrnele nu făgăduiră nimic.

Pe urmă, cel din colț tuși și zise către ceilalți :

— Ei, o să vedem noi cum e acolo. Cît despre asta, să n-aveți nici o grijă.

Și acest „nici o grijă“ suna atît de răgușit, încît lumina lămpii cu petrol începu să tremure.

Patru soldați. Dar unul dintre ei, unul nu spunea nimic. Lăsa să-i alunece degetul mare în sus și în jos pe armă. În sus și în jos. În sus și în jos. Și se lipea strîns de arma lui. Dar nu ura nimic atît de mult ca această armă. Numai cînd deasupra lor răsuna urletul, se ținea strîns de ea. Lumina lămpii cu petrol se încovoia șovăitoare lucind în ochii lui. În clipa aceea soldatul care răsucea o țigară îl atinse cu cotul. Cel scund care își ura arma tresări speriat și-și trecu degetele peste barba spălăcită și sălbătică din jurul gurii. Fața-i era plămădită din foame și dor de casă.

Atunci, cel care răsucea o țigară spuse :

— Ascultă, ia dă feștila aia încoace.

— Îndată, zise cel scund și-și puse arma între genunchi.

Și pe urmă mîna lui se ivi din manta și apucă lampa cu petrol și o întinse către celălalt. Dar se întîmplă că lampa îi căzu din mînă. Și se stinse. Și se stinse.

Patru soldați. Răsuflarea lor era prea puternică și prea singuratică în noapte. Atunci scundul rîse cu glas tare și se lovi cu palma peste genunchi :

— Ce bîțîială m-a apucat, măi fraților ! Ați văzut ? Deodată mi-a căzut feștila din mînă. Ce mai bîțîială.

Rîdea cu glas tare scundul. Dar în întuneric se lipi strîns de arma pe care o ura atîta. Iar cel din colț se gîdea : „Între noi nu se află nici unul, dar nici unul, care să nu tremure“.

Iar cel care își răsucise țigara zise :

— Da, tremurăm toată ziua. Din pricina frigului. Ticălosul ăsta de frig.

Deasupra lor urla metalul și sfîșia noaptea și zăpada.

— Ția o să ne strice toate ridichile de lună, rînji cel cu buzele roșii-vineții.

Și se lipiră strîns de armele pe care le urau. Și rîdeau. Și rîdeau peste valea întunecată, peste întunecata vale.

Zăpada atârna pe crengi. Mitraliorul cînta. Se afla într-o pădure rusească, la un post foarte avansat. Cînta cîntece de Crăciun cu toate că era începutul lui februarie. Dar asta se întîmpla din pricină că zăpada avea un metru înălțime. Zăpadă între trunchiurile negre. Zăpadă pe ramurile negre-verzui. Atîrnînd pe crengi, spulberată peste tufe, valuri de vată, și lipită de trunchiuri negre. Zăpadă multă, multă. Iar mitraliorul cînta cîntece de Crăciun, deși era în februarie.

„Din cînd în cînd trebuie să mai tragi cîteva focuri. Altfel îngheață drăcia asta. Drept înainte, în beznă. Ca să nu înghețe. Tragi spre tufișurile de colo. Da, într-acolo, ca să fii sigur că nu s-a vîrît vreunul prin ele. Asta te liniștește. Poți să slobozești fără grijă cîte o serie la fiecare sfert de ceas. Asta te liniștește. Altfel îngheață drăcia. În afară de asta, mai spargi nițel tăcerea dacă tragi din cînd în cînd.” Așa spusese cel pe care-l înlocuise în post. Și adăugase : „Trebuie să-ți ridici apărătorile de pe urechi. Ordin de la regiment. În post trebuie să ridici apărătorile de pe urechi. Altfel nu auzi nimic. E ordin. Dar oricum nu auzi nimic. E o liniște de moarte. Nici o mișcare. De vreo cîteva săptămîni. Nici o mișcare. Asta-i situația. Mai trage din cînd în cînd. Asta te liniștește.”

Așa vorbise celălalt. Pe urmă îl lăsase singur. Își scoase apărătorile și gerul își înfipse degetele ascuțite în urechile lui. Era singur. Iar zăpada atârna pe crengi. Stătea lipită de trunchiurile negre-albăstrui. Ingrămădită peste tufe. Troienită, adunată în văi și spulberată de vînt. Zăpadă multă, multă.

Iar zăpada, în care se afla și el, făcea ca primejdia să fie înăbușită. Și atît de îndepărtată ! Și poate că în clipa asta era chiar în spatele lui. Zăpada o acoperea cu tăcere. Zăpada, în care se afla și el, singur în

noapte, pentru prima oară singur, făcea apropierea celorlalți atît de înăbușită. O făcea atît de îndepărtată. O acoperea cu tăcere, o înăbușea în asemenea măsură, încît propriul tău sînge îți răsuna zgomotos în urechi, răsuna atît de zgomotos, încît nu mai puteai scăpa de el. Atît de mult acoperea zăpada apropierea.

Pe urmă se auziră suspine. În stînga. În față. Apoi în dreapta. Și deodată în spate. Mitraliorul își ținu răsuflarea. Acolo, iarăși. Suspine. Vîjiitul din urechi crescuse îngrozitor. Și iar auzi suspinul. Își desfăcu gulerul mantalei cu o mișcare bruscă. Degetele dibuiau cu înfrigurare, tremurătoare. Dibuiau cu înfrigurare gulerul mantalei, îl așezau astfel încît să nu acopere urechea. Acolo. Un suspin. Sudoarea șuroia rece pe sub cască și îngheța pe frunte. Îngheța acolo. Erau patruzeci și două de grade sub zero. De sub cască sudoarea și îngheța. Suspine, din nou. În spate. Și în dreapta. În față, departe. Pe urmă aici. Chiar aici. Și aici.

Mitraliorul se afla într-o pădure rusească. Ramurile atîrnau, grele de zăpadă. Și sîngele vîjiia zgomotos în urechi. Și sudoarea șuroia de sub cască. Fiindcă se auzeau suspine. Ceva suspina. Sau cineva. Zăpada îl acoperea în tăcere. Din pricina asta îngheța sudoarea pe frunte. Fiindcă spaima răsuna puternic în urechi. Fiindcă se auzeau suspine.

Atunci începu să cînte. Cînta cu voce tare, ca să nu mai audă spaima. Și nici suspinele. Și ca să nu mai înghețe sudoarea.

Cînta. Și nu mai auzea spaima. Cînta cîntece de Crăciun și nu mai auzea suspinele. Cînta cu voce tare cîntece de Crăciun în pădurea rusească. Fiindcă zăpada atîrna grea pe ramurile negre-albăstrui în pădurea rusească. Zăpadă multă.

Dar pe urmă, deodată, se rupse o creangă. Și mitraliorul tăcu. Și se întoarse brusc. Și ridică automatul. Atunci văzu că plutonierul venea spre el, făcînd pași mari prin zăpadă.

„O să fiu împușcat, își zicea mitraliorul. Am cîntat în post. Și o să fiu împușcat. Uite-l pe plutonier. Și

cum mai aleargă ! Am cîntat în post și acum o să mă judece și o să mă împuște.”

Și strînse automatul în mînă.

Iată-l pe plutonier. A sosit. Și se agață de mitralior. Și se uită împrejur. Și gesticulează. Și pe urmă gîfîie :

— Doamne, Dumnezeu ! Ține-mă strîns, băiete. Doamne, Dumnezeu ! Doamne, Dumnezeu ! Și pe urmă rîde. Își frămîntă mîinile. Și cu toate astea rîde. Am început să aud cîntece de Crăciun. Cîntece de Crăciun în blestemata asta de pădure rusească. Cîntece de Crăciun. Nu sîntem în februarie ? Iar eu aud cîntece de Crăciun. Asta mi se trage numai de la tăcerea asta îngrozitoare. Cîntece de Crăciun ! Dumnezeu, Doamne, Dumnezeu ! Băiete, ține-mă, ține-mă strîns. Ia taci puțin. Acolo ! Nu. S-a stins acum. Nu rîde, spune plutonierul și gîfîie încă și se ține strîns de mitralior, nu rîde, mă. Asta mi se trage de la tăcere. Tăcerea asta vreme de săptămîni. Nici o mișcare ! Nimic ! Pînă la urmă începi să auzi cîntece de Crăciun. Și asta după ce am intrat bine în februarie. De vină e însă zăpada. Prea e multă. Nu rîde, mă. Asta te înnebunește, ascultă-mă pe mine. Tu ai venit abia de două zile. Dar noi sîntem îngropați aici de cîteva săptămîni. Nici o mișcare. Nimic. Asta te înnebunește. Numai tăcere, pretutindeni tăcere. Nici o mișcare. Săptămîni la rînd. Pe urmă începi să auzi, încetul cu încetul, cîntece de Crăciun, mă. Nu rîde. De abia după ce te-am văzut pe tine, deodată nu s-au mai auzit. Doamne, Dumnezeu ! Asta te înnebunește. Tăcerea asta veșnică. Veșnică !

Plutonierul încă mai gîfîie. Și rîde. Și se ține strîns de el. Și mitraliorul îl ține strîns la rîndul lui. Pe urmă rîd amîndoi. În pădurea rusească. În februarie.

Cîteodată o ramură se îndoaie din pricina zăpezii. Și zăpada alunecă apoi la pămînt, printre crengile negre-albăstrui. Și atunci suspină. Încet, încet de tot. Mai întîi în față. La stînga. Pe urmă aici. Și acolo. Peste tot se aud suspine. Pentru că zăpada atîrnă pe crengi. Zăpadă multă, multă.

Nicicînd n-a fost ceva mai alb decît zăpada asta. Părea aproape albastră de albă ce era. Albastră-verzuie. Atît de înspăimîntător de albă. Față de zăpada asta, soarele își îngăduia să fie cel mult galben. Nici o dimineață de duminică n-a fost atît de curată ca asta. Numai în fund se afla o pădure de un albstru-închis. Dar zăpada era proaspătă și curată ca ochiul unui animal. Nici o zăpadă n-a fost vreodată atît de albă ca în acea dimineață de duminică. Nici o dimineață de duminică n-a fost vreodată atît de curată. Lumea, această lume duminicală de zăpadă, rîdea.

Dar pe urmă, undeva, se ivise totuși o pată. Era un om, care zăcea în zăpadă, încovoiat, pe burtă, în uniformă. O legătură de zdrențe. O zdrențaroasă legătură de piele și oscioare din piele și postav. Stropită negru-roșiatic cu sînge care se uscaseră. Părul, mort și el, ca o perucă. Încovoiat, își strigase în zăpadă ultimul strigăt, lătrase sau poate se rugase : Un soldat. Pată pe albul nemaivăzut al zăpezii din cea mai curată dintre toate diminețile de duminică. Peisaj de război, plin de atmosferă, bogat în nuanțe, temă ademenitoare pentru culori de acuarelă : sînge și zăpadă și soare. Zăpadă rece, rece, plină cu sînge cald aburind. Și deasupra bunul soare. Bunul nostru soare. Toți copiii din lume spun : „Bunul soare, bunul nostru soare“. Iar el scaldă în razele lui un mort, care strigă neauzitul strigăt al tuturor marionetelor moarte : strigătul mut, îngrozitor de mut ! Cine dintre noi — ridică-te, vai, frate palid — cine dintre noi poate oare îndura strigătele mute ale marionetelor, cînd se prăbușesc pe scenă cu sforile rupte, răsucindu-se atît de stupid ? Cine oare, vai, cine oare dintre noi poate îndura strigătele mute ale morților ? Numai zăpada

le poate răbda, zăpada cea rece. Și soarele. Bunul nostru soare.

În fața marionetei cu sforile rupte se afla o marionetă care rămăsese încă intactă. Funcționa încă. În fața soldatului mort se afla unul viu. În această dimineață curată de duminică, în zăpada nemaivăzut de albă, cel care stătea în picioare ținu celui care zăcea culcat următoarea cuvântare îngrozitor de mută :

„Da. Da, da. Da, da, da. Acum s-a sfârșit cu buna ta dispoziție, dragul meu. Cu veșnica ta bună dispoziție. Acum nu mai spui nimic, așa-i ? Acum nu mai rîzi, așa-i ? Dacă ar ști muierile tale ce jalnic arăți acum, dragul meu. Arăți foarte jalnic fără buna ta dispoziție. Și în poziția asta stupidă. De ce ți-ai tras, atît de înfricoșat, genunchii la burtă ? Ei da, așa e, te-a pătruns pînă-n măruntaie. Te-ai mînjit cu sînge peste tot. Arăți cam dezgustător, dragul meu. Ți-ai năclăit și uniforma. Parcă ar fi pete negre de cerneală. E bine că măcar nu te văd muierile tale. Întotdeauna aveai atîta grijă de uniformă. Croită pe talie. Cînd te-au făcut caporal ai început să umbli numai cu cizme scurte, de lac. Și le frecai ceasuri în șir, cînd ieșeau seara în oraș. Dar acuma nu mai ieși în oraș. Muierile tale se culcă acuma cu alții. Fiindcă tu, nici măcar să te ții pe picioare nu mai poți. Înțelegi ? Pentru totdeauna, dragul meu. Pentru totdeauna. Și nici nu mai rîzi cu veșnica ta bună dispoziție. Acum zaci aici cu o mutră de parcă n-ai ști nici măcar că unu și cu unu fac doi. De altfel, nici nu mai știi. Nu mai știi că unu și cu unu fac doi. E jalnic, dragul meu, cît se poate de jalnic. Dar e bine așa, e foarte bine. Fiindcă niciodată n-ai să-mi mai spui : «Palidul meu frate, Pleoapă-Atîrnată». Niciodată, dragul meu. De acum înainte niciodată. Niciodată, băiete. Iar ceilalți n-or să te mai aclame pentru asta. Ceilalți n-o să mai rîdă de mine cînd ai să-mi spui : «Palidul meu frate, Pleoapă-Atîrnată». Asta înseamnă mult, știi ? Pentru mine, asta înseamnă foarte mult, te rog să mă crezi. Fiindcă m-au chinuit încă din școală. Se țineau scai de mine, ca păduchii. Pentru că ochiul meu are acest

mic defect și pleoapa îmi atîrnă. Și pentru că am pielea atît de albă. Ca brînza. Mereu ziceau : «Spălăcitul nostru iar e obosit». Iar fetele mă întrebau mereu dacă nu cumva am și adormit. Ziceau că ochiul ăsta al meu s-a și închis pe jumătate. Că sînt somnoros, așa ziceau, mă, că aș fi somnoros. Tare aș mai vrea să știu care dintre noi doi e acuma somnoros. Tu sau eu, care ? Tu sau eu ? Cine e acuma «Palidul meu frate, Pleoapă-Atîrnată» ? Cum ? Cine oare, dragul meu, tu sau eu ? Nu cumva eu ?“

Cînd ușa cazematei se închise în spatele lui, din colțuri se iviră o duzină de fețe cenușii care se apropiară de el. Una dintre ele aparținea plutonierului.

— L-ați găsit, domnule locotenent ? întrebă fața cenușie și în timp ce întreba era îngrozitor de cenușie.

— Da. Lîngă brazi. Împușcat în burtă. Îl aducem încoace ?

— Da. Lîngă brazi. Da, fără îndoială. Trebuie să-l aducem. Lîngă brazi.

Duzina de fețe cenușii dispăru.

Locotenentul ședea lîngă soba de tablă și se căuta de păduchi. Întocmai ca ieri. Și ieri se căutase de păduchi. Venise ordinul să fie transferat cineva la batalion. De preferință locotenentul, adică el însuși. În timp ce-și punea cămașa, asculta. Se auzeau împușcături. Niciodată nu șuierau atît de tare. Și cînd curierul deschisese iar ușa, văzuse noaptea. I se păruse că nici o noapte nu mai fusese atît de neagră. Subofițerul Heller avea obiceiul să cînte. Și să povestească mereu despre muierile lui. Și pe urmă acest Heller spusese, cu veșnica lui bună dispoziție :

— Domnule locotenent, în locul dumneavoastră nu m-aș muta la batalion. Mai întîi aș raporta cerînd rație dublă. Fiindcă pe coasta dumneavoastră se poate cînta la xilofon. Arătați cît se poate de jalnic, zău așa!

Așa spusese Heller. Și fără îndoială că la adăpostul întunericului rînjiseră toți. Iar cineva trebuia să fie mutat la batalion.

Atunci spusese :

— Ei, Heller, mai potolește-ți puțin buna dumitale dispoziție.

Iar Heller spusese :

— Am înțeles.

Asta era tot. Niciodată nu spuneau mai mult. Simplu : „Am înțeles“. Și pe urmă Heller a plecat. Și pe urmă Heller nu s-a mai întors.

Locotenentul își trase cămașa peste cap. Se auzea de afară că se întorceau. Ceilalți. Cu Heller.

— Niciodată n-o să-mi mai spună „Palidul meu frate, Pleoapă-Atârnată“, șopti locotenentul. De acum înainte n-o să-mi mai spună niciodată așa.

Un păduche nimeri între unghiile lui de la degetele mari. Se auzi un pocnet. Păduchele era mort. Pe fruntea locotenentului — un strop mic de sânge.

Oamenii mergeau noaptea pe drum. Cîntau încet. În spatele lor se zărea o pată roșie în noapte. Era o pată roșie urîță. Fiindcă pata era un sat. Iar satul ardea. Oamenii îi dăduseră foc. Pentru că oamenii erau soldați. Pentru că era război. Iar zăpada scrișnea sub bocancii lor cu ținte. Urît scrișnea, zăpada. Țăranii stăteau pe lîngă casele lor. Iar ele ardeau. În brațe strîngeau cratițe, și copii, și plăpumi. Pisici țipau în zăpada sîngerie. Era roșie de văpaia focului. Și tăcea. Fiindcă oamenii stăteau muți pe lîngă casele care trosneau și suspinau. De aceea zăpada nu putea să strige. Cîțiva aveau cu ei și tablouri de lemn. Mici, în aur și argint și albastru. Pe ele se putea vedea un bărbat cu o față ovală și o barbă castanie. Oamenii priveau cu mînie în ochii acestui bărbat foarte frumos. Dar casele, casele ardeau totuși, și ardeau, și ardeau.

Lîngă acest sat se mai afla un alt sat. Acolo, lumea stătea în noaptea asta la ferestre. Și uneori, pe zăpadă, pe zăpada luminată de lună răzbăteau reflexe roșietice de dincolo. Iar oamenii se uitau unii la alții. Vitele izbeau în pereții grajdurilor. Și poate că oamenii dădeau din cap în întuneric.

Bărbați cu chelie stăteau în jurul mesei. Cu două ceasuri în urmă, unul dintre ei trăsese o linie cu creionul roșu. Pe o hartă. Pe harta aceasta se afla un punct. Era satul. Și pe urmă, altul telefonase. Și pe urmă, soldații făcuseră pata aceea în noapte: satul arzînd cu vîlvătaie de sînge. Cu pisici înfiorate țipînd în zăpada roșiatică. Iar acolo unde erau bărbații cu chelie se auzea o muzică domoală. O fată cînta un cîntec oarecare. Și din cînd în cînd se auzeau bubuituri. De foarte departe.

Oamenii mergeau seara pe drum. Cîntau încet. Și miroseau florile de pîr. Nu era război. Iar oamenii nu

erau soldați. După aceea însă, pe cer se ivi o pată roșie ca sângele. Atunci oamenii se opriră din cântat. Iar unul dintre ei zise :

— Ia te uită, soarele.

Și pe urmă porniră mai departe. Cu toate astea nu mai cântau. Pentru că sub perii în floare țipa zăpada roșiatică. Iar ei n-au putut uita nicicând zăpada roșiatică.

Într-un sat pe jumătate reclădit, câțiva copii se jucau. Cu lemn carbonizat. Și deodată, deodată dădură de o bucată albă de lemn. Era un os. Iar copiii, copiii bătură cu osul în peretele unui grajd. Suna de parcă cineva bătea într-o tobă. Toc, făcea osul, toc și toc și toc. Suna de parcă bătea cineva într-o tobă. Iar ei se bucurau. Era drăguț și lucios. De la o pisică era, osul.

Noaptea stăm desculți, în cămașă, și ea cîntă. Domnul Hinsch e bolnav, domnul Hinsch tușește. Iarna trecută a răcit la plămîni, pentru că fereastra nu se închidea bine. Domnul Hinsch o să moară. Uneori plouă. Țasta e liliacul. Se scutură violet de pe ramuri și miroase ca fetele. Numai domnul Hinsch, el nu mai miroase. Domnul Hinsch tușește. Privighetoarea cîntă. Și domnul Hinsch o să moară. Stăm desculți, în cămașă, și-l auzim. Toată casa e plină de tuse. Dar cîntecul privighetorii umple întreaga lume. Iar domnul Hinsch nu scapă de iarna din plămînii lui. Liliacul, ăsta se scutură violet de pe ramuri. Privighetoarea cîntă. Domnul Hinsch are o moarte lină, de vară, plină cu nopți, și cu privighetori, și cu o ploaie violetă de liliac.

Timm n-a avut o asemenea moarte de vară. Timm s-a stins de moartea pustie și înghețată a iernii. Cînd am venit să-l schimb în post pe Timm, fața lui arăta cumplit de gălbuie în zăpadă. Era galbenă. Nu din pricina lunii, fiindcă nu era lună. Cu toate astea, Timm arăta în noapte ca lutul. Tot atît de galben ca și lutul din gropile umede și friguroase de la marginea orașului, unde locuiam noi. Acolo ne jucam și plămădeam omuleți de lut. Dar niciodată nu mi-am închipuit că și Timm ar putea să fie de lut.

Cînd Timm a plecat să ia postul în primire, n-a vrut să-și pună casca de oțel.

— Tare îmi place să simt noaptea ! a spus el.

— Trebuie să iei casca, i-a spus subofițerul, nu se știe ce se poate întîmpla și pe urmă ies eu prost. Eu sînt cel care după aceea iese prost.

Atunci Timm s-a uitat la subofițer. Și s-a uitat prin el pînă acolo unde se sfîrșește lumea. Pe urmă Timm a ținut una dintre cuvîntările lui care îmbrățișau întreaga lume :

— Prost ieșim noi oricum, a zis Timm din pragul ușii, oricum ieșim cu toții prost. Noi avem rachiul și jazul și căștile de oțel și fetele, casele și zidul chinezesc și felinarele — toate astea le avem. Dar le avem de frică. Împotriva fricii le avem. Și ieșim mereu prost. De frică ne fotografiem și facem copii de frică, și de frică ne încurcăm cu fete, mereu cu fete, și fiti-lurile le vîrîm de frică în petrol și le lăsăm să ardă. Dar cu toate astea, tot noi ieșim prost. Toate astea le facem de frică și împotriva fricii. Chiar și căștile de oțel le avem numai de frică. Dar de ajutat nu ne ajută toate astea. Și tocmai cînd sîntem pe cale să uităm viața pe care o ducem, bucurîndu-ne lîngă o cămășuță de mătase sau un suspin de privighetoare, tocmai atunci frica ne prinde în ghearele ei. Tocmai atunci se apucă ea să tușească pe undeva. Și după aceea nu ne mai ajută nici o cască de oțel, cînd frica ne prinde în ghearele ei. După aceea nu ne mai ajută nici o casă și nici o fată, nici un rachiu și nici o cască de oțel.

Asta a fost una dintre cuvîntările mari pe care le ținea Timm, cuvîntări care îmbrățișau întreaga lume. Le ținea către întreaga lume și cu toate astea eram numai șapte oameni în cazemată. Și cei mai mulți dormeau, cînd Timm își ținea cuvîntările care îmbrățișau lumea întreagă. Pe urmă a plecat să-și ia în primire postul, Timm oratorul atotcuprinzător. Iar ceilalți, ceilalți sforăiau. Casca lui de oțel se afla la locul ei. Iar subofițerul stăruia încă o dată :

— Eu ies prost, eu am să ies după aceea prost, dacă se întîmplă ceva.

Și pe urmă a adormit.

Cînd l-am schimbat în post pe Timm, fața lui era galbenă în zăpadă. Tot atît de galbenă ca lutul din gropile de la marginea orașului. Iar zăpada era dezgustător de albă.

— N-aș fi crezut niciodată că poți fi de lut, Timm, i-am spus. Cuvîntările tale cele mari sînt scurte, dar se întind pînă la capătul lumii. Ce spui tu acolo îl face pe om să uite cu totul de lut. Cuvîntările tale sînt întotdeauna uriașe, Timm. Sînt într-adevăr cuvîntări care îmbrățișează întreaga lume.

Dar Timm nu spunea nimic. Fața lui galbenă nu arăta de loc bine în zăpada albă a nopții. Zăpada era dezgustător de palidă. Am crezut că Timm doarme. Cine poate să cuvînteze cu atîta tîlc despre frică acela poate să doarmă și aici, în pădurea unde se află rușii. Timm stătea în groapa din zăpadă și-și culcase fața galbenă pe armă.

— Scoală, Timm ! i-am spus.

Dar Timm nu se sculă iar fața lui galbenă părea ciudată în zăpadă. Atunci, cu cizma i-am atins obrazul. Pe cizmă era zăpadă. Ea rămase lipită de obraz. Cizma făcu o adîncitură mică în obraz. Iar mica adîncitură rămase. Atunci am văzut că mîna lui Timm îmbrățișa arma. Și că degetul arătător era încă încovoiat. Am stat un ceas în zăpadă. Am stat un ceas lîngă Timm. Pe urmă i-am spus lui Timm cel mort :

— Ai dreptate, Timm, toate astea nu ne ajută. Nici o fată, nici o cruce, și nici o privighetoare, Timm, și nici măcar liliacul care se scutură, Timm. Fiindcă și domnul Hinsch, care ascultă privighetoarea și încă mai miroase liliacul, și el trebuie să moară. Și privighetoarea cîntă. Și cîntă numai pentru ea. Și domnul Hinsch tot așa, moare doar pentru el. Privighetorii nu-i pasă. Privighetoarea cîntă.

(Oare și privighetoarea e plămădită numai din lut ? Ca tine, Timm ?)

Săptămîna are o zi de marți.
Anul are peste cincizeci.
Războiul are multe zile de marți.

În ziua aceea de marți,
la școală, se făceau exerciții cu litere mari. Învățătoarea avea ochelari cu lentile groase. Lentilele n-aveau ramă. Erau atît de groase încît ochii abia se mai zăreau.

Patruzeci și două de fete ședeau în fața tablei și scriau cu litere mari :

BĂTRÎNUL FRITZ BEA APĂ DINTR-O CANĂ
DE TABLĂ. DICKE BERTA TRĂGEA PÎNĂ LA
PARIS. ÎN TIMP DE RĂZBOI, TATA E SOLDAT.

Ulla ajungea cu vîrful limbii pînă la nas. Învățătoarea o atinse cu cotul :

— Ulla, ai scris război cu p. Război se scrie cu b. B de la beznă. Ți-am spus de-atîtea ori ! Învățătoarea scoase un carnet și făcu un semn în dreptul numelui Ullei. Pentru mîine vei scrie fraza de zece ori, cu grijă, curat, ne-am înțeles ?

— Da, zise Ulla și se gîndi : „Ochelaristă afurisită!“
În curtea școlii, ciorile mîncău resturi de pîine.

În ziua aceea de marți,
locotenentul Ehlers a fost numit prin ordin comandant de batalion.

— Trebuie să renunți la fularul dumitale roșu, domnule Ehlers.

— Pofțiți, domnule maior ?

— Trebuie, Ehlers. Celor de la a doua nu le place asemenea ținută.

— Prin urmare, preiau compania a doua ?

— Da, și lor nu le plac chestii d-astea. N-ai reuși să-ți păstrezi autoritatea. A doua e obișnuită cu respectarea strictă a ținutei. Cu acest fular roșu, compania nu ți-ar da ascultare. Căpitanul Hesse nu purta așa ceva.

— Hesse a fost rănit ?

— Nu, a raportat că e bolnav. Zicea că nu se simte bine. De când a fost înaintat căpitan s-a cam muiat acest Hesse. Nu înțeleg ce se întâmplă cu el. A fost întotdeauna atât de corect. Ei și-acum, Ehlers, ai grijă s-o scoți la capăt cu compania dumitale. Hesse i-a strunit bine pe oameni. Iar la fular renunți, e limpede ?

— ...țeles, domnule maior.

— Și supraveghează-i pe oameni să fie atenți cum umblă cu țigările. Îmi închipui că pe fiecare țintaș mai ca lumea îl mănîncă degetul arătător cînd vede licuricii ăștia rătăcind încoace și încolo. Săptămîna trecută am avut cinci împușcați în cap. Așa că fii cu băgare de seamă, da ?

În drum spre compania a doua, locotenentul Ehlers își scoase fularul cel roșu. Își aprinse o țigară.

— Comandantul de companie Ehlers, zise el cu o voce tare.

În clipa aceea se auzi o împușcătură.

În ziua aceea de marți,
domnul Hansen îi spuse domnișoarei Severin :

— Trebuie să-i mai trimitem și lui Hesse cîte ceva, drăguț. Ceva de fumat, ceva de ronțait. Nițică literatură. O pereche de mănuși sau ceva de felul ăsta. Băieții trec printr-o iarnă al dracului de grea acolo. Eu, unul, știu ce înseamnă asta. Mulțumesc.

— Poate din Hölderlin ¹, domnule Hansen ?

¹ *Friedrich Hölderlin* (1770—1843), unul dintre cei mai mari poeți germani.

— Dimpotrivă, drăguț, dimpotrivă. Nu, ceva mai ușor, mai plăcut. Wihelm Busch ¹ sau ceva de genul ăsta. Hesse a fost întotdeauna pentru literatura ușoară. Îi place să rîdă, știi doar. Dumnezeu, ce mai poate să rîdă și Hesse ăsta !

— Da, se pricepe să rîdă, zise domnișoara Severin.

În ziua aceea de marți, căpitanul Hesse a fost transportat cu targa la stația de deparazitare.

Pe ușă era o placă :

**FIE GENERAL, FIE SOLDAT :
PĂRUL TREBUIE SACRIFICAT.**

Era ora tunsului. Sanitarul avea degete lungi și subțiri. Ca niște picioare de păianjen. La încheieturi erau puțin înroșite. Îl fricționară pe căpitan cu ceva ce mirosea a farmacie. Pe urmă picioarele de păianjen îi pipăiră pulsul și scriseră într-un registru gros : „Temperatura 41,6. Pulsul 116. Fără cunoștință. Suspect de tifos exantematic.“

Sanitarul închise registrul cel gros. Pe registru scria : „Spitalul militar de contagioși Smolensk“. Iar dedesubt : „Una mie și patru sute paturi“.

Brancardierii ridicară targa. Pe scară, capul căpitanului se ivi dintre pături, bălăbănindu-se mereu încolo și înapoi, la fiecare treaptă. Și tuns scurt. Mai înainte rîdea întotdeauna cînd venea vorba de ruși. Unul dintre brancardieri avea guturai.

În ziua aceea de marți, doamna Hesse sună la ușa vecinei. Cînd ușa se deschise, flutură scrisoarea :

¹ *Wilhelm Busch* (1832—1908), scriitor, grafician și pictor german.

— A fost înaintat căpitan. Căpitan și comandant de companie, așa scrie. Și acolo sînt peste 40 de grade sub zero. Scrisoarea a făcut nouă zile pe drum. Pe plic a scris : „Doamnei căpitan Hesse“.

Ridică plicul să-l arate. Dar vecina nu privi într-acolo.

— 40 de grade sub zero, zise ea. Bieții oameni. 40 de grade sub zero.

În ziua aceea de marți, medicul șef al sectorului îl întrebă pe medicul șef al spitalului militar de contagioși Smolensk :

— Cîți pe zi ?

— Șase.

— Îngrozitor, zise medicul șef al sectorului.

— Da, îngrozitor, zise medicul șef al spitalului.

Vorbeau fără să se uite unul la celălalt.

În ziua aceea de marți, se reprezenta *Flautul fermecat*. Doamna Hesse își dăduse buzele cu ruj.

În ziua aceea de marți, sora Elisabeth tocmai scria părinților ei : „Fără Dumnezeu n-am putea îndura toate astea“. Dar cînd sosi medicul de salon, se ridică în picioare. Acesta mergea atît de încovoiat, de parcă purta în spinare, prin salon, toată Rusia.

— Să-i mai dau ceva ? întrebă sora.

— Nu, zise medicul de salon.

O spuse atît de încet, de parcă i-ar fi fost rușine. Pe urmă îl scoaseră din sală pe căpitanul Hesse. Afară trîntiră brancarda.

— De ce n-or fi așezînd mai domol morții. De fiecare dată îi trîntesc.

Asta o spuse unul. Iar vecinul lui cîntă încet :

*Infanteristul e voinic
Și nu se teme de nimic.*

Medicul de salon mergea de la pat la pat. În fiecare zi. Zi și noapte. Toată ziua. Nopti în șir. Mergea încovoiat. Cînd trecea prin sală, părea că poartă în spinare toată Rusia. Afară, doi brancardieri se poticniră ducînd o targă goală.

— Urmează numărul 4, zise unul.

Era cel care avea guturai.

În ziua aceea de marți,
către seară, Ulla ședea și migălea cu litere mari în caietul ei de școală :

ÎN TIMP DE RĂZBOI, TATA E SOLDAT:

ÎN TIMP DE RĂZBOI, TATA E SOLDAT.

De zece ori scrise fraza. Cu litere mari. Și război cu b. De la beznă.

Îl zăriră încă de departe, înainte de a se apropia de ei, fiindcă avea ceva deosebit. Fața lui era foarte bătrână, dar din felul cum umbla se vedea că avea numai vreo douăzeci de ani. Se așeză cu fața lui bătrână lângă ei, pe bancă. Și pe urmă le arătă obiectul pe care îl avea în mână.

— Țsta a fost ceasul nostru de bucătărie, zise el și se uită pe rînd la toți cei care stăteau pe bancă la soare. Da, am izbutit să-l găsesc. A scăpat. Ținea în fața lui ceasul rotund și alb ca o farfurie, mîngîind cu degetul cifrele vopsite în albastru. Nu mai are cine știe ce valoare, urmă el ca și cînd și-ar fi cerut scuze, îmi dau seama de asta. Și nici măcar frumos nu prea e. Arată ca o farfurie, din alea smălțuite cu alb. Dar cifrele albastre sînt totuși destul de nostime, așa mi se pare mie. Bineînțeles că arătătoarele sînt din tablă proastă. Iar acum nici nu se mai mișcă. Nu. Înăuntru s-a stricat, asta e mai mult ca sigur. Dar de arătat arată ca întotdeauna. Chiar dacă acuma nu mai merge. Cu vîrful degetului trase griju-liu un cerc pe marginea ceasului-farfurie. Apoi zise încet : Și a scăpat.

Cei care stăteau la soare pe bancă nu se uitară la el. Unul se uita la pantofi, iar femeia se uită la căruciorul copilului. Pe urmă cineva zise :

— Ați pierdut tot ce aveți ?

— Da, da, răspunse el cu vioiciune, gîndiți-vă, absolut tot ! Numai ăsta de-aici, ăsta a rămas.

Și ridică iar ceasul, de parcă ceilalți încă nu l-ar fi văzut.

— Dar nici măcar nu mai merge, zise femeia.

— Nu, nu, sigur că nu. S-a stricat, știu. Dar altfel, e așa ca întotdeauna : alb cu cifre albastre. Și iarăși le arată ceasul. Și ceea ce e mai nostim, urmă el agitat, nici măcar nu v-am povestit încă. Ceea ce e mai

nostim vine abia acum : închipuiți-vă, s-a oprit la două și jumătate. Chiar la două și jumătate, închipuiți-vă.

— Atunci, fără îndoială că au nimerit casa dumitale la două și jumătate, zise bărbatul și-și alungi buza de jos dându-și importanță. Am mai auzit de cazuri dintr-astea. Când cade bomba, se opresc ceasurile. Asta se întâmplă din cauza suflului.

Celălalt își privi ceasul și clătină capul cu superioritate :

— Nu, domnule dragă, nu, aici vă înșelați. Nu are nici o legătură cu bombele. N-ar trebui să vorbiți mereu de bombe. Nu. La două și jumătate se întâmpla cu totul altceva, numai că dumneavoastră nu știți. Tocmai în asta stă tot hazul, că s-a oprit chiar la două și jumătate. Și nu la patru fără un sfert sau la șapte. Fiindcă la două și jumătate veneam eu întotdeauna acasă. Adică noaptea. Aproape întotdeauna la două și jumătate. În asta stă tot hazul. Se uită la ceilalți, iar ei își întoarseră privirile. Nu izbuti să le mai prindă. Atunci dădu din cap către ceasul lui : La ora aceea era firesc să-mi fie foame, nu-i așa ? Și mă duceam întotdeauna drept în bucătărie. Acolo vedeam eu, aproape întotdeauna, că era două și jumătate. Și pe urmă, pe urmă venea mama. Oricât de încet aș fi deschis ușa, întotdeauna mă auzea. Și în timp ce căutam ceva de mâncare în bucătăria întunecată, se aprindea deodată lumina. Și o vedeam în fața mea, în jacheta ei de lână, cu un șal roșu pe umeri. Și desculță. Întotdeauna desculță. Deși bucătăria noastră era pardosită cu dale de ciment. Și ochii i se făceau mici de tot, din pricină că lumina i se părea atît de strălucitoare. Fiindcă mama se trezea din somn. Că doar era noapte. „Iar vii atît de tîrziu !“ spunea pe urmă. Niciodată nu spunea mai mult. Numai : „Iar vii atît de tîrziu !“ Și pe urmă îmi încălzea masa de seară și se uita cum mîncam. Și își freca mereu picioarele unul de altul, fiindcă cimentul era grozav de rece. Noaptea nu-și punea niciodată pantofii. Și stătea lîngă mine pînă mîncam pe săturate. Și pe urmă o mai auzeam strîngînd farfuriile, chiar după ce stinsesem

lumina în camera mea. Noapte de noapte era așa. Și de cele mai multe ori la două și jumătate. Era firesc, credeam eu, să-mi facă de mâncare în bucătărie, la ora două și jumătate. Mi se părea atît de firesc. Doar o făcea întotdeauna. Și niciodată n-a spus mai mult decît : „Iar vii atît de tîrziu !“ Dar o spunea de fiecare dată. Și eu credeam că o să țină veșnic. Mi se părea atît de firesc. Pentru că lucrurile s-au petrecut din totdeauna astfel. Vreme de o clipă, pe bancă domni tăcerea. Pe urmă, tînărul adăugă încet : Și acum ? Se uită la ceilalți. Dar nu-i găsi. Atunci se întoarce către ceas și zise încet spre fața rotundă alb-albastră : acumă știu că acela era raiul. Raiul cel adevărat.

Pe bancă domnea tăcerea. Pe urmă, femeia întrebă :
— Și familia dumitale ?

El zîmbi stingherit :

— Vreți să spuneți părinții mei ? Da, au pierit și ei. Totul a pierit. Totul, închipuiți-vă. Totul a pierit.

Zîmbea stingherit și căta ba la unul, ba la celălalt. Dar ei nu-l priveau.

Atunci ridică iar ceasul și rîse. Rîse :

— Numai el. El a scăpat. Și ceea ce e mai nostim e că s-a oprit chiar la două și jumătate. Chiar la două și jumătate.

Pe urmă nu mai spuse nimic. Dar avea o față foarte bătrînă. Și bărbatul care ședea lîngă el își privea pantofii. Dar nu-și vedea pantofii. Se gîndea mereu la cuvîntul rai.

Fereastra scobită în zidul singuratic se căsca roșie-albastră, plină de un amurg timpuriu. Norișori de praf fin tremurau printre rămășițele drepte și țepene ale hornurilor. Deșertul de moloz moțăia.

Băiatul închise ochii. Deodată se făcu și mai întuneric. Își dădu seama că venise cineva care stătea acum în fața lui ; îi simțea confuz prezența sumbră. „Gata, au pus mîna pe mine !“ îi trecu prin minte. Dar cînd își miji puțin ochii văzu numai două picioare vîrîte într-un pantalon cam sărăcăcios. Stăteau în fața lui atît de strîmbe, încît putea să vadă printre ele. Își îngădui o scurtă privire de-a lungul pantalonilor, în sus, și dădu peste chipul unui om mai vîrstnic. În mînă avea un cuțit și un coș. Iar pe vîrfurile degetelor nițel pămînt.

— Aici ți-ai făcut culcușul, așa-i ? întrebă omul și se uită de sus în jos către claia de păr din fața lui.

Jürgen clipi spre soarele care răzbătea printre picioarele omului și zise :

— Nu, nu dorm. Sînt pus să păzesc.

Omul dădu din cap :

— Așa, va să zică, de aia ți-ai luat și bățul ăsta gros ?

— Da, răspunse Jürgen cu îndrăzneală și strînse bățul în mînă.

— Și ce păzești tu aici ?

— N-am voie să spun.

Ținea bățul strîns tare.

— Primești bani pentru asta, nu ?

Omul așeză coșul pe jos și începu să-și șteargă cuțitul, cu grijă, de turul pantalonilor.

— Nu, nu primesc nici un ban, zise Jürgen cu dispreț. Primesc altceva.

— Da ? Și ce anume ?

— N-am voie să spun. Primesc altceva.

— Ei, atunci nu spune. Dar să știi că nici eu n-o să-ți spun ce am aici, în coșul ăsta.

Omul izbi cu piciorul în coș și închise briceagul.

— Pot să-mi închipui ce-i în coșul ăsta, făcu Jürgen disprețuitor, hrană pentru iepurii de casă.

— Ei, drăcia dracului, așa e ! zise omul cu mirare, da ager mai ești la minte. Câți ani ai ?

— Nouă.

— Oho, ia te uită, nouă care va să zică ! Atunci mai mult ca sigur că știi cât fac de trei ori nouă, așa-i ?

— Sigur că da, zise Jürgen și ca să mai câștige timp adăugă : Asta e foarte ușor. Și privi în zare, printre picioarele omului. De trei ori nouă, nu ? mai întrebă el o dată, douăzeci și șapte. Puteam să răspund pe loc.

— Exact, zise omul, chiar atîția iepuri de casă am.

Gura lui Jürgen se rotunji :

— Douăzeci și șapte ?

— Poți să-i vezi. Mulți sînt încă mici. Vrei ?

— Păi nu pot. Trebuie să păzesc aici, zise Jürgen șovăind un pic.

— Tot timpul ? întrebă omul, chiar și noaptea ?

— Chiar și noaptea. Tot timpul. Jürgen privi în sus de-a lungul pantalonilor. De sîmbătă, șopti.

— Dar pe-acasă nu mai treci de loc ? Doar trebuie să mănînci.

Jürgen ridică o piatră. Dedesubt era o jumătate de pîine. Și o cutie de tinichea.

— Fumezi ? întrebă omul, te pomenești că ai și pipă ?

Jürgen își strînse bățul în mîină și zise șovăind :

— Îmi răsucesc țigări. Cu pipa nu-mi place.

— Păcat ! Omul se aplecă spre coș. Iepurii de casă ai fi putut să-i vezi. Mai ales puii. Poate că am fi găsit și unul pentru tine. Dar dacă nu poți să pleci de-aici ! ?

— Nu, zise Jürgen, trist, nu, nu.

Omul luă coșul și se îndreptă din șale :

— De, dacă trebuie să rămîi aici... păcat.

Și dădu să plece.

— Să nu spui nimănui, zise atunci repede Jürgen, stau aici din cauza șobolanilor.

Picioarele cele strâmbe făcură un pas înapoi :

— Din cauza șobolanilor ?

— Da, fiindcă mănîncă din morți. Din oameni. Din asta trăiesc ?

— Cine ți-a spus ?

— Învățătorul nostru.

— Și-acuma tu păzești șobolanii ? întrebă omul.

— Păi nu pe ei ! Și pe urmă adăugă încet de tot : Pe fratele meu, fiindcă el e acolo, jos. Acolo. Jürgen arătă cu bățul înspre zidurile prăbușite. Pe casa noastră a nimerit o bombă. Din pivniță a dispărut deodată lumina. Și el. O vreme l-am strigat cu toții. Era mult mai mic ca mine. Patru ani. Trebuie să mai fie pe-aici. E mult mai mic ca mine.

Omul privi de sus către claia de păr. Și pe urmă spuse pe neașteptate :

— Dar învățătorul nu v-a spus, oare, că șobolanii dorm și ei noaptea ?

— Nu, șopti Jürgen și păru deodată foarte obosit, asta n-a spus-o.

— Ce mai învățător, zise omul, dacă nici măcar atîta lucru nu știe ! Noaptea, șobolanii dorm. Noaptea, poți să te duci fără grijă acasă. Ei dorm întotdeauna noaptea. Cum se întunecă, au și adormit.

Cu bățul lui, Jürgen făcea mici șanțuri în moloz. „Sînt ca niște paturi mici, se gîndea, o mulțime de paturi mici.“

Atunci omul zise (în timp ce picioarele lui strîmbe se agitau) :

— Știi ce ? Mă duc fuga să dau de mîncare iepurilor și cînd se întunecă mă întorc să te iau. Poate că reușesc să aduc unul cu mine. Unul mai mic, ce părere ai ?

Jürgen făcea mici șanțuri în moloz. O mulțime de iepuri mici. Albi, cenușii, albi și cenușii.

— Nu știu, zise încet și se uită la picioarele strîmbe, dacă dorm într-adevăr noaptea.

Omul păși peste grămezi de moloz și resturi de ziduri pînă în stradă.

— Bineînțeles că dorm, zise el de acolo, și învățătorul vostru să se lase de meserie dacă nu știe măcar atîta lucru.

Atunci Jürgeu se ridică în picioare și întrebă :

— Am să capăt și eu unul ? Unul alb, dacă se poate ?

— O să încerc, strigă omul în timp ce pleca, dar trebuie să mă aștepti aici. Pe urmă te conduc pînă acasă, știi ? Fiindcă trebuie să-i arăt tatălui tău cum să construiască o cușcă pentru iepure. E un lucru pe care trebuie să-l știți neapărat.

— Da, strigă Jürgeu, aștept. Oricum trebuie să mai stau de pază pînă se înnoptează. Aștept în orice caz. Și mai strigă : Avem acasă niște scînduri. Scînduri de la lăzi, strigă.

Dar ultimele cuvinte, omul nu le mai auzi. Cu picioarele lui strîmbe, alerga în direcția soarelui. Acesta se învăluisese în roșeața amurgului și Jürgeu îi vedea strălucirea printre picioarele omului, atît de strîmbe erau. Și coșul se legăna, emoționat, înoace și încolo. Era plin cu nutreț pentru iepuri de casă. Nutreț verde pentru iepuri, puțin cam prăfuit de moloz.

Smintite sînt diminețile de martie pe malul apei, cam către ora patru, cînd ești încă pe jumătate adormit, și vasele mătăhăloase își slobozesc neliniștite scîncetul de reptilă antediluviană deasupra orașului, în ceața înghețată și roșiatică a zorilor, în răsufierea argintie aburită cu soare a fluviului ; iar în ultimul vis înainte de a se lumina de zi, nu mai visezi fete cu picioare catifelate în așternuturi calde ; cam pe la patru, în ceața roșiatică a zorilor, în şuieratul remorcherelor, cînd se aude acel uu, uu... mugit de boturile largi ale sirenelor, pe malul apei, dimineața, visezi cu totul altfel de visuri decît acelea despre pîinea neagră și cafea și friptură rece la tavă, decît acelea despre fete care bîlguiue neastîmpărate ; nu, atunci visezi cu totul altfel de visuri, atunci visezi dintr-acelea pline de presimțiri, matinale, ultimele înainte de trezire, atotputernice, care nu se pot tălmăci, pe acestea le visezi în diminețile smintite de martie pe malul apei, în zori, cam pe la patru...

Smintite sînt nopțile de noiembrie în orașele singuraticе și cenușii ca blana de șoarece, cînd din depărtările negre-albăstrui ale periferiilor răzbate țipătul locomotivelor, înfricoșat, isteric, insolent și aventuros, pătrunzînd în somnul tău proaspăt, abia început, țipăt de locomotivă, prelung, nostalgic, de necuprins, care te face să te ghemuiești mai strîns sub plapumă și să te lipești mai strîns de animalul nocturn, fermecător, fierbinte, care se numește Evelyn sau Hilde, care în asemenea nopți, pline de noiembrie și de țipăt de locomotivă, își pierde graiul, devine animal, un animal apăsător de visuri grele, palpitînd și nesățios, urmărit de țipătul locomotivei în noiembrie, fiindcă nopțile de noiembrie sînt smintite, atît de smintite.

Acestea sînt țipetele dimineților de martie, țipetele de reptilă antediluviană ale vaselor de pe fluviu,

acestea sînt ȕipetele locomotivelor din nopȕile de noiembrie, răsunînd peste şinele argintii — dar mai sînt şi ȕipetele clarinetului în serile de septembrie, ȕişnind din tavernele ce put a rachi u şi a parfum, şi ȕipetele din aprilie ale pisicilor, lugubre, voluptoase, şi ȕipetele din iulie ale fetelor de şaisprezece ani, frînte din şale peste balustrada vreunui pod, ȕipete răsunînd speriate şi pline de dorinȕă ; şi mai sînt şi strigătele însingurate din ianuarie ale tinerilor autori, strigăte de geniu deplîngînd ratarea unor piese de teatru şi demodarea unor poezii idilice :

Acest uriaş strigăt care cuprinde întreaga lume, acest strigăt din beznă, întunecat de negurile nopȕii, albastru, zugrăvit cu cerneală, sîngeros şi învult ca floarea de ochiul-boului, se află în noi, în amintirile noastre, îl îndurăm mereu şi mereu, şi an de an, zi de zi, noapte de noapte.

Dar cucul, cucul în luna mai, cine poate îndura, în nopȕile apăsătoare de mai, în amiezile de mai, ȕipătul lui smintit, trîndav, stîrnit ? Cine se poate vreodată obişnui cu ȕipătul cucului în mai, care femeie, care bărbat ? Revine an de an, noapte de noapte revine, sălbăticeşte femeile cu răsuf larea plină de dorinȕe şi pe bărbaȕii ameȕiȕi, cucul, cucul din mai. Locomotive şi remorchere şi pisici şi femei şi clarinete strigă şi în luna mai — strigă la tine cînd eşti singur pe stradă, atunci cînd se lasă noaptea, iar după aceea te copleşeşte şi cucul. Şuier de trenuri, dudu it de remorchere, miorlăit de pisici, behăit de clarinete şi scîncet de femei — dar cucul, cucul strigă ca o inimă prin noaptea de mai, ca o inimă care bate vie, şi cînd ȕipătul cucului te copleşeşte pe neaşteptate în noapte, în noaptea de mai, nu te poate ajuta nici un remorcher şi nici o locomotivă şi nici un scîncet de pisică sau de femeie şi nici un clarinet. Cucul te înnebuneşte. Cucul rîde de tine cînd încerci să fugi. „Încotro ? rîde cucul, încotro fugi în luna mai ?“ Şi rămîi pe loc, împreună cu dorinȕele tale cele mai fierbinȕi, fiindcă el, cucul te sălbăticeşte, rămîi singur, fără să ştii încotro, atît de singur rămîi, şi pe urmă urăşti nopȕile de mai, le urăşti dintr-o dragoste plină de dorinȕă, din nostalgie,

le urăști cu toată însingurarea ta, urăști cucul care țipă în mai, cucul...

...Și pe urmă gonim prin noaptea înrourată urmăriți de prevestirile cucului, vai, nu putem scăpa de ursita pe care ne-o hărăzește cucul, de sortii ce ne sînt sortiți. Țipă, cucule, țipă-ți însingurarea prin primăvara de mai, țipă cucule, pasăre-frate, copil părăsit, alungat ; știu, cucule-frate, că țipătul tău este țipătul după mama care te-a lepădat nopților de mai, te-a izgonit străin printre străini, țipă, cucule, țipă-ți durerea către stele, tu, frate înstrăinat, orfan, țipă... Țipă, pasăre-singurătate, dă-i de rușine pe poeți, lor le lipsește cîntecul tău smintit, și nevoia de însingurare se prefăce în sporovăială, și numai cînd amuțesc, atunci săvîrșesc fapta lor cea mai de seamă, pasăre-singurătate ; cînd țipătul tău mistuit de dorul de mamă ne urmărește în nopțile fără de somn din mai, atunci săvîrșim fapta noastră eroică : atunci trăim într-adevăr acea nemăsurată însingurare, acea stare de gheață, de bărbăție, o trăim fără cîntecul tău smintit, pasăre-frate, fiindcă sfîrșitul, sfîrșitul nu-l mai pot reda cuvintele.

Într-acolo să se îndrepte poeții singuratici care au amuțit atît de eroic și să învețe : cum se face o gheață, cum se prinde un pește, cum se drege un acoperiș ; fiindcă tot ce fac ei e numai sporovăială, plină de suferință, de cruzime, de deznădejde, sporovăială în fața nopților de mai, în fața țipătului de cuc, în fața adevăratelor cîntece ale lumii. Căci cine dintre noi, cine oare, vai, cunoaște vreo rimă la horcăitul unui plămîn pătruns de glonț, vreo rimă la strigătul celui din fața plutonului de execuție, cine cunoaște măsura prozodică, structura ritmică a unei siluiri, cine cunoaște o măsură prozodică pentru lătratul mitralierelor, vreun cuvînt pentru strigătul abia amuțit al unui ochi stins, al unui ochi de cal în care nu se mai pot oglindi nici cerul și nici măcar satele incendiate, care tipografie are vreun semn pentru roșul-ruginiu al vagoanelor de marfă, acest roșu al omenirii în flăcări, acest roșu de sînge uscat și scorojit pe piele albă de om ? Plecați

acasă, poeți, plecați în păduri, prindeți pești, tăiați lemne și înfăptuiți fapta voastră eroică : Tăceți !

Tăceți cînd răsună țipătul de cuc al inimii voastre însingurate, fiindcă pentru acesta nu există nici o rimă și nici o măsură prozodică, și nu există nici o piesă de teatru și nici o odă și nici un roman psihologic care să poată cuprinde și îndura țipătul cucului, și nici un dicționar și nici o tipografie nu are cuvinte sau semne pentru mînia ta oarbă, pentru tristețea ta dureroasă, pentru suferința ta din dragoste.

Fiindcă noi am adormit liniștiți sub trosniturile caselor care se prăbușeau (vai, poete, pentru gemetele caselor muribunde nu poți găsi nici un cuvînt !), liniștiți am adormit sub urletul obuzelor (care tipografie are vreun semn pentru acest șuier metalic ?), și am adormit în gemetele deținuților și ale fetelor siluite (cine știe vreo rimă la aceasta, cine știe ritmul acestui vers ?) — dar în nopțile de mai, suferința mută a inimilor noastre înstrăinate ne-a arătat drumul către această lume a primăverii, fiindcă numai cucul, numai cucul cunoaște un cuvînt pentru deznădejdea lui singuratică de dezmoștenit. Iar nouă ne rămîne numai fapta eroică, fapta aventuroasă : Tăcerea noastră izolată. Fiindcă pentru urletul grandios al acestei lumi și pentru tăcerea ei infernală ne lipsesc cuvintele, pînă și cele mai sărăcăcioase. Tot ce putem face este : să totalizăm, să adunăm suma, să enumerăm, să înregistram.

Dar trebuie să avem curajul acesta absurd și inconștient de a făuri o carte ! Să așternem deznădejdea noastră, cu mîini tremurînde poate, s-o însemnăm în piatră, cu cerneală sau în note muzicale, în culori nemaivăzute, într-o perspectivă unică, totală, deplină și concentrată, și pe urmă iată că s-a născut o carte de două sute de pagini. Dar ea nu va conține mai mult decît vreo cîteva observații, însemnări, adnotări, insuficient explicate, de loc lămurite, fiindcă cele două sute de pagini tipărite sînt numai un comentariu la cele douăzeci de mii de pagini nevăzute, la paginile de Sisif din care este alcătuită viața noastră, pentru care nu cunoaștem cuvinte, gramatică și semne. Dar

în aceste douăzeci de mii de pagini nevăzute ale cărții noastre se află oda grotescă, epopeea ridicolă, cel mai sarbăd și mai blestemat dintre toate romanele : lumea noastră nebună și rotundă, inima noastră care palpită, viața noastră ! Este cartea însingurării noastre pe drumurile pustii ale nopții, a însingurării noastre smintite, îndrăznețe, temătoare.

Dar cei care străbat seara orașul de piatră în tramvaie luminate roșii-gălbui și căptușite cu tablă, aceia sînt, fără îndoială, fericiți. Fiindcă se îndreaptă către un anumit loc, cunosc cît se poate de precis numele stației lor, l-au și rostit, fără să ridice ochii, cu buze trîndave de oameni cărora nu li se mai poate întîmpla nimic ; ei știu unde este stația la care coboară (nici unul nu merge departe) și știu că tramvaiul îi duce pînă acolo. Pentru asta au plătit către stat, unii impozite, un picior amputat alții, precum și taxa de călătorie însumînd douăzeci de pfennigi. (Invalizii de război, cincizeci la sută reducere. Un olog călătorește în viața lui de 7862 de ori cu tramvaiul, plătind jumătate din taxă. Economisește 786,20 mărci. Piciorul lui, care a putrezit de mult la Smolensk a fost evaluat la 786,20. Orișicît !) Dar cei din tramvai sînt fericiți. Trebuie să fie. Nu le e foame și nici nu le e dor de-acasă.

Cum ar putea să le fie foame sau dor de-acasă ? Coboară la o anumită stație și toți au cu ei genți de piele, cutii de carton sau coșuri. Ba unii citesc chiar. *Faust*, reviste ilustrate de cinema sau biletul de călătorie, dar după înfățișare nu se poate vedea ce citesc. Sînt actori buni. Se așază cu fețele lor copilăroase, țepene și deodată îmbătrînite, neajutorați, dîndu-și importanță, și se joacă de-a oamenii maturi. Iar cei în vîrstă de nouă ani îi iau în serios. Dar ar prefera să-și facă mici cocoloașe din biletul de călătorie, cu care să arunce, în ascuns, unii într-alții. Atît de fericiți sînt, fiindcă în coșurile, gențile și cărțile pe care le au ei seara în tramvai, se află mijloacele împotriva dorului de casă și foamei (chiar dacă e doar un muc de țigară pe care să-l mesteci pînă te sature — și chiar dacă e doar un bilet de călătorie cu care să poți ajunge un-

deva —). Oamenii aceia, care au cu ei coșuri și cărți, care se află seara în tramvaie, aceia trebuie să fie fericiți, deoarece stau la adăpost între vecinii lor, indivizi cu ochelari, guturai sau nasuri vinete, și între taxator, care are o uniformă oficială, unghii murdare și o verighetă de aur, cu ale cărui unghii acești oameni se împacă pînă la urmă, fiindcă numai unghiile celibatarilor sînt antipatice atunci cînd sînt murdare. Un taxator căsătorit are, după toate probabilitățile, o mică grădină, ghivece cu flori pe balcon, iar dacă nu le are, atunci meșterește pentru cei cinci copii ai lui corăbii cu pînze (vai, pentru el le construiește, pentru călătoriile lui tainice!). Cei pe care un asemenea taxator îi adăpostește seara în tramvaiul luminat cu măsură, fiindcă becurile din vagon nu sînt nici prea luminoase și nici prea întunecate, aceia trebuie să fie liniștiți și fericiți — nici un țipăt de cuc nu izbucnește de pe buzele lor avare, ieftine și amare, și nici un țipăt de cuc nu poate răzbi din afară prin pereții groși de sticlă ai ferestrelor. Ei nu sînt dezorientați și sînt atît de adăpostiți, vai, cît de nemăsurat de adăpostiți sînt sub becurile solide și puțin cam chioare ale vagonului de tramvai, sub constelațiile mediocre ale existenței lor insipide, sub aceste lumini pe care patria le pune la dispoziția fiilor ei în chip de autorități, gări, W.C.-uri publice (cu paravane verzi, dispuse ca pînza de păianjen) și tramvaie. Iar copiii aceștia îmbătrîniți, stupizi și morocănoși, care se află seara în tramvaie, sub becuri plasate conform dispozițiilor în vigoare, trebuie să fie fericiți, fiindcă teamă (această teamă de luna mai, teamă de țipătul cucului) teamă nu le poate fi: ei stau sub lumină. Nu știu de ce țipă cucul. Stau unii lîngă alții cînd se întîmplă ceva (o crimă, un accident de circulație, o furtună). Și știu: încotro. Și sînt adăpostiți, în tramvaiele galbene metalice, sub becuri, pe lîngă cîte un taxator și cîte un vecin (chiar dacă acesta a mîncat scrumbie și acuma rîgîie), stau la adăpost în seara întunecoasă, în mijlocul orașului de piatră.

Asupra lor nu se va năpusti vreodată lumea cea largă, așa cum se năpăstuește asupra celui care stă singur în stradă fără bec, fără stație de coborîre, fără

vecini, flămînd, fără coș, fără vreo carte, obsedat de ți-pătul cucului, plin de spaime. Cei care stau atît de des-puiati și de sărmani în stradă — cînd tramvaiele pline cu fum de țigară trec sunînd (pînă și sunetul lor gonește dorul de casă și teama, împingîndu-le înapoi în gangu-rile întunecoase ale caselor !) cu becurile lor ce lumi-nează cu zgîrcenie, liniștitoare și cu chipurile liniștite sub ele, adăpostite pentru zece mii de zile banale — cei care zăbovesc în drum și care rămîn aici chiar după ce tramvaiul scrișnește departe la o curbă rugi-nită, aceia, da, aceia aparțin străzii. Strada e cerul lor, e locul unde se desfășoară procesiunile lor pioase, e dansul lor macabru, infernul lor, culcușul lor (cu băncile din parc și arcadele podurilor), e mama lor și femeia lor. Strada aceasta cenușie și aspră e tova-rășul lor colbuit, tăcut și credincios, tovarășul lor dîrz, neclintit, de nădejde. Această stradă udată de ploi, arsă de soare, măturată de vînturi, lividă în lumina lunii, sub bolta brodată cu stele, această stradă e bles-temul lor și rugăciunea lor de seară (e rugăciunea lor de seară cînd o gospodină le dă un pahar de lapte care-i prisosește — e blestemul lor cînd înainte de că-derea nopții orașul e departe, orașul e departe și nu mai pot ajunge la el). Această stradă e deznădejdea lor și îndrăzneala lor izvorîită din dorul de aventură. Iar cînd treci pe lîngă ei te privesc cu demnitate prin-ciară, acești aristocrați ai zdrențelor, și cu buzele strînse își înșiră bogăția lor imensă, aspră, arogantă și primitivă :

„Strada ne aparține. Stelele de deasupra și pietrele încălzite la soare de dedesubt. Vîntul îngînîndu-și me-lopeea și ploaia mirosind a pămînt. Strada ne aparține. Ne-am pierdut inima, candoarea, mama, am pierdut casa și războiul — strada însă, strada noastră n-o pierdem niciodată. Ea ne aparține. Noaptea ei, sub ursa-mare. Ziua ei, sub soarele galben. Ploaia ei so-noră și melodioasă : toate acestea. Acest miros de soare, ploaie și vînt, de iarbă udă, de pămînt reavăn, de flori gingașe, care miroase mai bine ca orice pe lume : această stradă ne aparține. Cu plăcile ei emai-late, pe care sînt scrise numele moașelor, cu cimitirele

mărginite de trandafiri sălbatici, cu lumea înnegurată de ieri, rămasă în urmă, uitată, cu drumul înnegurat de mâine, aflat înaintea noastră, nebănuit. Stăm aici, urmăriți de țipătul cucului, de luna mai, cu lacrimi abia stăpânite, avînd curajul de a fi sentimentali, înșelați de o spoială de romantism, însingurați, dîrji, tînjind după dragostea mamei, mîndri, pierduți. Pierduți pe drumul dintre două cătune. Însingurați în orașul cu milioane de ferestre. Țipă, pasăre-singurătate, țipă după ajutor, țipă împreună cu noi, pentru că ne lipsesc ultimele cuvinte, rima ne lipsește și măsura prozodică pentru toată deznădejdea noastră.

Dar cîteodată, pasăre-singurătate, cîteodată, rar, bizar și rar, după ce tramvaiul cu incandescența lui galbuie a trecut în goană și strada s-a cufundat iar în izolarea ei întunecată, atunci, cîteodată, rar, bizar și rar, atunci mai rămîne cîteodată în cîte un oraș (vai, atît de rar) mai rămîne totuși o fereastră. Un dreptunghi luminos, cald, ademenitor, în colosul rece de piatră, în bezna înspăimîntătoare a nopții : o fereastră.

Și pe urmă, totul se desfășoară foarte repede. Foarte direct. Înregistrezi în minte : fereastra, femeia, și noaptea de mai. Asta-i tot : fără cuvinte, banal, deznădăjduit. Trebuie s-o sorbi ca pe-o dușcă de rachiu, grăbit, amar, tare, amețitor. Înainte de asta, totul e numai sporovăială, totul. Fiindcă asta e viața : fereastra, femeia, și noaptea de mai. O bancnotă murdară pe masă, ciocolată sau vreo podoabă. Pe urmă înregistrezi : picioare și genunchi și coapse și sîni și sînge. Dă pe gît rachiul. Și mâine o să țipe iarăși cucul. Toate celelalte nu sînt decît sporovăială sentimentală. Toate. Fiindcă asta-i viața, pentru care nu există un cuvînt : o agitație, febrilă, bolnăvăcioasă. Dă pe gît rachiul. Arde și amețește. Banii sînt pe masă. Toate celelalte nu sînt decît sporovăială, fiindcă mâine, chiar de mâine va țipa din nou cucul. Astă-seară, doar această banală înregistrare : fereastra, femeia. Atît ajunge. Toate celelalte nu sînt decît... la trei noaptea începe iarăși cucul. Cînd se crapă de ziuă. Dar astă-

seară există, în sfârșit, o fereastră. Și o femeie. Și o femeie.

O fereastră e deschisă la parter. Deschisă încă, deși s-a înnoptat. Cucul țipă verde ca o sticlă goală de gin, țipă prin noaptea mătăsoasă de iasomie a străzilor de periferie. O fereastră e încă deschisă. Un bărbat stă în noaptea plină de țipătul verde al cucului, un bărbat copleșit de iasomie, flămînd, plin de nostalgia unei ferestre deschise. Fereastra e deschisă. (Vai, atît de rar !) O femeie se reazemă de pervaz. Palidă. Blondă. Poate că are picioare lungi. Bărbatul se gîndește : „Poate că are picioare lungi, e tipul potrivit pentru asta“. Iar ea vorbește așa cum vorbesc toate femeile care stau seara la fereastră. Cu căldură animală și aproape șoptit. Cu nerușinare trîndavă și provocatoare, așa cum țipă cucul. Greoi și dulce ca iasomia. Întunecat ca orașul. Smintit ca amurgul de mai. Și vorbește pe un ton profesional nocturn. Pe un ton domol și verzui ca o sticlă de gin băută pînă la ultima picătură. Cu vorbe înflorite, lipsite de gingășia florii. Iar bărbatul din fața ferestrei scîrțîie neplăcut și singur, ca pielea scorojită a ghetelor lui :

— Va să zică, nu.

— Păi ți-am mai spus...

— Va să zică, nu ?

— ...

— Și dacă-ți dau pîinea ?

— ...

— Fără pîine, nu, dar dacă-ți dau pîinea, ei, atunci ?

— Păi ți-am mai spus, băiete...

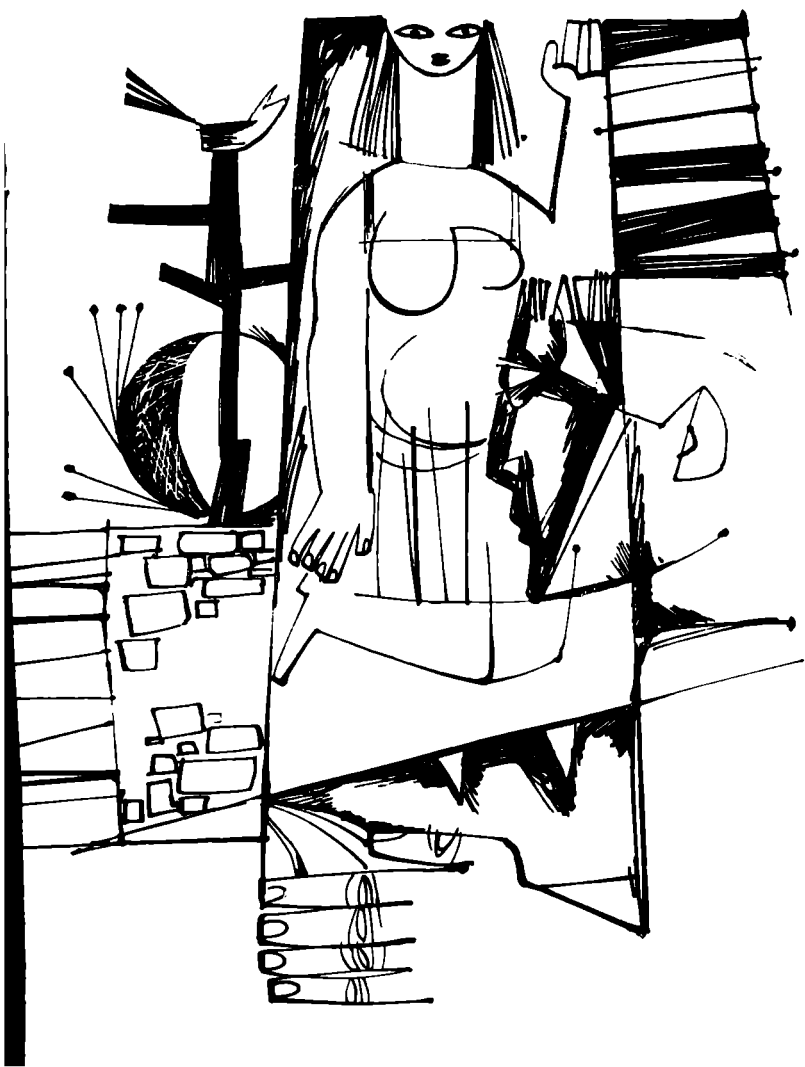
— Atunci, va să zică, da ?

— Da.

— Va să zică, da. Hm ! Va să zică.

— Păi ți-am mai spus, băiete, dacă ne aud copiii, se trezesc. Și atunci li se face foame. Și dacă n-am pîine să le dau, nu mai adorm. Pe urmă plîng toată noaptea. Înțelege și tu.

— Ți-am spus că-ți dau pîinea. Deschide. Ți-o dau. Uite, ia-o. Deschide. Lasă-mă să intru.

Femeia deschide ușa, pe urmă bărbatul o închide după el. Sub braț are o pâine. Femeia închide fereastra. Bărbatul vede pe perete un tablou. În tablou sînt doi copii goi și niște flori. Tabloul are o ramă lată aurită și e colorat țipător. Îndeosebi florile. Dar copiii sînt mult prea grași. *Amor și Psyche* se numește tabloul. Femeia închide fereastra. Pe urmă trage draperia. Bărbatul pune pâinea pe masă. Femeia se apropie de masă și ia pâinea. Deasupra mesei atîrnă lampa. Bărbatul se uită la femeie și-și alungește buza de jos parcă ar întreprinde un studiu. „Treizeci și patru“, se gîndește pe urmă. Femeia se duce cu pâinea la bufet. „Ce față ciudată, se gîndește, ce față ciudată are ăsta.“ Pe urmă pleacă de lîngă bufet și se apropie iar de masă.

— Așa ! zice ea.

Se uită amîndoi la fața de masă. Cu degetul arătător, bărbatul începe să adune firimiturile de pâine de pe masă.

— Așa ! zice el.

Bărbatul se uită în sus la picioarele ei. Picioarele se văd aproape în întregime dezgolite. Femeia poartă numai o fustiță subțire, străvezie, albăstruie. I se văd picioarele aproape în întregime dezgolite. După aceea, pe masă nu se mai află firimituri.

— Îmi dai voie să-mi scot haina ? zice bărbatul.
E groaznică.

— Da, culoarea, nu-i așa ?

— E vopsită.

— Aha, vopsită ? Ca sticla de bere.

— Sticla de bere ?

— Da, verde ca ea.

— Aha, da, așa e, verde ca ea. O atîrn aici.

— Chiar ca sticla de bere.

— Ei, dar și rochia ta e...

— Cum e ?

— Ei, albastră ca cerul.

— Nu e rochia mea.

— N-am știut.

— Dar e frumoasă, nu ?

— Da...

— Să n-o dezbrac ?

— Nu, nu. Firește că nu.

Femeia stă încă lângă masă. Nu știe de ce bărbatul continuă să șadă pe scaun. Dar bărbatul e ostenit.

— Așa! zice femeia și se uită în jos la picioarele ei.

Și el se uită la picioarele ei

— Ascultă, cred că... zice bărbatul și privește spre lampă.

— Bineînțeles, zice ea și stinge lumina.

În întuneric, bărbatul continuă să șadă tăcut pe scaunul lui. Femeia trece pe lângă el, foarte aproape. Bărbatul simte o adiere caldă în clipa când trece pe lângă el. Femeia trece foarte aproape pe lângă el. O poate mirosi. O miroase. E ostenit. De dincolo se aude atunci vocea ei („De departe“, se gîndește bărbatul):

— Hai, acum poți să vii.

— Firește, zice bărbatul prefăcîndu-se că a așteptat ca ea să-l cheme.

Se lovește de masă:

— Vai, masa!

— Aici sînt, zice ea în întuneric.

— Aha!

O aude respirînd, aproape de tot. Cu băgare de seamă își întinde mîna. Își aud unul altuia respirația. Mîna lui atinge ceva.

— Aici ești, zice bărbatul, aici. E mîna ei. Ți-am găsit mîna pe întuneric, rîde el.

— Păi am întins-o, zice femeia încet.

Îl mușcă de deget. Îl trage spre ea. El se așază. Rîd amîndoi. Îl aude cum respiră repede de tot. „Are numai vreo douăzeci de ani, se gîndește ea, i-e frică.“

— Ești o sticlă veche de bere, spune femeia.

Îi ia mîna și i-o pune pe pielea ei fierbinte și totuși răcoroasă în întuneric. Bărbatul simte că ea și-a dezbrăcat, totuși, obiectul acela albastru ca cerul. Îi simte pieptul. Spune, făcînd pe grozavul, în întuneric (dar aproape că și-a pierdut răsuflarea):

— Iar tu ești o sticlă de lapte. Ești o sticlă de lapte, știi?

— Nu, zice ea, pînă acum n-am știut-o.

Rîd amîndoi. „E mult prea tînăr“, se gîndește ea.

„E ca toate celelalte“, se gîndește el. E înfricoșat de pielea ei goală. Își ține mîinile nemișcate. „Ce copil“, își spune femeia. „Toate sînt la fel, se gîndește el, da, toate sînt la fel, toate.“ Și nu știe ce să facă anume cu mîinile pe pieptul ei.

— Ți-e frig, mi se pare, rostește el, mi se pare că ți-e frig, nu ?

— La mijlocul lui mai ? rîde femeia, la mijlocul lui mai ?

— Ei da, zice bărbatul, dar oricît, noaptea.

— Dar în mai, zice ea, sîntem doar la mijlocul lui mai. Poți să auzi și cucul, taci puțin, ascultă, poți să auzi și cucul, ascultă, nu mai răsufli atît de tare, ascultă, ascultă, îl auzi, cucul. Mereu. Unu, doi, trei, patru, cinci... ei ?.. iar !... șase, șapte, opt... auzi ? Și iar... nouă, zece, unsprezece... ascultă : cu-cu, cu-cu, cu-cu... Mă, sticlă de bere, sticlă veche de bere, spune femeia încet.

O spune disprețuitor, și matern, și încet. Fiindcă bărbatul doarme.

Se luminează de ziuă. Afară, dincolo de draperie, cerul s-a și făcut cenușiu. Trebuie să fie aproape patru. Și cucul a început iarăși. Sus se și aud pașii cuiva. O mașină de tăiat pîine hîrîie de trei, patru, cinci ori.

Un robinet. Pe urmă antreul, ușa, scările : pași. Cel de deasupra trebuie să ajungă la cinci și jumătate la șantierul naval. Trebuie să fie patru și jumătate. Afară, o bicicletă. Cerul, cenușiu-spălăcit, de pe acum aproape roșiatic. Cenușiu-spălăcit se prelinge prin draperie de la fereastră spre masă, spătarul scaunului, o bucată din tavan, rama aurită, *Psyche*, și o mînă strînsă pumn. Dimineata la patru și jumătate, în lumina de un cenușiu-spălăcit a zorilor, un om își strînge pumnul în somn. Cenușiu-spălăcit se prelinge de la fereastră prin draperie pe un obraz, pe o bucată de frunte, pe o ureche. Femeia e trează. Poate că de multă vreme. Nu se mișcă. Dar capul bărbatului care strînge pumnul în somn atîrnă greu. A căzut încă de aseară pe pieptul ei. Acum e patru și jumătate. Iar bărbatul doarme încă în aceeași poziție în care a adormit aseară. Un bărbat tînăr și slab, cu o mînă strînsă pumn

și cu un cap atîrnînd greu. Cînd femeia încearcă să-i dea de-o parte capul, cu băgare de seamă, îi atinge fața. E umedă. „Ce față ciudată are!“, se gîndește dimineața în zori femeia de un cenușiu-spălăcit, femeia lîngă care stă culcat un bărbat care a dormit toată noaptea cu pumnul strîns, „și acum fața îi e umedă. Și ce față ciudată are în lumina asta cenușie-spălăcită! O față umedă, lungă, sărmană, sălbatică. O față blîndă, ciudat de cenușie, răutăcioasă și bună. O față.“ Femeia își trage încet umărul de sub cap, pînă ce acesta cade pe pernă. Acum se poate uita la gura lui. Gura se uită la ea. „Ce gură ciudată!“ Și gura se uită la ea. Se uită la ea, pînă ce femeii i se împăienjenesc ochii.

„E ceva cît se poate de obișnuit, spune gura, nu e nimic deosebit, e chiar ceva cît se poate de obișnuit. Nu trebuie să zîmbești cu atîta superioritate, atît de disprețuitor și matern, sfîrșește cu asta, ascultă-mă pe mine, sfîrșește odată, auzi, că altfel... ascultă-mă pe mine, m-am învățat cu toate, sfîrșește odată cu asta. Știu, aseară ar fi trebuit să mă reped la tine, să-ți mușc umerii albi și carnea moale de deasupra genunchilor, să-ți istovesc simțurile pînă ai fi căzut într-un colț al odăii și de acolo ai fi gemut de durere: «Încă, iubitele, încă». Așa ți-ai închipuit că se vor petrece lucrurile. «Ehei, ăsta-i încă tînăr, te gîndeai aseară la fereastra ta, ăsta încă nu-i atît de vlăguit ca tații de familie bătrîni și lași, care fac aici pe donjuanii, seara, vreme de un sfert de ceas. Ehei, te-ai gîndit, tinerelul ăsta-i trufanda, unul ca ăsta se năpustește imediat asupra ta!» Și pe urmă am intrat. Miroseai a animal, dar eram ostenit, știi, voiam mai întîi să mă întind puțin. Nici nu era nevoie să-ți dezbraci fustița aceea. Noaptea s-a sfîrșit. Rînjești, fiindcă ți-e rușine. Mă disprețuiești. Poate că te gîndești că încă nu sînt bărbat. Fără îndoială că așa gîndești, fiindcă acum îți dai aere materne. Te gîndești că sînt încă un băiețaș. Ți-e milă de mine, o milă disprețuitoare, maternă, pentru că nu m-am repezit la tine. Dar sînt bărbat, înțelegi, sînt de multă vreme bărbat. Numai că aseară eram ostenit, altfel îți ară-

tam eu ție, poți să mă crezi, fiindcă sînt de multă vreme bărbat, zice gura, înțelegi, de multă vreme. Fiindcă am băut vodcă, draga mea, vodcă veritabilă rusească, de 98 de grade, draga mea, și în tranșee am strigat «Rahat!», știi, am avut o pușcă și am strigat «Rahat!» și am tras cu pușca și am stat și singur într-un avanpost și comandantul companiei mă tutuia și plutonierul Brand schimba mereu țigări cu mine, fiindcă lui îi plăcea grozav de mult surogatul de miere și așa că îmi dădea în schimb rația lui de țigări, dacă mai crezi că sînt încă un băiețaș! Încă din seara dinainte de a pleca în Rusia am fost la o femeie, e mult de-atunci, draga mea, la o femeie și am stat mai mult de-un ceas, și era răgușită, și cerea bani mulți și era o femeie adevărată, în toată firea, draga mea, și aia nu-și dădea aere materne, mi-a luat banii și mi-a spus: «Ei, cînd porniți, iubiture, înspre Rusia? Mai vrei să te culci o dată cu o femeie germană, nu-i așa, iubiture?» Iubiture, mi-a spus și mi-a deschiat nasturele de la gulerul uniformei. Dar pe urmă și-a înfășurat tot timpul franjurii de la fața de masă în jurul degetului și s-a uitat la pereți. Din cînd în cînd îmi mai spunea «iubiture», dar după aceea s-a ridicat imediat de pe pat și s-a spălat și cînd am ajuns jos la ușă, mi-a spus «noroc». Asta a fost tot. În odaia de alături se cînta *Rosamunde*¹ și la celelalte ferestre mai erau unele din alea și toate spuneau «iubiture». Toate spuneau «iubiture». Așa ne-am despărțit de Germania. Dar ce-a fost mai prost s-a întîmplat a doua zi de dimineață la gară.“

Femeia închide ochii. Fiindcă gura crește. Fiindcă gura se face mare și cruntă și mare.

„Toate erau ca de obicei, zice gura uriașă, nu era nimic deosebit. Toate erau așa ca de obicei. O dimineață de plumb. Un tren de plumb. Și soldați de plumb. Noi eram soldații. Nu era nimic deosebit. Toate ca de obicei. O gară. Un tren de marfă. Și chipuri de oameni. Asta a fost tot.

¹ Operă de compozitorul austriac Franz Schubert

Cînd ne-am cățarat în trenul de marfă — vagoanele cele roșii ca sîngele puteau a vite — tații noștri au devenit deodată gălăgioși și veseli, cu chipurile lor de plumb și au început să-și agite cu disperare pălăriile. Iar mamele noastre își ștergeau cu batiste colorate jalea lor nemăsurată : «Ai grijă să nu pierzi ciorapii cei noi, Karlheinz». Erau acolo și logodnice, pe care, de la despărțirea din ajun, le dureau încă buzele și sînii și... toate erau dureroase, și inima și buzele ardeau încă și arsura nopții de despărțire nu se stinsese încă, vai, încă nu se stinsese, copleșită de plumb. Noi însă cîntam minunat de frumos și rînjeam și răcneam sfidînd toată lumea cea largă a lui Dumnezeu, încît mamelor noastre le înghețau inimile. Și pe urmă gara — plictisită de asemenea scene — și pe urmă mamele — pentru războinic : sabia, scutul și sulita — mamele și logodnicele se depărtară micșorîndu-se, și pălăria tatei — pe care o mușcase tot timpul cu înverșunare — pălăria tatei a continuat încă multă vreme să facă semne : «Noroc, Karlheinz — pînă la moarte — noroc, băiete dragă — nooooooc». Iar comandantul nostru de companie stătea în vagon, lîngă ușă și scria pe foaia de raport : «Plecarea : ora 6 și 23».

În vagonul-bucătărie, recruți cu fețe bărbătești curățau cartofi. Într-un birou din Bismarckstrasse, domnul dr. Sommer, avocat și notar, spunea în dimineața aceasta : «Mi s-a stricat stiloul. E timpul să se termine odată și cu războiul ăsta.» Afară din oraș, pufăia o locomotivă. În vagoane însă, în vagoanele întunecate, oamenii mai simțeau buzele arse ale logodnicelor, le simțeau numai pentru ei, dar nici unul nu-și îngăduia o lacrimă în lumina lămpii cu petrol. Nici unul dintre noi. Cîntam cîntecul de jale al bărbaților din Madagascar și vagoanele roșii ca sîngele puteau a vite, fiindcă aveau oameni la bord. Hei rup, camarazi ! și nici unul nu-și îngăduia o lacrimă, hei rup, fetițo ! zilnic cădea cîte unul peste bord, iar în craterele obuzelor putrezea siropul de zmeură, roșu și cald, siropul cel unic, pentru care nu există un surogat și pe care nimeni nu-l poate plăti, nu, nimeni. Și cînd spaima ne silea să înghițim glodul și ne trîntea în poalele

răscolite ale pământului-mamă, atunci blestemam pînă la cer, pînă la cerul cel surd și mut : «Și nu ne duce pe noi în ispita dezertării și ne mîntuiește de mitralierele noastre, ne mîntuiește», dar nimeni, nimeni nu se afla acolo, care să ne mîntuiască, nimeni nu se afla acolo. Și ce s-a întîmplat pe urmă, pentru asta nu există vreun cuvînt, față de asta toate celelalte sînt doar vorbărie goală, căci cine cunoaște o măsură prozodică pentru behăitul metalic al puștilor-mitraliere și cine cunoaște o rimă la răcnetul unui tînăr de optsprezece ani care se prăbușește scîncind între linii, ținîndu-și măruntaiele în mîini, cine oare, nu, nimeni !!!

În dimineața aceea de plumb, cînd păraseam gara și mamele care-și fluturau batistele se făceau mici, mereu mai mici, cîntam cît ne ținea gura, fiindcă ne închipuiam că războiul a venit tocmai la vreme. Și pe urmă a venit. Pe urmă s-a dezlănțuit. Și în fața lui totul era doar vorbărie goală. Nici un cuvînt nu-i putea ține piept — fiarei care mugea și răspîdea molima cu o uriașă putere distrugătoare — nici un cuvînt. Ce înseamnă oare *la guerre*, sau *the war*, sau război? Vorbărie goală, simplă sporovăială în fața urletelor de fiară ale gurilor lui fierbinți, ale gurilor de tun. Și trădare în fața gurilor fierbinți ale eroilor trădați. Trădați în chip ticălos și lăsați în voia metalului, a fosforului, a foamei și a viscolului și a nisipului din deșert. Și acuma spunem din nou *the war*, și *la guerre*, și război, și nici o spaimă nu ne cuprinde și nici un urlet și nici o groază. Astăzi spunem din nou, simplu : *C'était la guerre* — era război. Mai mult decît atît nu spunem astăzi, fiindcă ne lipsesc cuvintele ca să putem reda măcar o secundă a lui, doar vreme de o secundă să-l redăm, și spunem din nou, simplu : «Ei da, așa a fost». Fiindcă toate celelalte sînt doar vorbărie goală, fiindcă nu-i pe lume nici cuvînt, nici rimă și nici o măsură prozodică pentru el și nici o odă și nici o piesă de teatru și nici un roman psihologic nu-l poate cuprinde și îndura, fără să plesnească în fața urletului său roșu-aprins. Și zi-

durile cheiului trosneau de plăcere cînd am ridicat ancora și am pornit cu pînzele în vînt către acea țară, acea întunecată țară numită război, iar noi cîntam voinicește, noi bărbații, atît de puși pe fapte mari eram și atît de voinicește cîntam, noi cei din vagoanele de vite. Și în gările cu marșuri cîntate de fanfară, unii ne aplaudau pe drumul nostru către țara întunecată, atît de întunecată, numită război. Și pe urmă a venit. Pe urmă s-a dezlănțuit. Și pe urmă, înainte de a-l putea cuprinde cu mintea, s-a sfîrșit. Între aceste două clipe se află viața noastră. Și asta înseamnă zece mii de ani. Și acuma s-a sfîrșit. Iar noi plutim pe scîndurile putrede ale unor corăbii pierdute, care ne aruncă în taină, noaptea, pline de dispreț, pe țărmul țării numite pace, al țării pe care n-o putem înțelege. Și nimeni, nimeni nu ne mai poate recunoaște, pe noi, moșnegii de douăzeci de ani, atît de groaznic ne-a pustiit urletul. Ne mai cunoaște cineva ? Unde sînt cei care acuma ne mai cunosc ? Unde sînt ? Tații se ascund îndărătul chipurilor lor și mamele, mamele asasinate de mii și mii de ori, se înăbușă în fața neputinței de a ne izbăvi de chinul inimilor noastre înstrăinate. Iar logodnicele, logodnicele, cînd ne țin noaptea în brațele lor aduimcă speriate mirosul de cataclism, care izbucnește din porii pielii noastre ca sudoarea provocată de spaimă, și în sărutările noastre deznădăjduite simt gustul ciudat de metal, și din părul nostru respiră aburii dulcegi ai singelui fraților uciși, și nu înțeleg duiosia noastră amară. Fiindcă siluim în ele toată deznădejdea noastră, fiindcă le ucidem noapte de noapte, pînă ce una dintre ele ne izbăvește. Una. Ne izbăvește. Dar nimeni nu ne mai recunoaște.

Iar acuma sîntem pe drumul dintre sate. Scîrțîitul unei pompe de apă înseamnă de pe acum o frîntură de patrie. Și un cîine care latră răgușit într-o curte. Și o fată care îți dă bună ziua. Și mirosul de sirop de zmeură care răzbate dintr-o casă. (Comandantului nostru de companie i se mînjise deodată toată fața

cu sirop de zmeură. Ieșea din gură. Și atîta de mult l-a mirat acest fapt, încît ochii i s-au făcut ca ochii de pește : uimiți peste măsură și prostiți. Pe comandantul nostru de companie l-a mirat foarte mult moartea. Nu putea de loc s-o înțeleagă.) Dar pentru noi, mirosul de sirop de zmeură din sate e de pe acum o frîntură din căminul nostru. Și slujnica aceea cu brațele roșii. Și cîinele cel răgușit. O frîntură, o frîntură prețioasă, de neînlocuit.

Și acum sîntem în orașe. Urîți ca înfățișare, plini de dorințe, pierduți. Și ferestre se găsesc rar pentru noi, bizar și rar. Dar se găsesc totuși, seara, pe întuneric, cu femei calde în somnul lor, însemnînd pentru noi o frîntură unică și cerească, vai, atît de rar se găsesc. Și sîntem pe drum, pe drumul care duce către orașul cel nou și încă neclădit, în care toate ferestrele ne aparțin, și toate femeile, și totul, și totul, și totul : sîntem pe drumul ce duce către orașul nostru, către orașul cel nou și inimile noastre urlă noaptea ca locomotivele, de dorințe și de nostalgie — ca locomotivele. Și toate locomotivele se îndreaptă către orașul cel nou. Și orașul cel nou e orașul unde bărbații înțelepți, învățătorii și miniștrii nu spun minciuni, unde poeții nu se lasă ademeniți de nimic altceva decît de bunul-simț al inimii lor, e orașul unde mamele nu mor și fetele n-au sifilis, orașul unde nu există ateliere de proteze și nici cărucioare de invalizi, e orașul unde ploii i se spune ploaie și soarelui soare, orașul unde nu există pivnițe în care copiii cu chipuri palide sînt mușcați noaptea de șobolani, și unde casele n-au poduri în care tatăl să se spînzure fiindcă mama nu poate să pună pîine pe masă, e orașul unde tinerilor nu le lipsește cîte un ochi și cîte un braț și unde nu există generali, e orașul cel nou, cel minunat, unde fiecare îl ascultă și-l privește pe celălalt și toți se înțeleg între ei : *mon coeur, the night, your heart, the day, ziua, noaptea, inima*.

Iar noi sîntem pe drumul care duce către orașul cel nou, către orașul tuturor orașelor, înfometați, pă-

șind prin nopțile noastre singuraticе, bîntuite de țipă-
tul cucului, și cînd ne vom trezi dimineața și vom ști,
înr-un chip înspăimîntător vom ști, că orașul cel nou
nici nu există, vai, că orașul nici măcar nu există,
atunci vom fi din nou cu zece mii de ani mai bătrîni
și dimineața noastră va fi rece și amară, va fi pustie,
vai, pustie, și numai locomotivele pline de dor, acelea
rămîn, acelea continuă să-și hohotească plînsetul nos-
talgic prin somnul nostru chinuit, lacome, crunte, mă-
rețe și provocatoare. Noaptea, ele continuă să urle de
durere pe șinele lor pustii și reci. Dar nu se mai în-
dreaptă către Rusia, nu, nu se mai îndreaptă către
Rusia, fiindcă nici o locomotivă nu mai pleacă în
Rusia nici o locomotivă nu mai pleacă în Rusia nici o
locomotivă nu mai pleacă în Rus în Ru nici o fiindcă
nici o locomotivă nu mai pleacă în în fiindcă nici o
fiindcă nici o locomotivă nici o locomotivă nici o locomotivă nici...

În port și dinspre port se și aude u-ul prelung al
unui vas matinal. Un remorcher țipă și el stîrnit. Și
un automobil. Alături, un bărbat cîntă în timp ce se
spală : „Vino, să facem o excursie“. În camera cea-
laltă un copil a și început să pună întrebări. De ce
urlă vaporul, de ce țipă remorcherul, de ce cîntă bār-
batul de alături, și ce vrea să știe, da, ce vrea să știe
copilul ?

Bărbatul, cel care venise aseară cu pîinea, cel cu
haina ca o sticlă de bere, cu haina vopsită verde, care
își petrecuse noaptea cu mîna strînsă pumn și fața
umedă, bărbatul acesta deschide ochii. Femeia își în-
toarce privirea de la gura lui. Și gura e atît de sār-
mană, și atît de mică, și atît de plină de îndrăzneală
amară ! Se uită unul la altul, un animal la celălalt,
un dumnezeu la celălalt, o lume la cealaltă. (Și nici
un cuvînt care să redea asta.) Mari, buni, străini ;
vreme îndelungată și cu căldură și uimiți se uită unul
la altul, din totdeauna înrudiți și învrăjbiți și ireme-
diabil pierduți unul pentru altul.

Sfîrșitul se petrece apoi așa cum se petrec toate
sfîrșiturile adevărate în viață : banal, fără cuvinte,

copleşitor. Iată uşa. Bărbatul a şi ieşit pe ea şi încă nu se încumetă să facă primul pas. (Fiindcă primul pas se numeşte : din nou singur.) Femeia e încă înăuntru şi încă nu poate să închidă uşa. (Fiindcă fiecare uşă închisă se numeşte : din nou singură.) Dar pe urmă, iată-l că s-a depărtat deodată cu câţiva paşi. Şi ce bine că n-a mai spus nimic. Fiindcă ea, ea ce-ar fi putut să răspundă ? Şi pe urmă, ceaţa zorilor (care se ridică dinspre port şi miroase a peşte şi a catran), ceaţa zorilor l-a înghiţit. Şi ce bine că nici măcar n-a mai privit înapoi. E bine aşa. Fiindcă ea, ce-ar fi putut să facă ? Să-i facă semn cu mâna ? Să-i facă semn cu mâna ?

Stîngu doi trei patru stîngu doi trei patru stîngu doi continuă, Fischer ! trei patru stîngu doi înainte, Fischer ! energic, Fischer ! Trei patru respiră, Fischer ! continuă, Fischer ! nu te opri iupaidia doi trei patru dîrză e infanteria iupaidia iupaidia dîrză e infanteria infanteria...

Am pornit la drum. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. Vreau să ajung la tramvai. Trebuie să mă urc. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. Mi-e foame. Dar trebuie să mă urc. Trebuie. Trebuie să ajung la tramvai. Trebuie să mă urc. Pînă acuma m-au culcat de două trei patru stîngu două trei patru dar trebuie să trei patru iupaidia din trei patru iupaidia e infanteria infanteria fanteria fanteria... 57 au îngropat lîngă Voronej. 57 care habar n-aveau, nici înainte și nici după. Înainte încă mai cîntau. Iupaidia iupaidia. Iar unul a scris acasă : „...după aceea o să ne cumpărăm un gramofon“. Dar după aceea, la patru mii de metri depărtare, alții au primit ordin și au apăsăat pe un buton. Și s-a pornit o hodorogală de parcă o căruță veche cu butoaie goale trecea pe o stradă cu pavajul stricat : orga tunurilor. Pe urmă au îngropat 57 lîngă Voronej. Înainte încă mai cîntau. După aceea n-au mai spus nimic. 9 mecanici auto, 2 grădinari, 5 funcționari, 6 vînzători, 1 frizer, 17 țărani, 2 învățători, 1 preot, 6 muncitori, 1 muzician, 7 elevi de liceu. 7 elevi de liceu. I-au îngropat lîngă Voronej. Habar n-aveau. 57.

Iar pe mine m-au uitat. Încă nu murisem de tot. Iupaidia. Mai eram încă nițel viu. Dar pe ceilalți, pe ceilalți i-au îngropat lîngă Voronej. 57. 57. Mai pune un zero la coadă. 570. Încă un zero și încă un zero. 57 000. Și încă și încă și încă. 57 000 000. Pe ăștia i-au îngropat lîngă Voronej. Habar n-aveau. Nu voiau. Așa ceva n-au vrut. Și înainte încă mai cîntau. Iupaidia.

După aceea n-au mai spus nimic. Iar ăla n-a mai cumpărat gramofonul. L-au îngropat lângă Voronej, și pe ceilalți 56 tot așa. Cu totul 57. Numai eu. Eu, eu nu murisem încă de tot. Trebuie să ajung la tramvai. Drumul e cenușiu. Dar tramvaiul e galben. Atît de minunat de galben ! În ăsta trebuie să mă urc. Doar că drumul e atît de cenușiu. Cenușiu și iarăși cenușiu. Pînă acuma m-au culcat de două ori iupaidia înainte, Fischer ! trei patru stîngu doi stîngu doi la pămînt trei patru continuă, Fischer ! Iupaidia iupaidia dîrză e infanteria energic, Fischer ! continuă, Fischer ! stîngu doi trei patru dacă n-ar fi foamea blestemata asta de foame mereu foamea asta stîngu doi trei patru stîngu doi stîngu doi stîngu doi...

Dacă am putea scăpa măcar de nopți. Dacă am putea scăpa măcar de nopți. Fiecare zgomot e o fiară. Fiecare umbră e un strigoi negru. Niciodată nu poți scăpa de teama de strigoi. În perna de sub cap tunurile bubuie înfundat toată noaptea : pulsul. Niciodată n-ar fi trebuit să mă lași singur, mamă. N-o să ne mai putem regăsi vreodată. Niciodată. N-ar fi trebuit s-o faci, mamă, niciodată. Doar cunoșteai nopțile. Doar știai despre aceste nopți. Dar m-ai alungat din tine cu strigăte de durere. Din tine m-ai alungat, în această lume plină de nopți m-ai alungat, cu strigăte de durere. Și de atunci fiecare zgomot e o fiară în noapte. Iar în ungherele pline de beznă albastră pîndesc strigoii cei negri. Mamă, ascultă-mă, mamă ! În fiecare ungher stă cîte un strigoi negru. Și fiecare zgomot e o fiară. Fiecare zgomot e o fiară. Și perna de sub cap e atît de fierbinte ! În ea bubuie înfundat tunurile, toată noaptea. Și după aceea au îngropat 57 lângă Voronej. Iar ceasornicul se tîrșie ca o muiere bătrînă în papuci : mai departe, mai departe, mai departe. Se tîrșie și se tîrșie și se tîrșie și nimeni, nimeni nu-l oprește. Și pereții se apropie mereu. Și tavanul coboară mereu. Și pămîntul, pămîntul se clatină pe valul cel mare al lumii. Mamă, ascultă-mă, mamă ! De ce m-ai lăsat singur, de ce ? Se clatină pe valul cel mare. Se clatină lumea. 57. Hîc ! Și vreau să ajung la tramvai. Tunurile bubuiau înfundat. Pă-

mîntul se clatină. Hîc ! 57. Și eu mai sînt puțin viu. Și vreau să ajung la tramvai. Ăla e galben pe drumul cenușiu. Minunat de galben de cenușiu. Dar n-am să mă mai pot urca. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. Fiindcă mi-e foame. Și de aceea se clatină pămîntul. Se clatină minunat de galben pe valul cel mare al lumii. Se clatină lumea foamei. Se clatină înfometat ca lumea largă și galben ca tramvaiul.

Cineva tocmai mi-a spus : „Bună ziua, domnule Fischer“. Eu sînt domnul Fischer ? Pot fi domnul Fischer, pur și simplu, din nou domnul Fischer ? Doar am fost locotenentul Fischer. Pot fi, oare, din nou domnul Fischer ? Eu sînt domnul Fischer ? „Bună ziua“, mi-a spus. Dar el nu știe că eu am fost locotenentul Fischer. Mi-a urat bună ziua — pentru locotenentul Fischer nu mai există zile bune. Asta nu știa el.

Și domnul Fischer merge de-a lungul drumului. De-a lungul drumului cel lung. Și drumul e cenușiu. Vrea să ajungă la tramvai. La tramvaiul galben. Minunat de galben. Stîngu doi, domnule Fischer. Stîngu doi trei patru. Domnului Fischer îi e foame. Nu mai ține pasul. Cu toate astea vrea să se urce, fiindcă tramvaiul e minunat de galben în cenușiu înconjurător. Pînă acuma pe domnul Fischer l-au culcat la pămînt de două ori. Dar locotenentul Fischer comandă : „Stîngu doi trei patru înainte, domnule Fischer ! Continuă, domnule Fischer ! Mai dîrz, domnule Fischer“, comandă locotenentul Fischer. Și domnul Fischer mărșăluiește de-a lungul drumului cenușiu, de-a lungul drumului cenușiu, cenușiu și lung. Pe Alea Căldărilor de lături. Pe Bulevardul Lăzilor de gunoi. Pe Splaiul Rigolei. Pe Champs-Ruinés. Pe Broadwayul Dă-i una peste bot. Pe Calea Dărîmăturilor. Și locotenentul Fischer comandă. Stîngu doi stîngu doi. Și domnul Fischer, domnul Fischer mărșăluiește, stîngu doi stîngu doi stîngu doi mai departe mai departe mai departe...

Fetița cea mică are niște picioare ca degetele de subțiri. Ca degetele iarna. Așa de subțiri și așa de roșii și așa de albastre și așa de subțiri. Stîngu doi

trei patru fac picioarele. Fetița cea mică spune mereu — și domnul Fischer mărșăluiește alături — spune mereu :

— Bunule Dumnezeu, dă-mi supă ! Bunule Dumnezeu, dă-mi supă ! Numai o linguriță. Numai o linguriță. Numai o linguriță.

Mama are păr, dar părul e mort. De multă vreme mort. Mama spune :

— Bunul Dumnezeu nu poate să-ți dea supă, n-are cum să-ți dea.

— De ce nu poate bunul Dumnezeu să-mi dea supă ?

— Fiindcă n-are lingură. N-are așa ceva.

Cu picioarele ei ca niște degete, picioare subțiri și albastre de iarnă, fetița cea mică merge lângă maică-sa. Domnul Fischer merge alături. Părul mamei a murit de mult. De mult stă străin în jurul capului. Și fetița cea mică dansează învîrtindu-se în jurul mamei și învîrtindu-se în jurul domnului Fischer :

— N-are nici o lingură. N-are nici o lingură. N-are nici o n-are nici o n-are nici măcar o lingură.

Așa dansează fetița cea mică învîrtindu-se. Iar domnul Fischer mărșăluiește cu nădejde. Alături, clătinându-se pe valul cel mare al lumii. Clătinat de valul cel mare al lumii. Dar locotenentul Fischer comandă : „Stîngu doi iup mai departe dîrz, domnule Fischer, stîngu doi“, și fetița cea mică îl acompaniază : „N-are nici o lingură. N-are nici o lingură.“ Și celălalt comandă : „Iupaidia iupaidia infanteria infanteria infanteria...”

57 au îngropat lângă Voronej. Sînt locotenentul Fischer. Pe mine m-au uitat. Nu eram încă mort de tot. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. Acuma sînt domnul Fischer. Am 25 de ani. 25 ori 57. Iar pe ei i-au îngropat la Voronej. Numai eu, eu, eu sînt încă pe drum. Trebuie să prind neapărat tramvaiul. Mi-e foame. Dar bunul Dumnezeu n-are lingură. Tatăl meu m-a trădat iar mama m-a alungat din ea. M-au lăsat singur în țipătul de durere al lumii. Atît de înspăimîntător de singur. Atît de singur. Acuma merg de-a lungul drumului cel lung. Acesta se

clatină pe valul cel mare al lumii. Dar întodeauna cîntă cîte cineva la pian. Întotdeauna cîntă cîte cineva la pian. Cînd tata a văzut-o pe mama — cînta cineva la pian. Cînd era ziua mea de naștere — cînta cineva la pian. Cînd sărbătoream la școală Ziua Eroilor — cînta cineva la pian. Cînd ni s-a îngăduit chiar nouă să devenim eroi, cînd era război — și atunci cînta cineva la pian. În spitalul militar — și acolo cînta cineva la pian. Și după ce s-a sfîrșit războiul — tot mai cînta cineva la pian. Întotdeauna cîntă cineva. Întotdeauna cîntă cineva la pian. De-a lungul întregului drum.

Locomotiva șuieră scurt. Timm zice că plînge. Cînd privești în sus, vezi cum tremură stelele. Mereu șuieră cîte o locomotivă. Dar Timm zice că plînge. Mereu. Toată noaptea. Toată noaptea cea lungă. „Plînge, de te apucă durerea de burtă, cînd o auzi cum plînge, zice Timm. Plînge cum plîng copiii“, zice el.

Sîntem pe un vagon cu lemne. Miros a pădure. Vagonul nostru n-are acoperiș. Stelele tremură cînd te uiți în sus. Și iar se aude șuieratul. „Auzi? zice Timm, iar plînge. Nu înțeleg de ce plînge locomotiva.“ Timm spune asta. „Cum plîng copiii“, zice el. Timm zice că n-ar fi trebuit să-i dau brînci din vagon bătrînului. Eu nu i-am dat brînci din vagon bătrînului. „Nu trebuia s-o faci“, zice Timm. N-am făcut-o. „Plînge, auzi cum plînge, zice Timm, n-ar fi trebuit s-o faci.“ Nu i-am dat brînci din vagon bătrînului. Nu plînge. Șuieră. Locomotiva șuieră. „Plînge“, zice Timm. A căzut singur din vagon. Singur a căzut, bătrînul. „Dormea, Timm, zău că dormea, crede-mă. Și atunci a căzut singur din vagon.“ „Nu trebuia s-o faci. Plînge. Toată noaptea a plîns.“ Timm zice că nu se cade să dai brînci din vagon bătrînului. Eu n-am făcut-o. Dormea. „Nu trebuia s-o faci“, zice Timm.

Timm zice că, pe cînd se afla în Rusia, i-a dat o dată unui bătrîn un picior în spate. Pentru că se mișca prea încet. Și pentru că lua prea puțin la o încărcătură. Erau la corvadă pentru transportarea muniției. Și atunci Timm i-a dat bătrînului un picior

în spate. Și atunci bătrînul s-a întors. Încet de tot, zice Timm, și s-a uitat la el trist de tot. Nimic altceva. Dar arăta la față ca tatăl lui. Întocmai ca tatăl lui. Așa zice Timm. Locomotiva șuieră. Cîteodată se aude de parcă țipă. Ba Timm e chiar de părere că plînge. Poate că Timm are dreptate. Dar eu nu i-am dat brînci din vagon bătrînului. Dormea. Și atunci, singur... Fiindcă șinele astea te zguduie, nu glumă. Cînd te uiți în sus, stelele tremură. Vagonul se clatină pe valul cel mare al lumii. Șuieră. Și țipă. Țipă de se cutremură stelele. Pe valul cel mare al lumii.

Dar mă aflu încă pe drum. Doi trei patru. Spre tramvai. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. Pămîntul se clatină pe valul cel mare al lumii. Din pricina foamei. Dar eu am pornit la drum. De multă vreme am pornit la drum. De-a lungul drumului cel lung. Al drumului.

Băiețașul întinde mîinile :

— M-a trimis după cuie.

Fierarul numără cuiele.

— Pentru trei oameni ? întreabă el.

— Tăticu zice că pentru trei oameni.

Cuiele cad în mîinile care se întind. Fierarul are degete mari și late. Ale băiețașului sînt subțiri și se îndoaie sub greutatea cuielor mari.

— Ăla care zice că e făptura lui Dumnezeu, e și el printre ei ?

Băiețașul dă din cap afirmativ.

— Și tot mai spune că e făptura lui Dumnezeu ?

Băiețașul dă din cap afirmativ. Fierarul mai numără o dată cuiele. Pe urmă le pune iar în mîinile întinse. Mîinile mici se îndoaie sub greutatea lor. Pe urmă fierarul zice :

— Asta e.

Băiețașul pleacă. Cuiele au un luciu plăcut. Băiețașul aleargă. Și atunci cuiele se ciocnesc iscînd un zgomot. Fierarul apucă ciocanul. „Asta e“, zice fierarul. Pe urmă băiețașul aude în spatele său : cioca boca cioca boca... „Iarăși ciocănește, își zice băiețașul. Cuie face, cuie multe și lucioase.“

57 au îngropat lîngă Voronej. Eu am scăpat. Dar mi-e foame. Împărăția mea e pe lumea asta. Iar fierarul a făcut degeaba cuiele, iupaidia, degeaba le-a făcut, infanteria, degeaba cuiele cele frumoase și licioase. Fiindcă au îngropat 57 lîngă Voronej. Cioca boca face fierarul. Cioca boca lîngă Voronej. Cioca boca. De 57 de ori cioca boca. Cioca boca face fierarul. Cioca boca face infanteria. Cioca boca fac tunurile. Și pianul cîntă mereu cioca boca cioca boca cioca boca...

57 se întorc în fiecare noapte în Germania. 9 mecanici auto, 2 grădinari, 5 funcționari, 6 vînzători, 1 frizer, 17 țărani, 2 învățători, 1 preot, 6 muncitori, 1 muzician, 7 elevi de liceu. 57 vin în fiecare noapte lîngă patul meu, 57 întreabă în fiecare noapte :

— Unde e compania ta ?

— La Voronej, răspund eu atunci. Îngropată, răspund eu atunci. Îngropată la Voronej.

57 întreabă om cu om :

— Pentru ce ?

Și de 57 de ori rămîn mut.

57 se duc noaptea la tatăl lor. 57 și locotenentul Fischer. Locotenentul Fischer sînt eu. 57 îl întreabă noaptea pe tatăl lor :

— Tată, pentru ce ?

Iar tatăl rămîne de 57 de ori mut. Și se înfioară în cămașa lui de noapte. Dar vine și el cu noi.

57 se duc noaptea la primar. 57 și tatăl și eu. 57 îl întreabă noaptea pe primar :

— Primarule, pentru ce ?

Iar primarul rămîne de 57 de ori mut. Și se înfioară în cămașa lui de noapte. Dar vine și el cu noi.

57 se duc noaptea la preot. 57 și tatăl și primarul și eu. 57 îl întreabă noaptea pe preot :

— Preotule, pentru ce ?

Iar preotul rămîne de 57 de ori mut. Și se înfioară în cămașa lui de noapte. Dar vine și el cu noi.

57 se duc noaptea la învățător. 57 și tatăl și primarul și preotul și eu. 57 îl întreabă noaptea pe învățător :

— Învățătorule, pentru ce ?

Iar învățătorul rămîne de 57 de ori mut. Și se înfioară în cămașa lui de noapte. Dar vine și el cu noi.

57 se duc noaptea la general. 57 și tatăl și primarul și preotul și învățătorul și eu. 57 îl întreabă noaptea pe general :

— Generale, pentru ce ?

Iar generalul — generalul nici măcar nu se întoarce. Atunci tatăl îl ucide. Și preotul ? Preotul rămîne mut.

57 se duc noaptea la ministru. 57 și tatăl și primarul și preotul și învățătorul și eu. 57 îl întreabă noaptea pe ministru :

— Ministrule, pentru ce ?

Iar ministrul se sperie foarte tare. Și se ascunde frumușel în spatele lădiței cu șampanie, în spatele șampaniei. Și pe urmă își ridică paharul și-l închină către sud și nord și apus și răsărit. Și pe urmă spune :

— Germania, camarazi, Germania ! Pentru asta !

Atunci cei 57 se întorc și privesc în jurul lor. Muți. Vreme îndelungată și muți. Și privesc către sud și nord și apus și răsărit. Și pe urmă întreabă încet :

— Germania ? Pentru asta ?

Pe urmă cei 57 se întorc. Și nu mai privesc de loc în jurul lor. 57 se culcă iar în mormînt, lângă Voronej. Au biete chipuri bătrîne. Ca femeile. Ca mamele. Și cît ține veșnicia, ei spun :

— Pentru asta ? Pentru asta ? Pentru asta ?

57 au îngropat lângă Voronej. Eu am scăpat. Eu sînt locotenentul Fischer. Am 25 de ani. Vreau să ajung la tramvai. Vreau să mă urc și eu. Am pornit de multă vreme la drum. Numai că mi-e foame. Dar trebuie să ajung. 57 întreabă : „Pentru ce ?“ Iar eu am scăpat. Și am pornit de mult la drum, de-a lungul drumului cel lung.

La drum. Un om. Domnul Fischer. Eu sînt. Locotenentul e dincolo și comandă : stîngu doi trei patru stîngu doi trei patru iupaidia iupaidia doi trei patru stîngu doi trei patru infanteria infanteria cioca boca cioca boca trei patru cioca boca trei patru cioca boca cioca boca de-a lungul drumului cel lung cioca boca mereu mai lung mereu în jur pentru ce pentru ce pentru ce cioca boca cioca boca lângă Voronej pentru

asta lîngă Voronej pentru asta cioca boca de-a lungul drumului cel lung cel lung. Un om. 25. Eu. Drumul. Cel lung. Eu. Casă casă casă zid zid lăptărie grădină miros de grajd uşă.

Dentist

Sîmbătă, numai cu ore reţinute

Zid zid zid

Hilde Bauer e nebună

Locotenentul Fischer e un prost. 57 întreabă : „Pentru ce ?“ Zid zid uşă fereastră geam geam geam felinar femeie bătrîna ochi roşii roşii miros de cartofi prăjiţi casă casă lecţie de pian cioca boca de-a lungul drumului cel lung cuiele lucioase tunurile lungi cioca boca de-a lungul drumului cel lung copil copil cîine minge maşină pavaj pavaj pietroaie capete cioca boca piatră piatră cenuşie cenuşie violetă pată de benzină cenuşie cenuşie de-a lungul drumului cel lung piatră piatră cenuşiu albăstriu liliachiu liliachiu cenuşiu zid zid email verde.

Ureţi ochi ageri de copoi ?

*Găsiţi la Terboben, optician de soi,
sus, la etajul 2.*

zid zid zid piatră cîine cîine ridică picior copac suflet vis de cîine maşină claxon cîine ţipă pavaj roşu cîine mort cîine mort cîine mort zid zid zid de-a lungul drumului cel lung fereastră zid fereastră fereastră fereastră becuri lume lumină oameni mereu oameni feţe lucioase cuie lucioase atît de lucioase...

Încă de-acum o sută de ani se juca *scat*. Se juca încă de-acum o sută de ani. Şi se mai joacă încă şi acum. Şi peste o sută de ani o să se mai joace încă. Tot *scat*. Trei bărbaţi. Cu feţe curate de oameni cumsecade.

— Pas.

— Karl, plusează tu.

— Şi eu pasez.

— Ei, atunci... aţi acoperit, domnii mei.

— Mai bine pasai și tu, și am fi avut un pot frumușel.

— Lăsați vorbăria. Ce atu propui ?

— Trefla e sfântă. Al cui rînd e ?

— Totdeauna al celui care întreabă.

— Se întîmplă și în cele mai bune familii. Și iarăși atu !

— Cum așa, Karl, nu mai ai treflă ?

— De data asta nu.

— Ei, atunci s-o luăm altfel. Cupă are oricine.

— Atu ! Și acum, Karl, dă-i drumul, arată tot ce ai pe suflet. Douăzeci și opt.

— Și încă o dată atu !

Jucau și acum o sută de ani. Jucau *scat*. Și peste o sută de ani au să mai joace încă. Încă au să mai joace *scat* cu fețe curate de oameni cumsecade. Și cînd izbesc cu pumnii în masă, se aude un bubuit. Ca al tunurilor. De la 57 de tunuri.

Dar la fereastra de alături stă o mamă. În față are trei fotografii. Trei bărbați în uniformă. La stînga e bărbatul ei. La dreapta e fiul ei. Iar la mijloc e generalul. Generalul bărbatului ei și al fiului ei. Și cînd se culcă seara, mama așază fotografiile așa fel încît să le poată vedea și culcată. Fiul. Și bărbatul. Iar la mijloc, generalul. Și pe urmă citește scrisorile pe care le-a scris generalul. „1917. Pentru Germania“, scrie pe una. „1940. Pentru Germania“, scrie pe cealaltă. Mai departe, mama nu citește. Ochii ei sînt foarte înroșiți. Sînt atît de înroșiți !

Dar eu am scăpat. Iupaidia. Pentru Germania. Sînt încă pe drum. Spre tramvai. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. Din pricina foamei. Iupaidia. Dar trebuie să ajung acolo. Locotenentul comandă. Am și pornit la drum. De multă multă vreme la drum.

Acolo, în ungherul acela întunecat stă un bărbat. În unghere stau întotdeauna bărbați întunecați. Unul stă acolo și ține în mîna o lădiță și o pălărie. „Piramidon, latră bărbatul. Piramidon ! 20 de tablete sînt suficiente.“ Bărbatul rînjește, fiindcă afacerile merg bine. Afacerile merg atît de bine. 57 de femei, femei cu ochii înroșiți cumpără piramidon. Adaugă un zero

în coadă. 570. Încă unul și încă unul. 57 000. Și încă și încă și încă. 57 000 000. Afacerile merg bine. Bărbatul latră : „Piramidon !“ Rînjește, dugheana prosperă : 57 de femei, femei cu ochii înroșiți, cumpără piramidoane. Lădița se golește. Și pălăria se umple. Și bărbatul rînjește. Îi convine să rînjească. N-are ochi. E fericit : n-are ochi. Nu vede femeile. Nu le vede pe cele 57 de femei. Pe cele 57 de femei cu ochii înroșiți.

Numai eu am scăpat. Dar am și pornit la drum. Și drumul e lung. Îngrozitor de lung. Dar eu vreau să ajung la tramvai. Am și pornit la drum. De multă vreme la drum.

Într-o cameră se află un bărbat. Bărbatul scrie cu cerneală pe hîrtie albă. Și recită prin cameră :

*Pe ogorul brun, se-nclină
Verde crud, un fir de pîr.
Și albastră, o neghină
Cu petale de safir.*

Scrie versurile pe hîrtie albă. Le citește cu voce tare în liniștea încăperii. Le șterge iar cu cerneală. Recită prin încăpere :

*Pe ogorul brun, se-nclină
Verde crud, un fir de pîr,
Și albastră, o neghină,
Prefirînd în om lumină.*

Bărbatul le așterne pe hîrtie. Le citește cu voce tare în liniștea încăperii. Le șterge iar. Pe urmă recită prin încăpere :

*Pe ogorul brun, se-nclină
Verde crud, un fir de pîr.
Și albastră, o neghină...
Și albastră, o neghină...
Și albastră...*

Bărbatul se ridică în picioare. Se plimbă în jurul mesei. Mereu în jurul mesei. Se oprește :

Și albastră...

Și albastră...

Pe ogorul brun, se-nclină...

Bărbatul se plimbă mereu în jurul mesei.

57 au îngropat lângă Voronej. Dar pământul era cenușiu. Și ca piatra. Și nici un fir verde crud nu se-nclina. Zăpadă era acolo. Și era ca sticla. Și fără neghină albastră. Milioane de tone de zăpadă. Și nici o neghină albastră. Dar bărbatul din încăperea aceea nu știe. Nu, nu știe. El vede mereu neghina cea albastră. Peste tot neghina cea albastră. Peste tot neghina cea albastră. Deși au îngropat 57 lângă Voronej. Sub zăpadă sticloasă. În nisipul cenușiu, groaznic de cenușiu. Fără verde. Și fără albastru. Nisipul era înghețat și cenușiu. Și zăpada era ca sticla. Și zăpada nu prefiră în om lumină. Fiindcă au îngropat 57 lângă Voronej. 57 au îngropat. I-au îngropat lângă Voronej.

„Asta nu-i nimic, asta încă nu-i nimic!” zice caporalul care avea cîrjă. Și-și așază o cîrjă peste botul bocancului și ochește. Își mijește un ochi pînă se închide aproape de tot și ochește cu cîrja peste botul bocancului. „Asta încă nu-i nimic, zice el. 86 de ruși am lichidat într-o noapte. 86 de ruși. Cu o mitralieră, băiete, cu o singură mitralieră, într-o noapte. A doua zi dimineața i-am numărat. Erau claie peste grămadă. 86 de ruși. Cîțiva zăceau cu gura încă deschisă. Mulți și cu ochii. Da, mulți zăceau cu ochii încă deschiși. Într-o noapte, băiete.” Caporalul ochește cu cîrja spre femeia bătrînă care șade pe banca din fața lui. Ochește spre femeia bătrînă și lovește în 86 de femei bătrîne. Dar acelea locuiesc în Rusia. El nu-și dă seama de asta. Pentru el e bine că nu-și dă seama. Altfel, ce s-ar face? Acum, cînd se lasă noaptea?

Numai eu îmi dau seama. Eu sînt locotenentul Fischer. 57 au îngropat lângă Voronej. Dar eu nu murisem de tot. Eu sînt încă pe drum. Pînă acum m-au culcat la pământ de două ori. De foame. Fiindcă bunul Dumnezeu n-are lingură. Dar vreau să ajung cu orice preț la tramvai. Numai de n-ar fi drumul ăsta atît de plin de mame.

57 au îngropat lângă Voronej. Și a doua zi dimineața caporalul a numărat 86 de ruși. Iar cu cîrja lui împușcă 86 de mame. Dar el nu-și dă seama, asta-i bine. Altfel, pe ce drum ar porni? Fiindcă bunul Dumnezeu n-are lingură.

E bine cînd poeții pun neghina albastră să înflorească. E bine cînd poți auzi întotdeauna pe cineva cîntînd la pian. E bine cînd se joacă *scat*. Întotdeauna se joacă *scat*. Altfel, pe ce drum să pornească femeia bătrînă cu cele trei fotografii de lângă pat, caporalul cu cîrjă și cu cei 86 de ruși morți, mama cu fetița care yrea supă, și Timm, care i-a dat un picior bătrînului? Altfel, pe ce drum să pornească?

Dar trebuie să merg de-a lungul drumului cel lung. Lung. Zid zid ușă felinar zid zid fereastră zid zid și hîrtie colorată hîrtie colorată tipărită.

*U-ați asigurat viața?
Un frumos dar de Crăciun,
pentru dvs. și familia dvs.
un contract de asigurare la
URANIA, ASIGURĂRI DE VIAȚA*

57 nu și-au asigurat viața așa cum trebuia. Și nici cei 86 de ruși morți. Și n-au făcut familiilor nici un dar de Crăciun. Le-au dăruit familiilor doar ochi înroșiți. Ochi înroșiți, atîta tot. De ce oare, de ce nu s-au asigurat și ei la „Urania, asigurări de viață”? Iar eu trebuie acum să mă lupt cu ochii aceștia înroșiți. Peste tot ochi înroșiți, înroșiți de plîns, plînși pînă la înroșire. De ce nu s-au asigurat cei 57? Nu, n-au făcut familiilor nici un dar de Crăciun. Ochi înroșiți. Doar ochi înroșiți. Deși pe mii de afișe colorate scrie: „Urania, asigurări de viață” „Urania, asigurări de viață”...

Evelyn stă în soare și cîntă. Soarele o învăluiește pe Evelyn. Prin rochie se văd picioarele și totul. Iar Evelyn cîntă. Cîntă puțin cam nazal și nițeluș cam răgușit. Azi-noapte a stat prea mult în ploaie. Și cîntă, de mă trec fiori de căldură cînd închid ochii. Iar cînd îi deschid, îi văd pînă sus picioarele și totul. Și Evelyn

cîntă de mi se împăienjenesc ochii. Cîntă dulcele sfîrșit al lumii. Cîntă noaptea și rachiul, rachiul primejdios, plin de geamătul lumii rănite. Sfîrșitul, îl cîntă Evelyn, sfîrșitul lumii, dulce și între picioarele goale, înguste, de fată : sfîrșitul sfînt, ceresc și fierbinte al lumii. Vai, Evelyn, cîntă ca iarba înrourată, atît de grea de miresme și de voluptate, și atît de verde. Atît de întunecat de verde, atît de verde ca sticlele goale de bere așezate lîngă băncile cîrciumii, băncile pe care genunchii palizi ca luna ai Evelyni se ivesc seara de sub rochie, de mă trec fiori de căldură.

Cîntă, Evelyn, cîntecul tău mă va ucide. Cîntă dulcele sfîrșit al lumii, cîntă rachiul cel prost, cîntă beția cea verde ca iarba. Și Evelyn îmi strînge mîna rece ca iarba între genunchii palizi ca luna, de mă trec fiori de căldură.

Și Evelyn cîntă. Vino primăvară, cîntă Evelyn și-mi ține cu genunchii mîna rece ca iarba. Vino primăvară și fă să înverzească mormintele. Așa să cînți, Evelyn. Vino primăvară și fă să înverzească și cîmpurile de băătăie, verzi ca sticla de bere și molozul, uriașul ogor de moloz să înverzească, verde asemenea cîntecului meu, cîntecul despre sfîrșitul dulce ca rachiul. Și Evelyn șade pe banca din cîrciumă și-și cîntă cîntecul răgușit și anemic, de mă trec răcorile. Vino primăvară și fă ca ochii să nu mai fie înroșiți, cîntă Evelyn și ține-mi mîna cu genunchii. Cîntă, Evelyn, și cîntecul tău mă va reîntoarce sub iarba cea verde ca sticla de bere, și iar voi fi nisip, și iar voi fi lut, și iar voi fi pămînt. Cîntă, Evelyn, și cîntecul tău să mă poarte dincolo de ogoarele de moloz și dincolo de cîmpurile de băătăie și dincolo de groapa comună, pînă în țara beției tale lunatice, dulci, fierbinți, tainice, de fată. Cîntă, Evelyn, și cîntecul tău să însoțească cele o mie de companii care mărșăluiesc prin noapte, cîntă atunci cînd cele o mie de tunuri ară ogoarele și le îngrașă cu sînge. Cîntă, Evelyn, cîntă atunci cînd pereții cutremurați își leapădă pendulele și tablourile, și cîntecul tău să mă cufunde în

beția verde ca rachiul și în dulcele tău sfârșit al lumii. Cîntă Evelyn, și cîntecul tău să-mi dezvăluie viața ta de fată, simțirile tale tainice nocturne de fată, care sînt atît de dulci că mă trec fiori de căldură, căldura vieții. Vino, primăvară, și fă să înverzească iarba, verde ca sticla de bere, verde ca Evelyn. Cîntă, Evelyn !

Dar cealaltă fată, cealaltă nu cîntă. Fata aceea, fata aceea numără, fiindcă are burta mare. Burta ei e nițeluș cam prea mare. Iar acum trebuie să stea toată noaptea pe peronul gării, fiindcă unul dintre cei 57 nu era asigurat. Și iată că stă și numără toată noaptea vagoanele. O locomotivă are 18 roți. Un vagon de călători 8. Un vagon de marfă 4. Fata cu burta mare numără vagoanele și roțile — roțile roțile roțile... „78, își zice ea mai întîi, e un număr apreciazabil. 62, își zice pe urmă, poate să nu fie de ajuns. 110, își zice, e destul.“ Pe urmă se aruncă, se aruncă înaintea trenului.

Trenul are o locomotivă, șase vagoane de călători și cinci vagoane de marfă. Prin urmare, 86 de roți. Prin urmare, e de ajuns. Fata cu burta mare nu mai e acolo, după ce trenul cu cele 86 de roți a trecut. Pur și simplu nu mai e acolo. Nu mai e de loc. Nici măcar vreo părticică din ea nu mai e acolo, vreo părticică oricît de mică. Ea n-avea nici o floare albastră și nimeni nu cînta la pian pentru ea și nimeni nu juca *scat* cu ea. Dar trenul avea roți atît de multe și de frumoase ! Pe ce drum ar fi putut ea să pornească ? Ce altceva ar fi putut să facă ? Fiindcă bunul Dumnezeu n-are nici măcar o lingură. Și acum n-a mai rămas nimic din ea, chiar nimic.

Numai eu. Eu sînt încă pe drum. Mai sînt încă pe drum. De multă vreme, de multă vreme sînt pe drum. Drumul e lung. Nu le pot răzbi, drumul cel lung și foamea cea aprigă. Amîndouă sînt atît de lungi.

Cînd și cînd pornesc să strige. La stînga, pe terenul de fotbal. La dreapta, în casa cea înaltă. Acolo pornesc uneori să strige. Iar drumul trece prin mijloc. Pe drum mă aflu eu. Eu sînt locotenentul Fischer. Am 25 de ani. Mi-e foame. Viu tocmai de la Voronej. Am

pornit de multă vreme la drum. La stînga e terenul de fotbal. Iar la dreapta casa cea înaltă. Acolo sînt oameni. 1000. 2000. 3000. Și nimeni nu spune vreo vorbă. Din față se aude muzică. Și cîțiva cîntă. Și cei 3000 nu spun o vorbă. Au săpun și se spală. Și-au pieptănat părul și și-au pus cămăși curate. Stau acolo, în casa cea înaltă, iar uneori cîte ceva îi zguduie. Sau îi întărește. Sau îi distrează. Nu se poate distinge. Stau acolo spălați proaspăt și uneori se simt zguduiți. Dar ei nu știu că mi-e foame. Asta nu știu. Și că stau aici, rezemat de perete — eu, cel de la Voronej, cel care a pornit pe drumul cel lung cu foamea cea lungă, de multă vreme pe drum — că stau aici rezemat de perete, din pricină că de foame, da, de foame nu pot merge mai departe. Dar ei n-au cum să știe asta. Fiindcă peretele, peretele ăsta gros și stupid, se află între noi. Și eu sînt rezemat de el cu genunchii tremurîndi — iar în spatele lui sînt cei cu cămăși curate, care în fiecare duminică se lasă zguduiți. Plătesc zece mărci și au dreptul să-și răscolească sufletul, și să-și întoarcă stomacul pe dos, și să-și amortească nervii. Zece mărci înseamnă o groază de bani. Pentru burta mea înseamnă o groază de bani. În schimb, pe biletul de intrare pe care-l capătă pentru cele zece mărci figurează cuvîntul PATIMI. PATIMILE DUPĂ MATEI. Dar pe urmă, cînd corul cel mare strigă BARABAS, cînd strigă sîngeros și însetat de sînge BARABAS, ei nu cad de pe bănci, miile în cămăși curate. Nu, și nici nu plîng, nici nu se roagă ; de fapt, pe chipurile lor, în sufletele lor, nu se poate vedea mare lucru cînd corul cel mare strigă BARABAS. Pe bilete scrie PATIMILE DUPĂ MATEI în valoare de zece mărci. Poți asista la patimi pe băncile din față, acolo unde patimile sînt îndurate destul de zgomotos, sau ceva mai departe, în spate, unde se pătimește mai în surdină. Dar asta n-are importanță. Pe fețele lor nu se vede nimic atunci cînd corul cel mare strigă BARABAS. Toți dau dovadă de multă stăpînire de sine în fața patimilor. Nici o pieptănătură nu este deranjată din pricina suferinței și a torturii. Nu, cît

privește suferința și tortura, ele sînt numai cîntate acolo în față, de voci și instrumente, concert în valoare de zece mărci. Iar cei ce strigă BARABAS se prefac numai, la urma urmei sînt plătiți ca să strige așa. Și corul cel mare strigă BARABAS! MAMĂ! strigă locotenentul Fischer pe drumul cel fără de sfîrșit. Locotenentul Fischer sînt eu. BARABAS! strigă corul cel mare al celor proaspăt spălați. FOAME! latră burta locotenentului Fischer. Locotenentul Fischer sînt eu. GOL! strigă miile de oameni de pe terenul de fotbal. BARABAS! strigă cei din stînga drumului. GOL! strigă cei din dreapta drumului. VORONEJ! strig eu între ei. Dar mii de strigăte îl acoperă pe al meu. BARABAS! strigă cei din dreapta. GOL! strigă cei din stînga. PATIMI se numește spectacolul din dreapta. FOTBAL se numește spectacolul din stînga. Eu sînt la mijloc. Eu. Locotenentul Fischer. Un tînar de 25 de ani. Îmbătrînit cu 57 de milioane de ani. Anii Voronejului. Anii mamei. Îmbătrînit cu 57 de milioane de ani petrecuți pe drum. Anii Voronejului. Și cei din dreapta strigă BARABAS. Și cei din stînga strigă GOL. Și la mijloc stau eu, fără mamă, singur. Pe valul cel mare și agitat al lumii, fără mamă, singur. Am 25 de ani. Îi cunosc pe cei 57 pe care i-au îngropat la Voronej, pe cei 57, care nu știau nimic, care nu voiau asta, pe aceia îi cunosc zi și noapte. Și-i cunosc pe cei 86 de ruși care zăceau dimineța cu ochii și gurile căscate în fața mitralierelor. O cunosc pe fetița care n-are supă și-l cunosc pe caporalul cu cîrjă. BARABAS, strigă cei din dreapta, pentru zece mărci, la urechea celor proaspăt spălați. Dar eu o cunosc pe femeia bătrînă care și-a pus cele trei fotografii lîngă pat și pe fata cu burta mare care s-a aruncat sub tren. GOL! strigă cei din stînga, de mii de ori GOL! Dar eu îl cunosc pe Timm care nu poate să doarmă fiindcă i-a dat un picior bătrînului și le cunosc pe cele 57 de femei cu ochii înroșiți care cumpără piramidoane de la orb. PIRAMIDON, scrie pe cutiuța care costă 2 mărci. PATIMI, scrie pe biletele de intrare la dreapta drumului, PATIMI în valoare de 10 mărci. MECI DE

CUPĂ, scrie pe biletele albastre de la stînga drumului, albastre ca floarea de neghină, în valoare de 4 mărci. BARABAS ! strigă cei din dreapta. GOL ! strigă cei din stînga. Și orbul latră mereu : PIRAMIDOANE ! Între ei stau eu, singur de tot, singur și fără mamă, pe valul cel mare, singur pe valul cel mare și agitat al lumii. Cu foamea care latră în mine ! Și-i cunosc pe cei 57 de la Voronej. Eu sînt locotenentul Fischer. Am 25 de ani. Ceilalți strigă GOL și BARABAS în cor, într-un cor mare. Numai eu am scăpat. Însălmîntător am scăpat. Dar e bine că cei proaspăt spălați nu-i cunosc pe cei 57 de la Voronej. Altfel, cum ar putea îndura patimile și meciurile de cupă. Numai eu sînt încă pe drum. Am pornit de la Voronej. Cu foamea am pornit la drum, de multă multă vreme. Fiindcă am scăpat. Pe ceilalți i-au îngropat la Voronej. 57. Numai pe mine m-au uitat. De ce m-au uitat oare ? Acum mi-a rămas doar peretele. El mă ține. Trebuie să merg de-a lungul lui. GOL ! strigă ei după mine. BARABAS ! strigă ei după mine. De-a lungul drumului cel lung. E multă vreme de cînd nu mai pot îndura. Și mi-a rămas doar peretele, fiindcă mama nu-i aici. Numai cei 57 sînt aici. Cele 57 de milioane de mame cu ochii înroșiți, acelea mă hăituiesc fără milă. De-a lungul drumului. Dar locotenentul Fischer comandă : stîngu doi trei patru stîngu doi trei patru zigzag BARABAS și floarea albastră e umezită de lacrimi multe și de sînge zigzag iupaidia iupaidia înmormîntată-i infanteria sub un teren de fotbal sub un teren de fotbal.

De multă vreme nu mai pot îndura, dar flașnetarul cîntă atît de energic. Bucurați-vă de viață, cîntă bătrînul de-a lungul drumului. Bucurați-vă, voi cei de la Voronej, iupaidia, da, bucurați-vă atîta vreme cît mai înflorește floarea cea albastră, bucurați-vă de viață atîta vreme cît mai cîntă flașneta...

Bătrînul cîntă ca un sicriu. Atît de încet. Bucurați-vă ! cîntă, atîta vreme, cîntă, și cîntecul lui se deapănă atît de încet, sunînd a mormînt, atît de viermănos, atît de pămîntiu, sunînd a Voronej — bucurați-vă,

cîntă el, atîta vreme cît o mai face plopul pere și răchita micșunele !

— Sînt locotenentul Fischer ! strig. Am scăpat. Mă aflu de multă vreme pe drumul cel lung. Iar la Voronej au îngropat 57. Îi cunosc.

— Bucurați-vă, cîntă flașnetarul.

— Am 25 de ani, strig.

— Bucurați-vă, cîntă flașnetarul.

— Mi-e foame, strig.

— Bucurați-vă, cîntă el și păpușile colorate care atîrnă de flașnetă se leagănă.

Flașnetarul are păpuși frumoase și colorate. Paiate multe și frumoase, care se leagănă. Flașnetarul are un boxer. Boxerul își agită pumnii mari și stupizi, strigînd : „Boxez !” Și se agită ca un adevărat maestru. Flașnetarul are un grăsan. Ca un sac mare și stupid plin cu bani. „Domnesc !” strigă grăsanul și se agită ca un adevărat maestru. Flașnetarul are un general. Cu o uniformă groasă și stupidă. „Comand, strigă generalul, comand !” Și se agită ca un adevărat maestru. Flașnetarul are și un doctor Faust, cu un halat alb, alb de tot și cu ochelari negri. Iar acesta nu strigă și nu vorbește. Dar se agită îngrozitor, atît de îngrozitor !

— Bucurați-vă, cîntă flașnetarul și păpușile lui se leagănă. Se leagănă îngrozitor.

— Frumoase păpuși ai, flașnetarule, zic eu.

— Bucurați-vă, cîntă flașnetarul.

— Dar ce face păpușa cu ochelari, păpușa cu ochelari și cu halat alb ? întreb eu. Nu strigă, nu boxează, nu domnește și nu comandă. Ce face păpușa cu halat alb, că se agită, se agită atît de îngrozitor !

— Bucurați-vă, cîntă flașnetarul, se gîndește, cîntă flașnetarul, se gîndește, și cercetează, și descoperă.

— Dar ce descoperă oare, cel cu ochelari, că se agită atît de îngrozitor ?

— Bucurați-vă, cîntă flașnetarul, descoperă un praf, un praf verde, un praf verde ca speranța.

— Dar ce se poate face cu praful acesta verde, flașnetarule, căci se agită îngrozitor, atît de îngrozitor ?

— Bucurați-vă, cîntă flașnetarul, cu o linguriță din praful cel verde ca speranța poți ucide 100 de mili-

oane de oameni, ajunge să sufli în el, să sufli cu speranță. Și cel cu ochelari descoperă și descoperă. Bucurați-vă pînă atunci, cîntă flașnetarul.

— Descoperă ? strig eu.

— Bucurați-vă pînă atunci, cîntă flașnetarul, bucurați-vă din plin pînă atunci.

Sînt locotenentul Fischer. Am 25 de ani. I-am luat flașnetarului păpușa în halat alb. Bucurați-vă pînă atunci. Omului aceuia, omului cu ochelari și cu halat alb, i-am smuls capul de pe umeri ! Bucurați-vă pînă atunci. Omului cu halat alb și cu ochelari, omului cu praful verde, i-am răsucit mîinile. Bucurați-vă pînă atunci. Pe omul-care-face-descoperiri-verzi-pline-desperanță l-am rupt în două. Acum nu mai poate să amestece prafuri, acum nu mai poate să descopere prafuri. L-am rupt în două.

— De ce mi-ai distrus păpușa cea frumoasă, strigă flașnetarul, era atît de inteligentă, era atît de înțeleaptă, era de o inteligentă și înțelepciune și inventivitate atît de faustiene. De ce l-ai distrus pe omul cu ochelari, de ce ? mă întreabă flașnetarul.

— Am 25 de ani, strig. Sînt încă pe drum, strig. Mi-e frică, strig. De aceea l-am distrus pe omul în halat. Locuim în cocioabe de lemn și de speranță, strig, dar locuim. Iar în fața cocioabelor noastre mai cresc încă morcovi și salată. În fața cocioabelor noastre cresc roșii și tutun. Mi-e frică ! strig. Vrem să trăim ! strig. În cocioabe de lemn și de speranță ! Fiindcă roșiile și tutunul încă mai cresc. Încă mai cresc. Am 25 de ani, strig, de aceea l-am ucis pe omul cu ochelari și cu halat alb. De aceea l-am nimicit pe omul cu prafurile. De aceea de aceea de aceea...

— Bucurați-vă, cîntă flașnetarul, bucurați-vă pînă atunci pînă atunci pînă atunci bucurați-vă, cîntă flașnetarul și scoate din lada lui îngrozitor de mare o altă păpușă cu ochelari și halat alb și cu o linguriță, da, cu o linguriță plină cu un praf verde ca speranța. Bucurați-vă, cîntă flașnetarul, bucurați-vă pînă atunci fiindcă mai am mulți oameni albi atît de mulți de îngrozitor de mulți.

— Dar se agită înspăimântător, atît de înspăimîntător ! strig, și eu am 25 de ani și mi-e frică și locuiesc într-o cocioabă de lemn și de speranță. Și roșiile și tutunul încă mai cresc.

— Bucurați-vă pînă atunci, cîntă flașnetarul.

— Dar se agită atît de înspăimîntător ! strig.

— Nu, nu se agită, îl agită alții, alții îl agită.

— Și cine îl agită oare, cine, cine îl agită oare ?

— Eu, răspunde atunci flașnetarul într-un fel înspăimîntător, eu.

— Mi-e frică, strig și-mi strîng mîna pumn și-l lovesc în obraz pe flașnetarul cel înspăimîntător.

Nu, nu-l lovesc, fiindcă nu-i pot găsi fața, fața atît de înspăimîntătoare. Fața e sus de tot, la capătul gîtului. Nu pot ajunge cu pumnul pînă acolo. Și flașnetarul rîde înspăimîntător, atît de înspăimîntător. Și nu pot ajunge pînă acolo, nu pot ajunge. Fiindcă fața lui s-a depărtat atît de mult și rîde atît de înspăimîntător. Rîde atît de înspăimîntător !

Un om aleargă pe drum. E cuprins de spaimă. Mama lui l-a lăsat singur. Și acum, strigătele înspăimîntătoare îl urmăresc. „Pentru ce ?“ strigă cei 57 de la Voronej. „Pentru ce ? Germania“, strigă ministrul. „Barabas“, strigă corul. „Piramidoane“, strigă orbul. Iar ceilalți strigă : „Gol“. Strigă de 57 de ori : „Gol“. Și omul cu halat, omul alb cu ochelari și cu halat se agită atît de înspăimîntător. Și descoperă și descoperă și descoperă. Iar fetița n-are lingură. Dar omul alb cu ochelari are lingură. Ea ajunge pentru 100 de milioane.

— Bucurați-vă, cîntă flașnetarul.

Pe drum aleargă un om. De-a lungul drumului cel lung. E cuprins de spaimă. Aleargă cu spaima lui prin lumea cea largă. Pe valul cel mare și agitat al lumii. Omul acesta sînt eu. Am 25 de ani. Și sînt pe drum. De multă vreme și tot timpul sînt pe drum. Vreau să ajung la tramvai. Trebuie să mă urc în tramvai, fiindcă toți gonesc în urma mea. Înspăimîntător gonesc în urma mea. Un om aleargă, împreună cu spaima lui, pe drum. Omul acesta sînt eu. Un om crede în roșii și în tutun. Omul acesta sînt eu. Un om sare pe scara tram-

vaiului, a tramvaiului cel galben și bun. Omul acesta sînt eu. Merg cu tramvaiul, cu tramvaiul cel galben și bun.

— Încotro mergem ? îi întreb pe ceilalți. Către terenul de fotbal ? Către *Patimile după Matei* ? Către cocioabele de lemn și de speranță, cu roșii și tutun ? Încotro mergem ? îi întreb pe ceilalți.

Nimeni nu răspunde nici un cuvînt. Dar iată o femeie care șade cu trei fotografii în poală. Iar alături stau trei bărbați și joacă *scat*. Și iată-l și pe omul cu cîrjă și pe fetița fără supă și pe fata cu burta mare. Și pe unul care face poezii. Și altul care cîntă la pian. Și 57 care mărșăluiesc pe lîngă tramvai. Iupaidia iupaidia dîrză e infanteria lîngă Voronej iupaidia. În frunte mărșăluiește locotenentul Fischer. Eu sînt locotenentul Fischer. Iar mama mea mărșăluiește la urmă. Mărșăluiește de 57 de milioane de ori în urma mea.

— Încotro mergem ? îl întreb pe taxator.

Iar el îmi dă un bilet de culoare verde, un verde plin de speranță. „*Piramidoane după Matei*“ scrie pe bilet.

— Trebuie să plătim cu toții, zice el și întinde mîna. Iar eu îi dau 57 de soldați.

— Dar încotro mergem oare ? îi întreb pe ceilalți. Că doar trebuie să știm : încotro ?

Atunci Timm zice :

— Nici noi nu știm. Nimeni n-are habar.

Și toți dau din cap în semn de aprobare și mormăie :

— Nimeni n-are habar.

Dar călătorim. Ding dong face clopoțelul tramvaiului și nimeni nu știe încotro. Dar toți călătoresc. Iar taxatorul face o mutră misterioasă. E un taxator nespun de bătrîn, cu zece mii de zbîrcituri în obraz. Nu se poate distinge dacă e un taxator rău sau unul bun. Dar toți îi plătesc. Și toți merg cu tramvaiul. Și nimeni nu știe : e bun sau rău. Și nimeni nu știe : încotro. Ding dong face clopoțelul tramvaiului. Și nimeni nu știe : încotro. Și toți merg împreună. Și nimeni nu știe... și nimeni nu știe... și nimeni nu știe...

P O V E S T I R I P O S T U M E

Scriitorul trebuie să dea un nume casei pe care o clădim cu toții. De asemenea, diferitelor încăperi. Odaia bolnavului, el o va numi „camera tristă“, mansarda va fi „cea vîntoasă“, iar subsolul „cea posomorîtă“. Nu-i este îngăduit să numească subsolul „camera frumoasă“.

Cînd nu i se dă condei, se chinuiește pînă la deznădejde. Și trebuie să încerce să zgîrie pe perete cu o coadă de lingură. Ca la pușcărie: „Aici e o hrubă mîrșavă“. Dacă în disperarea lui n-o face, nu-i un scriitor adevărat. Și poate fi trimis să măture străzile.

Cînd scrisorile lui sînt citite în alte case, fiecare trebuie să spună: „Aha! Da. Așa va să zică se petrec lucrurile în casa aceea.“ N-are nici o însemnătate dacă scrisul îi e mare sau mic. Dar trebuie să fie citeț. În casă îi este îngăduit să locuiască la mansardă. De acolo, priveliștile sînt cît se poate de smintite. Smintit înseamnă frumos și totodată îngrozitor. Acolo sus ai senzația de singurătate. Și acolo frigul e mai mare și căldura e mai mare.

Cînd sculptorul Wilhelm Schröder îl vizitează pe scriitor în mansardă, se poate întîmpla să-i vie amețală. Scriitorul nu trebuie să țină seama de asta. Domnul Schröder trebuie să se deprindă cu înălțimea. O să-i facă bine.

Noaptea, scriitorului îi este îngăduit să privească stelele. Dar vai lui dacă nu simte cînd asupra casei sale plutește o primejdie! Atunci trebuie să sune goarna, pînă îi plesnesc plămîinii!

Femeia se trezi deodată. Era două și jumătate. Încercă să-și dea seama din ce pricină se trezise. Aha, da ! În bucătărie se lovise cineva de un scaun. Trase cu urechea înspre bucătărie. Era liniște. Era prea multă liniște și când întinse mîna și pipăi patul de lîngă ea, simți că e gol. Asta era, de aceea liniștea părea atît de adîncă : nu se auzea răsuflarea lui. Se sculă și prin încăperea întunecoasă își pipăi drumul spre bucătărie. În bucătărie se întîlniră. Ceasul arăta două și jumătate. Văzu ceva alb în fața dulapului din bucătărie. Aprinse lumina. Stăteau față în față, în cămași. Noaptea. La două și jumătate. În bucătărie.

Pe masa din bucătărie era coșulețul de pîine. Văzu că el își tăiasse pîine. Cuțitul se afla încă lîngă coșuleț. Și pe fața de masă erau firimituri de pîine. Seara, înainte de a se culca, întotdeauna curăța fața de masă. În fiecare seară. Dar acum erau firimituri pe masă. Și cuțitul era și el acolo. Simți strecurîndu-se în ea răceala dalelor cu care era pardosită bucătăria. Și-și întoarse privirea de la coșuleț.

— Mi s-a părut că am auzit aici ceva, zise el și-și roti privirile prin bucătărie.

— Și eu am auzit ceva, răspunse ea și se gîndi că, noaptea, în cămașă, bărbatu-său arăta destul de bătrîn.

Arăta chiar vîrsta pe care o avea. Șaizeci și trei. Ziua, cîteodată, părea mai tînăr.

„A îmbătrînit și ea, se gîndea bărbatul, în cămașă arată destul de bătrînă. Dar poate că părul e de vină. Noaptea, femeile par întotdeauna mai bătrîne din pricina părului. Părul le îmbătrînește deodată.“

— Să-ți fi pus papucii. Umbli desculță pe dalele reci. Ai să răcești.

Femeia nu se uita la el fiindcă nu putea îndura gîndul că o minte. Că o minte, după treizeci și nouă de ani de căsnicie.

— Mi s-a părut că am auzit aici ceva, zise el încă o dată și se uită iarăși fără nici un rost prin ungherele bucătăriei, am auzit ceva. M-am gândit că o fi cineva.

— Și eu am auzit ceva. Dar pesemne că n-a fost nimic.

Luă coșulețul de pe masă și strînse firimiturile.

— Nu, pesemne că n-a fost nimic, repetă el șovăind.

Femeia îi veni în ajutor :

— Lasă. Se vede că se auzea de afară. Să mergem la culcare. O să te îmbolnăvești. Pe dalele reci.

El se uită spre fereastră.

— Da, se vede că venea de afară. Mi s-a părut că era de-aici.

Femeia ridică mîna spre comutator. „Trebuie să sting lumina, altfel iar văd coșulețul, se gândi. Nu mai vreau să văd coșulețul.“

— Hai, zise ea și stinse lumina, se vede că venea de afară. Cînd e vînt, jgheabul de la streășină se lovește totdeauna de perete. Fără îndoială că era jgheabul. Cînd e vînt, se izbește totdeauna.

Bîjbîiră amîndoi prin culoarul întunecos pînă în dormitor. Picioarele desculțe lipăiau pe podea.

— Ce-i drept, e vînt, fu el de părere. Toată noaptea a suflat vîntul.

După ce se vîrîră în pat, femeia zise :

— Da, toată noaptea a suflat vîntul. Pesemne că era jgheabul.

— Da, și eu care credeam că era în bucătărie. Pesemne că era jgheabul.

Spuse asta de parcă era pe jumătate adormit. Dar ea observă cît de nefiresc suna glasul lui cînd mințea.

— E frig, zise femeia și căscă încet, mă vîr sub plapumă. Noapte bună.

— Bună, răspunse el și adăugă : Da, s-a cam lăsat frig.

Pe urmă tăcură. După ce trecu o bună bucată de vreme, femeia îl auzi că mestecă încet și cu prudență. Și începu înadins să respire adînc și uniform, ca el să nu-și dea seama că era încă trează. Dar mestecatul era atît de ritmic, încît o adormi pe nesimțite.

A doua zi seara, cînd el se întoarse acasă, femeia îi puse pe masă patru felii de pîine. De fapt, nu i s-ar fi convenit decît trei.

— Poți să mănînci fără grijă patru, îi spuse și se depărtă de lampă. Mie nu-mi face bine de loc pîinea asta. Mai bine mănîncă tu încă o felie. Mie nu-mi face bine.

Îl văzu că se apleacă adînc peste farfurie. Fără să-și ridice privirea. În clipa aceea îi fu milă de el.

— Păi ție nu-ți mai rămîn atunci decît două felii, zise bărbatul cu ochii în farfurie.

— Da. Seara nu-mi priește de loc pîinea. Mănîncă. Mănîncă fără grijă.

Abia după o vreme ea se așeză din nou sub lampă, la masă.

Jos casca, jos casca : — Am pierdut !

Comaniile s-au risipit. Comaniile, batalioanele, armatele. Numai oştirile morţilor, acelea dăinuie încă. Dăinuie ca nemărginitele păduri : întunecoase, vinete, pline de şoapte. Tunurile însă zac ca nişte animale preistorice degerate, cu mădularele înţepenite. Vinete din pricina oţelului şi a mîniei oarbe înfrînte. Iar căştile, ele ruginesc. Scoateţi-vă căştile ruginite : Am pierdut !

În gamelele care făceau parte din echipamentul nostru, copii slabi cumpără acum lapte. Lapte slab. Copiii sînt vineţi de frig. Iar laptele e vînat de sărăcie.

N-o să ne mai alinim cînd auzim un fluierat şi n-o să mai spunem „să trăiţi“ cînd auzim un urlet. Tunurile şi plutonierii nu mai urlă. Vom plînge, ne vom face nevoile şi vom cînta cînd vom avea poftă. Dar cîntecul despre blindatele hîrîitoare şi cîntecul despre floarea reginei, niciodată nu le vom mai cînta. Fiindcă blindatele şi plutonierii nu mai hîrîie, iar floarea reginei a putrezit sub melopeea sîngeroasă. Şi nici un general nu ne mai tutuieşte înainte de bătălie. Înainte de înspăimîntătoarea bătălie.

Niciodată n-o să mai simţim între dinţi nisipul spai-meii. (Nici nisipul stepei, nici pe cel ucrainean şi nici pe cel din Cirenaica sau pe cel din Normandia — şi nici nisipul amar şi vătămător al patriei !) Şi niciodată nu vom mai avea acea senzaţie fierbinte şi smintită în creier şi în măruntaie, care ne săgeta înainte de bătălie.

Niciodată n-o să mai fim nespuse de fericiţi că lîngă noi se mai află cineva. Care e cald şi e aici şi respiră şi rîgîie şi fredonează — în timpul marşului de noapte. Niciodată n-o să mai fim atît de fericiţi, ca cerşetorii,

pentru o pîine, și cinci grame de tutun, și pentru un braț de paie. Pentru că n-o să mai mărșăluim nicio-dată împreună, pentru că de acum înainte fiecare mărșăluiește singur. E bine așa. E greu așa. Să nu-l mai simți lîngă tine pe celălalt, posac și mormăind — noaptea, în timpul marșului de noapte. Pe cel care ascultă totul. Care tace tot timpul. Care rumegă totul.

Iar cînd vreunul are poftă să plîngă noaptea, poate s-o facă din nou. Și nu mai e nevoit să cînte — de frică.

Acuma, cîntecul nostru e jazul. Jazul frenetic și febril e muzica noastră. Și melodia fierbinte și turbată, hăituită de bătaia tobelor și a talgerelor, felină, biciuitoare. Și uneori iarăși vechile și sentimentalele urlete soldățești, cu care ne acopeream deznădejdea și ne sfidam mamele. Însămîntătorul cor bărbătesc, țîșnind din mijlocul fețelor bărboase, în atmosfera crepusculară a cazematelor și trenurilor de marfă, însoțit de vibrațiile de tinichea ale armonicii de gură :

Cîntec bărbătesc cîntat de bărbați — oare nu i-ați auzit pe copiii care încercau să-și alunge teama de gurile vinete ale tunurilor ?

Cîntec bărbătesc eroic — oare n-ați auzit suspinele inimilor, în timp ce cîntau „Iupaidia“, eroii cei nespălați, jegoși, bărboși, plini de păduchi ?

Cîntec bărbătesc, cor de urlete soldățești, sentimental și exuberant, viril și cu voci de bas, urlat bărbătește pînă și de adolescenți : Oare nu auziți că strigă chemîndu-și mama ? Că e ultimul strigăt al acestui aventurier care e bărbatul ? Auziți îngrozitorul strigăt : „Iupaidia“ ? Strigătul nostru și muzica noastră sînt dansul deasupra prăpastiei care rînjește spre noi. Iar muzica aceasta este jazul. Fiindcă inima noastră și creierul nostru au același ritm fierbinte și înghețat : un ritm frenetic, smintit și febril, un ritm dezlănțuit.

Iar fetele noastre, fetele au același puls pătimaș, în brațe și în șolduri. Și rîsul lor e răgușit, și sacadat, și aspru, ca sunetul clarinetului. Și părul lor, părul scînteiază ca fosforul. Arde. Și inima lor, inima bate în

sincope, cu deznădăjduită sălbăticie. Și sentimental. Așa sînt fetele noastre : ca jazul. Și așa sînt și nopțile, nopțile pline de rîsetele fetelor : ca jazul : fierbinți și febrile. Frenetice.

Cine va scrie pentru noi o nouă teorie a armoniei ? Nu ne mai trebuie acorduri melodice temperate. În noi e prea multă disonanță.

Cine va compune pentru noi cîntecul urletelor violete ? Cine ne va aduce o izbăvire violetă ? Nu ne mai trebuie naturi moarte. Natura noastră e zgomoasă.

Nu ne trebuie poeți care să scrie corect gramatical. Pentru gramatica asta ne lipsește răbdarea. Ne trebuie dintr-acea care simt fierbinte și suspină cu asprime. Care spun copacului copac și femeii femeie și știu să spună da și știu să spună nu : cu glas tare și limpede și la nevoie de trei ori și fără înflorituri.

Pentru punct și virgulă n-avem vreme și acordurile armonice ne moleșesc și naturile moarte ne doboară : fiindcă, noaptea, cerurile noastre sînt violete. Iar violetul nu-ți lasă vreme pentru gramatică, violetul e strident și neîntrerupt și smintit. Peste hornuri, peste case : lumea : violetă. Peste trupurile noastre azvîrlite în adîncul văilor umbroase : orbitele goale și ninse albastru ale celor morți în viscol, gurile vinete de turbare ale tunurilor reci — și pielea violetă a fetelor noastre, pe gît și nițeluș sub sîni. Noaptea, e violet și geamătul celor ce flămînzesc și gînguritul celor care se sărută. Iar orașul e atît violet pe malul noptaticului fluviu violet !

Iar noaptea e plină de moarte : noaptea noastră. Fiindcă somnul nostru e plin de bătălii. Noaptea noastră e vis de moarte plin de zăngănitul armelor în luptă. Și fetele care rămîn noaptea lîngă noi, fetele cele violete, ele știu asta și în zori sînt încă palide de suferința nopții noastre. Și zorii noștri sînt plini de însingurare. Și însingurarea noastră e în zori ca sticla. Fragilă și rece. Și foarte limpede. E însingurarea bărbatului. Fiindcă ne-am pierdut mamele în preajma tunurilor

turbate. Numai pisicile, și vacile, și păduchii, și rîmele, numai ele pot îndura însingurarea noastră imensă și înghețată. Poate fiindcă nu sînt atît de sociabile ca noi. Poate fiindcă aparțin în mai mare măsură lumii. Acestei lumi fără frîu. În care inima noastră e pe cale să înghețe.

Care-i pricina spaimei și mîniei din inima noastră? Goana, goana veșnică. Fiindcă abia ieri am scăpat de măcel și de prăpastie într-o goană deznădăjduită. Însăimîntătoarea goană de la o groapă de obuz la cealaltă — gropile care au înlocuit leagănele materne — ea este pricina pentru care inima noastră este încă mînioasă — ea și spaima.

Apleacă-ți urechea către abisurile sufletului tău. Te însăimîntă? Auzi coralul haotic al melodiilor lui Mozart și cantatelor lui Herms Niel? Pe Hölderlin îl mai poți auzi? Il mai recunoști, amețit de sînge, deghizat și braț la braț cu Baldur von Schirach¹? Auzi marșul rezerviștilor? Auzi jazul și imnurile lui Luther?

Încearcă atunci să fii mai presus de abisurile violete ale sufletului tău. Fiindcă zorii zilei, care se ridică în spatele digurilor acoperite cu iarbă și a acoperișurilor de carton asfaltat, zorii vin numai din tine însuți. Și în spatele lor? În spatele lor, al celor pe care-1 numești Dumnezeu, fluviu și stea, noapte, oglindă sau cosmos sau Hilde sau Evelyn — în spatele lor, al tuturor ești totdeauna tu însuți. Rece și însingurat. Vrednic de milă. Mare. E hohotul tău de rîs. Deznădejdea ta. Întrebarea ta. Răspunsul tău. În spatele lor, al tuturor, în uniformă, despuiat sau deghizat în vreun fel, siluetă fantomatică și șovăitoare, de dimensiuni ciudate, neașteptate, aproape monstruos de grandioase: tu însuți. Dragostea ta. Spaima ta. Speranța ta.

Și cînd inima noastră, acest mușchi măreț și vrednic de milă, nu-și mai poate îndura suferința — și cînd

¹ *Baldur von Schirach*, comandantul suprem al organizației hitleriste de tineret.

inima noastră tinde să se moleșească în sentimentalismul căruia îi sîntem pradă, devenim grosolani și agresivi. „Cățea“, îi spunem atunci celei la care ținem mai mult. Iar cînd Isus sau apariția cea blajină care ne urmărește mereu noaptea în vis, spune: „Fii bun!“ — atunci, față de religia noastră dăm dovadă de o lipsă de respect plină de insolență și întrebăm: „Bine, Doamne, Isuse, dar de ce? Că doar nici în fața gropii cu ruși morți n-am vrut să știm de Dumnezeu.“ Și în vis ciuruim totul cu mitralierele noastre: Pe ruși. Pămîntul. Pe Isus.

Nu, vocabularul nostru nu-i de loc frumos. Dar e cuprinzător. Și pute. Amar ca praful de pușcă. Acru ca nisipul de stepă. Întepător ca scîrna de om. Și sonor ca zgomotul de bătălie.

Și lăudîndu-ne fără rușine, sporovăim despre inima noastră simțitoare, inima rilkeană-germană. Despre Rilke¹, fratele străin și pierdut, care exprimă inima noastră și ne provoacă lacrimi neașteptate: dar nu ne este îngăduit să ridicăm zăgazurile oceanelor de lacrimi — căci ne-am îneca în ele cu toții. Vrem să fim neciopliți și oameni de rînd, să cultivăm tutun și roșii — chiar dacă ne urmărește spaima plină de zgomote — pînă ajungem în patul cel violet, la fetele cele violete. Fiindcă ne sînt dragi declarațiile gălăgioase, nerilkeene, care ne ajută să trecem peste visurile pline de cruzimi și peste abisurile violete ale nopții, peste ogoarele stropite cu sînge și fetele sîngerînd de dor. Fiindcă războiul n-a făcut din noi oameni duri, nu cumva să credeți asta, și nici grosolani, și nici ușuratici. Fiindcă purtăm pe umerii noștri slabi puzderie de morți, plămădiți din ceară, grei ca lumea cea largă. Și niciodată lacrimile noastre nu sînt atît de aproape de a izbucni, ca după aceste sîngeroase bătălii. Și de aceea ne sînt dragi petrecerile gălăgioase cu călușei violeți, călușeii cu muzică de jazz, a căror flașnetă sună deasupra abi-

¹ *Rainer Maria Rilke* (1875—1926), unul dintre cei mai mari poeți de limbă germană.

surilor noastre, amenințător, caraghios, violet, colorat, stupid — poate. Și — înainte de a începe clovnul să cînte ca un cocoș — ne-am lepădat de trei ori de inima noastră rilkeană. Și mamele noastre plîng amar. Dar mamele, ele nu-și întorc fața. Mamele nu !

Iar mamelor să le făgăduim :

Mame, nu pentru asta au murit morții : Pentru monumentul de marmoră al eroilor, înălțat în piață de cel mai bun cioplitor în piatră din regiune — înconjurat cu iarbă vie, cu bănci pentru văduve și invalizi. Nu, nu pentru asta. Nu, nu pentru asta au murit morții : Ca supraviețuitorii să continue a trăi în cămăruțele lor tihnite și să împodobească mereu cămăruțele lor tihnite sau altele noi, cu fotografii de recruți și portrete de-ale lui Hindenburg. Nu, nu pentru asta.

Și nu pentru asta, nu, au lăsat morții să li se scurgă sîngele în zăpadă, sîngele lor viu și dăruit de mamele lor, în zăpada umedă și rece : Ca aceiași profesori care i-au pregătit cu îndemînare și pe nesimțite pentru război, să le ducă acum copiii de nas. (Între Lange-marck¹ și Volgograd, nu se află decît o lecție de matematică.) Nu, mame, nu pentru asta ați murit de zece mii de ori în fiecare război !

Un lucru recunoaștem : Morala noastră nu mai are nimic de-a face cu paturile, sînii, preoții sau lenjeria femeiască — nu putem face nimic altceva decît să fim buni. Dar cine dorește să măsoare acest „bun“ ? Morala noastră e adevărul. Iar adevărul e nou și dur ca moartea. Și tot atît de îngăduitor, de neașteptat și de drept. Amîndouă sînt despuiate.

Tovarășului tău de muncă spune-i adevărul, fură-l cînd ți-e foame, dar pe urmă spune-i că l-ai furat. Iar copiilor tăi nu le povesti niciodată despre un război sfînt : arată-le adevărul, arată-l roșu așa cum e : plin de sînge, și de răpăit de mitralieră, și de urlete. Amăgește-o pe fată noaptea, dar dimineața, dimineața spune-i pînă la urmă adevărul : spune-i că pleci și că

¹ Localitate în Belgia unde s-au dat bătălii sîngeroase în primul război mondial.

pleci pentru totdeauna. Fii bun ca moartea. *Nicevo*¹. *Kaputt*². *For ever*³. *Parti*⁴, *perdu*⁵ și *never more*⁶.

Fiindcă noi sîntem cei care spun nu. Dar nu spunem nu din disperare. Acest nu al nostru e un protest. Și nu ne găsim liniștea nici cînd sărutăm, noi, nihilisții. Fiindcă din neant trebuie să clădim un nou da. Trebuie să clădim case în aerul proaspăt al nu-ului nostru, deasupra prăpăstiilor, a craterelor și gropilor pămîntului și a gurilor deschise ale morților : să clădim case în aerul purificat al nihilisților, case de lemn și rațiune, case de piatră și idei.

Fiindcă iubim acest pustiu gigantic care se numește Germania. Acum o iubim, această Germanie. Acum mai mult ca oricînd. Și nu vrem să murim pentru Germania. Vrem să trăim pentru Germania. Deasupra abisurilor violete. Această viață de cîine, amară, brutală. Ne luăm răspunderea pentru acest pustiu. Pentru Germania. Vom iubi această Germanie așa cum creștinii îl iubesc pe Christos : pentru suferința ei.

Le vom iubi pe aceste mame care au trebuit să umple obuze — pentru fiii lor. Trebuie să le iubim pentru această suferință.

Și pe logodnicele care își plimbă acum eroii în scaune cu rotile, fără uniforme strălucitoare — pentru suferința lor.

Și pe eroi, pe eroii h lderlinieni, pentru care nici o zi nu era destul de luminoasă și nici o bătălie destul de înverșunată — îi vom iubi pentru mîndria lor înfrîntă, pentru existența lor tainică, deghizată, de paznici de noapte.

Și pe fata pe care a necinstit-o compania întreagă în parc noaptea și care mai spune încă „rahat !” și trebuie să rățăcească din spital în spital — pentru

¹ Nimic (rus.).

² Distrus (germ.).

³ Pentru totdeauna (engl.).

⁴ Plecat (franc.).

⁵ Pierdut (franc.).

⁶ Niciodată (engl.).

suferința ei. Și pe bătrînul rezervist care de acum înainte nu va mai învăța să rîdă...

Pe toți aceștia, cuprinși de teamă și de deznădejde și de umilință: pe aceștia îi vom iubi în starea lor vrednică de milă. Pe aceștia îi vom iubi așa cum creștinii îl iubesc pe Christos: pentru suferința lor. Fiindcă ei sînt Germania. Și această Germanie sîntem chiar noi înșine. Și această Germanie trebuie s-o clădim iarăși din neant, deasupra abisurilor: din deznădejdea noastră, cu dragostea noastră. Fiindcă totuși o iubim, această Germanie. Așa cum iubim orașele pentru dărimăturile lor — așa vom iubi inimile pentru cenușa suferinței lor. Pentru mîndria lor înfrîntă, pentru mantia lor eroică și zdrențuită, pentru credința lor naufragiată, pentru încrederea lor sfărîmată, pentru dragostea lor prăbușită. Mai presus de toate trebuie să iubim mamele, fie că au optsprezece sau șaiszeci de ani — fiindcă mamele trebuie să ne dea puterea pentru această Germanie a dărimăturilor.

Manifestul nostru este iubirea. Vom iubi pietrele orașelor, pietrele noastre, pe care soarele le încălzește încă, le încălzește din nou după bătălie...

Și vom iubi din nou vîntul cel mare care vîjîie, vîntul care încă mai cîntă în păduri. Și care cîntă și printre trunchiurile doborîte...

Și ferestrele calde-gălbui îndărătul cărora se află versurile lui Rilke...

Și subsolurile cu șobolani în care stau copii vineți de foame...

Și cocioabele de carton și de lemn, în care oamenii încă mai mănîncă, oamenii noștri, și încă mai dorm. Și uneori mai cîntă. Și uneori, și uneori mai rîd...

Fiindcă toate acestea sînt Germania. Și toate acestea le iubim, noi, cei cu cască ruginită și inimă pierdută în lumea cea largă.

Totuși, totuși: Iubim în această lume smintită și caraghioasă, iubim, mereu și mereu!

— Toți au mașină de cusut, aparat de radio, frigider și telefon. Ce mai facem acum ? întrebă fabricantul.

— Bombe, zise inventatorul.

— Război, zise generalul.

— Dacă altfel nu se poate, zise fabricantul.

Omul în halat alb scrisese niște cifre pe hîrtie.

Alături de ele scrisese litere foarte mici, delicate.

Pe urmă își scoase halatul alb și vreme de un ceas își îngriji florile de pe prichiciul ferestrei. Cînd văzu că una dintre flori se uscaseră, se întristă grozav și plînsese.

Iar pe hîrtie se aflau cifrele. Ele arătau că numai cu o jumătate de gram, în două ore, puteau fi uciși o mie de oameni.

Razele soarelui învăluiau florile.

Și hîrtia.

Doi bărbați stăteau de vorbă.

— La cît se ridică devizul ?

— În faianță ?

— În faianță verde, firește.

— Patruzeci de mii.

— Patruzeci de mii ? Bine. Ei, dragul meu, dacă nu schimbam din vreme profilul de la ciocolată la praf de pușcă, nu eram acum în măsură să-ți plătesc aceste patruzeci de mii.

— Nici eu să vă instalez sala de dușuri.

— În faianță verde.

— În faianță verde.

Cei doi bărbați se despărțiră.

Erau : un fabricant și un antreprenor de construcții.

Era război.

O popicărie. Doi bărbați stăteau de vorbă.

— Cum, profesore, în costum negru ? Ești în doliu ?

— Ba de loc, ba de loc. Serbare. Băieții pleacă pe front. Ținut cuvîntare. Amintit de Sparta. Citat pe Clausewitz. Lămurit cîteva noțiuni : onoare, patrie. Recomandat lecturi din Hölderlin. Un gînd pentru Langemarck. Serbare emoționantă. Foarte emoționantă. Băieții au cîntat : „*Dumnezeu, care ne-a dat țarie*“. Ochii străluceau. Emoționant. Foarte emoționant.

— Dumnezeule, profesore, sfîrșește o dată ! E îngrozitor.

Profesorul se uită speriat la ceilalți. În timp ce povestea, făcuse pe hîrtie o mulțime de cruci mici. O mulțime de cruci mici. Se ridică în picioare și rîse. Luă altă bilă și o lansă pe pistă. Se auzi un bubuit slab. Pe urmă, popicele căzură. Arătau ca niște oameni mici.

Doi bărbați discutau.

— Ei, cum stăm ?

— Cam prost.

— Cîți au mai rămas ?

— Dacă avem noroc : patru mii.

— Cîți poți să-mi dai ?

— Cel mult opt sute.

— Aștia se curăță.

— Bine, atunci o mie.

— Mulțumesc.

Cei doi bărbați se despărțiră.

Vorbeau despre oameni.

Erau generali.

Era război.

Doi bărbați stăteau de vorbă.

— Voluntar ?

— Firește.

— Ce vîrstă ?

— Optsprezece. Tu ?

— Și eu.

Cei doi bărbați se despărțiră.

Erau doi soldați.

Unul căzu. Era mort.

Era război.

Cînd se sfîrși războiul, soldatul se întoarse acasă. Dar nu avea pîine. Și văzu pe unul care avea pîine. Și îl ucise.

— N-ai voie să ucizi, zise judecătorul.

— De ce nu ? întrebă soldatul.

După ce se sfîrși conferința de pace, miniștrii se plimbară prin oraș. Și trecură prin fața unei barăci de tragere la țintă.

— Domnul nu încearcă ? întrebă fetele cu buze roșii.

Atunci miniștrii luară cu toții cîte o pușcă și traseră asupra unor omuleți de carton.

Pe cînd trăgeau, se ivi o femeie bătrînă și le luă puștile din mîini. Cînd unul dintre miniștri ceru pușca înapoi, femeia cea bătrînă îi dădu o palmă peste obraz.

Era o mamă.

Au fost odată doi oameni. Cînd aveau doi ani, se băteau doar cu palmele.

Cînd aveau doisprezece ani, se băteau cu bastoane și aruncau cu pietre.

Cînd aveau douăzeci și doi de ani, trăgeau cu puștile unul într-altul.

Cînd aveau patruzeci și doi de ani, aruncau obuze.

Cînd aveau șaizeci și doi de ani, foloseau bacterii.

Cînd avură optzeci și doi de ani, muriră. Fură îngropați unul lîngă altul.

Cînd după o sută de ani un vierme își croi drum prin cele două morminte, nici nu-și dădu seama că acolo erau îngropați doi oameni diferiți. Era același pămînt. Peste tot același pămînt.

Cînd, în anul 5000, o cîrțiță își scoase capul din pămînt, constată mulțumită că :

Arborii încă mai sînt arbori.

Ciorile mai cîrîie.

Și cîinii își mai ridică încă piciorul.

Stuful și stelele

Mușchiul și marea

și muștele :

Toate au rămas aceleași.

Iar uneori...

uneori se mai găsește și cîte un om.

ATUNCI, NU-ȚI MAI RAMINE DECIT O SINGURA
CALE !

Ascultă ! Muncitorule la mașini și muncitorule în ateliere. Dacă mâine îți vor porunci să nu mai faci țevi de apă și oale de bucătărie — ci căști de oțel și mitraliere, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :
Spune NU !

Ascultă ! Fată care stai în spatele tejghelei și fată care lucrezi la birou. Dacă mâine îți vor porunci să umpli obuze și să montezi lunete la puști, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Proprietar al fabricii. Dacă mâine îți vor porunci ca în loc de pudră și de cacao să vinzi praf de pușcă, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :
Spune NU !

Ascultă ! Cercetătorule în laborator. Dacă mâine îți vor porunci să descoperi o moarte nouă împotriva vieții vechi, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Poete în cămăruța ta. Dacă mâine îți vor porunci să nu mai cînti cîntece de dragoste, ci cîntece de ură, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Medic de la căpățiul bolnavului. Dacă mâine îți vor porunci să-i declari pe bărbați apți pentru război, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Preotule din amvon. Dacă mâine îți vor porunci să binecuvîntezi asasinatul și să sfințești războiul, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Căpitane de vapor. Dacă mâine îți vor porunci să nu mai transporti grîu — ci tunuri și blindate, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Pilotule pe aeroport. Dacă mâine îți vor porunci să duci bombe și fosfor deasupra orașelor, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Croitorule la masa ta de lucru. Dacă mâine îți vor porunci să coși uniforme, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Judecătorule în robă. Dacă mâine îți vor porunci să te duci la curtea marțială, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Muncitorule feroviar. Dacă mâine îți vor porunci să dai semnalul de plecare pentru trenul cu muniții și pentru transportul de trupe, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Tinere de la țară și tinere de la oraș. Dacă mâine vor veni și-ți vor aduce ordinul de mobilizare, atunci nu-ți mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Mamă din Normandia și mamă din Ucraina, ascultă, mamă din San Francisco și Londra, ascultă, mamă de pe malul Hoanghoului și Mississipiului, ascultă, mamă din Neapole și Hamburg și Cairo și Oslo — mame de pe toate continentele, mame din lumea întreagă, dacă mâine vor porunci să zămisliți copii, surori de caritate pentru spitale militare și alți soldați pentru alte măceluri, mame din lumea întreagă, atunci nu vă mai rămîne decît o singură cale :

Spuneți NU ! Mame, spuneți NU !

Fiindcă dacă voi nu veți spune NU, dacă VOI nu veți spune nu, mame, atunci :

atunci :

În porturile pline de larmă și de aburii cețoși, vapoarele cele mari vor amuți cu un geamăt și vor prinde a se legăna trîndav pe lîngă cheiurile moarte

și pustii, ca niște titanice cadavre de mamut ; trupurile lor, pînă de curînd strălucitoare și fremătînde, vor fi năpădite de alge, mușchi și iarbă de mare, puțînd macabru a pește stricat, roase de boală, mustind de putreziciune, moarte...

pe lîngă scheletele de oțel răsucite ale șinelor și sîrmelor vor zace tramvaiele ca niște colivii absurde, mate și cu ochii sticloși, stupid strîmbate și scorojite, printre șoproane viermănoase și cu acoperișurile sparte, pe străzi părăsite și sfîșiate de cratere...

o liniște plumburie, cenușie ca apa smîrcurilor, groasă și închegată ca terciul se va revărsa ca așternută cu tăvălugul, lacomă, crescîndă, va crește în școli și universități și săli de spectacole, pe stadioane și în parcurile unde se zbenguiau copiii, înspăimîntătoare și avidă, de nestăvilit...

vinul înșorit și mustos va putrezi pe coastele povîrnite ale dealurilor, orezul se va usca în pămîntul pîrjolit, cartoful va îngheța pe ogoarele părăginite, iar vacile — ca niște scăunele de mulgător răsturnate — își vor întinde spre cer picioarele înțepenite de moarte...

în institute, descoperirile geniale ale marilor medici se vor acri, vor putrezi, vor mucegăi acoperindu-se de ciuperci...

în bucătării, cămări și beciuri, în frigorifere și hambare se vor strica ultimii saci cu făină, ultimele borcane cu căpșuni, dovleci și suc de vișine, pîinea va mucegăi sub mese răsturnate și în farfurii sparte, iar untul muiat va puți ca unsoarea de căruță ; ca o armată învinsă și doborîită se va încovoia secara de pe cîmp pe lîngă plugurile ruginite și coșurile fume-gînde, hornurile și cuptoarele fabricilor fremătătoare de activitate vor fi acoperite de iarba cea veșnică și încetul cu încetul vor cădea în ruină... ruină... ruină...

iar ultimul om, cu măruntaiele sfîșiate și plămînii arși, va rătăci amuțit și singuratic sub razele fierbinți și otrăvitoare ale soarelui și sub constelațiile șovăitoare, singuratic printre uriașele gropi comune și printre idolii reci ai traverselor gigantice de beton din

orașele pustiite, ultimul om, secătuit, cu mintea întunecată, blestemînd, jeluindu-se — iar înspăimîntătoarea lui jeluire : PENTRU CE ? se va scurge neauzită în nisipul stepei, va trece ca un suflu printre zidurile crăpate ale ruinelor, înghițită de molozul bisericilor dărîmate, izbită de pereții cazematelor, se va scufunda în băltoacele de sînge, neauzită, fără răspuns, ultimul urlet animalic al ultimului animal om — toate acestea se vor întîmpla, mîine, mîine poate, poate chiar în noaptea asta, poate în noaptea asta, dacă... dacă... dacă nu veți spune NU.

CUPRINS

Prefață	5
-------------------	---

Din volumul *Păpădia*

Păpădia	23
Seara, ciorile zboară către casă	41
Generație fără bun rămas	46
Trenuri, după amiază și noaptea	49
S-a sfârșit, s-a sfârșit	53
Orașul	56
Billbrook	58
Elba	73

<i>Afară, în fața ușii (Teatru)</i>	85
---	----

Din volumul *În ziua aceea de marți*

Patru soldați	165
Zăpadă multă, multă	168
Fratele meu palid	171
Pisica degerase în zăpadă	175
Privighetoarea cîntă	177
În ziua aceea de marți	180
Ceasul de bucătărie	185
Noaptea, șobolanii dorm	188
În mai, în mai cîntă cucul	192
De-a lungul drumului cel lung	214

Povestiri postume

Scriitorul	239
Pîinea	240
Acesta este manifestul nostru	243
Povestiri pentru cartea de citire	251
Atunci, nu-ți mai rămîne decît o singură cale !	255

Redactor responsabil: SUZI HIRSCH
Tehnoredactor: CONSTANTIN IORDACHE

*Dat la cules 13.06.1964. Bun de tipar 11.08.1964.
Apărut 1964. Tiraj 15.145. Broșate 14.080. Le-
gate 1/1, 1065. Hirtle tipar înalt B mat de 63 g/m².
Format 540×840/16. Coll ed. 11,96. Coll tipar 16,5.
A. nr. T. 6003. C. Z. pentru bibliotecile mari 83.
C. Z. pentru bibliotecile mici 83—32—R.*

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 93—95,
București — R.P.R. comanda nr. 1285.

Lei 6,25